

Pisariaqartumik iluarsartuussineq

Nuna tamakkerlugu pilersaarusionerq pillugu nassuiaat

2023

Det nødvendige vedligehold
Redegørelse om landsplanlægning

2023

Pisariaqartumik iluarsartuussineq
Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaat
2023

Tusarniaanermi atorneqartoq
Piffissaq tusarniaaffik 23. februarimit 22. martsimut 2023

Det nødvendige vedligehold
Redegørelse om landsplanlægning
2023

Høringsversion
Høringsperiode 23. februar – 22. marts 2023

Pilersaarusiorneq aamma nunaminertat atorineqartarnerat pillugu Inatsisartut inatsisaanni § 5, imm. 3 naapertorlugu suliarineqarpoq: *"Naalakkersuisut tamatumunga pisariaqartillugu kisiannili peqqussutip matuma atuutilerneranit naatsorsukamik minnerpaamik ukiut sisamakkaarlugit sanaartorfissanik pilersaarusiornermi inuiaqatigiinni soqutigisat pingaarutillit takussutissiortassavaat."*

Udarbejdet i henhold til Inatsisartutlov om planlægning og arealanvendelse, § 5, stk. 3: *"Naalakkersuisut skal, når der er behov herfor, men mindst hvert fjerde år regnet fra denne Inatsisartutlovs ikrafttræden, udarbejde en oversigt over de væsentlige samfundsmæssige interesser i den fysiske planlægning."*

Saqqummersitsisoq:

**Aningaasaqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik
Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat**

Udgivet af:

**Departementet for Finanser og Ligestilling
Grønlands Selvstyre**

Aaqqissornera naammassivoq /

Redaktion afsluttet:

Februar 2023

Assit / Fotos:

allu design, qupp. / side 1, 44, 66; 82

Finn Eldon, qupp. / side 74

Klaus Georg Hansen, qupp. / side 6, 14, 51,
79, 86, 95, 117, 128, 161, 175, 179

Leiff Josefsen, qupp. / side 122

Niels Kristian Skou, qupp. / side 5, 39

Ilusilersornera / Layout:

allu design, www.allu.gl
Monika Brune

Naqiterneqarfia / Tryk:

Nuuk Offset

ISBN:

Imarisai

Siulequt 7

Aallaqqaasiut. 11

Kapitali 1

Innuttaasut katitigaanerat **15**

Kapitali 2

Attaveqaqatigiinneq **40**

Kapitali 3

Inoqarfiit ilusaat. **59**

Kapitali 4

Aningaasaalersuutit kinguaat-
toorutillu **87**

Kapitali 5

Pilersaarusionermi atortut **146**

Kapitali 6

Eqikkaaneq **165**

Ilanngussaq 1 167

Ilanngussaq 2 186

Indholdsfortegnelse

Forord 7

Indledning 11

Kapitel 1

Demografi. **15**

Kapitel 2

Infrastruktur **40**

Kapitel 3

Bostedprofil. **59**

Kapitel 4

Kapitalapparat og efterslæb. **87**

Kapitel 5

Planlægningsværktøjer **146**

Kapitel 6

Opsamling. **165**

Bilag 1. 167

Bilag 2. 186

Max
3 Knob

Siulequt

Inuiaqatigiit suulluunniit suliffeqarfinnik, oqartussanik sanaartukkanillu, inuiaqatigiit pisussaaffiliussaannik assigiingitsunik suliaassanik sinaakkusiisunik piginnittuullutillu ingerlatsipput. Taakku aningaasanik naleqarput inuiaqatigiillu pigisaatut taagorneqartarlutik. Tamakku assersuutigalugu tassaapput inissiat attartortittakkat, orsussaasiviit, atuarfiit, peqqissaaviit umiarsualiviillu. Inuiaqatigiinnut sinaakkutit taamaattut isumagineqarluarlutillu muteerniugaangamik pissarsiaqaataasinnaasunik naleqartarput. Nalit taakku iluarsartuussassanik kinguaattoortoqaraangat, pigisalluunniit nalillit ullutsinnut naleqqukkunnaarlutik pisoqalisooraaangata appartarput.

2023-mut Nuna tamakkerlugu pilersaaruisorneq pillugu nassuiaammi inuiaqatigiit pigisaasa nalillit iluarsartuuttarnerisa aallunneqarnissaata pisariaqarnera sammineqarpoq. Kinguaattoorutit annertuut inissiaatitsinni attartortittakkani, umiarsualivinni, suliffeqarfiit illutaanni, mittarfinni nukissiornermilu atortuni annertusiartuinartut, annertuumik aningaasaleeqqinnisanik pisariaqartitsinermik nassataqarput. Kinguaattoorutillu iliuuseqarfigineqangitsut annertusigaluttuinnarsinnaapput, taamaalillutillu ukiut tamaasa annertuumik nanertuutaalerlutik.

Nuna tamakkerlugu pilersaarummut nassuiaammi Naalakkersuisut immikkoortuni tamani ukiuni qulikkaani iluarsartuussinernik kinguaattoornerit qaangerneqarnissaannik qulakkeerinnittunik tigussaasunik siunnerfiliipput. Siunnerfiit suliaassat suut aaqqinneqarnissaannik, kikkut taakku isumaginissaannut akisussaasuuneranik, qaqugu naammassineqarnissaannut, qanorlu ililluni suliap siuariartorneranik malinnaanissamik tikkuussipput. Suliaasaq tamanna ukiualuinnarni naammassineqarsinnaanngilaq. Ukiorpasuarini suliniuteqarnissaq, akisussaallutillu oqartussanit tamanit iluarsartuussisarnermik pingaarnerutitsilernissaq taamaaliornermi pinngitsoorneqarsinnaanngilaq.

Forord

Ethvert samfund ejer og driver institutioner, myndigheder og anlæg, der danner rammen om de mangeartede samfundspålagte opgaver. Disse udgør en økonomisk værdi og kaldes tilsammen samfundets aktivmasse. Det er eksempelvis lejemøbler, til tankanlæg, skoler, sygehuse og havne. Når disse fysiske rammer om samfundet er velholdte og moderne udgør de en positiv værdi. Den værdi falder når der opstår vedligeholdelseefterslæb eller aktivmassen bliver tidsvarende og forældet.

I Redegørelse om landsplanlægning for 2023 sættes der fokus på nødvendigheden af at vedligeholde aktivmassen i vores samfund. De betydelige efterslæb, der er oparbejdet i vores lejemøbler, havne, institutionsbygninger, lufthavne og energianlæg har medført behov for væsentlige reinvesteringer. Og efterslæb, der ikke gøres noget ved, kan accelerere og dermed blive en større og større byrde for hvert år.

Naalakkersuisut udstikker i Redegørelsen om landsplanlægning konkrete pejlemærker, der skal sikre at årtiers vedligeholdelseefterslæb indhentes i alle sektorer. Pejlemærkerne adresserer, hvilke opgaver der skal løses, hvem der er ansvarlige for deres udførelse, hvornår de skal opnås, og hvordan man kan følge fremdriften i arbejdet. Det er ikke en opgave, der kan løses på få år. Det kræver en mangeårig indsats og vedholdende prioritering fra alle ansvarlige myndigheders side.

Nuna tamakkerlugu pilersaarummut nassuiaat pigisanik nalilinnik tigussaa-suinnarnik imaqanngilaq. Aamma inuit nunatsinni najugaqartut pineqarput. Taamaammat nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq innuttaasut pissusilersornerannik sunnerneqartarpoq, ukiullu ingerlaneranni innuttaasut pisariaqartitaat nikerartut malillugit sammisaqassalluni. Tassunga atatillugu inoqarfinnut annernut nuttarnerup, innuttaasut ilaasa amerlanerujartortut inoqarfitsinni annerni najugaqalernissaannik kinguneqartussap nangittumik ingerlanera maluginiarneqarpoq. Nunatsinni inoqarfinnut annernut nuttarnermut suna patsisaanersoq ilisimanngilarput. Taamaammallu inoqarfiit pilerinartutut isigineqarnissaannut pissutsit suut atuuttussaanerannut patsisaasut ilisimanngilagut.

Siunnersuut Inatsisartuni amerlanerusuteqartunik taperserneqartoq (imm. UPA2022/43) tunuliaqutaralugu, inoqarfiit minnerusut inuuffigissallugit suut annertunerusumik annikinnerusumilluunniit pilerilersitsisarnerannik tunngaviusumik misissuineramik Naalakkersuisut aallartitsippat. Misissuineq 2023-mi naammassineqassasoq ilimagineqarpoq.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pil-lugu nassuiaat inoqarfinnut najugaqarf-gineqartunut 71-inut tamanut nassuiaam-mik nutartikkamik imaqarpoq. Inoqarfiit qanoq issusiannik nassuiaat 2022 inoqarfiit nukittuffinik periarfissaannillu paasisutissiilluarpoq, peqatigisaanilli aamma inoqarfiup taassuma qajannaateqassu-sianik ersersitsilluni.

Inoqarfiit qanoq issusiinut nassuiaa-tit inoqarfinni annerni 14-ni innuttaasut 85 procentii najugaqartut, inoqarfinnilu minnerni 14-ni innuttaasut 0,8 procen-tii najugaqartut takutippaat. Inoqarfiit assigiimmik iliuuseqarfigineqarsinnaan-gillaat. Taamaaliornissamut nunarput inuuniarnermilu atugassarititaasut as-sigiinngippallaarput. Inoqarfiit iliuuse-qarnissamut assigiinngitsunik pisari-aqartitsippat, tamatumani nunap ilaani sumiinneq, nunapimmikkoortuinisorlermiinneq

Landsplanlægning handler ikke kun om fysiske aktiver. Det han-dler også om de mennesker der bebor landet. Landsplanlægning påvirkes derfor af borgernes ad-færd og skal indrette sig efter borgernes skiftende behov over årene. I den forbindelse kan det konstateres, at tendensen med urbanisering fortsætter, hvor en stadigt voksende del af be-folkningen kommer til at bo i de største af vores bosteder. Vi kender ikke de konkrete årsager til urbaniseringen her i landet. Vi ved derfor ikke hvad årsagerne er til at folk flytter eller hvilke forhold der skal være til stede, for at et bosted betragtes som attraktivt at bo i.

På baggrund af forslag der fik opbakning fra et flertal i Inatsi-sartut (punkt FM2022/43) er Naalakkersuisut ved at igang-sætte et baseline studie om, hvad der gør mindre bosteder mere eller mindre attraktive at bo i. Studiet forventes at være færdiggjort i 2023.

Denne Redegørelse om lands-planlægning indeholder en op-dateret bostedprofil for samt-lige 71 aktive bosteder. Bosted-profil 2023 giver god indsigt i et bosteds styrkepositioner og potentialer, men giver samtidig også en indsigt i samme bosteds sårbarhed.

Profilerne viser, at 85 % af be-folkningen bor i de 14 største bosteder, mens de 14 mindste bosteder huser 0,8 % af befolkningen. Bostederne kan ikke be-handles ens. Det er vores land og levevilkår for forskellige til. Bostederne har forskellige behov for indsatser og tiltag, afhængigt af deres geografiske og regionale placering og deres indbyggertal.

innuttaasullu amerlassusaat apeqqutaa-voq. Inoqarfiit assigiinngissusaat tigussaasunik aningaasaqarnikkullu pilersaarusiornermi kiisalu atugarissaarnermi immikkoortuni assigiinngitsuni pisortat sullissinerisa sammiviinik takutitsisuu-sussaapput. Inoqarfiit qanoq issusaannut paasissutissat ingerlaavartumik nutarterneqartarnissaat Naalakkersuisut sulissutigilersaarpaat, taamaalilluni inoqarfiit qanoq ittuunerannik nassuiaat sivikitsumik piffissaliilluni suliarineqarsinnaaqullugu.

Inoqarfiit qanoq issusaannik nassuiaatit piffinni politikerinut, nuna tamakkerlugu politikerinut inuiaqatigiinnullu inoqarfiit pisariaqartitaat periarfissaallu pillugit oqallinnerni atortuulluarsinnaanissaat Naalakkersuisut neriutigaat. Nassuiaatit inoqarfinnut tamanut isummamik ersersitsinnginnerat, inoqarfinnilu tamani taasumalu eqqaani pissutsinik piviusunik nassuiaanerunera erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaammi aamma inoqarfiit 50-it inorlugit inoqartut erseqqinnerusumik sammineqarput. Taakku innuttaasut kati-tigaanerisa ineriartornerannik inoqarfinnit allanit unammilligassaqaqarnerupput. Inoqarfiit innuttakinneq innuttaat amerlasuut utoqqaapput, angutillu arnanut sanilliul-lutik amerlanerullutik. Innuttaasut akor-nanni utoqqaat amerlassusaat siunissami illuutitigut sinaakkutinut piumasaqarpoq. Angutit arnallu amerlaqatigiinnginnerat suaassutsimut naligiissitaanermullu isum-mersornissatsinnik pisariaqartitsilerpoq. Arnat ineriartornissamut suliffissatigullu periarfissaqaqannginnerat, suaassutsimik isumatoqqat suaassuserlu aallaavigalugu ileqqut, kiisalu meeqqanut inuusuttunullu periarfissaqartitsinnginneq, suaassutsi-mut tunngatillugu nunatsinni equsooriar-tornermut peqataassaaq.

Innuttaasut pisariaqartitaat kisimik allan-gunngillat. Oqaatsit teknikikkullu taa-guutit aamma allanngoriartorput. Tamana tunuliaqataralugu Naalakkersuisut

Bostedernes forskellighed skal afspejles i den fysiske og økonomiske planlægning samt i retningen af de offentlige services på forskellige velfærdsområder. Naalakkersuisut vil tage initiativ til at bostedprofilerne løbende opdateres, så en helt aktuel bostedprofil vil kunne udarbejdes med kort varsel.

Naalakkersuisut håber, at bostedprofilerne kan være et brugbart værktøj for lokalpolitikere, landspolitikere og civilsamfundet i drøftelserne om bostedernes behov og muligheder. Det er vigtigt at understrege, at profilerne ikke er udtryk for en holdning til hvert bosted, men en metode til at beskrive faktiske og praktiske forhold i og omkring hvert bosted.

Redegørelse om landsplanlægning 2023 ser også nærmere på bosteder med under 50 indbyggere. Disse er i mere end de andre bosteder udfordret af den demografiske udvikling. De mindste bosteder har en stor andel af ældre samt en høj andel af mænd i forhold til kvinder. Den store andel af ældre borgere stiller krav til de fysiske rammer fremover. Den ulige balance mellem mænd og kvinder medfører et behov for at vi forholder os til køn og ligestilling. Manglende udviklings- og jobmuligheder for kvinder, traditionelle kønsopfattelser og kønsrollemønstre og manglende faciliteter til børn og unge vil bidrage til en skævvridning af landet i forhold til køn.

Det er ikke kun befolkningens behov der ændrer sig. Sproget og tekniske betegnelser ændrer sig også. Naalakkersuisut vil på den baggrund fremover anvende betegnelsen bosted (inoqarfik)

siunissami taaguut inoqarfik, inoqarfitsinut tamanut atussavaat. Peqatigisaanik inatsisit atuuttut sorliit iluaqutaasumik allanngortinnissaat Naalakkersuisut misisorlugu aallartissavaat, taamaalilluni illoqarfimmik nunaqarfimmillu taaguutit inatsisinit piiarneqarsinnaaqqullugit.

Atuarluarnissassinnik kissaappassi.

Naaja H. Nathanielsen
Aningaasaqarnermut Naligiissit
aanermullu Naalakkersuisoq

for samtlige vores beboede steder. Samtidig vil Naalakkersuisut begynde at se på, hvor det måtte være formålstjenligt at ændre eksisterende lovgivning, så betegnelserne by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) kan skrives ud af den gældende lovgivning.

Jeg ønsker alle god læselyst.

Naaja H. Nathanielsen
Naalakkersuisoq
for Finansiering og Ligestilling

Aallaqqaasiut

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaat 2023 *Pisariaqartumik iluarsartuussineq*-mik qulequtaqarpoq. Inuiaqatigiit aningaasalersuutaannut, soorlu nukissiamik pilersuineramik ator-tunut, atuarfiit illutaannut, inissianut, napparsimavinnut angallannermilu ator-tut ullumikkut atugarissaarnerinnarmut sunniuteqarpoq, aammali ukiut 10-t 20-llu qaangiuppata atugarissaarnermut ilu-aqutaasussaapput.

Ataatsimut isigalugu sanaartukkanut aningaasarpassuit pituttorsimapput, taak-kulu atorsinnaasussa at nalingilu qulak-kearniarlugit annertuumik iluarsartuus-sinernik suliaqarnissaq pisariaqarpoq. Ataatsimut isigalugu iluarsartuussisan-ginneq aningaasaliissutaaqqaartut ajor-seriartinnerannik, pisariaqanngitsumillu kingusinnerusukkut aningaasaleqqin-nissap siuartinneranik malitseqartarpoq. Iluarsartuussissannginneq taamaalilluni pisortat pigisaannik nalilinnik ajorseriar-titsinerusarpoq.

Kapitalimi "Aningaasalersuutit kinguaat-toorutillu" nunatsinni ingerlatsivinni pingaaruteqarnerpaani iluarsartuussassa-tut kinguaattooqqasut annertusiartuinnar-tut taakkartorneqarput. Maanna ingammik inissianik attartortittakkanut immikkoor-tumi iluarsartuussassanik kinguaattooru-tit annertuumik ajornartoorutaapput. Iluarsartuussassatut kinguaattoornerit maanna sukkasuumik amerliartupiloor-tut, taamaalillunilu pitsannguuteqarasu-arnissamik maannakkut pisariaqartitsiso-qartoq, kapitalimi atuarneqarsinnaavoq. Immikkoortuni allani kinguaattoorutit an-nertuut aamma siumugassaapput, immik-koortorta qarporlu iluarsartuussassanik kinguaattoorutit qanoq annertussuseqar-nerannik annertuumik nalorniffiusunik. Tamanna qanoq amerlatigisunik sorlernillu siunissami aningaasaliisoqarnissaanik na-lornilersitsivoq. Kinguaattooruteqarnerup aningaasaleeqqinnissamullu pisariaqa-rtitsinerup assigiiartumik naatsorsor-neqarsimannginnera amerlassusiliinis-samut ajornakusoortitsivoq. Ilaatigut

Indledning

Redegørelse om landsplanlæg-ning 2023 har som hovedtema *Det nødvendige vedligehold*. Investeringer i samfundets kapi-talapparat i form af bl.a. energi-forsyningsanlæg, skolebygning-er, boliger, sygehuse og trafik-anlæg har betydning for velfærden i dag og for den velfærd, der er til rådighed om 10 og 20 år.

Der er generelt bundet store værdier i anlæggene og det kræver en stor vedligehold-elsesmæssig indsats at sikre både deres funktionalitet og deres værdi. Overordnet set be-tyder manglende vedligehold en løbende forringelse af den oprin-delige investering og en unødigt fremskyndelse af reinvesteringer. Manglende vedligehold er således reelt en forringelse af de offent-lige aktiver.

Kapitlet "Kapitalapparat og efter-slæb" konkretiserer det ophobe-de vedligeholdelsesefterslæb i landets væsentligste sektorer. Det er især på lejeboligområ-det, at der nu er en stor udfor-dring med vedligeholdelsesefters-læbet. Det fremgår af kapitlet, at vedligeholdelsesefterslæbet aktuelt accelererer ganske hur-tigt og der er således akutte behov for forbedringer. Der ses også betydelige efterslæb i øvrige sektorer og der er områder, hvor der fortsat er stor usikkerhed om størrelsesniveauet af det ved-ligeholdelsesmæssige efterslæb. Dette skaber uklarhed om hvor mange midler, der skal inves-teres fremadrettet. Opgørelse-erne besværliggøres af, at der ikke er en ensartet tilgang til at opgøre efterslæbet og reinves-teringsbehovet. Kapitlet afsluttes med forslag om fremadrettede

siunissami nakkutilliinissamut immikkoortumillu alaatsinaannissamut siunnerfissamut siunnersuummik kapitali naggas-erneqarpoq.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusionerq pil-lugu nassuiaat 2023 aamma pissutsinik tunuliaqutaasunik qulaajaasussaavoq. Kapitali 1-imi innuttaasut katitigaaneranni atortussiat, siusinnerusukkut nuna tamakkerlugu pilersaarusionerq pillugu nassuiaatini saqqummiunneqarsimasut innuttaasut katitigaanerannik imaqartut annertusarneqarput. Kapitalimi innuttaasut katitigaanerisa ineriartornerat, illoqarfinnut eqiterinerit kiisalu inoqarfiit 50-it inorlugit innuttaqartut, utoqqaat amerlanerunerannik, kiisalu inoqarfinnut allanut sanilliullugu angutit arnanit amerlanerunerannik innuttaasut katitigaanerisa ineriartornerannik annertuumik ilungersornartoqartut qissimigaarneqarput. Innuttaasut amerlanerugaluttuinnartut inoqarfitsinni annerusuni najugaqalernissaannik kinguneqartumik inoqarfinnut nussornerup ingerlaannarnera kapitalimi inerniliunneqarpoq.

Kapitali 2-mi attaveqaasersuutini pingaarutilinni, soorlu mittarfinni, umiarsualivinni, nukissiuutinut immikkoortuni kiisalu nalunaarasuarnikkut immikkoortumi ineriartorneq nassuiarneqarpoq. Inoqarfiit namminersorlutillu inuussutissarsiortut ineriartornissaannut attaveqaasersuutit pingaarutilimmik toqqammavissaapput. Ukiuni makkunani nukissiuutinik pilersuinnermut atortuutinik (erngup nukinganik innaallagissiorfinnik), mittarfinnik nalunaarasuartaatitigullu atortunik aningaasarpassuarnik naleqartumik aningaasalersuisoqarpoq. Kapitalimi attaveqaasersuutinik immikkoortut taakku itisiliiffiqineqarlutillu suut ingerlaneri suullu tullinguunneri nassuiarneqarput.

Kapitali 3 inoqarfiit qanoq issusaannik nassuiaatinik imaqarpoq. Inoqarfinnut 71-inut nassuiaatit nutarterneqarput. Kapitali 2-mi misissueqqissaarnerni inoqarfiit assigiinngitsunik innuttatigut amerlassusilikkaarlugit ataatsimoortinneqarput, tamanna ataatsimoornerusumik

pejlemærker bl.a. til fremadrettet tilsyn og monitorering af området.

Redegørelse om landsplanlægning 2023 har også som opgave at klarlægge en række bagvedliggende drivkræfter og tendenser. I kapitel 1, Demografi, udbygges på det demografiske materiale, der er præsenteret i tidligere landsplanredegørelser. Kapitlet kigger nærmere på befolkningsudviklingen, urbaniseringsprocessen og på bosteder under 50 indbyggere, som i særlig grad er udfordret på den generelle demografiske udvikling med en stor andel af ældre samt en høj andel af mænd i forhold til kvinder. Det konkluderes i kapitlet, at tendensen med urbaniseringen fortsætter, hvor en stadig voksende del af befolkningen kommer til at bo i de største af vores bosteder.

I kapitel 2 beskrives udviklingen indenfor de væsentligste infrastrukturområder, som lufthavne, havne, energiområdet og telekommunikationsområdet. Infrastrukturen er en afgørende forudsætning for udvikling af både bosteder og erhvervsliv. Der investeres store beløb i disse år i såvel energiforsyningsanlæg (vandkraft), som i lufthavne og telekommunikation. Kapitlet går i dybden med disse infrastrukturområder og beskriver, hvad der både er i gang og hvad der er på vej.

Kapitel 3 omhandler bostedpro-filer. Der er udarbejdet en op-dateret bostedprofil for samtlige 71 aktive bosteder. Ved analy-serne i kapitel 2 er bostederne samlet i grupper med forskel-lige bostedstørrelser, som giver mulighed for analyser på et mere generaliseret niveau. Herudover

misissueqqissaarnissamik pisinnaalersit-sivoq. Tamatuma saniatigut 2023-mut inoqarfiit qanoq issusaannik nassuiaat inoqarfikkaartumik paasissutissanik imaqarpoq. 2023-mut inoqarfiit qanoq issusaannik nassuiaat inoqarfiit nukittuffiiniq periarfissaannillu pitsaasumik saqqummiivoq, peqatigisaanillu aamma inoqarfiit taakku qajannassuseqarnerinik ersersitsivoq.

Inoqarfiit anginerusut 14-inik innuttaasut 85 procentiinut najugaqarfiunerat assortoruminaappoq, inoqarfiillu minnerit 14-init innuttaasut 0,8 procentiisa najugaqarfigaat. Inoqarfiit sumiiffiisa nunallu immikkoortuini assigiinngissusaasa sania-tigut, inoqarfiit innuttaasa amerlassusaat suliniutinik assigiinngitsunik pisariaqar-titsinermik nassataqarpoq. Tamanna illuu-titigut aningaasaqarnikkut pilersaarusi-ornermi, kiisalu pisortat atugarissaarnermi immikkoortuni assigiinngitsuni sammivi-liineranni ersersinneqassaaq.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorn-eq pillugu nassuiaat 2023-mi kapitali 5-imi, pilersaarusiornermi atortussani, tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarummi immikkoortunilu pilersaarutini ineriartorneq atortuulersitsinerlu killiffis-siorneqarput. Tunngaviusumik paasissu-tissanik pilersaarut 2015-imi aallartinne-qarpoq, paasissutissaatittalu tamarmik pisariaqartumik attaveqaasersornerannik toqqammaviannillu pilersitsiviulluni. Piler-saarut ingerlallualereerpoq, immikkuua-luttunilu 12-iusunit 6-it ingerlatsivinnut tunniunneqareerput. Immikkoortunut pilersaarutit aamma pilersaarusiornermi atortussatsialaapput uungaannaq isigi-sumik eqqarsarnermik suujunnaarsitsi-sullu tamanut isiginninnermik ikorfartu-illutillu immikkoortut iluanni akornannilu sultanik ataqatigiissaariffiusut. Kapitalimi immikkoortunut pilersaarutit arlallit suliarineqareernerat, amerlanerillu inger-lanneqarnerat takutinneqarpoq, aammali immikkoortut ilaasa immikkoortunut pilersaarusiortutik suli aallartissimannginnerat ersersinneqarpoq. Ilusilersuinermi assigi-issaarinissaq, nutarterisarnerit qaquguk-kut pisarnissaat immikkoortunullu pilersaarutit eqqumaffigineqarnerulernissaat

indeholder bostedprofil 2023 data individuelt for hvert bosted. Bostedprofil 2023 giver god ind-sigt i et bosteds styrkepositioner og potentialer, men giver sam-tidig også en indsigt i samme bosteds sårbarhed.

Profilerne viser, at de 14 største bosteder huser 85 % af befolkning-en, mens de 14 mindste bosteder huser blot 0,8 % af befolkningen. Ud over de geografiske og regionale forskelle mellem bostederne medfører bostedets indbyggertal behov for forskel-lige indsatser og tiltag. Dette skal både afspejles i den fysiske og økonomiske planlægning samt i retningen af de offentlige services på forskellige velfærds-områder.

Redegørelse om landsplanlæg-ning 2023 giver i kapitel 5, plan-lægningsværktøjer, en status på udvikling og udrulning af grund-dataprogrammet samt sektor-planer. Grunddataprogrammet blev igangsat i 2015 og skaber den nødvendige infrastruktur og fundament for vores alles data. Programmet er godt undervejs og 6 ud af 11 delprojekter er afleveret til drift. Sektorplan-er er ligeledes et godt planlæg-ningsværktøj, der eliminerer silotænkning, understøtter over-blik og koordinerer aktiviteter både indenfor en sektor og mel-lem sektorer. Kapitlet viser, at der allerede er udarbejdet en del sektorplaner og flere er un-dervejs, men også, at visse sek-torer endnu ikke er påbegyndt udarbejdelse af en sektorplan. Der er behov for en systematik omkring udformning, opdater-ingsfrekvens og synliggørelse af sektorplaner, hvorfor der er en bekendtgørelse for sektorplaner på vej.

pisariaqartinneqarpoq, taamaammallu im-
mikkoortunut pilersaarutitut nalunaarut
suliarineqarpoq.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq
pillugu nassuiaat 2023-mi ilisimasanut
toqqammavissaq pitsaasoq, suliniutissa-
nut aallaavissaalluortoq naammassineqar-
poq.

Redegørelse om landsplanlægning 2023 er dertilvejebragt et godt
vidensgrundlag, som er et godt
afsæt for kommende initiativer
og indsatser.

Kapitali 1

Innuttaasut katitigaanerat

Nassuiaammi matumani inuiaqatigiit aaqqissugaanerannik nassuiaanerit misissueqqissaarnerillu inuiaqatigiit aaqqissugaanerat pillugu atugassanik, ukiut siuliini nuna tamakkerlugu pilersaarusi-orneq pillugu nassuiaatini suliarineqartuneersunik sanarfisaapput. Inuiaqatigiit aaqqissugaanerannik nassuiaanerit aamma misissueqqissaarnerit innuttaasutsinnut katillugit 56.000-iusunut attuumas-suteqarput.

1.1 Sumiiffinnut najugarineqartunut taaguutit

1911-mi qallunaat nunasiaateqarnermi al-laffeqarfiata aalajangerpaa, sumiiffiit najugaqarfiusut tamarmik immikkoortunut pingasunut agguarneqassasut. Taakku tassaalerput niuertoqarfik (kolonisted), niuertoruseqarfik (udsted) aamma asimioqarfik (boplads). Immikkoortut taakku pingasut 1952-imi Grønlands Teknisk Organisationimit (GTO) immikkoortut marlungorlugit allanngortinneqarput. Immikkoortut tassaalerlutik illoqarfik (by) aamma nunaqarfik (bygd).

2005-imi Aaqqissuussaanermut Isumaliqatigiissitat kommunerujussuanngortitsinnut atatillugu siunnersuutigaat, sumiiffiit najugaqarfiusut pillugit oqaatsit illoqarfik aamma nunaqarfik atorineqarunnaassasut, taarsiullugu oqaaseq inoqarfik (bosted) atorineqassasoq. Inoqarfik sumiiffinnut najugaqarfiusunut tamanut taaguutaavoq.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusi-orneq pillugu nassuiaat 2017-imi aamma inner-suussutigineqarpoq, taaguutit illoqarfik aamma nunaqarfik atorineqarunnaassasut, taarsiulluguli inoqarfik assigiinngitsunik ilassusersorlugu atorineqalissasoq. Katillugit inoqarfinnut immikkoortut arfiniupput. Taaguutit skiimami Takussutis-siami 1.1-imi takuneqarsinnaapput.

Kapitel 1

Demografi

Denne redegørelses demografiske beskrivelser og analyser bygger videre på det demografiske materiale, som blev udarbejdet til de tidligere års landsplanredegørelser. De demografiske beskrivelser og analyser vedrører vores i alt 56.000 indbyggere.

1.1 Betegnelser for boede steder

I 1911 besluttede den danske koloniadministration, at alle beboede steder skulle deles i tre kategorier. Det blev kolonisted (niuertoqarfik), udsted (niuertoruseqarfik) og boplads (asimioqarfik). De tre kategorier blev i 1952 ændret af Grønlands Tekniske Organisation (GTO) til to kategorier. De to kategorier blev by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik).

I 2005 foreslog Strukturudvalget vedrørende kommunesammenlægningerne at man om de beboede steder ikke længere skal bruge ordene by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) men derimod bruge ordet bosted (inoqarfik). Bosted (inoqarfik) er betegnelsen for alle beboede steder.

I landsplanredegørelsen fra 2017 anbefales det også, at man ikke længere bruger betegnelserne by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) men derimod bosted (inoqarfik) med forskellige tilføjelser. I alt er der seks kategorier for beboede steder. Betegnelserne fremgår af skemaet i Figur 1.1.

Det tager ofte lang tid at indarbejde brugen af nye ord og betegnelser i det almindelige sprogbrug. Det vil derfor nok

1.1.	Sumiiffiit najugaqarfiu- sut pillugit taaguutitut takussutissaq	Oversigt over betegnelser for beboede steder
-------------	--	---

Kalaallisut taaguut	Qallunaatut taaguut	Susassaqarfiunera angissusialuunniit
Grønlandsk betegnelse	Dansk betegnelse	Defineret ud fra funktion eller størrelse
Inoqarfiit pingaarnersaat	Hovedstad	Nunatsinni inoqarfiit pingaarnersaat Landets hovedstad
Inoqarfiit pingaarnerit	Hovedbosteder	Kommunimi inoqarfiit pingaarnersaat Kommunalt hovedbosted
Inoqarfiit annerit	Større bosteder	> 700 innuttalik > 700 indbyggere
Inoqarfiit	Bosteder	200-699 innuttalik 200-699 indbyggere
Inoqarfiit minnerit	Mindre bosteder	50-199 innuttalik 50-199 indbyggere
Inoqarfiit minnerpaat	Mindste bosteder	< 50 innuttalik < 50 indbyggere

Oqaatsinik atuinermi oqaatsinik aamma taaguutinik atuinermi nalinginnaasumik oqaatsinik atuinermi ilanngussiaartuaarneq sivilisukujuttarpoq. Taamaattumik piffissaaq sulii sivilisussaaq, oqaatsit illoqarfik aamma nunaqarfik oqaatsimik inoqarfimmik kiisalu Takussutissiaq 1.1-imi taaguutinik arfinilinnik taarserneqarnissaasa tungaanut.

1952-imi GTO-p taaguutit illoqarfik aamma nunaqarfik atorineqassasut aalajangiigaluartoq, ukiorpassuit nunasiaataanermi taaguutit niuertoqarfik, niuertoruseqarfik aamma asimioqarfik atorineqaannarput. Tamatumaa nassataraa, 1966-imi pisortatigoortumik aalajangerneqarmat, maannakkut GTO-mit taaguutit aalajangerneqartut illoqarfik aamma nunaqarfik atorineqassasut.

fortsat tage nogen tid, før ordene by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) helt er blevet erstattet af ordet bosted (inoqarfik) og de seks betegnelser, som fremgår af Figur 1.1.

Selvom GTO i 1952 besluttede at benytte betegnelserne by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik), gik der mange år, hvor de koloniale betegnelser kolonisted (niuertoqarfik), udsted (niuertoruseqarfik) og boplads (asimioqarfik) fortsat blev benyttet. Det bevirkede, at det i 1966 formelt blev bestemt, at nu skulle man bruge de af GTO besluttede betegnelser by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik).

Assinganik politikikkut isumaliutersuutigineqarsinnaavoq, maannakkut piffissaanersaq pisortatigoortumik akuersissutigineqassasq, taaguutit kingusinnerusumi nunasiaataanermi taaguutit illoqarfik aamma nunaqarfik pisortani atorineqarunnaarnissaat, taarsiullugulu ullutsinnut taaguutit naleqqunnerusut atornissaat tassa inoqarfik.

Taaguutit illoqarfik aamma nunaqarfik inatsisini kiisalu allakkiani systeminilu annertuumik atorineqarput. Taamaattumik taaguutit allanngortinnissaannut kikkunnit tamanik iliuuseqarnerusooqarnissaa piumasaqaataassaaq.

1.2 Illoqarfinnut nutsertarnek

Ukiut 100-t sinnerlugit illoqarfinnut nutsertarnek ingerlajuarnikuuvoq. Tamatuma kinguneraa inoqarfiit minnerit ikinnerusut. Tamanna Kalaallit Nunaanni kisimi takussaangilaq, nunarsuarmili tamarmi takussaalluni.

Nunarsuaq tamakkerlugu inuiaqatigiinni, pingaartumillu ukiut hunnorujukkuutaat kingulliit iluini atorineqarpoq, sumiiffinnit minnerusunit sumiiffinnut annerusunut innuttaasut nutsernerat.

Illoqarfinnut nutsertarnek suliffissualersuinermut ilaalluinnarpoq, aammali naalagaaffimmik pilersitsinermut qanimut attuumassuteqarluni.

Uatsinnut tunngatillugu suliffissuaqarnek ukiut 100-t matuma siorna annertusi-neqarpoq, aalisakkeriviit siulliit pilersinneqarmata, kiisalu aningaasaqarnerput piniarnermit aalisarnermut tunngavilerneqarnerummat.

Pissutsit marluk illoqarfinnut nutsertarnermik ingerlatsisut arlalitsigut aalajangerneqarsinnaasarput. Aappaa tassa pissut *ajatsisoq* taaneqartartoq (push-factor). Ulluinnarni inuunermi, pissutsit inunnik sumiiffinnut annerusunut nuunnissamut ajatsisuusartut. Imaassinnaavoq, najukkami naammaginartumik uumassusilinnik pisuussuteqarunnaarsimaneq, imaluunniit inuit misigippassuk, sumiiffimmi pineqartumi najugaqarnek

Tilsvarende kan det politisk overvejes, om det nu er tid for formelt at vedtage, at det offentlige skal stoppe med at benytte de senkoloniale betegnelser by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) og i stedet bruge de tidssvarende betegnelser med bosted (inoqarfik).

Brugen af betegnelserne by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) er indlejret i meget lovgivning samt i andre dokumenter og systemer. Det vil derfor kræve mere aktiv handling af alle parter for at ændre på betegnelserne.

1.2 Urbanisering

I mere end 100 år har vi haft en kontinuerlig urbaniseringsproces. Konsekvensen er færre mindre bosteder. Dette er ikke et særligt grønlandsk fænomen, men en global tendens.

Overalt på jorden har samfund især inden for de seneste århundreder levet med, at der har været en befolkningsvandring fra mindre steder til større steder.

Urbanisering er en integreret del af industrialisering, og urbanisering er også tæt knyttet til statsdannelse.

For vores vedkommende blev industrialiseringen intensiveret for 100 år siden, da vi fik de første fiskefabrikker, og vores økonomi blev baseret mere på fiskeri end på fangst.

Der kan oftest identificeres to faktorer, som driver urbaniseringen. Den ene er den såkaldte *skubbe*-faktor (push-factor). En skubbe-faktor er forhold i det daglige liv, som mentalt er med til at skubbe folk til at flytte til større steder. Det kan være, hvis der ikke længere er tilstrækkelige levende ressourcer lokalt,

naammaginarunnaarsimasoq. Aappaa tassaavoq pissut *nusutsinermik* taaneqartar-toq (pull-factor). Tassaapput iluaqutissat, sumiiffimmi annerusumi najugaqarnik-kut pisinnaasutut inuit misigisaat. Tassaasinnaapput ilinniarnermut, suliffinnut, peqqinnissaqarfimmi sullinneqarnermut, sunngiffimmi sammisassanik allanillu atui-sinnaaneq pitsaanerusoq.

Annertuumik ilisimatusarfigineqarnikuun-ngilaq, nunatsinni illoqarfinnut nutser-tarnermut suut pissutaarpiarnersut. Ta-amaattumik ilisimanngilarput, inoqa-rfimmit minnerusumit annerusumut nuunnissamik aalajangernermi *push*-fak-torit aamma *pull*-faktorit sorliit, pingaar-nertut inunnut atuuttarnersut. Immikkut soqutiginarsinnaavoq erseqqissassallugu, uatsinnut pissutsit suut pingaaruteqar-nersut, aamma inoqarfik najugaqarfigis-sallugu imaluunniit nuuffigissallugu pileri-narneranut pissutsit suut atuutissanersut paasisaqarfiginerunissaa. Tamanna ilisi-malerutsigu, nunap ineriartornera pillugu paasissutissanik pingaaruteqartorujussuit ilaannik politikikkut aalajangiinernut atu-gassanik pissarsisinnaassaagut.

1979-imiilli politikikkut suliniutinik illo-qarfinnut nutsernarmut sunniinarnermik siunertaqartunik amerlasuunik inger-latsisoqarnikuuvoq. Assersuutigalugu tas-saapput sullissinissamut isumaqatigiissu-tit, attaveqatigiinnernut aningaasalii-nerit, taarsigassarsinissamut periarfissat aamma inuussutissarsiornermik ineri-ar-tortitsinermut suliniutit. Suliniutit taakku aallartisarneqarsimasut sunniutaat ilisi-manngilagut, suliniutit kissaatigisatut sunniuteqarsimanersut aaqqissuussamik nalilersorneqarnikuunngimmata.

Qularineqarunanngilaq, inuiaqatigiinni aaqqissuussaanerit ullumikkut pigisatta ilaat, inuit inoqarfinni minnerusuni aam-ma najugaqaannarnernannut qulakkeerin-neqataasut. Kisiannili aaqqissuussaanerit atuuttut illoqarfinnut nuttarnernup aki-or-narneranut naammassimanngillat.

Nunat ilaat, illoqarfinnut nuttarnermik aki-uiniarnermik suliniuteqarnerpaasimasut

eller hvis folk oplever, at der ikke længere er godt nok at bo det pågældende sted. Den anden er den såkaldte *trække*-fak-tor (pull-factor). Det er de for-dele, som folk oplever, at de kan få ved at bo et større sted. Det kan være bedre adgang til ud-dannelse, arbejde, sundheds-betjening, fritidsaktiviteter og så videre.

Der er ikke forsket ret meget i de konkrete årsager til urbanise-ringsprocessen her i landet. Vi ved derfor ikke, hvilke *push*-fak-torer og hvilke *pull*-faktorer, der primært er gældende for folk, når de vælger at flytte fra et mindre bosted til et større bosted. Det kunne være særdeles relevant at få belyst, hvilke faktorer, der er de væsentligste for os og få mere viden om hvilke forhold der skal være tilstede for at et bosted betragtes som attraktivt at bo i eller flytte til. Hvis vi får den viden, vil det kunne give nogle meget væsentlige oplysninger til brug i de politiske beslutninger for landets udvikling.

Siden 1979 har der været mange politiske initiativer, som har haft til formål at påvirke ur-baniseringsprocessen. Det er eksempelvis servicekontrakter, infrastrukturinvesteringer, låne-optagsmuligheder og erhvervs-udviklingstiltag. De initiativer, som er blevet iværksat, kender vi ikke effekten af, da der ikke har været en systematisk evalu-ering af, om tiltagene har haft den ønskede effekt.

Der er nok ingen tvivl om, at nogle af de samfundsmæssige strukturer, som vi har i dag, er med til at sikre, at der fortsat bor folk også i de mindre bosteder. Men de aktuelle strukturer er til-syneladende ikke tilstrækkelige til at modvirke en fortsat urbani-seringsproces.

ilagaat Norge. Sorsunnersuup Aappaata kingorna Norgemi kissaatigineqarsimavoq najugaqartariaaseq ilisimaneqartoq attatiinnarneqassasoq. Illoqarfinnut nuttarneq akiorniarlugu 1950-ikkunnili pilersaarutitik suliaqartoqareerpoq. 1961-imilu Distriktenes Utbyggingsfond pilersinneqarpoq, Norgellu nunap ilaanut immikkoortunullu politikkitut taaneqartartoq eqquppaa. Tamatumuuna naalagaaffiup iluaqutissat annertuut Norgemi avingarusimasunut sumiiffinnullu minnernut nuutsippai. Distriktenes Utbyggingsfond 1992-imi atorunnaarsinneqarpoq. Ukiut ingerlanerini Norgep norskit koruunit milliardit illoqarfinnut nuttarnermik akiuiniarluni atorsimavai. Taamaakkaluartorli piffissami 1960-2018 Danmark aamma Sverige assigalugit Norgemi illoqarfinni innuttaasut marloriaammik amerleriarsimapput.¹

Maannakkorpiag Naalakkersuisut 2022-mi Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinneranni immikkoortoq 43-mik akuersissuteqarneq tunngavigalugu, innuttaasunut inoqarfinnullu, innuttaasut aaqissuussaaneranni ineriartornermit ilungersunartorsiortinneqartunut politikikkut sulinutit aallarnisaanissamut periarfissanik misissuileruttorput. Inoqarfiit ilusaat nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaammik matumani aalajangiinissamut siunnersuutip annertunerpaartaanik naammassinnippoq, tassani ilutsip pisortani tunngaviusumik sullissinnermi, ilaatigut ilinniarfeqarfimmi, isumaginninnermiksuliassaqarfimmiaammapeqqinnissaqarfimmi attassiinnarnissamut ilungersornartutut attuumassuteqartut ersarisarmagit. Tamatuma saniatigut aalajangiinissamut siunnersuummi innersuunneqarpoq, tamaviaarnartutut assingusut Norgemi qanoq iliuuseqarfigineqarsimanersut. Naalakkersuisut taamaattumik Norgemi nunap ilaanut immikkoortunullu politikianit misilittakkanik, Norgemi ukiut 50-it sinnerlugit nunap iluani politikikkut

Et af de lande, som mest aktivt har arbejdet på at modarbejde urbanisering, er Norge. Efter Anden Verdenskrig ønskede man i Norge at bevare det kendte bosætningsmønster. For at modvirke urbanisering blev der lavet planer allerede i 1950'erne. I 1961 blev Distriktenes Utbyggingsfond etableret, og Norge indførte den såkaldte regional- og distriktpolitik. Derigennem overførte staten store ressourcer til udkanten og de mindre steder i Norge. Distriktenes Utbyggingsfond blev nedlagt i 1992. Gennem årene har Norge brugt milliarder af norske kroner på at modvirke urbanisering. Til trods for dette, er den relative andel af befolkningen i byerne steget dobbelt så meget i Norge som i Danmark og Sverige i perioden 1960-2018.¹

Aktuelt forbereder Naalakkersuisut på baggrund af vedtagelse af punkt 43 på Inatsisartuts forårssamling i 2022 at undersøge mulighederne for iværksættelse af politiske initiativer for borgere og bosteder, som er presset af den demografiske udvikling. Bostedprofilen i nærværende Redegørelse om landsplanlægning imødekommer en væsentlig del af beslutningsforslaget, idet profilen netop tydeliggør nogle af udfordringerne forbundet med at opretholde en basal offentlig service på blandt andet uddannelses-, social- og sundhedsområdet. Der er i beslutningsforslaget herudover henvist til, hvordan de tilsvarende udfordringer er håndteret i Norge. Naalakkersuisut vil derfor helt naturligt kunne trække på erfaringerne

¹ Grete Brochmann, Bent Jensen, Bodil Wullum Nielsen aamma Jan Rose Skaksen. Velfærdsstat og befolkning i Skandinavien. Træk af udviklingen siden 1960'erne. København 2020. ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed aamma Gyldendal, qupp. 42-43.

¹ Grete Brochmann, Bent Jensen, Bodil Wullum Nielsen og Jan Rose Skaksen. Velfærdsstat og befolkning i Skandinavien. Træk af udviklingen siden 1960'erne. København 2020. ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed og Gyldendal, side 42-43.

immikkut suliniuteqarfusimasuni naling-innaasumik atuisinnaassapput.

1.3 1977-imit inoqarfiit najuga-qarfigineerussimasut

Namminersornerullutik Oqartussat aal-lartinneranniilli ukkatarineqarsimagaluar-toq siammasissumik najugaqartariaatsip tunngavigiinnarnissaa, ukiuni kingullerni 45-ni inoqarfiit 18-it, maanna najuga-qarfigineqanngillat. Inoqarfiit taakku 18-it najugaqarfigineerussimasut Takussutissi-ami 1.2-mi takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 1.3-mi takuneqarsinnaa-sutut, 1977-imiilli piffissaq tamaat nuul-lutik qimanneqarsimani ingerlasimavoq. Immikkullu maluginiaqquneqarpoq Nuu-gaatsiaq aamma Illorsuit immikkut

fra den norske regional- og dis-triktspolitik, som har været ind-enrigspolitisk satsningsområde for Norge i mere end 50 år.

1.3 Ubeboede bosteder siden 1977

På trods af, at der siden start-en på hjemmestyret har været fokus på at bevare forudsæt-ningerne for at have et spredt bosætningsmønster, så er der de seneste 45 år 18 bosteder, som nu er ubeboede. Listen med de 18 ubeboede bosteder kan ses i Figur 1.2.

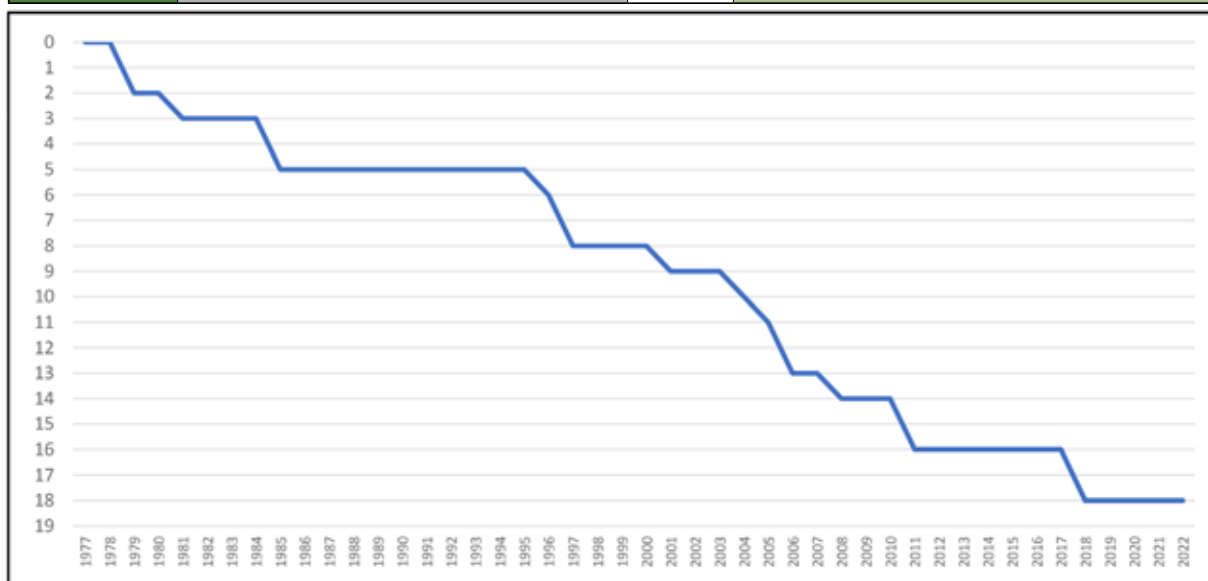
Som det fremgår af Figur 1.3, så er fraflytningen sket gennem

1.2.	Inoqarfiit, piffissami 1977-2022-mi qimanneqarsimasut	Bosteder, som er helt affolket i perioden 1977-2022
Inoqarfik	Inissisimaffik eqqaaniittoq	Ukioq qanga qimannerata missaa
Bosted	Beliggende ved	Cirka år for sidste fraflytning
Alluitsoq (Lichtenau)	Nanortalik	2010
Ivittuut	Paamiut	1984
Narsalik	Paamiut	1996
Avigaat	Paamiut	1984
Itinnera	Nuuk	1978
Qeqertarsuatsiaq	Kangaatsiaq	1978
Tununngasoq	Kangaatsiaq	1980
Illorsuit	Uummannaq	2017
Nuugaatsiaq	Uummannaq	2017
Tussaaq	Upernavik	2010
Dundas	Qaanaaq	1995
Qeqertarsuaq	Qaanaaq	2000
Moriusaq	Qaanaaq	2007
Timmiarmiut	Tasiilaq	1996
Ikkatteq	Tasiilaq	2005
Qernertuarsuit	Tasiilaq	2003
Uunarteq (Cap Tubin)	Ittoqqortoormiit	2004
Itterajivit (Cap Hope)	Ittoqqortoormiit	2005

1.3.

Inoqarfiit taakku 18-it piffissaq qanga qiman-neqarsimanerinek takus-sutissiaq

Grafisk visning af tids-punkt for sidste fraflytning af de 18 bosteder

ittumik inissisimapput. Inoqarfiit taakku najugaqarfigineqanngikkallarput, Upa-lungaarsimanermut Ataatsimiititaliar-suup sumiiffiup najorneqarnissaa qaqqaq sisoorsinnaaneranut, taamaasillunilu tas-saarsuaqarsinnaaneramik aarlerinartoqarmat. Tassa imaanngilaq, najugaqartut piffissami sivisuumi namminerlu kissaateqarnertik malillugu, najugaqarfimmit nuut-tariaqalersimasut.

Takussutissiaq 1.4-mi erserpoq nunami tamarmi inoqarfiit najugaqarfigineqanngitsut takuneqarsinnaasut. Najukkami innuttaasut ataatsimut isigissagaanni takuneqarsinnaavoq piffissami, Qaanaami, Ittoqqortoormiini, Kujataani Tasiilamilu inoqarfiit allanut sanilliullugit amerlanerit qimanneqarsimasut.

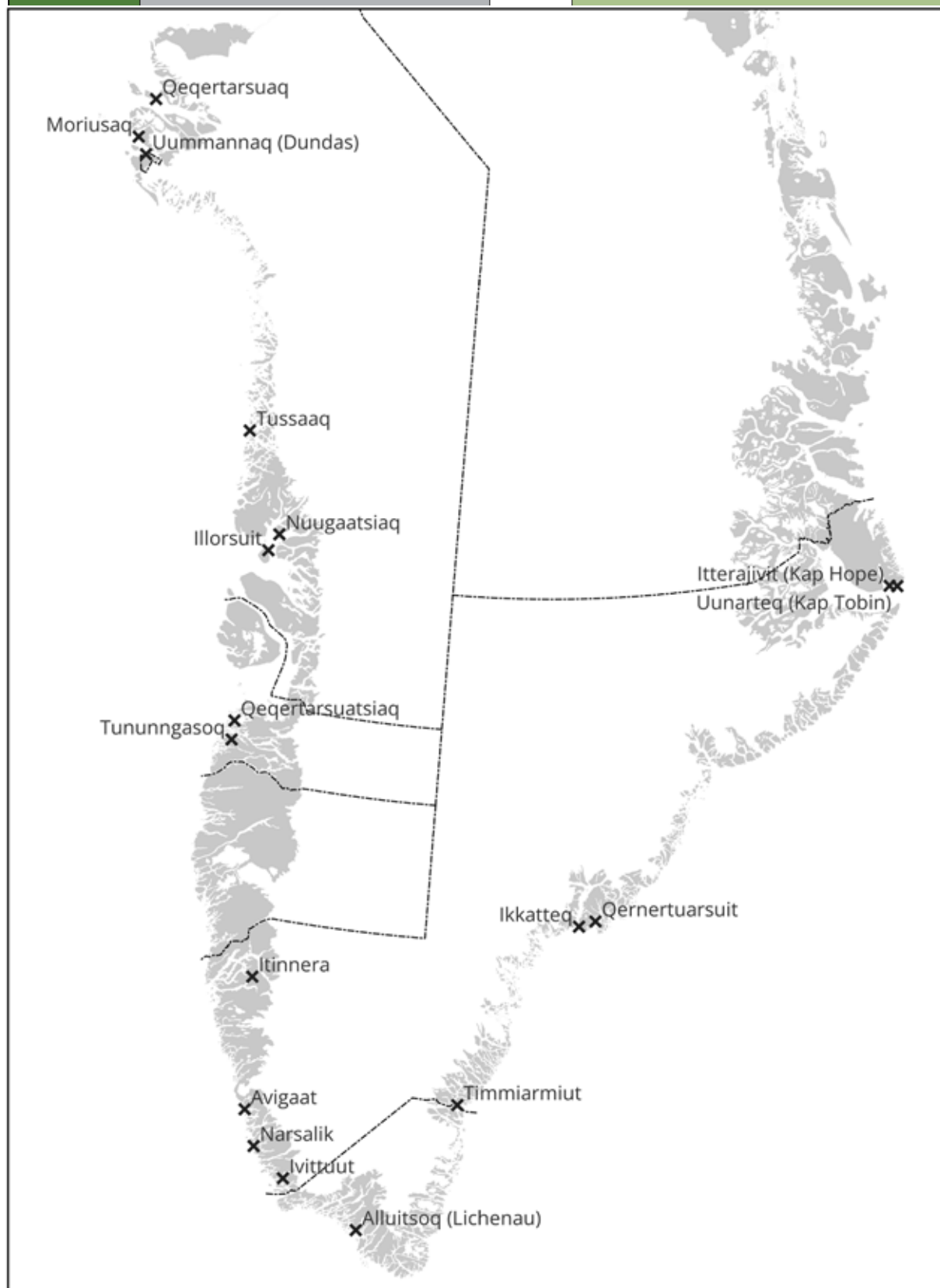
hele perioden siden 1977. Der gøres særligt opmærksom på, at Nuugaatsiaq og Illorsuit er særlige tilfælde. Disse bosteder er midlertidigt ubeboede, idet Beredskabskommissionen har klassificeret området som farligt at opholde sig i på grund af risiko for fjeldskred og heraf følgende tsunami. Der er ikke tale om, at befolkningen over længere tid og efter eget valg har fraflyttet bostederne.

Af kortet i Figur 1.4 fremgår det, at der i hele landet ses ubeboede bosteder. Set i forhold til den samlede lokale befolkning er der en tendens til, at der er relativt flest bosteder i perioden ved Qaanaaq, Ittoqqortoormiit, Sydgrønland og Tasiilaq, som er blevet fraflyttede i den pågældende periode.

1.4.

Nunap assingani takutin-neqarpoq najugaqarfigineqanngitsut sumiinnerisa agguataarsimaneri. Piffissami 1977-2022-mi qimanneqarneripisimapput

Kortet viser den geografiske fordeling af ubeboede bosteder. Fraflytningen er sket i perioden 1977-2022

1.4 Innuttaasut ineriartornerat

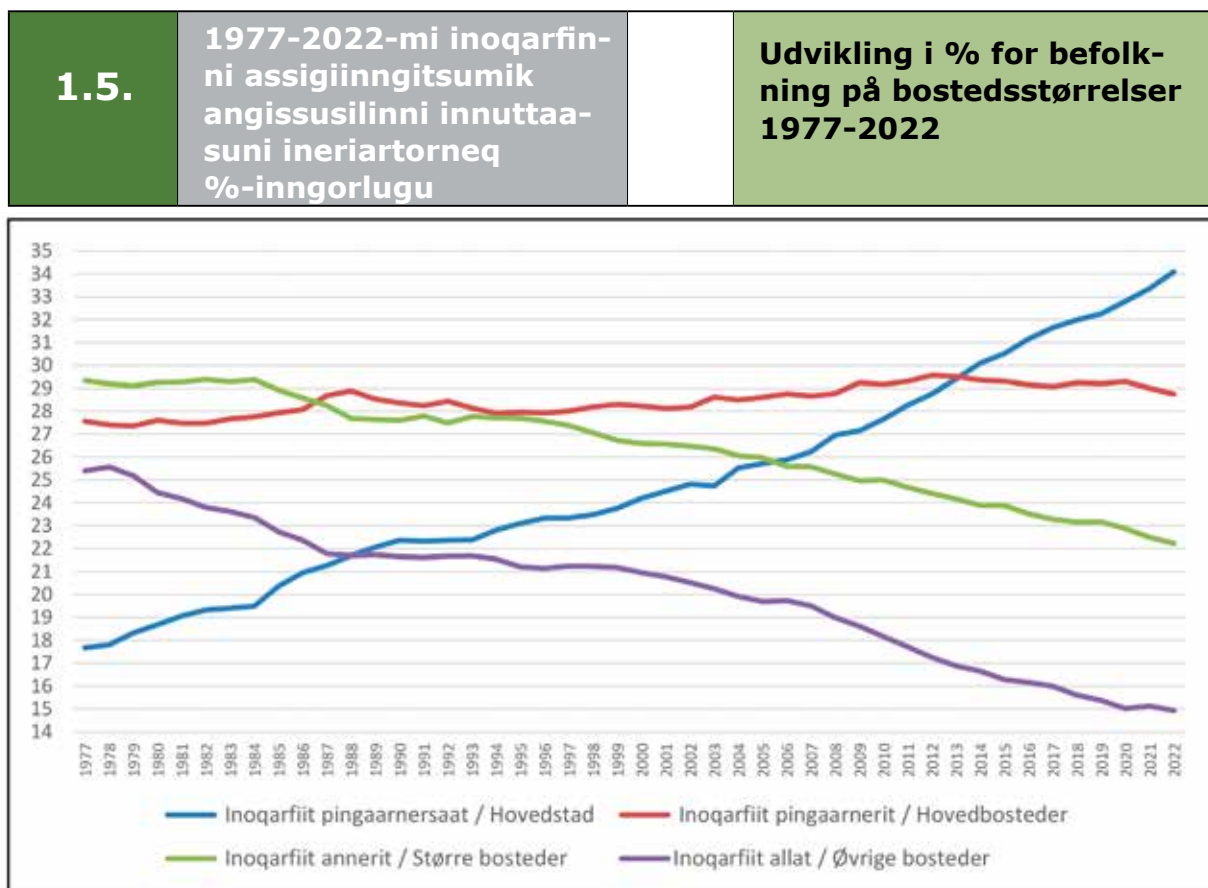
Ukiuni 45-ni kingullerni – 1977-imiilli – innuttaasut ineriartornerat Takussutissiaq 1.5-imi takuneqarsinnaavoq. Takussutissiami takutinneqarpoq, inoqarfiit nuttarfigineqarnerpaasut, tassaasut anginerpaajoreersut, tassa kommunini inoqarfiit pingaarnerit. 1977-imiilli inoqarfiit minnerpaat 18-inik ikileriarsimapput, taamaattumillu ullumikkut inoqarfiit 61-iullutik.

Piffissami inoqarfiit pingaarnersaat 1977-imi innuttaasut 17 %-iinit najugaqarfigineqarsinnarluni 2022-mi innuttaasut 34 %-iinit inoqarfigineqalerluni alliaartorsimavoq. Inoqarfiit pingaarnerit (Qaqortoq, Sisimiut, Aasiaat aamma Ilulissat) ataatsimut isigalugu innuttaasut taakkunani najugaqartut amerlassusaat nikinngin-gajassimapput. 1977-imi 27 %-iullutik kiisalu 2022 29 %-iullutik. Inoqarfiit annerni najugallit 59 %-imik appariarsimapput. 1977-imi inuiaqatigiit 29 %-ii tassaniipput, 2022-mi 12 %-ii tassaniillutik. 1977-imi inoqarfinni 86-iusuni inoqarfiit sinneri (700-t ataallugit innuttaasullit)

1.4 Befolkningsudvikling

Befolkningsudviklingen de seneste 45 år – siden 1977 – kan ses på Figur 1.5. Det fremgår af figuren, at de bostedstyper, der har oplevet tilflytning er de, der allerede var størst, nemlig hovedbostederne i kommunerne. Siden 1977 er de mindste bosteder reduceret med 18, så i dag er der 61 bosteder i gruppen.

I perioden er hovedstaden vokset fra at omfatte 17 % af befolkningen i 1977 til at omfatte 34 % af befolkningen i 2022. Hovedbostederne (Qaqortoq, Sisimiut, Aasiaat og Ilulissat) har samlet set haft en næsten konstant andel af befolkningen. I 1977 var de 27 % og i 2022 er det 29 %. De større bosteder er i andel faldet 59 %. I 1977 udgjorde den del af befolkningen 29 %, mens de i 2022 udgjorde 12 %. De resterende bosteder (under 700 indbyggere) husede i 1977

innuttaasut 25 %-ii agguarsimapput. Inoqarfinnut 68-inut agguarlugit innuttaasut 15 %-inut appariarsimapput. Tamanna 60 %-imik appariarneruvoq.

Takussutissiaq 1.5-imi ersersinneqartut, ukiuni 45-ni kingullerni allannguutit assigiissaartumik ingerlasimapput. Piffissap ingerlanerani inuiaqatigiinni pisunik annerusunik, ineriartornermi immikkut annertuumik allanngortitsisunik peqanngilaq. 1990-ip missaani Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut ajornartorsiorneq, 2009-mi kommunerujussuanngortitsinerit imaluunniit Namminersorlutik Oqartusannermut ikaarsaaneq illoqarfinnut nutsernermi malunnartumik allanngortitsinermik kinguneqarsimanngilaq.

Takussutissiaq 1.6-imi inoqarfinni minnerpaani pingasuni ineriartorneq erseqqisarneqarpoq. Takussutissiaq 1.6-imi takutinneqaqqippoq, inoqarfinni kiisalu inoqarfinni minnerusuni najugaqartut annertuumik ikileriarsimasut 60 %-imik appariarsimallutik.

25 % af befolkningen fordelt på 86 bosteder. Det er faldet til 15 % af befolkningen fordelt på 68 bosteder. Det er et fald på 60 %.

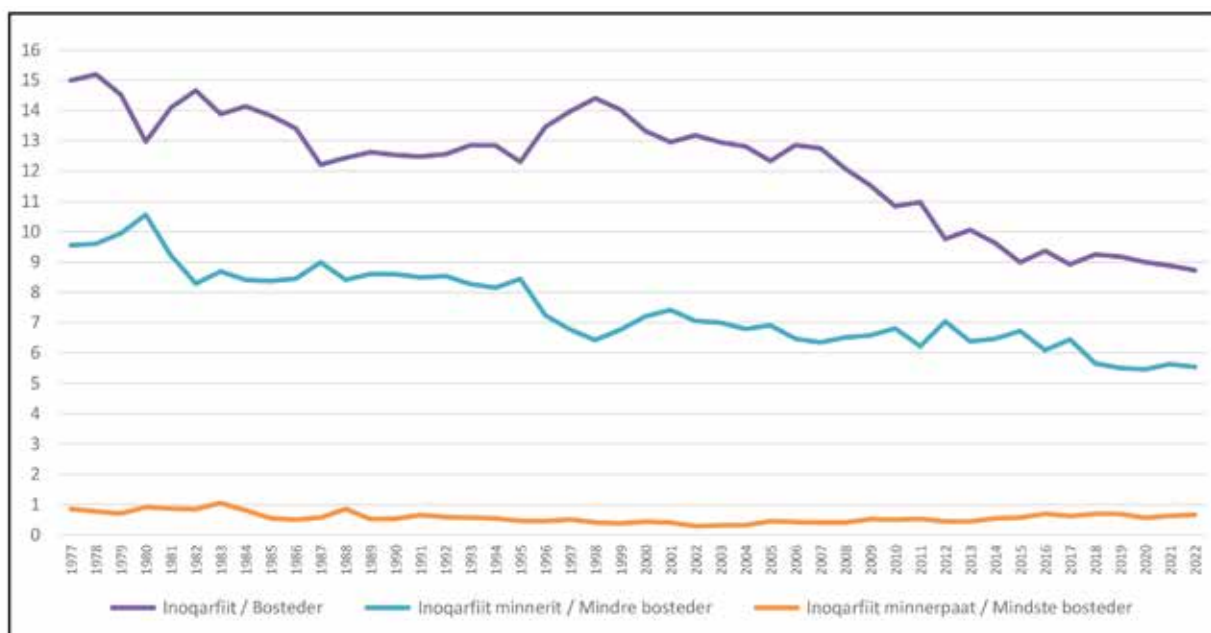
Som det fremgår af Figur 1.5, så er ændringerne gennem de seneste 45 år sket jævnt. Der er ingen større samfundsmæssige begivenheder, som har givet særlige, store spring i udviklingen gennem perioden. Hverken den økonomiske krise i Grønland omkring 1990, kommunesammenlægningerne eller overgangen til selvstyre i 2009 har resulteret i synlige udsving i urbaniseringsprocessen.

I Figur 1.6 er udviklingen for de tre mindste bostedstørrelser præciseret. Figur 1.6 viser igen det kraftige fald i indbyggertal i bosteder og mindre bosteder på 60 %.

1.6.

Inoqarfinni assigiinngitsumik angissusilinni innuttaasuni ineriartorneq %-inngorlugu

Udvikling i % fordelt på de tre mindste grupper af bosteder

1.5 Inoqarfiit ineriartornerat

Takussutissiaq 1.7-imi pingasunik agguarneqarpoq (1: Inoqarfiit pingaarnersaat, 2: Inoqarfiit pingaarnerit, 3: Inoqarfiit allat). Matumani takuneqarsinnaavoq, Inoqarfiit pingaarnersaani innuttaasut 125 %-imik amerleriarsimasut, inoqarfinni pingaarnerni agguaqatigiissillugu innuttaasut 22 %-imik amerleriarsimasut. Akerlianik inoqarfinni allani innuttaasut agguaqatigiissillugit 11 %-imik ikileriarsimapput.

Ataatsimut isigalugu erserpoq, inoqarfiit, kommunini inoqarfiit pingaarnersaat talimaasut pinnagit, assigiinngitsutigut arlalinnik kinguariarsimasut takuneqarsinnaarpasippoq.

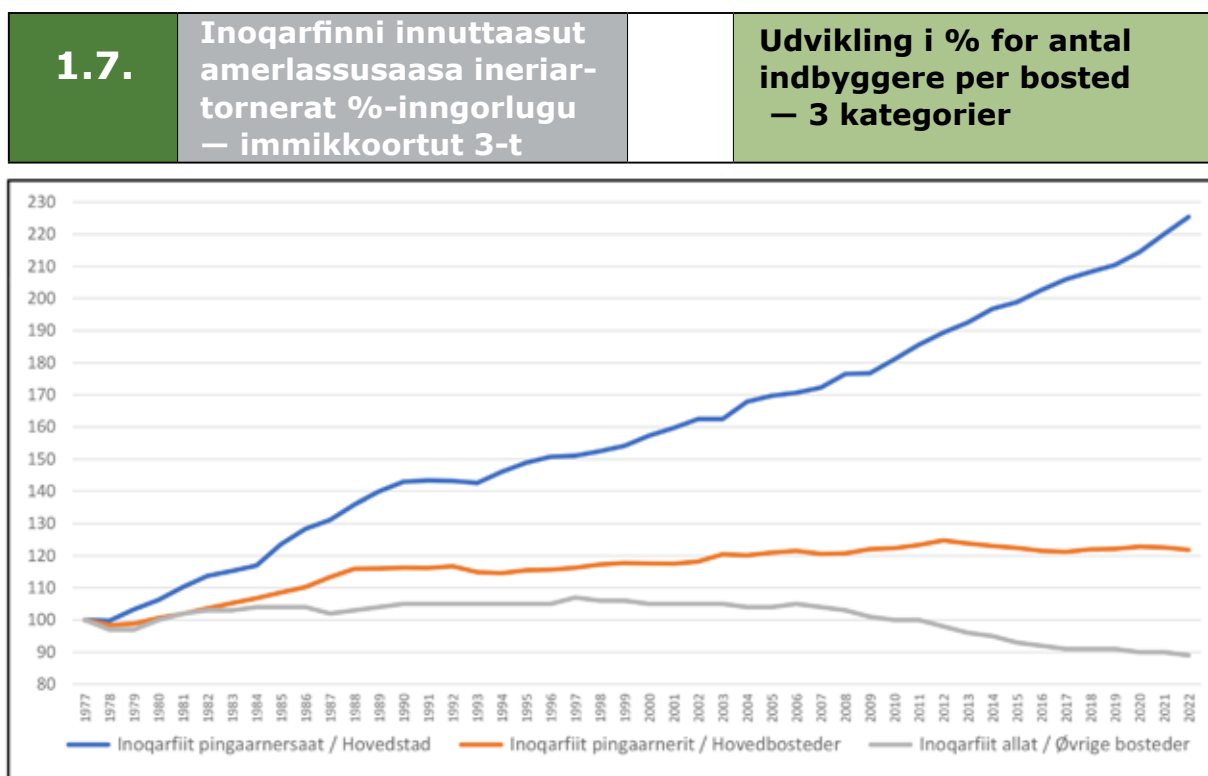
- Inoqarfinni allani innuttaasut amerlassusaat piffissami 65 %-inik ikileriarsimapput, 1977-imi 55 %-iusut 2022-mi 37 %-inngorsimallutik.
- Inoqarfiit allat amerlassusaat piffissami 21 %-imik appariarsimapput, 1977-imi 86-iusut 2022-mi 68-iullutik.
- Inoqarfinni allani innuttaasut 1977-imi 26.507-iusut 2022-mi 21.059-inut 21 %-imik ikileriarsimapput.

1.5 Bostedudviklingen

Figur 1.7 har en inddeling i tre grupper (1: Hovedstad, 2: Hovedbosteder, 3: Øvrige bosteder). Her ses, at Hovedstaden har fået 125 % flere indbyggere, mens hovedbostedernes gennemsnitlige antal indbyggere er vokset 22 %. Derimod er de øvrige bosteders gennemsnitlige antal indbyggere faldet med 11 %.

Samlet set fremgår det, at de bosteder, der ikke er de fem kommunale hovedbosteder, synes at vise flere forskellige former for tilbagegang.

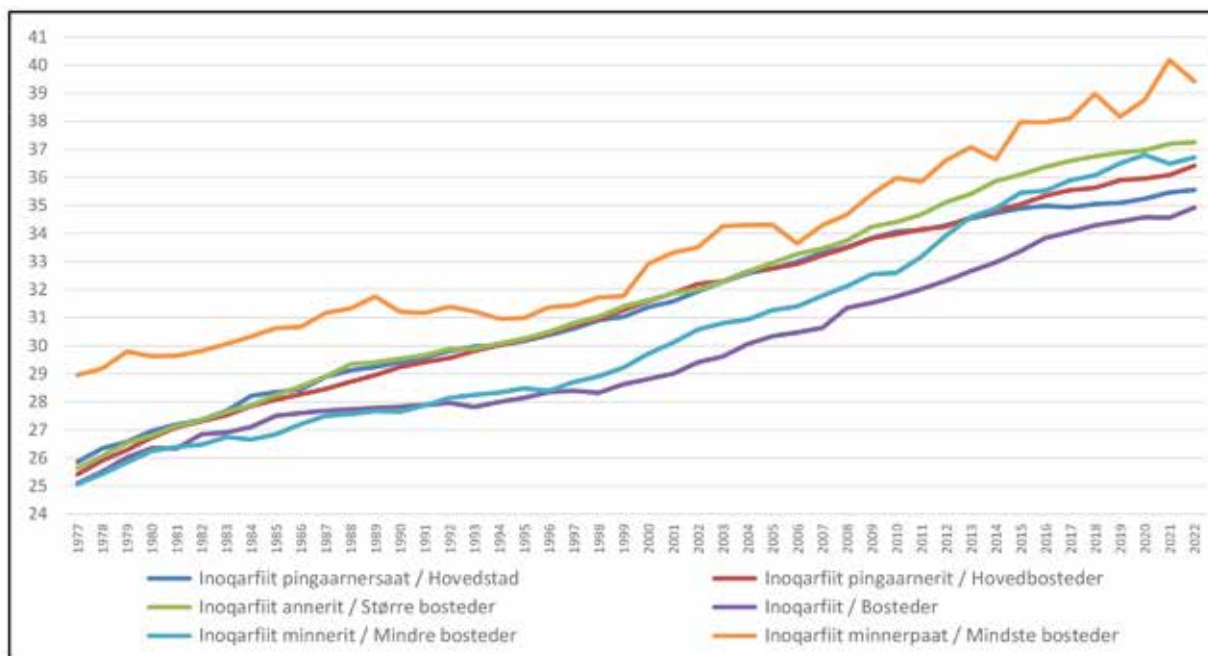
- Andel af befolkningen i de øvrige bosteder er faldet fra en andel på 55 % i 1977 til en andel på 37 % i 2022.
- Antallet af de øvrige bosteder er faldet med 21 % i perioden fra 86 bosteder i 1977 til 68 bosteder i 2022.
- Antal indbyggere i de øvrige bosteder er ligeledes faldet med 21 % fra 26.507 i 1977 til 21.059 i 2022.

1.8.

Inoqarfinni assigiinngitsumik angissusilinni ataatsimoortuni arfinilinni tamarmiusuni agguqa-tigiissillugit ukiut

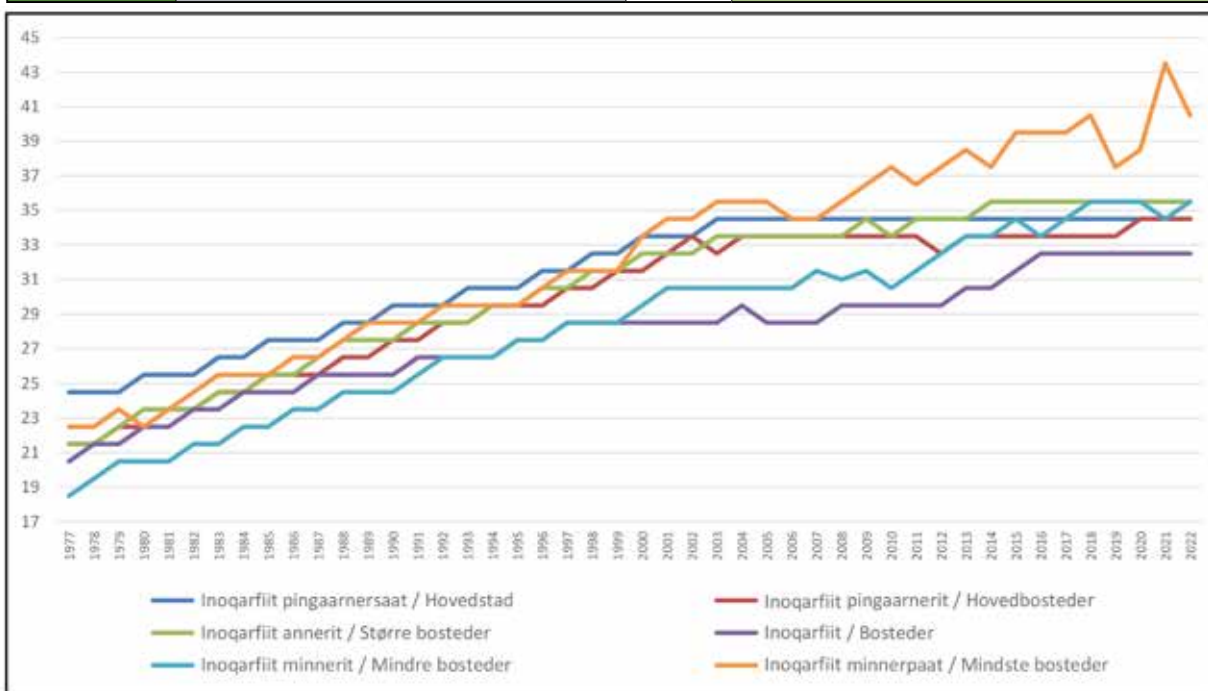
Gennemsnitsalder for hver af de seks grupper af bostedstørrelse

1.9.

Inoqarfinni assigiinngitsumik angissusilinni ataatsimoortuni arfinilinni tamarmiusuni medianalder

Medianalder for hver af de seks grupper af bostedstørrelse

Taamaasilluni ersarippoq, inoqarfinni, kommunini inoqarfiit pingaarnersaat tallimaasut pinnagit, innuttaasut katitigaaneranni uuttuutini pingaarnerni arlalinni ajornartorsiortut. Inoqarfinni ineriartornermut kiisalu inuit amerlassusaanni ineriartornermut, kisitsisivinnut kiisalu innuttaasut katillugit amerlassusaannut tamanna atuuppoq. Kapitali 3-mi takutinneqassaaq inoqarfiit ajornartorsiutaat ataatsimut isigalugit, pingaarnertut innuttaasut katitigaanerat kisiisa pinnagit.

Tamatumani ineriartorneq ukiuni aggersuni malunnaatilimmik allannguuteqassasoq takussutissaqanngilaq.

1.6 Innuttaasut katitigaaneranni kisitsisit pingaarnarit

Tulliuttuni innuttaasut katitigaaneranni inoqarfinni arfinilinni, Takussutissiaq 1.1-imi nassuiarneqartumi kisitsisit pingaarnarit nassuiarneqarput. Taakku medianalderimut aamma agguaqatigiissillugu ukiunut tunngapput, ukioqatigiinnut taakku agguarneqarnerannut kiisalu arnat angutillu akornanni suaassutsinut agguaaßsinermut.

Agguaqatigiissillugu ukiut aamma medianalder

Agguaqatigiissillugu ukiut tassaapput ataatsimoortunut agguaqatigiissillugu ukiut. Innuttaasut ukiui katinneqassapput kiisalu innuttaasut amerlassusaannik agguarneqarlutik.

Medianalder tassaavoq ataatsimoortuni pineqartuni ukiut, medianalderi qulaallugu ataallugulu innuttaasut amerlaqqatigeqqissaarfiat. Innuttaasut 100-t akornanni medianalder ukiut 32,4-ppata, taava innuttaasut 50-erluinnaat, 32,4 ataallugit ukioqassapput, innuttaasullu 50-erluinnaat 32,4 sinnerlugit ukioqassallutik.

Agguaqatigiissillugu ukiut aamma medianalderip takutippaat, ataatsimoortut ataatsimut isigalugu inuusunnersut imaluunniit utoqqaanersut. Aamma takutippaat, siunissami ataatsimoortut angissusaannut aamma katitigaanerannut qanoq naatsorsuuteqartoqarsinnaanersoq.

Det er således klart, at gruppen af bosteder, som ikke er en af de fem kommunale hovedbosteder, på flere overordnede demografiske parametre er pressede. Det gælder udviklingen i antal bosteder samt udviklingen i antal personer både i faktiske tal og i andel af den samlede befolkning. Kapitel 3 vil vise et bredere billede af bostedernes udfordringer end blot de overordnede demografiske.

Der er ikke noget, som tyder på, at udviklingen, vil forandre sig væsentligt de kommende år.

1.6 Demografiske nøgletal

I det følgende gennemgås nøgletal for den demografiske sammensætning af borgere i de seks grupper af bosteder, der er beskrevet i Figur 1.1. Det drejer sig om medianalder og gennemsnitsalder, aldersfordeling i grupper og om kønsfordelingen mellem kvinder og mænd.

Gennemsnitsalder og medianalder

En gennemsnitsalder er den gennemsnitlige alder i en given gruppe. Indbyggernes alder bliver lagt sammen og divideres med antallet af indbyggere.

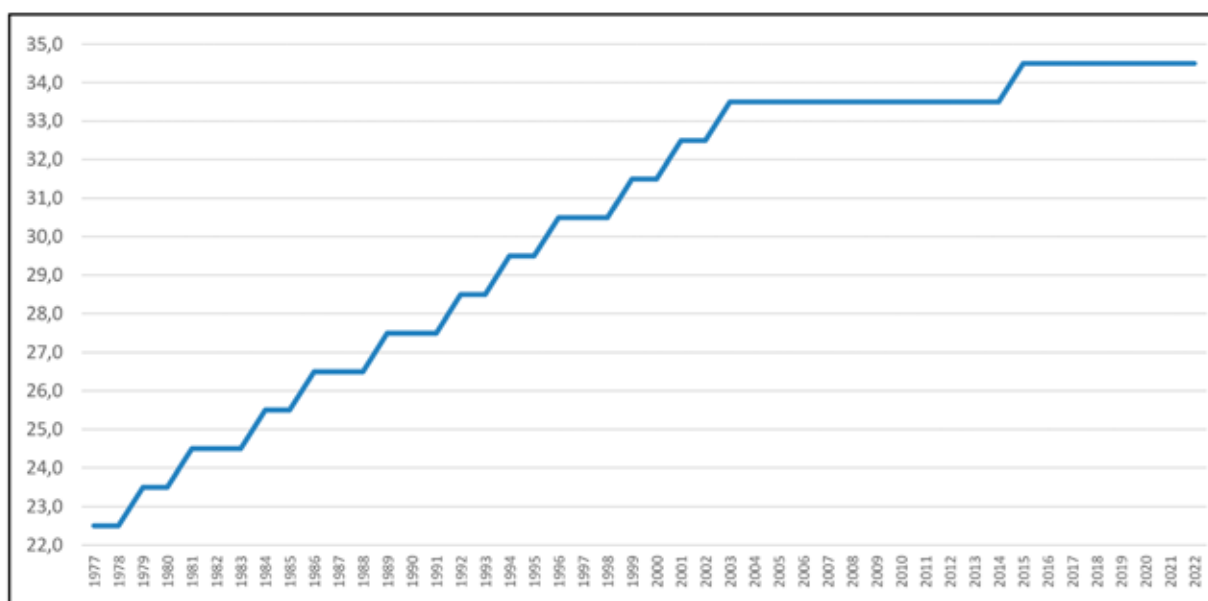
En medianalder er den alder i en given gruppe, hvor der er nøjagtig lige mange indbyggere over og under den angivne medianalder. Hvis medianalderen blandt 100 indbyggere er 32,4 år, så der er præcis 50 indbyggere, som har en alder, der er under 32,4 år, og 50 indbyggere, som har en alder, der er over 32,4 år.

Gennemsnitsalder og medianalder fortæller os, hvorvidt en gruppe samlet set er ung eller gammel. Det indikerer også, hvilke forventninger, der kan

1.10.

**Innuttaasut tamarmik
medianaalderiat
1977-2022**

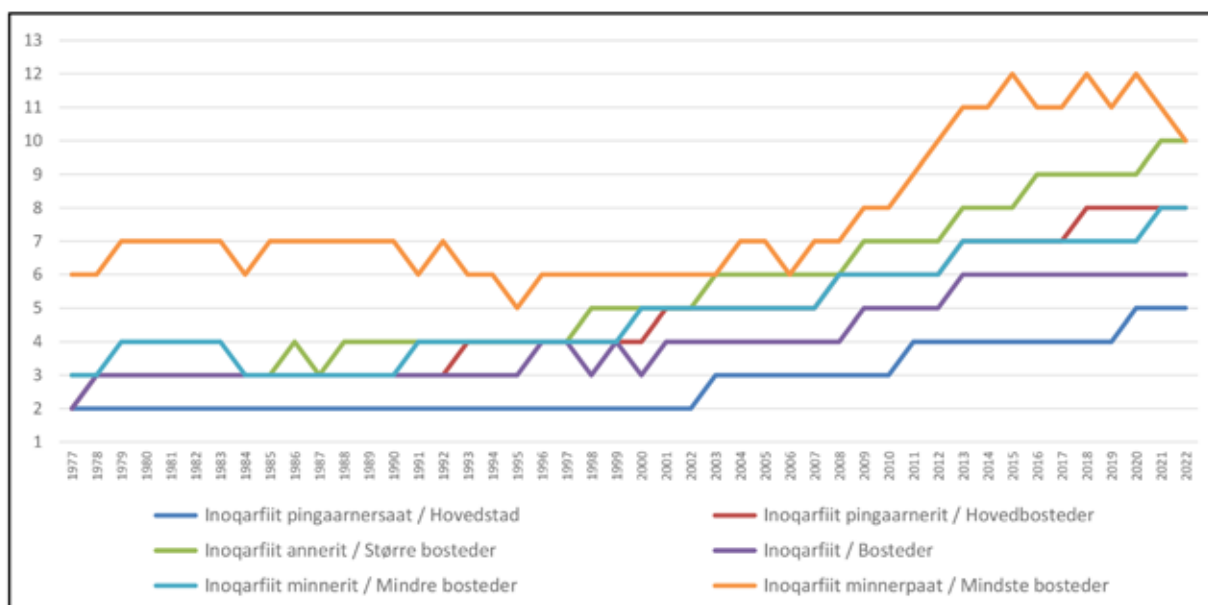
**Medianaalder for hele
befolkningen
1977-2022**

1.11.

**Inoqarfinni assigiinngit-
sumi angissusilinni arfini-
linni tamani, inuit 67-it
sinnerlugit ukiullit amer-
lassusaanni ineriartor-
neq piffissami 1977-2022**

**Udviklingen i andelen af
personer, der er over 67 år
i hver af de seks størrelser
af bosteder i perioden
1977-2022**

Takussutissiaq 1.8-mi aamma Takussutissiaq 1.9-mi inoqarfinni assigiinngitsunik angissusilinni arfinilinni ataatsimoor-tuni taakkunani, Takussutissiaq 1.1-imi saqqummiunneqartuni agguaqatigiissillu-gu ukiut aamma medianalder takutinne-qarput.

Takussutissiat marluusut takutippaat, maani nunatsinni innuttaasut inuusuttu-nit utoqqarnut allannguuteqariartortut. Aamma takuneqarsinnaavoq, inoqarfinni assigiinngitsunik angissusilinni arfinilin-ni taakkunani inuiaqatigiit ineriartornerat assigiikannersut. Ataatsimoorut ataasiin-naat malunnaatilimmik immikkoorute-qarput. Tassa ataatsimoorut inoqarfiit minnerpaat, 50-inik ikinnerusunik in-nuttaqartut. Ataatsimoorutuni taakkunani innuttaasut piffissami malunnartumik ag-guaqatigiissillugu ukiui qaffasinnerupput, ukiunilu kingullerni 20-ni ataatsimoorut taakku aamma malunnartumik qaffasin-nerusumik medianaldereqarput.

Inoqarfinni minnerpaani agguaqatigiis-sillugu ukiut maannakkut 39-t missaan-niipput. Tamanna ernumanartuunngilaq, kisianni ukiuni aggersuni innuttaasut timikkut qanoq piginnaatiginerannut sun-niuteqariartussaaq. Agguaqatigiissillugu ukiut qaffasikkaangata, tamanna takussu-tissaasarpoq inunngortunit toqusut amer-lanerusarnerannut, tamatumalu kingune-risarpaa innuttaasuni ikileriaateqarneq.

Ataatsimoorut medianalderiat aamma sunniuteqartarpoq. Matumani innuttaasut tamarmik medianalderiat, Takussutissiaq 1.10-mi takutinneqartutut takunissaa isu-maqarluarpoq.

Ukioqatigiit agguataarnerat

Inuiaqatigiinni ukioqatigiit agguataar-nerinik misissuqqissaarnermi, aggu-ataarineq assigiinngitsorpassuartigut pisinnaavoq. Nalinginnaasumik soqutig-inaateqartarpoq takussallugu, inuiaqa-tigiinni inuusuttut 15-it imaluunniit 18-it ataallugit ukiullit qanoq amerlatiginersut. Soorlu soqutigineqartartoq takussallugu, inuit 18-it aamma 67-it akornanni ukiullit qanoq amerlatiginersut, kiisalu inuit 67-it sinnerlugit ukiullit qanoq amerlatiginersut.

være til gruppens størrelse og sammensætning i fremtiden.

I Figur 1.8 og Figur 1.9 er anført henholdsvis gennemsnitsalder og medianalder for hver af de seks grupper af bostedstørrelse, som er opstillet i Figur 1.1.

Begge figurer viser, at vi her i landet går fra at være en yngre befolkning mod at blive en ældre befolkning. Det ses også, at be-folkningen i de seks forskellige størrelser af bosteder nogen-lunde følger samme udviklings-tendens. Der er kun en gruppe, som skiller sig markant ud. Det er gruppen af mindste bosteder, hvor der er færre end 50 indbyg-gere. Indbyggerne i den gruppe har i perioden haft en tydeligt højere gennemsnitsalder og i de seneste 20 år har den gruppe også haft en tydeligt højere medianalder.

I de mindste bosteder er gennemsnitsalderen nu omkring 39 år. Det er ikke alarmerende, men det vil i de kommende år få betydning for, hvor aktive be-folkningen kan være fysisk. Når gennemsnitsalderen er høj, er det udtryk for, at der dør flere end der fødes og resultatet er til-bagegang i befolkningen.

Størrelsen på en gruppes median-alder har også betydning. Her giver det god mening også at se på medianalderen for hele be-folkningen under et, som den fremgår af Figur 1.10.

Aldersfordeling

Ved analyse af aldersfordelingen i en befolkning kan inddelingen ske på mange forskellige måder. Typisk er man interesseret i at se, hvor stor en andel af befolk-ningen der er unge under 15 år eller under 18 år. Ligesom man er interesseret i at se andelen

Takussutissiaq 1.11-mi takutinneqarpoq, inoqarfinni assigiinngitsumik angissusilinni arfinilinni tamani inuit 67-it sinnerlugit ukiullit amerlassusaasa ineriartornerat.

Takussutissiaq 1.11-mi erserpoq, ukioq 2000-imiilli inuit 67-it sinnerlugit ukiullit amerlassusaat nalinginnaasumik qaffakkiartorsimasut. Utoqqaat amerlassusaat ukiuni aggersuni qaffakkiartuinnassaaq. Tamanna takusinnaavarput inuiaqatigiit tamarmik ukiumikkut katitigaaneranni. Piffissap ilaani utoqqaat ima amerlatigilissapput, pilersuisinnaaneq brøkinngorlugu ineriartornermut pitsaanngitsumik sunniuteqassalluni. Tassa imaappoq, utoqqaat ima amerlatigilissasut, inuiaqatigiinni inuussutissarsiorsinnaasunut qulakkiissalugu ajornakusuussasoq, inuunermi atugarisat taakku qulakkeernissaat.

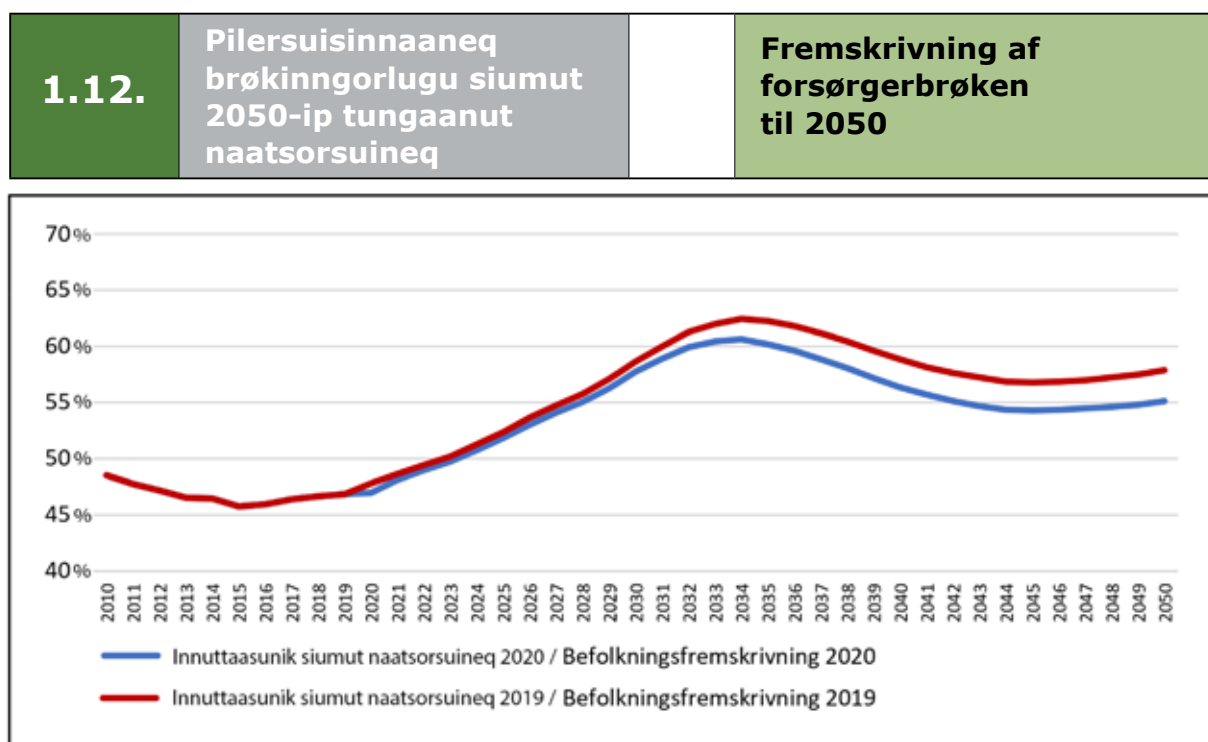
Takussutissiaq 1.12-imi pilersuisinnaanermi brøki siumut naatsorsorneqarpoq. Pilersuisinnaanermi brøkimi nassuiarneqarpoq inuit inuussutissarsiorsinnaasutut ukiullit avataanniittut amerlassusaasa aamma inuit inuussutissarsiorsinnaasutut ukiullit amerlassusaasa ataqatigiinnerat. Pilersuisinnaanermi brøki 50 %-iusoq taamaattumik isumaqarpoq, inuit inuussutissarsiorsinnaasutut ukiullit marluk, inuk

af personer mellem 18 og 67 år, samt andel af personer over 67 år.

Figur 1.11 viser udviklingen i andelen af personer, der er over 67 år i hver af de seks størrelser af bosteder.

Af Figur 1.11 fremgår, at siden år 2000 er andelen af personer over 67 år generelt steget. Andelen af ældre vil blive ved med at stige i de kommende år. Det kan vi se ud fra den aldersmæssige sammensætning af hele befolkningen. På et tidspunkt vil andelen af ældre blive så relativ stor, at det får en negativ indflydelse på udviklingen i forsørgerbrøken. Det, som menes, er, at andelen af ældre bliver så stor, at det kan være vanskeligt for den erhvervsaktive del af befolkningen at sikre, at den samme levestandard kan sikres.

Figur 1.12 giver en fremskrivning af forsørgerbrøken. Forsørgerbrøken beskriver forholdet mellem antallet af personer udenfor den erhvervsaktive alder, og

inuussutissarsiorsinnaasutut ukioqanngitsoq ataaseq pilersussagaat. Assersuutigalugu pilersuisinnaanermi brøki 50 %-imit 67 %-imut annertusippat, tamanna isumaqarpoq inuit sulisinnaasutut ukiullit pingasut inunnik sulisinnaanngitsutut uk-iulinnik marlunnik pilersuissasut. Allatut oqaatigalugu, pilersuisinnaanermi brøki annertusiartortillugu, ikinnerusut amerlanerusunik pilersuisussanngussapput. Tamanna pisortani ingerlataqarfimmik aningaasaliinermut ilungersunartorsior-titsissaaq. Takussutissiaq Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit 2022-mi nalunaarusiaannit aaneqarpoq. Takussutissiammi takutinneqarpoq, pilersuisinnaanermi brøki ukiuni qulini aggersuni qaffakkiartussasq. Ataatsimut pilersuisinnaanermi brøki ullumikkut 50 %-i ataallugu inissisimasq 2030-kkut qeqqanni 60 %-i qulaallugu inissisimalerluni qaffassaaq. Qaffariarneq inuusuttut brøkianni appariarnerup, kiisalu utoqqaat brøkianni qaffariarnerup sunniutigaa, kiisalu inunngortartut ikiliartornerannik, 1960-ikkunni inunngornikut amerlassusiannik, inuunertusiartornermik kiisalu Kalaallit Nunaannit nuuttarnermik takussutissiivoq.

Immikkut oqaatigineqarsinnaavoq, eqimattani inoqarfinni minnerpaani, piffissammi tamarmi ukiuni 45-ni inoqarfiit sinnerinut naleqqiullugu utoqqaat amerlanerujuaannarsimammata. 2022-mi inoqarfinni minnerpaani utoqqaat amerlassusaat, illoqarfiit pingaarnersaannut (Nuuk) sanilliullugit marloriaatigaat.

Suiaassutsimut agguarlugit

Qulakkeerniarlugu, innuttaasunik ataatsimut ataqatigiissaarineq pitsaasuusoq, arnat amerlassusaanni kiisalu angutit amerlassusaanni naligiipjaartoqarnissaa pisariaqarpoq. Inuiaqatigiit malunnaatillimmik angutit arnallu akornanni naligiinngiffiusut, nalinginnaasumik kinguaassior-nissamut unammilligassaqarsinnaapput. Peqatigitillugu equngassut inuunermi al-lanik kinguneqarsinnaavoq.

antallet af personer i den erhvervsaktive alder. En forsørgerbrøk på 50 % betyder derfor, at to personer i den erhvervsaktive alder i gennemsnit skal forsørge en person udenfor den erhvervsaktive alder. Hvis forsørgerbrøken eksempelvis vokser fra 50 % til 67 % betyder det, at så skal tre personer i den arbejdsdygtige alder kunne forsørge 2 personer udenfor den erhvervsaktive alder. Med andre ord, så skal færre forsørge flere i takt med, at forsørgerbrøken vokser. Det sætter finansieringen af den offentlige sektor under pres. Figuren er hentet fra Økonomisk Råds rapport fra 2022. Af figuren fremgår, at forsørgerbrøken vil være stigende de kommende 10 år. Den samlede forsørgerbrøk stiger fra under 50 % i dag til over 60 % i midten af 2030'erne. Stigningen er en effekt af et fald i ungebrøken og en stor stigning i ældrebrøken, og afspejler et faldende fødselstal, store 1960'er årgange, stigende levetid og nettoudvandring fra Grønland.

Det kan særligt bemærkes, at i gruppen af mindste bosteder har der gennem hele perioden på 45 år været en ekstra stor andel af ældre i forhold til de øvrige bosteder. I 2022 er andelen af ældre i de mindste bosteder dobbelt så stor som i hovedstaden (Nuuk).

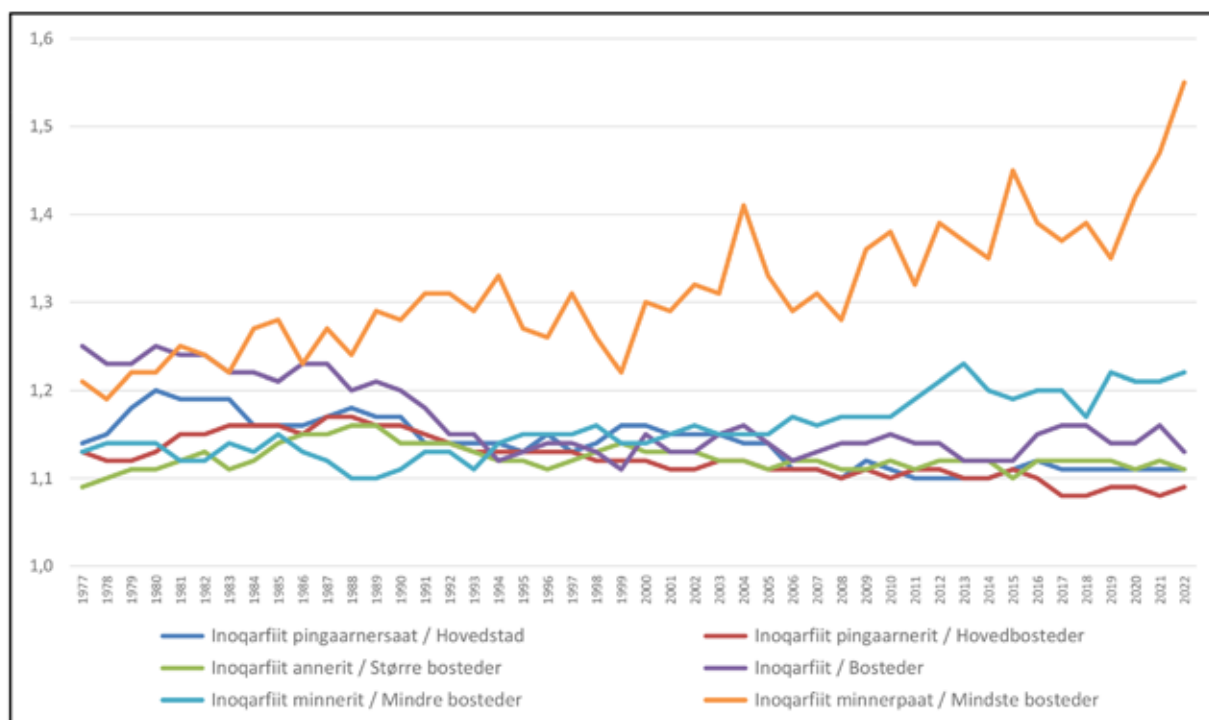
Kønsfordeling

For at sikre, at der er en god sammensætning i en befolkningsgruppe, er det nødvendigt, at der er en nogenlunde lige forhold mellem antallet af kvinder og antallet af mænd. Et samfund med markant ulige antal mænd og kvinder vil kunne få udfordringer med at sikre den naturlige reproduktion. Desuden har det ulige antal andre konsekvenser for det sociale liv.

1.13.

Arnamut angutit amerlassusaasa ineriartornerat 1977-2022

Udviklingen i antal mand per kvinde 1977-2022

Takussutissiaq 1.13-imi takutinneqarpoq piffissaq 1977-imit 2022-mut. Takuneqarsinnaavoq, 1970-ikkut aamma 1980-ikkut ingerlanerini arnat angutillu amerlassusaasa naleqqiunnerat nalinginnaasumik pitsanngoriarpoq. Tamanna 1960-ikkunni aamma 1970-ikkunni pingaartumik qallunaat angutit sanasut najuunnerujussuanik kingunerugunartoq, takuneqarsinnaavoq.

Inoqarfinnilli eqimattanik, 1980-illi misaanit allaanerusunik peqarpoq. Inoqarfinni minnerpaani inuiaqatigiit, angutitaqarnerujartuaarsimapput. Ullumikkut inoqarfinni minnerpaani innuttaasut pingasuuppata marlunnit amerlanerusut angutaasarput. Tamanna angutit arnallu amerlassusaanni naleqqiussinermi attanneqarsinnaanngilaq. Taamaattumik inoqarfinni minnerpaani inuiaqatigiinni aqqisugaanermi matumani kisitsisit pingaarutillit immikkut unammillerfiupput.

Figur 1.13 viser perioden fra 1977 til 2022. Det ses, at gennem 1970'erne og 1980'erne forbedredes forholdet mellem antal kvinder og mænd generelt. Det er sandsynligvis en udløber af den massive tilstedeværelse af især danske mandlige håndværkere i 1960'erne og 1970'erne, som kan ses.

Der er dog en gruppe af bosteder, som skiller sig ud allerede fra omkring 1980. Det er befolkningen i de mindste bosteder, der gradvist er blevet mere og mere domineret af mænd. I dag er flere end to ud af tre indbyggere i de mindste bosteder mænd. Det er ikke et bæredygtigt forhold mellem antallet mænd og kvinder. Derfor er de mindste bosteder på dette demografiske nøgletal særligt udfordret.

1.7 Inoqarfiit 50-it ataallugit inullit

Inuiaqatigiit aaqqissugaaneranni kisitsisini pingaarnerni erserpoq, inoqarfiit minnerpaat 50-it ataallugit inoqartut, immikkut unammilligassaqartut.

- Inoqarfinni minnerpaani innuttaasut medianalderiat inoqarfinnut allanut sanilliullugu qaffasinneruvoq.
- Inoqarfinni minnerpaani, inoqarfinnut allanut sanilliullugu utoqqaat immikkut ittumik amerlanerujussuupput.
- Inoqarfinni minnerpaani, inoqarfinnut allanut sanilliullugu arnamut angutit amerlassusaat immikkut ittumik qaffasissorujussuuvoq.

1.7 Bosteder med under 50 indbyggere

Af de demografiske nøgletal fremgår, at det er de mindste bosteder med færre end 50 indbyggere, som i særlig grad er udfordret.

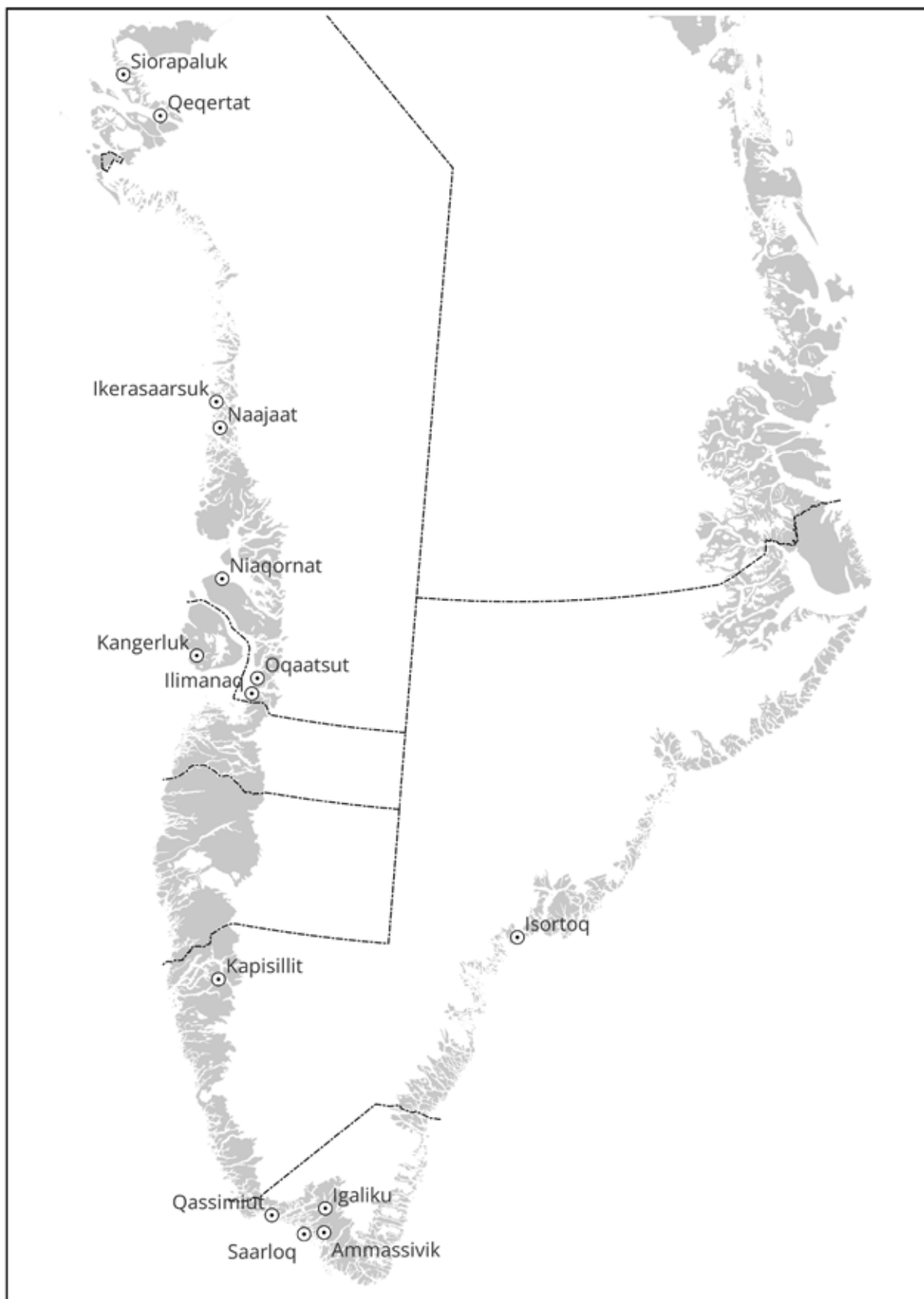
- I de mindste bosteder er borgernes medianalder høj i forhold til de øvrige bosteder.
- De mindste bosteder har en ekstra stor andel af ældre i forhold til de øvrige bosteder.
- Der er i de mindste bosteder en særlig høj andel af mænd per kvinder i forhold til de øvrige bosteder.

1.14.	Inoqarfiit takussutissartaat, ulloq 1. januar 2022 50-inik ikinnerusunik innuttaasoqartutut nalunaarsorneqarsimasut	Oversigt over bosteder, der den 1. januar 2022 var registreret med færre end 50 indbyggere
Inoqarfik	Inissisimaffik eqqaaniittoq	Innuttaasut 1. januar 2022 nalunaarsorneqarsimasut
Bosted	Beliggende ved	Antal indbyggere registreret 1. januar 2022
Kapisillit	Nuuk	49
Ilimanaq	Ilulissat	47
Ammassivik	Nanortalik	46
Isertoq	Tasiilaq	46
Oqaatsut	Ilulissat	42
Siorapaluk	Qaanaaq	42
Naajaat	Upernavik	41
Niaqornat	Uummannaq	40
Igaliku	Qaqortoq	31
Qeqertat	Qaanaaq	28
Saarloq	Qaqortoq	24
Qassimiut	Narsaq	14
Kangerluk	Qeqertarsuaq	14
Ikerasaarsuk (Avannaa)	Upernavik	1

1.15.

Nunap assingani takutin-neqarput ulloq 1. januar 2022-mi inoqarfiit minnerpaat 50-it ataallugit innuttaqartut nalunaarsorneqarsimasut sumiinnerst

Kortet viser den geografiske fordeling af de 14 mindste bosteder med færre end 50 registrerede indbyggere den 1. januar 2022

Takussutissiaq 1.14-imi takutinneqarput inoqarfiit, ulloq 1. januar 2022 50-it ataalugit innuttaasoqartutut nalunaarsuiffiusemasut. Takutinneqartutut, inoqarfiit nunami tamarmi agguarsimasut, aammali amerlasuut Kujataaniittut pineqarput.

Takussutissiaq 1.14-imi inoqarfiit minnerpaat allattorsimapput, ataatsimut isigalugu maani nunatsinni inoqarfinnut allanut sanilliullugu immikkut ittunik unammilligassanik arlalinnik peqartut. Qulaani ersersinneqarpoq, nalinginnaasumik angutit amerlanerusartut, tamanna nalinginnaasumik kinguaassiornermut unammilligasaliivoq. Ilanngullugu naggataatigut, atugarissaarnermi immikkoortuni qitiusuni pisortat sullissinerinut, qaffasissumik aningaasartuuteqartoqassaaq, sulilersitsiniarneq ajornakusuussalluni annikitsumik ingerlatsinermi akornquteqarluni. naam-maginartunik kiisalu inoqarfiit annerusut assigisaannik ajornartorsiortoqassaaq.

Inuiaqatigiit aqqissugaaneranni kisitsisit pingaarnert taamaallaat tassaapput pisutsinik piviusunik takutitsisut. Immikkoortunik suliniuteqarfinnik imaluunniit pingaarnersiuinernik aalajangersaarnermut atorneqarsinnaapput, pissutsit soq taamaannerannut imminermini akissuteqarnatik.

Politikkikkut inuiaqatigiit aqqissugaaneranni kisitsisit pingaarnert atorneqarsinnaapput, nunami inoqarfiit siunissaq qaninnerusoq aamma siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu suliniutinik sullissinernillu sorlernik pisariaqartitsinerinik takussutissatut.

Suliniutaasinnaasut pillugit isumaliu-tersuuteqarnermi aallaavittut, inoqarfiit pillugit isummersoqatigiinneq, Naalakkersuisut 7. aamma 8. september 2022-mi Ilulissani ingerlataat sammivigineqartariaqarpoq. Isummersoqatigiinnermi peqataasut nunatsinni inoqarfinnut 2.000-it ataalugit innuttaasoqartunut timitalimmik aqqiissutissanut politikkikkut pingaarnersiuinissamut allattorsimaffimmik kissaateqarput. Kissaatit marluk pingaartinneqarnerpaasussatut isigineqartut

Figur 1.14 har en oversigt over bosteder, der den 1. januar 2022 var registreret med færre end 50 indbyggere. Som det fremgår, så er der tale om bosteder, som er fordelt over hele landet, men også en relativt stor andel af disse i Sydgrønland.

Oversigten i Figur 1.14 er en liste over de mindste bosteder, som samlet set ser ud til at have en række ekstra udfordringer i forhold til de øvrige bosteder her i landet. Det fremgår ovenfor, at der er en generel overvægt af mænd, hvilket udfordrer den naturlige reproduktion. Desuden vil der alt andet lige være høje enhedsomkostninger, vanskelige rekrutteringsforhold, smådriftsulemper og vanskeligheder ved at levere en offentlig service på centrale velfærdsområder, der er tilfredsstillende og på linje med den tilsvarende på større bosteder.

Demografiske nøgletal er alene fremstillinger af de faktiske forhold. De kan bruges til at fastlægge indsatsområder eller prioriteringer, men de giver ikke i sig selv svar på hvorfor en situation er som den er.

Politisk kan de demografiske nøgletal anvendes, som en indikation for hvilke typer indsatser og services landets bosteder har behov for på såvel kort som lang sigt.

Som udgangspunktet for overvejelser om eventuelle tiltag bør der skeles til den konference om bosteder, som Naalakkersuisut afholdt den 7. og 8. september 2022 i Ilulissat. Konferencedeltagerne opstillede ønsker til en politisk prioriteringsliste for fysiske forbedringer af landets bosteder med færre end 2.000

tassaapput inigisat tamarmik imermut attaveqarnissaat, aamma inigisat tamarmik kloakkimmut attaveqarnissaat. Kissaatini taakkunani atugarissaarnermut, eqqiluisaarnermut peqqissutsimullu atugassat tunngaviulluinnartut pineqarput. Kissaatigineqartut taakku piviusunngortinneqassappata, aningaasaliissuteqarnissaq, suliaasat suliarineqarnissaannut periarfissaqarnera, sulisussanillu peqarnissaq pisariaqarpoq.

1.8 Innuttaasunik siumut naatsorsuinerit nuttarnerillu

Innuttaasunik nunap ilaani siumut naatsorsuineq Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmi 15. juni 2020 saqqummiuneqartoq pigineqarpoq. Nalunaarusiami matumani takussutissiani siuliini ersersineqarpoq, piffissami 1977-imit 2022-mut ataatsimut isigalugu Kalaallit Nunaanni inoqarfinni assigiinngitsuni tamani agguaqatigiissillugu ukiut nalinginnaasumik qaffakkiartorsimasut. Tamatuma aamma nassataraa, 2015-imit 2033-p missaata tungaanut pilersuisinnaanermi brøkip takussutissiaq K-mitut takutinneqartut qaffakkiartorneq. Piffissami 2020-mit 2030-mut kiisalu 2040-mut 2050-imullu ingerlaqqittumik, siumut naatsorsuinerit naapertorlugit naatsorsuutigineqarpoq agguaqatigiissillugu ukioqqortussuseq qaffakkiartussasoq.

Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlassusiat 2020-p aallartinneranit 2022-p aallartinneranut qaffariarnikuupput. Pisorli tamanna COVID-19-imut atatillugu nuttartariaatsimut attuumassuteqarsinnaavoq. Kalaallit Nunaanni aamma 2021-p qeqqanit 2022-p qeqqanut innuttaasut amerleriarput. 2022-p aallartinnerani Kalaallit Nunaanni innuttaasut 56.562-iupput, tamanna 2022-p aallartinneranut inunnik 489-inik imaluunniit 0,9 %-imik amerleriaateqarpoq.

Ataaniittumi takussutissiaq 1.16-imi takutinneqarpoq, 15. juni 2020-mi innuttaasunik siumut naatsorsuineq naapertorlugi, 2030-mi 2020-mut sanilliullugu kommunini tamani, kiisalu inoqarfinni

indbyggere. De to højest prioriterede ønsker var vandtilslutning til samtlige boliger og kloaktilslutning til samtlige boliger. Begge ønsker omhandler nogle meget basale forhold for trivsel, hygiejne og sundhed. Såfremt disse ønsker skal imødekommes, kræver det tilførsel af midler og prioritering af den nødvendige arbejdskraft og kapacitet til udførsel af opgaverne.

1.8 Befolkningsfremskrivninger og vandringer

Der foreligger en regional befolkningsfremskrivning publiceret af Grønlands Statistik d. 15. juni 2020. Det fremgår af tidligere figurer i nærværende rapport, at gennemsnitsalderen generelt har været stigende i alle typer af bosteder i Grønland i perioden 1977 til 2022 som helhed. Dette giver sig også udslag i en stigende forsørgerbrøk fra 2015 til omkring 2033 som vist i Figur 12. I perioden 2020 til 2030 og videre frem til 2040 og 2050 forventes en stigende gennemsnitsalder iflg. fremskrivningerne.

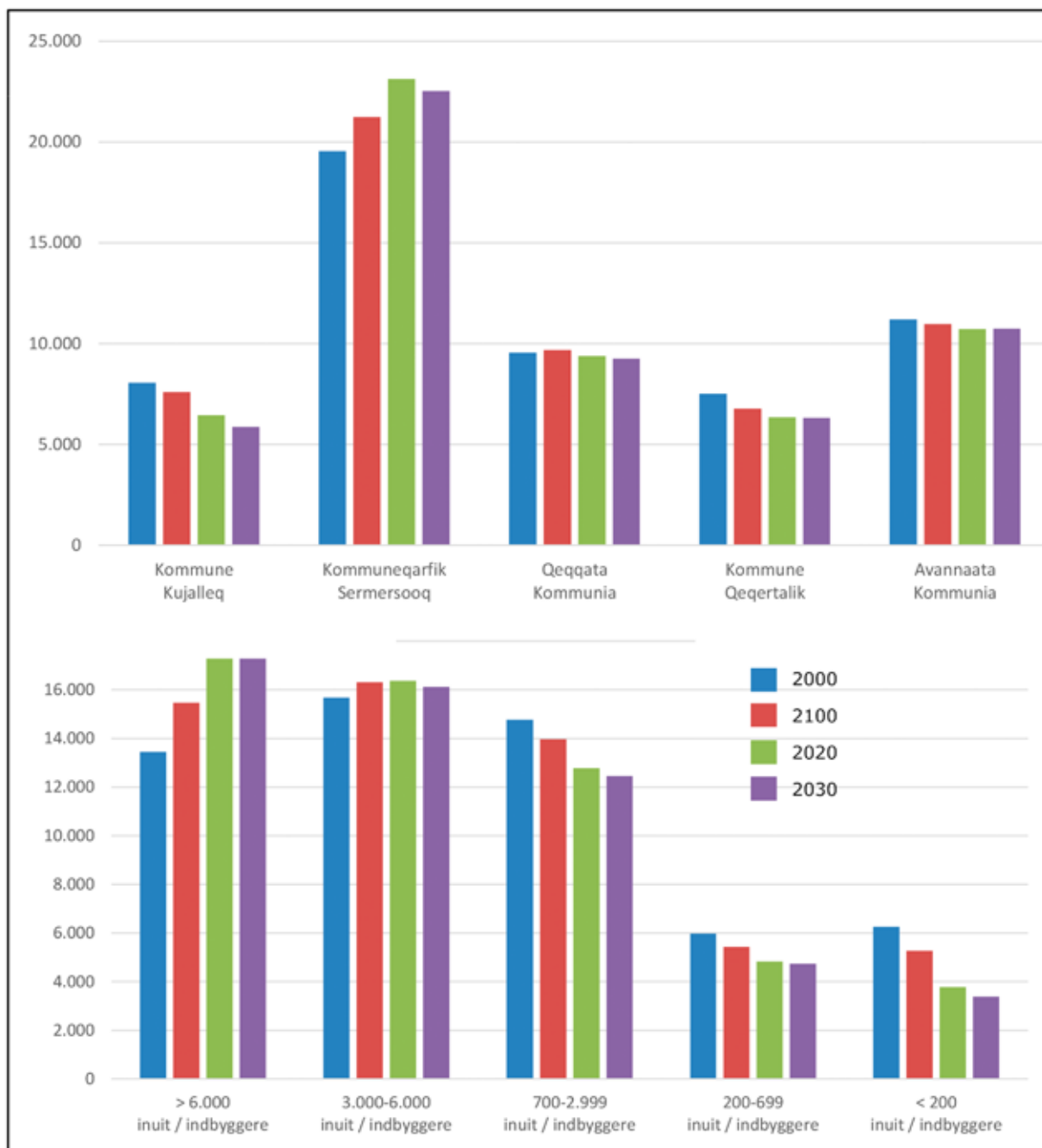
Folketallet i Grønland er rent faktisk steget fra primo 2020 til primo 2022. Dette forhold kan dog have sammenhæng vandringsmønstre i forbindelse med COVID-19. Der var ligeledes en fremgang i folketallet fra medio 2021 til medio 2022 i Grønland. Der var faktisk 56.562 indbyggere i Grønland primo 2022, hvilket var en fremgang på 481 personer eller 0,9 % i forhold til primo 2022.

Figur 1.16 indikerer, at der iflg. den regionale befolkningsfremskrivning fra 15. juni 2020 forventes en tilbagegang i folketallet for alle kommuner og for alle bostedstørrelser i 2030 i

1.16.

Innuttaasut amerlas-
susaat 2000, 2010, 2020
aamma 2030-mut nunap
ilaani siumut naatsor-
suinerit

Folketal 2000, 2010, 2020
og regional fremskrivning
for 2030

Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfim-
mit (GS) paasisutissat tunngavigalugit, tabel BEXP20REG.

Oqaaseqaat: Aamma takuuk Innuttaasunik nunap ilaani
siumut naatsorsuinerit 2020-2030 saqqummersitat,
saqqummersinneqartut 15. Juni 2020 GS-imit.

Kilde: Baseret på data fra Grønlands Statistik
(GS), tabel BEXP20REG.

Note: Se også publikationen Regionale be-
folkningsfremskrivninger 2020-2030, udgivet
15. juni 2020 af GS.

assigiinngitsuni tamani innuttaasut amerlassusianni kinguariartoqarnissaa naatsorsuutigineqartoq. Kommunilli akornannut naleqqiullugu kinguariarnerit assigiinngitsuussapput.

Nuna tamakkerlugu siumut naatsorsuineri ukioqatigiit aaqqissugaanerit, piler-saarusiormi soqutigisaqarnermi kisitsisinik imaqqarpoq. Takussutissiaq 1.17-imi ataani takutinneqarpoq 2050-ip tungaanut Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup siumut naatsorsuineri, ukioqatigiiaanun assigiinngitsunut naatsorsorlugit, pisortani sullissinerit assigiinngitsut tunngavigalugit.

Soorlu takussutissiaq 1.17-imi takutinneqartoq, tunngaviumik pisinnaasut nassuiaataanni siumut naatsorsuineri takutinneqarpoq, 2050-ip tungaanut innuttaasut amerlassusaat annertuumik appariarnissaq, soorlu aamma ukioqatigiiaat assigiinngitsut akornanni allann-goriartoqassasoq. Taamaasilluni uuttuutit

forhold til 2020. Der er dog forskelle på den relative tilbagegang mellem kommunerne.

Alderssammensætningen på nationalt niveau i en fremskrivning indeholder ligeledes tal af planlægningsmæssig interesse. Nedenstående Figur 1.17 viser fremskrivninger frem mod 2050 fra Grønlands Statistik opgjort på forskellige aldersgrupper, der forudsætter forskellige typer offentlig service.

Som det fremgår af figur 1.17, viser fremskrivningerne i basisscenariet et relativt stor fald i befolkningens størrelse og ligeledes forskydninger mellem forskellige aldersgrupper frem mod 2050. Dette er dog på baggrund af mekaniske fremskrivninger. Det kan således ske ændringer af forskellige parametre, der vil

1.17. Innuttaasut amerlassusai kisitsisiviit aamma siumut naatsorsukkat (2030, 2040 aamma 2050) nuna tamakkerlugu ukioqatigiiaani assigiinngitsuni		Faktiske og fremskrevne folketal (2030, 2040 og 2050) på nationalt niveau			
Ukiut / År	2010	2020	2030	2040	2050
0 – 2	2.508	2.496	2.206	1.942	1.844
3 – 5	2.441	2.390	2.250	1.920	1.823
6 – 8	2.528	2.259	2.293	1.950	1.806
9 – 12	3.509	3.082	3.054	2.678	2.371
13 – 15	2.773	2.233	2.240	2.069	1.762
16 – 17	1.751	1.317	1.117	1.107	935
18 – 24	6.332	5.543	4.675	4.672	4.064
25 – 29	3.926	4.693	3.656	3.330	3.216
30 – 49	17.356	14.409	16.521	15.094	13.304
50 – 66	10.258	13.728	10.672	10.064	11.193
67 – 74	1.996	2.443	3.700	3.208	2.703
75 – 79	656	916	1.153	1.810	1.075
80 +	418	572	913	1.550	2.300

Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik

Kilde: Grønlands Statistik

assigiinngitsut allannguuteqarfiusinnaaput, tamanna isumaqassaaq allannguutiniq, matuma ataani naartusinnaanermi aamma nunamut nutsertariaatsimi allannguutini.

Nunamut nuuttartut ilanngaatigereerlugit avammut nuttarneq annikinnerusooq pissutsit ilagaat, siunissami Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit ineriartornerannut pitsaanerusumik imaqarsinnaasoq. Piffissami 2012-imit 2022-mut avammut nuuttartut ilanngaatigereerlugit nunamut Filipinerinit nunatsinnut nuuttartut ukiumut agguaqatigiissillugu 35-usarput, Thailandimit ukiumut 9-usarlutik, Kina-mit ukiumut 6-it, Litauenimit ukiumut 1,8-t aamma Polenimit ukiumut 1,6-iuserlutik. Piffissap takutikkumaarpaa, ukiuni tulliuttuni nunanit taakkunannga avammut nuuttartut ilanngaatigereerlugit Kalaallit Nunaannut nuttartoqassanersoq.

betyde ændringer heri, herunder ændringer i fertilitet og indvandringens mønstre.

En mindre nettoudvandring er en af de faktorer, som kan indebære en mere positiv befolkningsudvikling i GL i fremtiden. I perioden 2012 til 2022 var der en nettoindvandring fra Filipinerne på i gennemsnit 35 pr. år, fra Thailand 9 pr. år, Kina 6, Litauen 1,8 pr. år og Polen 1,6 pr. år. Tiden må vise, om det også bliver fra disse lande, at der de kommende år kommer en nettoindvandring til Grønland.

Kapitali 2

Attaveqaqatigiinneq

Attaveqaqatigiinnermi sanaartukkat angisuut soorlu assersuutigalugu umiarsualiviit, mittarfiit, telekkut attaveqaatit aamma erngup nukinganik nukissiorfiit ilaasunik kiisalu nioqqutissanik assartuinermik qulakkeerinninnissamut, digitalikkut sullissinernik tunniussinissamut kiisalu nukissiuutinik atuisinnaanermut atatillugu pingaaruteqarput. Taakku minguitsumik imeqarnermik ilallugu nunami tamarmi ineriartornermut kiisalu inoqarfiit ineriartornerannut tunngavissaapput aalajangiisut.

Attaveqaqatigiinnermi sanaartukkat angisuut sumiiffissaannik kiisalu sanaartorneqarnissaannik aalajangiineq politikikkut aalajangerneqartarpoq, inuiaqatigiillu aqqissugaanerannut siunissami ukiorpassuarni sunniuteqartarpoq. Taamaattumik aalajangiinissamut tunngavissanik inaarutaasunik piareersaanermut atugas-sanik sioqqutsisumik misissueqqissaa-reernikkut aatsaat aalajangiisoqartarpoq. Aallaavittut tunngavigineqarpoq *Inuiaqatigiit aningaasaqarneranni sunniuteqaatis-sanik naliliinnermi saqqummiussinissamut ilitsersuut* april 2015-imeersoq.

Silaannakkut angallanneq aamma nukissiuuteqarneq pillugu suliaasaqarfinni aningaasaliinerit annertoorujussuit kingornatigut pisuni arlalinni Inatsisartuni inatsisitigut akuersissutigineqarnikuupput, sinaakkutinik pitsaasunik pilersitsiniarluni kiisalu aningaasaliinerit qularnaveeqqus-erniarlugit. Tamatumunnga assersuutit ilagaat Aasianni aamma Qasigiannnguani erngup nukinganik nukissiorfinnik sanaartorneq kiisalu Utoqqarmiut kangerluarsunnguanni nukissiorfimmik alliliineq, ilaatigullu Qaqortumi, Ilulissani Nuummilu mittarfinnik sanaartornerit.

Telekkut attaveqaqatigiinneq pillugu suliaasaqarfimmi attaveqaqatigiinnermi aningaasaliinerit annertuut pillugit aalajangiinerit aktiaatileqatigiiffimmut ataatsimut inissinneqarput, Tusass A/S.

Kapitel 2

Infrastruktur

Store fysiske infrastruktur-anlæg som blandt andet havne, lufthavne, telekommunikation og vandkraftværker er vigtige i forhold til sikring af transport af passagerer og varer, levering af digitale services og adgang til energi. Disse er sammen med adgang til rent drikkevand afgørende forudsætninger for såvel udvikling af landet på et mere overordnet plan som for udviklingen af bosteder.

Beslutningen om placering og anlæggelse af store fysiske infrastrukturanlæg besluttes politisk og påvirker indretning af samfundet mange år frem i tiden. Derfor tages beslutningerne også først efter grundige forudgående analyser til brug for forberedelse af egentlige beslutningsgrundlag. Konkret tages der udgangspunkt i *Vejledning i fremstilling af samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger* fra april 2015.

De helt store investeringer på luftfarts- og energiområdet er efterfølgende ved flere lejligheder blevet vedtaget ved lov i Inatsisartut for at skabe gode rammer og sikkerhed omkring investeringerne. Eksempler herpå er i forbindelse med dels anlæg af vandkraftanlægget ved Asiaat og Qasigiannguut og udvidelsen af Buksefjordsværket, dels anlæg af lufthavne ved Qaqortoq, Ilulissat og Nuuk.

På teleinfrastrukturområdet er beslutningerne om de store infrastrukturinvesteringer dog henlagt til et aktieselskab, Tusass A/S.

2.1 Telekkut attaveqatigiinneq aamma tamatuma atugaanerulernera

Kalaallit Nunaata kiisalu Amerikap avannarliup aamma Europap akornanni immap naqqatigut kabelimik sanaartornermut aningaasaliinerni siullernili, Tusass A/S-imi siulersuisut ilaatigut immap naqqatigut kabelip Kalaallit Nunaata iluani Aasiaat tungaanut tallineqarnissaa, aamma Aasianniit avannamut Upernaviup tungaanut sakkortusaavinnik sukkasuunik piler-sitsineq aalajangernikuuaat.

Tamatuma saniatigut ingerlaavartumik anertuumik aningaasaliisoqartarpoq, nunami tamarmi oqarasuaatikkut angallattakkut internetsimut attaveqarnermik atuinissamut periarfissaalersitsiniarluni. 2021-mi tunumi illoqarfiit qaammataasanut attaveqartut, nioqqutissanik sukanerusumik attaveqartunik neqeroorfigineqalerput.

Tusass taamaalilluni immap naqqatigut kabelip allisarnissaanut, illoqarfinni sakkortusaavinnik amerlisaanissamut aamma teknologiimi periarfissanik nutaanik atuinissamut pisariaqartitsinermut periarfissanullu nikerarsinnaasumik isummerfiginninnissamut pisariaqartitsivoq. Pisariaqartitsineq tamanna nunami tamarmi innuttaasunut kiisalu suliffeqarfinnut piler-suinnissamut isumannarinissamik qulakkeerinninnissamik pisariaqartitsinermeerpoq.

Qitiulluinnarpoq, aningaasaliinerit inuiatigiinni digitaliusumik ineriartortitsinermi qulakkeerinninnissamut tapeeqataannissaat, matuma ataani inuinnaat kiisalu inuussutissarsiornermi sullitat pisariaqartitaanik eqquutsitsinissamut, ilinniarfeqarfimmi aamma peqqinnissaqarfimmi digitaliusumik aaqqiissutit pitsaanerusut atuinnaannissaat aamma digitaliusumik aaqqiissutit nutaat aqutigalugit pisortani namminersorlunilu ingerlataqarfinniataqatigiissumiksuliassanik iluarsiinissaq periarfissaalersinniarlugu. 2018-imi Tusassip Kapisilinni 4G-mobilnet-simik taaneqartartoq atorlugu flatratemik

2.1 Telekommunikation og øget anvendelse

Siden de første investeringer i anlæggelse af et søkabel mellem Grønland og henholdsvis Nordamerika og Europa har bestyrelsen i Tusass A/S blandt andet truffet beslutninger om at forlænge søkablet internt i Grønland til Aasiaat, etablering af højhastighedsradiokæde fra Aasiaat og nordover til Upernavik.

Hertil kommer løbende store investeringer for at muliggøre brugen af mobil adgang til internet rundt om i landet. I 2021 har satellitbyerne på østkysten tilsvarende fået produkter med højere hastigheder.

Tusass har således behov for en dynamisk stillingtagen til behov og muligheder for udbygning af søkabel, forøgelse af kapacitet til radiokædebyerne og anvendelse af nye teknologiske muligheder. Dette behov udspringer af behovet for at sikre forsyningssikkerhed til borgere og virksomheder i hele landet.

Det er centralt, at investeringerne bidrager til at sikre en digital udvikling i samfundet, herunder for at imødekomme privat- og erhvervskunders behov, udnytte stadig bedre digitale løsninger på uddannelses- og sundhedsområdet og for at muliggøre sammenhængende opgaveløsning i den offentlige og private sektor via nye digitale løsninger. I 2018 begyndte Tusass udrulningen af flatrate produkter gennem det såkaldte 4G-mobilnet i Kapisillit, som efterfølgende er blevet tilgængeligt i det meste af landet.

I november 2022 tages næste skridt med etableringen af femte generation af mobilnetværket,

nioqqutit atulersippai, taanna kingornatigut nunap annerpaartaani atulersinneqarpoq.

November 2022-mi oqarasuaatit angallattakkat attaveqaataanni tulleriit tallimaannik, 5G-mik pilersitsinikkut tullertut alloriartoqarpoq. Tamanna oqarasuaammi angallattakkami paasissutissanik aalajaatsumik nassiussinermut tigusinermullu atatillugu sukkasoorujussuarmik ingerlasoqalerneranik isumaqassaaq, tamatumuunakkullu inuiaqatigiinni immikkoortuni arlalinni periarfissanik nutaanik pilersitsissalluni.

5G siullertut Narsami, Maniitsumi Sisimiunilu atulersinneqassaaq. Tusassip maannakkuugallartoq periusissiamut piffissami aalajangerpaa, kingorna sumiiffinni tuliuttuni atulersinneqassasoq:

Ilulissat, Nanortalik, Nuuk, Paamiut, Qaqortoq, Qasigiannugit, Qeqertarsuaq, Upernavik, Uummannaq aamma Aasiaat. Tamatuma kinguneraa, nunami innuttaasut 82 %-ingajai (2022-mi kisitsisit aallaavigalugit) ukiuni qaninnerni 5G aqqutigalugu sukkasoorujussuarmik internetseqalersimassasut. Kisitsit taanna 2030-p tungaanut innuttaasut ineriartornerannut siumut naatsorsuutit naapertorlugit anertusissasoq naatsorsuutigineqarpoq.

Saniatigut inuiaqatigiit sinneri 4G-mut attaveqarput.

Tusass tuluit ingerlatseqatigiiffiat qaammataasanik ingerlatsisoq (OneWeb) suleqatiginissaanut isumaqatigiissuteqaqqammerpoq, qaammataasakkut attaviit aqqutigalugit internetsimik sukkasuumik tunniussisinnanissaq pillugu. Isumaqatigiissut taanna inoqarfinni kiisalu erngup nukinganik nukissiorfinni avinngarusimamiittuni kiisalu aatsitassarsiorluni suliuteqarfinni qaammataasakkut attaveqaatinik atuisuni pitsanngorsaassaaq.

Tusassimi aningaasaliinissamut periusissiaq akuersissutigineqartoq taamaasilluni, oqarasuaatini angallattakkani internetsimut attaveqaammutsukkasoorujussuarmut attaveqarsinnaanerulerneramik pisariaqartitsinermik tapersersuivoq.

5G. Det vil betyde adgang til lynhurtige hastigheder i forhold til at sende og modtage data stabilt over mobilnetværket og herigennem skabe nye muligheder inden for en række områder i samfundet.

5G lanceres i første omgang i Narsaq, Maniitsoq og Sisimiut. Tusass har for den nuværende strategiperiode besluttet, at det efterfølgende udrulles følgende steder:

Ilulissat, Nanortalik, Nuuk, Paamiut, Qaqortoq, Qasigiannugit, Qeqertarsuaq, Upernavik, Uummannaq og Aasiaat. Det indebærer, at knap 82 % af landets befolkning (ud fra 2022-tal) om få år har adgang til lynhurtigt internet via 5G. Den andel må ud fra fremskrivninger i befolkningsudviklingen frem mod 2030 forventes at vokse.

Desuden har en meget stor del af den øvrige befolkning adgang til 4G.

Tusass har netop indgået en samarbejdsaftale med et britisk satellit-selskab (OneWeb) om at kunne levere hurtigt internet via satellitforbindelser. Denne aftale skal skabe forbedringer i bosteder samt fjerntliggende vandkraftværker og mineprojekter, der benytter sig af satellitforbindelser.

Den vedtagne investeringsstrategi i Tusass understøtter således behovet for en øget adgang til meget hurtigt mobilt bredbånd. Der er næppe tvivl om, at dette er af stigende betydning for at man lokalt kan opretholde og eventuelt skabe ny erhvervsudvikling, få bedre adgang til onlinebase-rede uddannelsesstilbud og til betjening med telemedicinske og borgerorienterede løsninger.

Qularutigineqanngilaq, tamanna najukkammi attassiinnarnissamut kiisalu immaqa inuussutissarsiummik nutaamik ineriartortitsisinnaanissamut, neqeroorutiniq internetsikkut ilinniarsinnaanerulerner-mut kiisalu qarasaasiakkut nakorsiartitsi-nermik aaqqiissutiniq aamma innuttaasu-nut sammivilimmik sullissinermut anner-tunerusumik isumaqassasoq.

Attaveqaatit isumannaatsut aamma paasissutissat isumannaatsuunerat – IT-mi attaveqaqatigiinnermi sulin-iutitut tunngaviusoq

Inuiaqatigiinni digitalimut nuunnermi at-taveqaatitigut pinerliiniartoqarnissaanut aamma paasissutissat isumannaatsuuner-anni unioqqutitsisoqarnissaanut aarle-rinaat annertusivoq. Tamanna aamma digitalikkut periarfissanik nutaanik atuler-sitsinissamut aamma atuinnermut piuma-saqatinik arlalinnik pilersitsivoq.

Paasissutissanik isumannaarinermut aki-sussaaffik qaqugukkulluunniit suliffeqar-fimmut taakkuninnga tiguisumi imaluun-niit suliaqartumi inissisimavoq. Tamanna isumaqarpoq digitalikkut ineriartortoqar-sinnaanngitsoq oqartussaasutut imaluun-niit suliffeqarfittut paasissutissanik inum-mut tunngasunik isertuutassanillu qulak-keerinninneq eqqarsaatigineqanngippat.

Systeminik ingerlatsinermik aserfallatsaa-liineq suliaasaavoq aningaasartuutaall-unilu ingerlaavartuq. Systemit pioreersut ingerlaavartumik atornerat isumannaat-suunerallu ineriartortinneqarneq ajorpa-ta, taava 'legacy miljø' pileriartortarpoq, systeminik pisoqaanerusunik attaveqa-atitigut pinerliiniartoqarnissaanut aarle-rinartunik kiisalu paasissutissat isuman-naatsuunerannik unioqqutitsisoqassalluni. Isumannaarinngitsumik pisoqarnerini taa-maattuni akit aningaasaqarnermuin-naq tunngasuunngillat, aammali pisortani oqartussaasut inuit pillugit paasissutis-saannik kiisalu suliffeqarfiit niuerner-mut tunngasunik paasissutissaannik suliaqar-nerinut innuttaasut tatiginninnerannik annaasaqarnermut tunngapput. Attave-qaatitigut paasissutissallu isumannaat-suuneq taamaattumik nalinginnaasumik

Cybersikkerhed og informa-tionssikkerhed – fundamen-tet for IT-infrastruktur pro-jekter

Med den digitale transformation i samfundet følger øget risiko for cyberangreb og brud på infor-mationssikkerheden. Det stiller dermed en række krav til imple-menteringen og brugen af nye digitale muligheder.

Ansaret for sikring af data er til en hver tid placeret i den organi-sation som modtager eller be-handler det. Det betyder at der ikke kan skabes digital udvikling uden at man som myndighed eller virksomhed forholder sig til sikring af personfølsomt og for-troligt data.

Det er en løbende opgave og udgift at vedligeholde systemer i drift. Hvis eksisterende syste-mer ikke kontinuerligt udvikles i funktionalitet og i sikkerhed opbygges et 'legacy miljø', bestående af ældre systemer som er sårbare for cyberan-greb og brud på informations-sikkerheden. Omkostning efter sådanne sikkerhedshændelser handler ikke kun om økonomi, men også om tab af borgernes tillid til offentlige myndigheders håndtering af persondata og virk-somheders forretningskritiske oplysninger.

Cyber- og informationssikkerhed skal således tænkes ind i den almindelige drift og prioriteres løbende fra projektide, udbud og udvikling og til den daglige drift.

ingerlatsinermi ingerlaavartumillu pi-
ngaarnersiuinermi isumassarsiarineqar-
neranit, neqeroortitsissutaaneranit, ine-
riartortinneqarneranit ulluinnarnilu inger-
lanneqarneranilu eqqarsaatigineqassap-
put.

2.2 Nukissiummik imermillu pilersuineq

Naalakkersuisut nukissiummik nammineq pilersitsinerup annertusarnissaa kissaati-gaat. Tamanna nunarsuarmi, nukissiuuteqa-rnermi annertusiartortumik naalaruluffiusu-mi kiisalu sorsunnikkut iliuutsini nunarsuarmi nukissiuutiniq pilersuinerup toqqaannartu-mik sunniuteqarfiusumi, pilersuinerup isumannaatsuunermik annertunerusumik pilersitsisinnaassaaq. Kalaallit Nunaata CO²-mik aniatitsinerup annikillitseqataassaaq kiisalu Kalaallit Nunaata silaannarmut mingut-sitsinnginnerunissaanut tapeeqataassalluni. Naggataatigut inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinerup isiginnittaatsiniq nutaanik ammaassisinnaassalluni, nunatsinni erngup nukingani ilippanaatit atorneganngitsut annertuutaqqutigalugit iluaqutissanik annertuunik atuinnikkut pissalluni.

2020-mi Nukissiorfiit innaallagissamik ataatsimut pilersitsinera erngup nukinganiq pilersitsineq 79,7 %-iuvoq, 1996-mi 58,1 %-iuvoq (najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik). Innaallagissamik pilersuinerup sinnera ikuallaavimmi kias-sarnerup kiisalu ikummatissanit uuliameersunit aamarsuarneersunillu, taakkulu CO²-mik aniatitsinerup kinguneqarput.

2021-mi ukiakkut ataatsimiinnermi Nuup kiisalu Qasigiannugit Aasiaallu pilersorneqarnerannut erngup nukinganiq nukissiorfinnik, taakkunungalu atatillugu atorunika sanaartornerup, aningaasalersuinerup ingerlatsinermullu killiliussatut atugassarititaasut pillugit Inatsisartut inatsisaat akuersissutigineqarpoq. 2022-mi upernaakkut ataatsimiinnermi kiisalu 2023-mut aningaasanut inatsimmik akuersissuteqarnerup ilanngullugu akuersissutigineqarpoq Tasiilami erngup nukinganiq nukissiorfiup allilerneqarnissaa. Aningaasaliinissamut aalajangiinerit taakku marluk isumaqassapput, 2028-p nalaani innaallagissamik kiassarnermillu pilersuinerup nukiit ataavartut 70 %-it missaaniinnissaat naatsorsutigineqassasoq. Naatsorsoraanni innuttaasut sumiiffinni erngup nukinganiq nukissiorfilinni najugaqartut amerlassusaat, kisitsit tamanna ullumikkut 63 %-it missaaniik 2028-mi 70 %-it missaannut qaffariassaaq.

2.2 Energi- og vandforsyning

Naalakkersuisut ønsker at øge egenproduktion energi. Det vil kunne skabe større forsyningssikkerhed i en verden, hvor energiområdet er ramt af stigende spændinger og krigshandlinger med direkte indvirkning på den globale energiforsyning. Det vil bidrage til at nedsætte Grønlands CO²-aftryk og dermed bidrage til den grønne omstilling. Endeligt vil det kunne åbne for nye erhvervsudviklingsperspektiver ved at udnytte landets store uudnyttede vandkraftpotentialer.

I 2020 svarende produktionen af vandkraft til 79,7 % af Nukissiorfiits samlede elproduktion mod 58,1 % i 1996 (kilde: Grønlands Statistik). Den resterende forsyning af el stammer fra et mindre bidrag fra affaldsvarme og fra fossile brændsler, der begge bidrager til CO²-emission.

På efterårssamlingen 2021 blev Inatsisartutlov om rammebetænelser for anlæg, finansiering og drift af vandkraftværker med tilhørende faciliteter til forsyning af Nuuk samt Qasigiannugit og Aasiaat vedtaget. På forårssamlingen 2022 og med vedtagelsen af finansloven for 2023 blev det endvidere vedtaget at udvide vandkraftværket ved Tasiilaq. Disse to investeringsbeslutninger betyder, at andelen af vedvarende energi i el- og varmeforsyningen omkring 2028 må forventes at nå op på ca. 70 %. Hvis man opgør hvor stor en andel af befolkningen der er bosat steder med vandkraftanlæg, vil det tal stige fra ca. 63 % i dag til ca. 70 % i 2028.

Nye investeringer i vedvarende energi skal både være teknisk mulige og økonomisk rentable

Ataavartumik nukissiuuteqarnermut aningaasaliinerit nutaat teknikkikkut periarfissaqarfiusariaqarlutillu aningaasaqarnikkut akilersinnaasariaqarput — taamaasillutillu aningaasaliiffiusinnaassallutik. Ataavartumik nukissiuuteqarnermut aningaasaliinerit nukissiuuteqarnermut akit aqquutigalugit aningaasalersorneqartarput. Aningaasaliinerit aallaavittut inuinnarnut sulliffeqarfinnullu nukissiuuteqarnermut akinik qaffasinnerusunik kinguneqassann-gillat, ikummatissanik uuliameersumillu atuinerup inuiaqatigiinnut aningaasartuutaaneri ilanngullugit naatsorsorneqarpata.

Aningaasaliinissamut aalajangiinissat pil-lugit isumaliuteqarnerni siunissaq ungasin-nerusoq eqqarsaatigalugu pilersaarusi-orneq aallaavigineqassaaq, sumiiffinni ataasiakkaani ullumikkumut sanilliullugu siunissami nukissiuuteqarnermik pisa-riaqartitsinerup ineriartornissaa qanoq naatsorsuutigineqarnersoq. Peqatigitillugu naatsorsuinermi tunngavittut ilaavoq, sa-naartukkat pioreersut qanoq taarsorsor-neqarnissai pilersaarutigineqarnersoq.

Nukissiuuteqarnermut tunngatillugu qa-ngali ingerlatsiffiuvoq, tassani nukissi-uuteqarnermut pilersuineq inoqarfiit akor-nanni attaveqarfeqarnani. Taamaattorli allaanerusoqarpog.

Qaqortoq aamma Narsaq Qorlortorsu-armi erngup nukinganik nukissiorfimmut tamarmik attaveqarput, aningaasaliinis-samilu nutaami Aasiaat aamma Qasigian-nguit pilersuinikkut attavilerneqassapput.

Nukissiuuteqarnermut pilersuiner-mik al-lanngortiteriner-mi nunarsuarmi aningaas-aliinerit annertuut, tamatumalu malit-tarisaanik teknologiimi ineriartorneq, ataavartumik nukissiuuteqarnermik pilersuiner-mut aningaasartuut-inik annikillisit-sissasut, kiisalu siunissami nukissiuut-inik toqqorsinissamut assartuinissamullu peri-arfissanik pitsaanerusunik pilersitsissasut naatsorsuutigineqartariaqarput. Ineri-ar-torneq tamanna aamma nunatsinni siunis-saq ungasissorsuunngitsoq eqqarsaatiga-lugu inoqarfiit akornanni pitsaanerusunik ata-qatigiissumik nukissiuuteqarnermut

— og dermed også mulige at finansiere. Investeringer i ved-varende energi finansieres via energipriserne. Investeringerne bør i udgangspunktet ikke føre til højere energipriser for private og virksomheder, hvis man har indregnet de omkostninger som anvendelsen af fossile brændsler påfører samfundet.

Ved overvejelser om invester-ingsbeslutninger tages afsæt i en langsigtet planlægning med udgangspunkt i, hvordan energ-ibehovet forventes at udvikle sig i fremtiden på de enkelte locali-teter i forhold til i dag. Samtidig indgår det som en del af beregn-ingsgrundlaget, hvornår eksister-ende anlæg planlægges ud-skiftet.

Energisektoren har traditionelt måtte basere sig på ø-drift, hvor energiforsyningen ikke er koblet sammen mellem bostederne. Der er dog undtagelser.

Qaqortoq og Narsaq er begge koblet til Qorlortorsuaq vand-kraftværk, og med den nye investering kobles Aasiaat og Qasigiangiut ligeledes sammen forsyningsmæssigt.

De store globale investeringer i omlægning af energiforsynin-gen og deraf følgende teknologi-udviklingen må forventes at re-ducere produktionsomkostnin-gerne for vedvarende energi-former samt give bedre muligheder for at lagre og trans-portere energi i fremtiden. Denne udvikling vil også kunne betyde nye muligheder her i landet for at skabe en bedre sammenhæn-gende energiforsyning på tværs af bosteder på mellemlang sigt.

Dette kan også blive en mulig afledt effekt, hvis de meget

pilersuinermik pilersitsinissamut periarfis-
sanik nutaanik nassataqarsinnaavoq.

Tamanna aamma malitseqartumik sun-
niutaasinnaavoq, erngup nukingani ilip-
panaatit annertuut suliffissuaqarfimmut
siunertaasut piffissap ilaani piviusun-
ngortinneqarpata, tak. 2021-mi ukiakkut
ataatsimiinnermi aalajangiineq. Tamanna
isumaqarpoq, Naalakkersuisut Tasersiami
qanittuanilu erngup nukinganik ilippanaa-
tit pilerisaarutiginiissaannut neqeroortit-
sissutiginiissaanullu pilersaarummik sulia-
qassasut.

Isiginnittaatsit assingusut Utoqqarmiut
Kangerluarsunnguani nukissiorfiup alliler-
nissaanut immikkoortut 3-aniissinnaavoq.
Immikkoortoq 3 tatsimit imeqarfimmit
Isortuarsuup tasianit maannakkut tat-
simut imeqarfimmut Kangerluarsunn-
guup Tasersuanut imermik nuussinermut
atatillugu nukissiuuteqarnermut allamik
pilersitsinermik tunngavoq. Alloriarneq
tamanna ataavartumik nukissiuuteqarner-
mut annertuumik atulersitsisinnaassaaq,
siunissap ungasinngitsup iluani Nuummi
atuinissaq naatsorsuutaasooq sinnerujus-
suarlugu.

Nukissiuuteqarnermut mingutsitsinngitsu-
mik allanngortitsineq Nukissiorfiit ataavar-
tumik nukissiuuteqarnermut tunngaveqar-
tumik pilersuinerata annertunerusumik
pilersitsinissaa pillugu kisiat pineqanngi-
laq. Ingerlataqarfiit akornanni inaarutaa-
sumik nukissiuuteqarnermik atuiner-
mut atatillugu ataatsimut imminut pilersor-
neq 2020-mi 18 %-it missaannaraat, Kalaallit
Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik naa-
pertorlugu.

Ingerlataqarfiit ataasiakkaanut tulluuttut
ilaapput: assartuineq, nioqqutissiorluni
inuussutissarsiuuteqarneq, niuerneq aam-
ma sullissineq kiisalu inoqutigii, kiassar-
neq ilanngullugu. Nunalerinermut, Im-
minut Pilersornermut, Nukissiuutinut
Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfiup nu-
kissiuuteqarnerup iluani immikkoortumut
pilersaarut, Nukissiuuteqarnermut ming-
utsitsinngitsumillu nukissiuuteqarner-
mut ikaarsaarnermut Immikkoortumut

store vandkraftpotentialer til
industriformål på et tidspunkt
realiseres, jf. beslutningen på
efterårssamlingen 2021. Den
betyder, at Naalakkersuisut
udarbejder en konkret plan for
at markedsføre og konkurren-
ceudsætte vandkraftpotentialer
i Tasersiaq og nærtliggende
potentialer.

Tilsvarende perspektiver kan
der være ved en fase tre af ud-
videlsen af Buksefjordsværket.
Fase 3 består af etablering af en
yderligere kraftstation i forbin-
delse med overføring af vand
fra reservoirsøen Isortuarsuup
Tasia til nuværende reservoirsø
Kangerluarsunnguup Tasersua.
Denne fase vil kunne frigive
store mængder vedvarende en-
ergi, der rækker langt ud over
det forventede forbrug i Nuuk
inden for overskuelig fremtid.

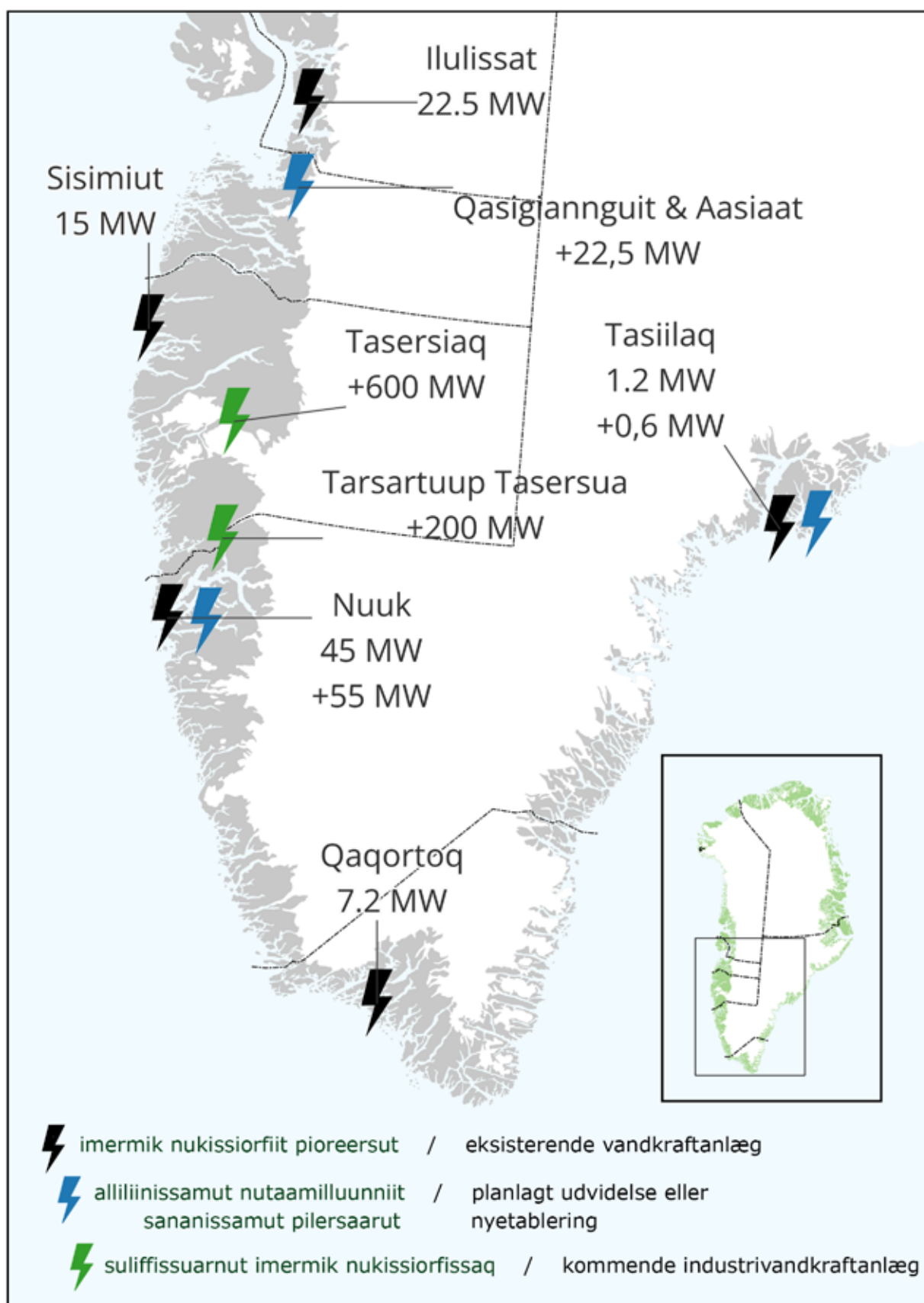
Den grønne omstilling er ikke
alene et spørgsmål om at mak-
simere andelen af Nukissiorfiits
energiforsyning baseret på ved-
varende energi. Den samlede
selvforsyningsgrad i forhold til
det endelige energiforbrug på
tværs af sektorer udgjorde i
2020 kun ca. 18 % ifølge Grøn-
lands Statistik.

De enkelte sektorer består af føl-
gende: transport, produktions-
erhverv, handels- og service-
erhverv samt husholdninger,
inkl. opvarmning. Departemen-
tet for Landbrug, Selvforsyning,
Energi og Miljø arbejder med en
sektorplan inden for energiom-
rådet, Sektorplan for energi og
grøn omstilling, som planlægges
fremlagt i løbet af 2024. Sektor-
planen vil forholde sig til energi-
forbruget i de enkelte forbrugs-
områder.

2.1.

Erngup nukinganik
nukissiorfiit pioreersut
pilarsaarutaasullu takus-
sutissartaat

Oversigt over eksisterende
og planlagte vandkraft-
anlæg

Najoqutaq: Nukissiorfiit.

Kilde: Nukissiorfiit.

pilersaarut, 2024-p ingerlanerani saqqum-miunneqartussatut pilersaarutigineqartoq sulissutigaa. Immikkoortumut pilersaarummi immikkoortuni atuiffiusuni ataasiakkaat nukimmik atuineq isummerfigineqassaaq.

Taamaattumik aamma suliniutit pisariaqartinneqarput, assersuutigalugu inuinaat nukinnik pilersorneqarnerannik mingutsitsinnginnerulersitsisussanik. Angerlarsimaffippassuarni kissarsuutininik uuli-atortunik atuisoqarpoq, soorlu aamma angallanneq pillugu ingerlataqarfimmi anertuumik ikummatissanik uulianeersunik atuisoqartoq.

Kalaallit Nunaannut mingutsitsinnginneru-suussappat taamaattumik najugaqarfinni annerusuni minnerusunilu suliniuteqartoqarnissaa piumasaqaataavoq, tamanna nukissiuuteqarnermut sipaaruteqarfiullu-arsinnaanerulluni, sumiiffinni erngup nukinganik sinneqartoorutininik atuinissamut atuisinnaaffinni annertunerusumik innaallagissamik atuiffiulluarsinnaanerulluni, kiisalu ataavartumik nukissiuuteqarnermut tunngaveqartumik pilersuinerulersitsil-luni. Erntrup nukinganut aningaasaliinerit akuersissutigineqareersut naammassigaluarpataluunniit, taamaattumik naatsorsuutigineqassaaq teknikkikkut periarfissaassasoq, kiisalu sumiiffiit ilaanni aamma aningaasaqarnikkut akilersinnaassasoq alliliisoqaqqippat, ilaatigut ikummatissat uuliamersut aamarutissaneersullu akiisa ineriartornerat apequtaalluni.

Aamma ataavartumik nukissiuuteqarnermik atuinerunissamut ilungersuutit sania-tigut allamik isigisumik peqarpoq. Matuma ataani Nukissiorfiit najugaqarfinni minnerusuni arlalinni nukissiuuteqarnermik pilersuinermut ilapittuutitut seqernup qinngorneranik katersisunik pilersitsinikuupput. Tamanna makkunani atuup-poq Igaliku, Ammassivik, Eqalugaarsuit, Qeqertarsuatsiaat, Ikerasaarsuk, Qeqertaq og Kangerluk. Tassunga assingusumik Nukissiorfiit najugaqarfinni minnerusuni nukissiuuteqarnermik pilersuinermut ilapittuutitut anorisaatinik minnerusunik piareersaall-unilu aallarnisaaleruttoq. Taamaattumik

Der er derfor også behov for tiltag, der gør eksempelvis den private energiforsyning grønnere.

Der benyttes private oliefyr til opvarmning i mange private hjem, ligesom der i blandt andet transportsektoren anvendes fossile brændstoffer i stor stil.

Et grønnere Grønland forudsætter derfor tiltag på større og mindre bosteder, der både kan give energibesparelser, øget elektrificering på steder med adgang til at udnytte overskudsenergi fra vandkraft samt en øget energi-produktion baseret på vedvarende energi. Selv efter færdiggørelse af de allerede vedtagne vandkraftinvesteringer må der således forventes både at være teknisk muligt og nogle steder antageligt også økonomisk rentabelt med en videre udbygning, afhængigt af blandt andet udviklingen i priserne på fossile brændstoffer.

Der er også perspektiver i andet end vandkraftværker i bestræbelserne på en øget brug af vedvarende energiformer. Herunder har Nukissiorfiit etableret solcelleanlæg i en række mindre bosteder som et supplement til energiforsyningen. Det gælder Igaliku, Ammassivik, Eqalugaarsuit, Qeqertarsuatsiaat, Ikerasaarsuk, Qeqertaq og Kangerluk. Tilsvarende er Nukissiorfiit ved at forberede og idriftsætte mindre vindmøllerved mindre bosteder som et supplement i energiforsyningen. Der pågår således indsamling af data og erfaringer fra sådanne projekter, der kan lede til mere bæredygtig energiforsyning og samtidig større selvforsyning på området fremover.

suliniutunik taamaattunik paasissutissanik misilittakkanillu katersisoqarpoq, siunis-sami suliassaqarfimmi nukissiuuteqarner-mut pilersuineramik piujuarsinnaasumik kiisalu annertunerusumik imminut pilersornermik pilersitsisinnaasumik.

Arlalitsigut nukissiuuteqarnermik pilersitsineramik nukissiuummik ataatsimik sipaarneq akikinnerusarpoq. Tamanna aamma atuuppoq nukissiuutitut erngup nukinganik nukissiorfinneersunut, sanaar-tornermi aningaasartuutitut annertooru-jussuusunut.

Tamanna paasissutissaq nukissiorneq pil-lugu suliassaqarfimmi immikkoortumi pilersaarummik nutarsaanissamut kiisalu silap pissusia pillugu iliuusissatut pilersaarummi, 2023-mut aningaasanut inat-sisissap isumaqatigiissutigineqarneranut atatillugu suliarineqartussatut akuersissu-tigineqartumi suliap aallartisarnerani ilaassaaq.

Taamaattumik nukissiuuteqarnermut si-paarnissatannertunerusumik ukiuni aggersuni ukkatarineqalissapput. Taakku innut-taasut ataasiakkaat aningaasaqarneran-nut, inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut kiisalu silap pissusianut pitsaasuupput. Nukissiuuteqarnermut atuinerup annikin-nerusup erngup nukinganik nukissiorfiit pitsaanerusumik atornissaat periarfis-sanngortippaa, siunissarlu ungasissoq eqqarsaatigalugu nukissiuummik mingut-sitsinngitsumik pisariaqartitsineq matus-susissallugu. Peqatigitillugu nukissiuute-qarnermut pilersuinermi tamarmiusumi annertunerusumik eqqakkanik ikuallaavi-mmit kiassarnerup atorluarneqarnerunis-saa sulissutigineqassaaq.

Innaallagissamik atuisinnaanerup saniati-gut minguitsumik imeqarnissaq innuttaas-unut kiisalu suliffeqarfinnut, matuma ata-ani minnerunngitsumik aalisakkerineramik suliffeqarfissuarnut piumasaqaataavoq qitiulluinnartoq. Taamaattumik immik-koortumi tassani aamma siunissami pis-ariaqartitat ersarissarniarlugit immikkoor-tumut pilersaarummik suliaqartoqassaaq,

Det er ofte billigere at spare en enhed energi end at producere den. Det gør sig også gældende for energi fra vandkraftværker, hvor anlægsomkostningerne er meget høje.

Denne kendsgerning vil indgå i forarbejdet til opdateringen af sektorplanen på energiområdet og i den klimahandlingsplan, der blev vedtaget udarbejdet i forbindelse med finanslovsaftalen for 2023.

Der vil derfor i de kommende år blive sat fokus på energibesparelser. De er gode for den enkelte borgers økonomi, for samfundsøkonomien og for klimaet. Lavere energiforbrug gør det muligt at udnytte vandkraftværkerne endnu bedre og dække behovet for grøn energi længere ud i fremtiden. Samtidig skal der også arbejdes på at udnytte varmen fra affaldsforbrændingen i større omfang som led i den samlede energiforsyning.

Ud over adgang til elektricitet er adgang til rent vand en af de centrale forudsætninger for såvel borgere som virksomheder, herunder ikke mindst fiskeindustrien. Derfor vil der også på dette område blive udarbejdet en sektorplan for at tydeliggøre fremadrettede behov og få udarbejdet et grundlag for kommende prioriteringer. Sektorplanen for drikkevandsforsyning udarbejdes af Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø og forventes fremlagt i løbet af 2023. Sektorplan for energi og grøn omstilling udarbejdes ligeledes af Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø og forventes fremlagt i løbet af 2024.

kiisalu pingaarnersiuinissanut tunngaviusumik suliaqartoqassalluni. Iermik pilersuinnermut immikkoortumut pilersaarut Nunalerinnermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiuutinut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfiup 2023-p ingerlanerani suliarissavaa. Nukissiuuteqarnermut nukissiuutinullu mingutsitsinngitsunut ikaarsaarnermut Immikkoortumut pilersaarut aamma Nunalerinnermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiuutinut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfiup suliarissavaa, 2024-llu ingerlanerani saqqummiuneqassasoq naatsorsuutigineqarpoq.

2.3 Umiarsualiviit umiartornerlu

Umiarsualiviit pillugit suliaasaqarfimmi immikkoortumut pilersaarut atuuttoq tassavoq *Umiarsualivinnut Immikkoortumut pilersaarut 2017-2027*. Umiarsualiviit nunamit nunamullu kiisalu nunami inoqarfiit akornanni nioqqutissanik assartuinissamut pingaaruteqarluinnarput. Usinik assartuinerup annikitsortamininngua taamaallaat timmisartukkut angallannikkut ingerlasarpoq, ilisimaneqartutullu nunatsinni inoqarfiit akornanni aqquseqanngilaq.

Tamatuma saniatigut ilaasunik angallasineq annertunerujartortumik isiginierneqarpoq, inuiaqatigiit nunaqavissut tungaannit kiisalu angallatinik annerusunik minnerusunillu aamma umiarsuarnik takornarianik angallassisunik sullissinermut atatillugu.

Umiarsualivinni attaveqaqatigiinneq ingerlalluortoq, taakkuninngalu ineriartortitseqqinneq, aalisarnerup, takornariaqarnerup, aatsitassarsiornerup kiisalu nunami inuussutissarsiutit imarsiornermut tungaveqartut iluanni tapersersornissaannut aalajangiisuulluinnarpoq.

Umiarsualiviit ukiorpassuit atorlugit ineriartortinneqartarput, pilersinniarnerilu akisullutik. Taamaattumik pingaaruteqarpoq, siunissaq ungasissoq eqqarsaatigalugu tigussaasunik alliliinissamut periarfisanut kiisalu usit amerlassusaannut naatsorsuutitut atatillugu ineriartornissamut pisariaqartitsineq naatsorsuutigineqartoq pillugu ungasissumut pilersaarusiinnaanissaa. Pissut aamma siunissami eqqarsaatigineqartussa q tassavoq silap pissusiata allanngoriartornera.

Umiarsualiviit amerlanerpaat ullumikkut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqarput, taakkualu ineriartortinnissaannut kiisalu aserfallatsaalinerannik pilersaarutit suliaasaqarfimmi immikkoortumi pilersaarummik ingerlaavartumik ineriartortitsinikkut pisarput.

Nuummi Umiarsualivik nunami umiarsualiviit annersaraat, Kalaallillu Nunaannut, Kalaallit Nunaannit nunallu iluani containerinik assartuinermut qitiusumik

2.3 Havne og besejling

Den gældende sektorplan på havneområdet er *Sektorplan for Havne 2017-2027*. Havnene er helt afgørende for at kunne transportere varer til og fra landet og internt mellem bostederne. Kun en relativ lille del af godstransporten foregår således via lufttrafikken, og der er som bekendt ikke veje mellem bosteder her i landet.

Derudover spores der et stigende fokus på passagertransport, både fra den fastboende del af befolkningen og i forhold til servicering af større og mindre fartøjer og skibe der transporterer turister.

Velfungerende havneinfrastruktur, og en videreudvikling af disse, er afgørende for at understøtte erhvervsudvikling indenfor fiskeri, turisme, råstoffer og de landbaserede maritimt relaterede erhverv.

Havne udvikles over mange år og er dyre at etablere. Derfor er det vigtigt at kunne planlægge langsigtet ud fra et forventet udviklingsbehov i forhold til såvel de fysiske

udvidelsesmuligheder som forventninger til godsmængder i et langsigtet perspektiv. En faktor der også fremover skal tages højde for er påvirkningerne fra klimaforandringerne.

De fleste havne er i dag ejet af Grønlands Selvstyre, og planlægningen omkring udvikling og vedligeholdelse af disse sker via løbende udvikling af sektorplanen på området.

Nuuk Havn er landets største havn og spiller en central rolle for containertransporten til, fra og i Grønland. Havnen blev udvidet og der blev etableret en ny

inissisimavoq. Umiarsualivik alliler-neqarnikuuvoq, kiisalu containerinut terminalimik nutaamik pilersitsiso-qarnikuulluni 2017-imi september-imi atulersinneqartumik. Tamanna pinikuuvoq aalajangiinissamut tunngavissamut misissueqqaarnerit kiisalu kingornatigut SIKUKI Nuuk Harbour A/S aamma Nuummi umiarsualiviliorneq pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 17, 3. juni 2015-imi akuersissuteqarneq tunngavigalugit.

Siunissami umiartorneq pillugu isumaliutersuutit

Nuummi umiarsualivimmik nutaamik pilersitsinerup periarfissaalersippaa Royal Arctic Line A/S-ip tunngaviusumik umiarsualivimmi suliassat Danmarkimit Kalaallit Nunaannut nuunnissaanut. Tamanna ingerlatseqatigiiffiup suliaqarnerup siunissamut qulakkeernissaanut aamma eqaallissarnissaanut piginnaasaanik periarfissanik nutaanik ammaassivoq.

Kalaallit Nunaata avataani umiarsualivinnik assigiissaagaanerusunik atuineq, taamaasillunilu umiarsualivinnik amerlanerusunik niuernermul-lu attuumassuteqarnerusunik atuisinnaanermut, kiisalu umiarsuarnik assigiissaagaanerusunik, matumani allanik suleqateqarnikkut Royal Arctic Linep suliaqarnera pisariinnerulersippaa.

Royal Arctic Linep attaveqaataanik allannguinnermut tunngaviit ilagaat, Kalaallit Nunaannik niueqateqarnerup ajornaallisarnissaa. Allannguinnermi aallaaviuvoq nunarsuarmi usit pillugit attaveqaqatigiinnerup tikikuminarsarnissaa. Allannguneq taamaattoq piffissamik atuinartuuvoq. Ingerlatseqatigiiffiup taassumalu sullitaata akornanni allannguinnermik kiisalu aningaasaliinernik piumasaqaatitaqarpoq.

Ilisimaneqartutut Royal Arctic Linep umiartornerani tunngaviuvoq, ingerlatseqatigiiffiup immakkut angallassinissamut akuersisummik

containerterminal med indvielse i september 2017. Dette sket på baggrund af forudgående analyser frem mod et beslutningsgrundlag samt efterfølgende vedtagelse af Inatsisartutslov nr. 17 af 3. juni 2015 om SIKUKI Nuuk Harbour A/S og anlæg af havn ved Nuuk.

Overvejelser om den fremtidige besejling

Opførelsen af den nye havn i Nuuk gjorde det muligt for Royal Arctic Line A/S at flytte basis-havnsopgaven til Grønland fra Danmark. Det åbner nye muligheder for selskabets evne til at fremtidssikre og effektivisere operationen.

Brug af mere standardiserede havne udenfor Grønland og dermed adgang til flere og mere kommercielle havne samt brug af mere standardiserede skibe, herunder i samarbejde med andre har forenklet Royal Arctic Lines operation.

En af baggrundene for om-lægningen af Royal Arctic Lines netværk er at gøre det lettere at handle med Grønland. Om-lægningen har som afsæt at øge tilgængeligheden af den globale godsinfrastruktur. En sådan forandring tager tid. Den kræver omstilling og investeringer hos selskabet og dets kunder.

Som bekendt bygger Royal Arctic Lines besejling på, at selskabet har en koncession til søtransport. I forbindelse med efterårs-samlingen 2017 vedtog Inatsisartut et beslutningsforslag med følgende endelige ordlyd (EM 2022/70):

"Forslag til Inatsisartutbeslutning om at pålægge Naalakkersuisut at undersøge fordele og ulemper ved at ophæve

pigisaqarnera. 2017-imi ukiakkut ataatsimiinnermut atatillugu Inatsisartut aalajangiinissamut siunnersuummik imaattumik akuersissuteqarput (UKA 2022/70):

Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut, Naalakkersuisut peqquneqassasut misissuissasut Royal Arctic Line Kalaallit Nunaanut avammullu assartuinissamut sullissinissamik akuersissutaata atuukkunnaarsinneqassappat pitsaaqutissai ajoqqutissaalu, taamattuttaarlugu assartuinnermut unammilleqatigiinneq eqqullugu. Misissuineq takussutississavaa sullissinissamik akuersissut peerlugu unammilleqatigiinnermillu eqqussineq aningaasatigut kingunissai qanoq isikkoqarnersut. Misissuineq Inatsisartunut UPA 2024 nallertinnagu tunniunneqassaaq.

Naalakkersuisut siunnersuummik suliaqarnerminni paasivaat misissueqqissaarnissamut piffissamik iluartitsisoqarnissaa, kiisalu soqutigisaqatigiit attuumassuteqartut ilaatinneqarnissaat pingaaruteqartoq. Allanguutaasinnaasut innuttaasunut nunaqarfimmi najugaqaannarnissamut akornutaassanngillat, taamaattumik misissuinissami eqqarsaatigineqassaaq nunaqarfinnut usinik assartuineq attatiinnarneqasasooq. Immakkut angallassineq inuiaqatigiinnut aalajangiisuulluinnarmat, immikkoortumi tassani aalajangiisoqannginnerani annertuumik mianersortoqassaaq.

Royal Arctic Lines koncession på fragt til og fra Grønland samt at indføre konkurrence på dette område. Undersøgelsen skal afdække de økonomiske konsekvenser ved at ophæve koncessionen samt indførelse af konkurrence. Undersøgelsen skal omdeles til Inatsisartut inden FM 2024.”

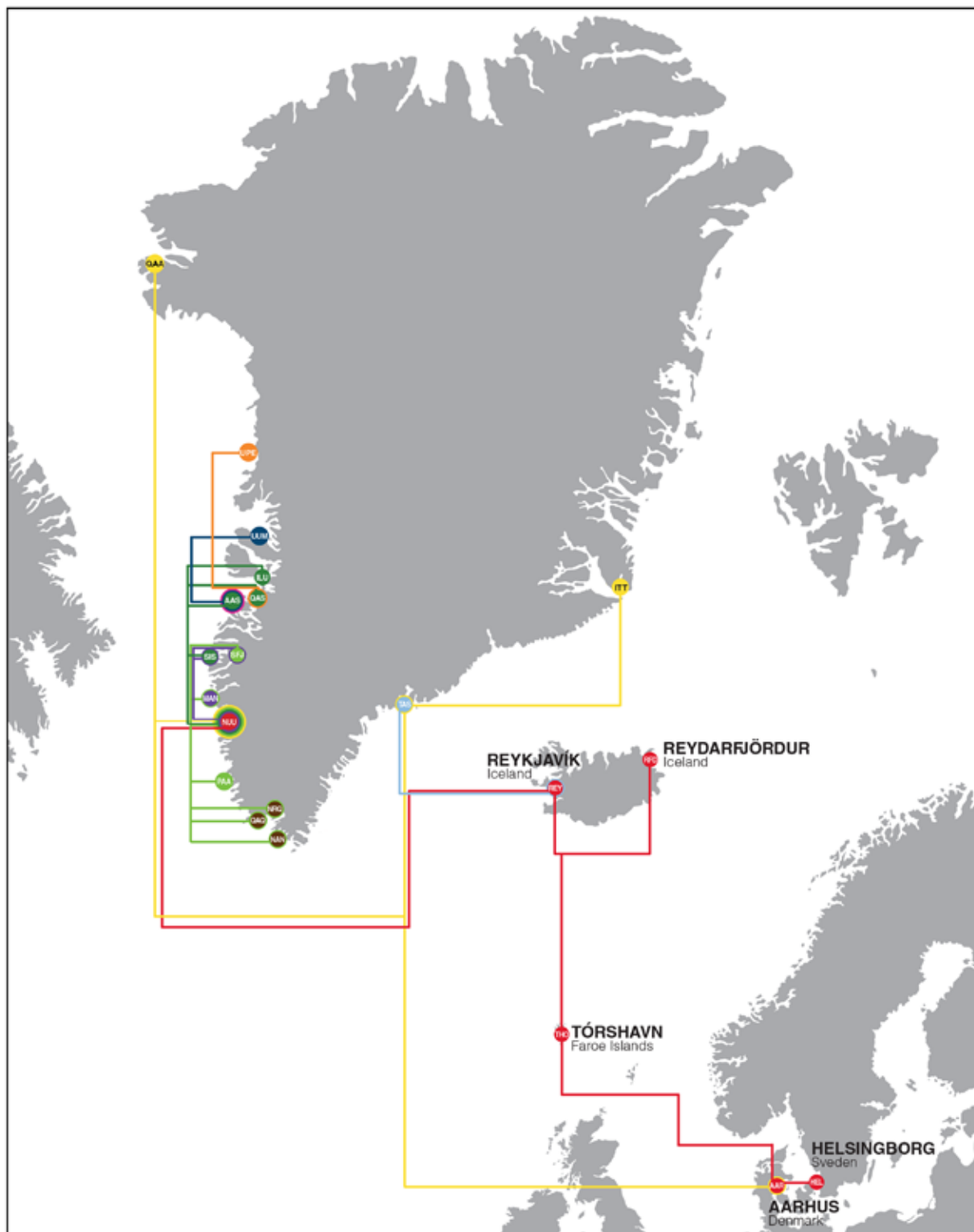
Naalakkersuisut fandt det ved behandlingen af forslaget væsentligt at afsætte tid til grundig forberedelse af undersøgelsen samt inddragelse af de relevante interessenter.

Eventuelle forandringer må ikke forhindre borgernes i fortsat at bo i bygderne, hvorfor den kommende undersøgelse skal tage højde for at opretholde godsbefordringen af bygderne. Da søtransport er af afgørende betydning for samfundet, skal der udvises stor forsigtighed, inden eventuelle beslutning på dette område.

2.2.

RAL-ip ingerlaarfigisartaagaasa takussutissartaa

Oversigt over RAL's besejlingsruter

Paasissutissarsiffik: RAL. Nittartakkamit nunap assiga malillugu suliarineqartoq.

Kilde: Royal Arctic Line, bearbejdet kort fra RAL's hjemmeside

2.4 Mittarfiit timmisartuussinerlu

Qulimiguulimmik timmisartumillu angallassineq nunatta iluani kiisalu Kalaallit Nunaannut Kalaallillu Nunaannit ataatsimut inunnik angallassinerup sulii anner-tunerpaartaraa. Nuummi aamma Ilulissani nunanit tamalaanit mittarfiit kiisalu Qaqortumi nunap immikkoortuani mittarfiup sananeqarnissaannut, ingerlanneqarnissaannut aningaasalersorneqarnissaannullu killiliussatut piumasaqaatit pillugit Inatsisartut inatsisaata nr. 4, 22. november 2018-imeersup akuersissutigineqarnertigut, nunamut nunamillu timmisartuussisarnernup ilusilersugaanerani Kalaallit Nunaanni annertuumik allannguisoqalerpoq.

Tamatuma kingorna mittarfiit pingaarnerit illoqarfinnut qaninnerusunngussapput.

Nuummi Ilulissanilu mittarfiit tallilernerqa-reerpata, kiisalu Qaqortumi mittarfik pilersinneqareerpat, tassa 2024 aamma 2025-mi nunanut tamalaanut timmisartukkut attaveqarnissanik nutaanik periarfissanik pilersoaqassaaq. Ineriartornermi taamaattumi naatsorsuutigineqassaaq ilaasut nassiusallu amerlinissaat.

Assersuutigalugu Savalimmiuni 2012-imi Vagarimi Mittarfiup allilernerqaernerata kingorna taama pisoqarpoq, tassani mittarfik 1250 m-init 1799 m-erinngortinneqarmat. Tassani alliliinerup ilaasut amerlineranik, usit amerlineranik kiisalu angallavigisartakkat ineriartornerannik kinguneqarpoq.

Ineriartornerli taamaattoq nammineq takkunneq ajorpoq. Visit Greenland aamma Kalaallit Airports taamaattumik suleqatigiipput nunami maani taamatut ineriartornissamut nunani tamalaani timmisartuutileqatigiiffinnik soqutiginnilersitsiniarlutik.

Peqatigitillugu aamma eqqumaffigissallugu pingaaruteqarpoq, angallavinnik ineriartortitsineq pillugu unammillerneq tiki-tassani assigiinngitsuni annertummat. Taamaattumik mittarfinnut aningaasali-nerit kisimiissinnaanngillat.

Tikiffissat timmisartuutileqatigiiffinnik takornarianillu amerlanerusunik

2.4 Lufthavne og beflyvning

Helikopter- og flytransport udgør en stadig større del af den samlede persontransport såvel internt i landet som til og fra Grønland. Med vedtagelsen af Inatsisartutlov nr. 4 af 22. november 2018 om rammebetingelser for anlæg, drift og finansiering af international lufthavn i Nuuk og i Ilulissat samt regional lufthavn i Qaqortoq er Grønland på vej til en meget stor ændring i beflyvningsmønsteret ind og ud af landet.

Herefter vil hovedlufthavene være bynære.

Når landingsbanerne i Nuuk og Ilulissat er blevet forlænget samt lufthavnen i Qaqortoq er blevet etableret i henholdsvis 2024 og 2025 vil der opstå nye muligheder for internationale flyforbindelser. En sådan udvikling forventes at øge antallet af passagerer og fragtmængder.

Dette var til sammenligning tilfældet efter udvidelsen af Vagar Lufthavn på Færøerne i 2012, hvor banen blev forlænget fra 1250 m til 1799 m. hvor udvidelsen både gav vækst i antal passagerer, øgede godsmængder og ny ruteudvikling.

En sådan udvikling kommer imidlertid ikke af sig selv. Visit Greenland og Kalaallit Airports samarbejder derfor sammen om at skabe interesse fra internationale luftfartsselskaber for en tilsvarende udvikling her i landet.

Samtidig er det også væsentligt at være opmærksom på, at konkurrencen omkring ruteudvikling er intensiv mellem forskellige destinationer. Lufthavnsinvesteringerne kan således ikke stå alene.

tigusinissaannut piareersarniarlugit suliasaqarfinni arlalinni namminersortut aningaasaliinissaat pisariaqartinneqarpoq. Nunami tamarmi akunnittarfiit, neriniartarfiit aamma misigisaqartitsisarfiit ineriartortinneqassapput. Aamma ataqatigiis-saakkamik pilerisaarinnermi suliniuteqartoqassaaq, takornariaqarnermi ineriartornerup Kalaallit Nunaannut tamarmut iluaqutaanissaa tamatumani qulakkeerniarlugu. Tamanna ilaatigut takornariaqarneq pillugu periusissiasap nutaap ineriartornermik taamaattumik tapersersuinissaanut piumasaqaatitaqarpoq, siuariartornissarlu naatsorsuutigineqartoq piujuartitsinermik tunngaveqassasoq, kiisalu nunap ilaani takornariaqarnermik ineriartortitsinissamut sulisut suleqatiginerisigut.

Inatsisartut ukiuni kingullerni nunatsinni silaannakkut angallannerup ineriartortinneqarnera pillugu aalajangiisuusunik arlalinnik aalajangiipput. Pingaartumik Nuummi aamma Ilulissani nunanit tamalaanit mittarfiit kiisalu Qaqortumi nunap immikkoortuani mittarfiup sananeqarnissaannut, ingerlanneqarnissaannut aningaasaler-sorneqarnissaannullu killiliussatut piumasaqaatit pillugit Inatsisartut inatsisaa nr. 4, 22. november 2018-imeersoq kiisalu 2020-mi ukiakkut ataatsimiinnermi nunap immikkoortuini mittarfinnik tulleriiaarinis-samut tunngavissat pillugit aalajangiiffi-gisassatut siunnersuut (UKA2020/27) aallaavigalugit suliarineqarpoq.

Nunap ilaani mittarfinnik sanaartorsinnaaneq Timmisartoqarfiit pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 12, 5. december 2008-meersumi aallaaveqarluni aalajangersarneqartarput. Tassani ilaatigut allassimavoq:

1. Sanaartornermut aningaasaliissutigineqartut Inatsisartut aningaasanut inatsisaanni aningaasaliissuteqarnermut killissarititaasut piumasaqaataasullu iluanni ernialersorneqarsinnaassapput nalikillilerneqarsinnaassallutillu.
2. Timmisartoqarfiup ingerlanneqarnerani aningaasartuutit aalajangersimasut aningaasartaannut sinneqartoofiusumik matussuserneqarsinnaassapput.

Der er behov for private investeringer på en lang række områder for at gøre destinationerne klar til at modtage flere flyelskaber og turister. Både hotel-, restaurations- og oplevelses-faciliteterne skal udvikles i hele landet. Der skal også en koordineret markedsføringsindsats til at sikre, at turismeudviklingen kommer hele Grønland til gavn. Dette stiller krav blandt andet til, at den kommende nye turisme-strategi understøtter en sådan udvikling, og at den kommende forventede vækst sker bæredygtigt og i samarbejde med de regionale turismeudviklingsfora.

Inatsisartut har de seneste år truffet flere afgørende beslutninger om udviklingen af landets luftfart. Særligt i Inatsisartutlov nr. 4 af 22. november 2018 om rammebetingelser for anlæg, drift og finansiering af international lufthavn i Nuuk og i Ilulissat samt regional lufthavn i Qaqortoq og beslutningsforslag på efterårssamlingen 2020 om prioritering af principper for regionale landingsbaner (EM2020/27).

Anlæg af eventuelle regionale landingsbaner reguleres i udgangspunktet af Landstingslov nr. 12 af 5. december 2008 om flyvepladser. Det følger blandt andet af denne, at:

1. Anlægsinvesteringen skal kunne forrentes og afskrives inden for den ramme og de betingelser, som bevillingen er optaget med på finansloven.
2. Driften af flyvepladsen skal kunne generere et positivt dækningsbidrag til dækning af de kontante kapacitet-somkostninger. Driften skal ske under behørighensyn til drifts- og indtjeningsoptimering.

Ingerlatsinerup isertitaqar-
tarnerullu pitsanngorsarneqarnis-
saa eqqarsaatigalugu naapertuut-
tumik ingerlatsisoqassaaq.

Timmisartoqarfinnik sanaartorneq
aamma/imaluunniit ingerlatsineq ta-
makkiisumik ilaannaasumilluunniit
pisortat aningaasartuutissaannut al-
lanut tunuartitsippat, imaluunniit
sanaartorneq isertitanik ilanngaase-
riikkanik nutaanik imaluunniit anner-
tunerusunik pilersitsiviusinnaasoq an-
nertuumik ilimanaateqarpat aamma
suliassat aallartinneqarsinnaapput.

Aalajangiinissamut siunnersuutip
taassuma pineqartup (UKA2020/27)
akuersissutigineqarnerata kinguner-
isaanik, kiisalu nunami tamarmi
mittarfinnik pilersitsinissamut peri-
arfissaasinnaasuni inuiaqatigiinnut
kinguneqaatissanik naliliinerni, Tasi-
lami Ittoqqortoormiini mittarfinnik
minnerpaamik 1.199 m-erinik takis-
suseqartunik pilersitsinissaq sulissu-
tigiinnarneqassasoq. Tamannali pillu-
gu Inatsisartuni aningaasaliinissamut
inaarutaasumik sulii aalajangiisoqan-
ngilaq, misissueqqaarnissanulli ani-
ngaasanik illuartitsisoqarnikuuvoq.

Mittarfiit pillugit suliassa qarfimmi
aningaasaliinerit ingerlanneqartut
immaqalu siunissami aningaasalii-
nerusinnaasut nassatarissagaat,
nunamut nunamillu angallavinnik
toqqaannarnerusunik innuttaasut
amerlanerpaartaat atuisinnaasasut,
taamaasillunilu avataanit illoqarfin-
nut annerusunut tikikkuminassuseq
annertusissallugu. Paarlattuanik mit-
tarfiit nutaat nunap iluani ilaasunik
katersueriarluni timmisartuussiner-
it annikillisissavaat, taamaattumillu
inoqarfiit ilaat sapaatip akunneranut
ikinnerusunik aallartoqarlutillu tikit-
toqartassasut ilimagineqassalluni.
Tamatumani kajumissaarutigineqar-
poq, attaveqatigiinnermi allan-
ngortiterinnermi immikkoortup tullia
aallartisarneqassasoq, Nuup, Ilulissat
aamma Qaqortup avataani pissutsit
paasinarsissallutik.

Projekter kan tillige igangsættes,
hvis anlæggelsen og/eller driften
af flyvepladser helt eller delvis
fortrænger andre offentlige om-
kostninger, eller der er væsent-
lig sandsynlighed for, at anlæg-
gelsen vil generere nye eller
øgede netto indtægter.

Det følger af denne lov, ved-
tagelsen af omtalte beslutnings-
forslag (EM 2020/27) samt de
samfundsmæssige konsekvens-
vurderinger af mulige etablering
af landingsbaner i hele landet, at
der arbejdes videre med etab-
lering af landingsbaner på min-
imum 1.199 m ved Tasiilaq og
Ittoqqortoormiit. Der er dog ikke
truffet endelig beslutning med
tilhørende finansiering i i Inatsi-
sartut herom, men der er afsat
midler til forundersøgelser

Det følger af de igangværende
og måske kommende inves-
teringer på lufthavnsområdet, at
en langt større andel af befolk-
ningen vil opleve mere direk-
te adgang til ruter ind og ud af
landet og dermed også øge til-
gængelighed til større byer ude-
fra. Omvendt vil de nye baner
reducere behovet for feeder-flyv-
ninger internt i landet, hvorfor
nogle bosteder må formodes at
få færre ugentlige afgange og
ankomster. Dette kalder på, at
næste fase af infrastrukturo-
lægningen igangsættes således
at forholdene uden for Nuuk,
Ilulissat og Qaqortoq afklares.

Kapitali 3
Inoqarfiit ilusaat

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pil-lugu nassuiaatit siuliisa malitsigisaanik, inoqarfinnut najorneqartunut 71-inut ta-manut inoqarfiit ilusaannik nutartikkamik suliaqartoqarpoq. Kapitel 2-mi innuttaa-sut katitigaaneranni ajornartorsiutit arlallit pingaarnertut sammineqarput. Kapitalimi matumani inoqarfinnut tamanut ataasiak-kaatut paasissutissaqarpoq. Tamanna ino-qarfinnik tamanik ataasiakkaarlugit ataatsimoortillugillu misissueqqissaarnissamut immikkuullarissumik periarfissiivoq.

3.1 Pisuussutitut trekanti

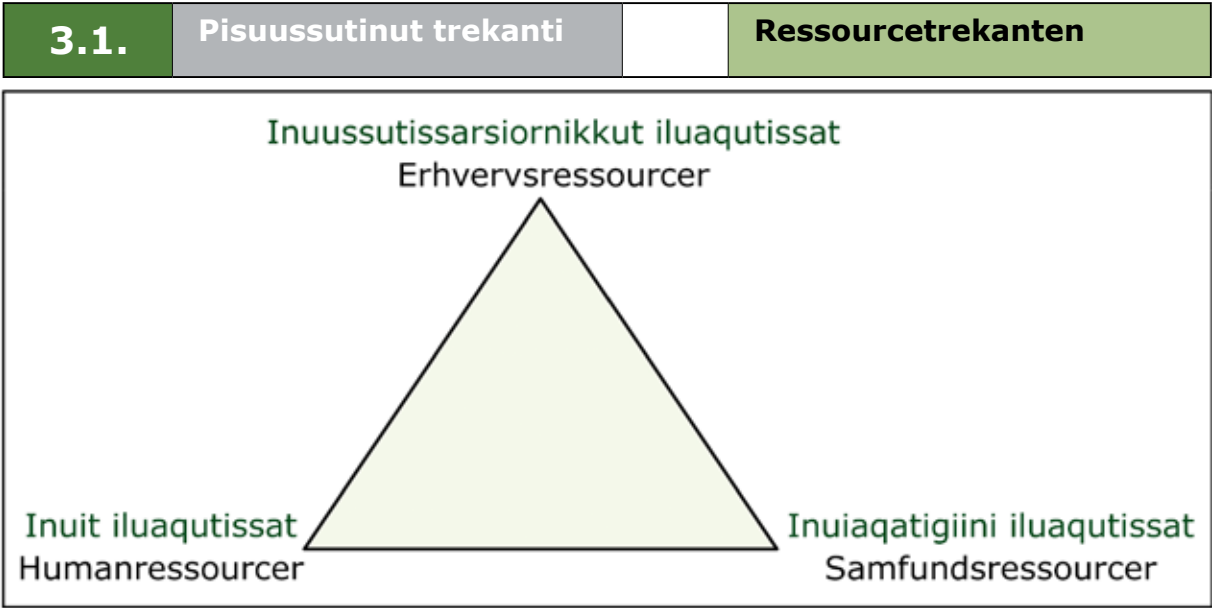
2017-imi Inoqarfiit ilusaanni uuttuutit as-sigalugit 2023-mi Inoqarfiit ilusaanni im-mikkoortunut pingasunut agguarneqar-put. Immikkoortut pingasut pisuussu-titut trekantimi nassuiarneqarput, taanna Takussutissiaq 3.1-imi takutinneqarpoq. Pisuussutitut trekantimi sammineqarput (1) inuussutissarsiornikkut iluaqutissat (pioreersut ilippanaateqartullu) tigusaanerut, (2) inuit iluaqutissat atorne-qarsinnaasut kiisalu (3) inuiaqatigiinni iluaqutissat atorneqarsinnaasut.

Kapitel 3
Bostedprofil

I forlængelse af tidligere lands-planredegørelser er der udarbej-det en opdateret bostedprofil for samtlige 71 aktive bosteder. Kapitel 2 behandlede en række overordnede demografiske prob-lemstillinger. I dette kapitel behandles data individuelt for hvert bosted. Det giver en unik mulighed for at analysere alle bostederne både individuelt og i grupper.

3.1 Ressourcetrekant

Ligesom med Bostedprofil 2017 er parametrene i Bostedprofil 2023 delt i tre kategorier. De tre kate-gorier er beskrevet i ressource-trekanten, der er vist i Figur 3.1. I ressourcecetrekanten er der fokus på (1) de konkrete (eksis-terende og potentielle) erhvervs-ressourcer, (2) de tilgængelige humane ressourcer samt (3) de tilgængelige samfundsmæssige ressourcer.

Najoqquataq: Suleqatigiinnissaq pisariaqartinneqartoq. Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaat 2017. Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalak-sersuisoqarfik, oktober 2017, qupperneq 64.

Kilde: Det nødvendige samarbejde. Lands-planredegørelse 2017. Departementet for Finanser og Skatter, oktober 2017, side 64.

Inuussutissarsiornikkut iluaqutissat: Inoqarfik inuussutissarsiornikkut iluaqutissamik piviusunngortinneqarsinnaasumik peqassappat, taava iluaqutissamik inuussutissarsiornermik siunertaqarluni ator-tumik, imaluunniit atorneqarsinnaasumik peqartariaqarpoq. Inuussutissarsiornikkut iluaqutissat inoqarfimmut qanittumut attuumassuteqartut sumiiffimmut pitut-torsimasut pineqarsinnaapput. Inuussutissarsiornikkut iluaqutissanik naliliinermi isiginiarneqartarput sulisunut iluaqutis-sat, sulinissamut piareersimanermut assi-gisaannullu, attassinissamut tunngavittut sumiiffimmut tapertaasinnaanersut (na-jugaqarfiup iluani isiginninneq) aamma akileraarutinut akiliinikkut assigisaannil-lu nunamut tamarmut attassinissamut tunngavittut tapertaasinnaanersut (naju-gaqarfiup avataani isiginninneq).

Inuit iluaqutissat: Inoqarfik inunnik iluaqutissanik peqassappat, taava inun-nik tulluurtumik tunngaveqassaaq. Inun-nik iluaqutissanik naliliinermi isiginiarneqartarput, sulisinnanermut naleqqut-tumik piginnaanilinnik kiisalu, piviusumik piginnaanilinnik assigisaannillu (inunnik ataasiakkaanik isiginninneq) aamma, in-uiaqatigiit aaqqissugaanerannut, peq-qissutsimut tunngasunik, ineqarnermut tunngasunik katiterneqarsimasunik naleq-quttunik (siammasissumik isigaluni im-minut napatissinnaasumi) kiisalu, inuit akunnerminni ataqatigiissinnaanerannik assigisaannillu peqartoqarnersoq (inunnik ataatsimut isiginninneq).

Inuiaqatigiinni iluaqutissat: Inoqarfik inuiaqatigiinni iluaqutissanik pitsaasunik peqassappat, taava inoqarfik inuiaqati-giinni naleqquttumik pilerinassuseqarta-riaqarpoq, najugaqarfimmilu inuiaqatigiin-ni naleqquttumik pingaarnersiuisoqartaria-qarpoq. Inuiaqatigiinni iluaqutissanik nali-liinermi isiginiarneqartarput, pisortani aningaasaliissutit pingaarnersiornissaa-nut pilerinartuunissaq, matuma ataani iluarsiissuteqarnikkut pitsaasuklut assi-gisaannillu (pisortanit isiginninneq) kiisa-lu, namminersorluni aningaasaliinissamut pingaarnersiornissaanut pilerinartuunis-saq assigisaannillu (namminersortut ani-ngaasaataannik isiginninneq).

Erhvervsressource: For at et bosted kan siges at have en reali-serbar erhvervsressource, skal der faktisk eller potentielt kunne udnyttes en ressource til erhv-ervsformål. Der kan være tale om stedbundne erhvervsressourcer, som ligger i nær tilknytning til et bosted. Vurdering af erhvervs-ressourcer ser på i hvilken grad, ressourcerne kan bidrage til lo-kalt eksistensgrundlag i form af arbejdsstyrke, arbejdsparathed o.l. (bosted internt aspekt) og til nationalt eksistensgrundlag i form af skattebetaling o.l. (bo-sted eksternt aspekt).

Humanressourcer: For at et bosted kan siges at have en brugbar humanressource, skal der være et passende befolk-ningsgrundlag. Vurdering af hu-manressourcer ser på i hvilken grad, der er adgang til relevant formalkompetence samt real-kompetence o.l. (enkeltindivid aspekt) samt adgang til passende bæredygtig (i bred forstand) demografisk, sundhedsmæssig, boligmæssig sammensætning og social sammenhængskraft o.l. (fællesindivid aspekt).

Samfundsressourcer: For at et bosted kan siges at have gode samfundsressourcer, skal bo-stedet have en passende sam-fundsmæssig attraktivitet, og der skal være en passende samfundsmæssig prioritering af bostedet. Vurdering af sam-fundsressourcer ser på i hvilken grad, det er attraktivt at prio-ritere offentlige investeringer herunder gennem gunstig regu-lering o.l. (offentligt aspekt), og i hvilken grad det er attraktivt at prioritere privat investering o.l. (privatøkonomisk aspekt).

Det er helt afgørende, at hver af de tre beskrevne ressourcepa-rametre, der indgår det enkelte

Aalajangiisuulluinnarpoq, iluaqutissanut najoqqutarisat pingasut nassuiarneqartut tamarmik, inoqarfiit ataasiakkaat nukittuffiini ilippanaataannilu ilaasut, sumiiffimmi kiisalu nuna tamakkerlugu pilersaarusiornermut naleqqiullugit nalilerneqarnissaat. Matumani inoqarfiit ataasiakkaat nukittuffiini ilimanaataanillu naliliineq ilaassaaq. Inoqarfiup nukittuffiini ilimanaataanillu ataatsimut naliliinnermi iluaqutissanut najoqqutassat pingasut piviusumik angusat imaluunniit, angusarisinnaasat imminnut naleqqiunneqasapput. Tassa tamanna inoqarfiit ilusaanni ataatsimoortumi qulakkeerneqartoq.

Oqartoqarsinnaavoq, iluaqutissanut uuttuutini pingasuusuni immikkut angusaq pitsaasoq pisariaqartoq, kisiannili imminnermini atugassaq naammaginanngitsoq, inoqarfik pineqartoq attanneqarsinnaasumik siunissaqassappat. Iluaqutissanut uuttuutini pingasuni tamani pitsaasumik angusaqarnissaq pisariaqarpoq, inoqarfimmi pineqartumi siunissami sammisanut atatillugu inoqarfik nukittuumik inissisimassappat.

3.2 Inoqarfiit ilusaat 2023

Inoqarfiit ilusaanik suliaqarnermi ingerlaavartumi, ilutsip uuttuutaanik itisiliinermik annertuumik suliaqartoqarpoq. Aallaavigineqarsimavoq, pisuussutitut trekantimi ilaasunit iluaqutissanit, assigiinngitsunit pingasunit tamanit uuttuutini peqasasooq. Inoqarfiit ilusaat 2023-mi uuttuutit amerlassusaat Inoqarfiit ilusaat 2017-imut sanilliullugu annertusilaarneqarput. Uuttuutit ataasiakkaat 2017-imit 2022-mut nutarsarneqanngillat.

1. Uuttuutinit sisamanit paasissutissat, Inoqarfiit ilusaat 2017-imit Inoqarfiit ilusaat 2023-mut nuunneqarput. Tamatumani pineqarput suliffillit amerlassusaat, inuusuttut sullinniakkat, pisortani atorfinitsitsisarnerup annertussusaa kiisalu isumaginninnikkut ikiorsiissutitut tiguisartut amerlassusaat (uuttuutit A5, A6, A7 aamma B3). Uuttuutitut taakkununga sisamanut paasissutissanik nutarsakkanik pissarsinissaq periarfissaasimannigilaq.

bosteds styrkepositioner og potentialer, vurderes i forhold til både en regional og en national planlægning. Heri skal indgå en vurdering af det enkelte bosteds styrkepositioner og potentialer. Ved en samlet vurdering af et bosteds styrkepositioner og potentialer skal de tre ressourceparametres reelle og potentielle score vægtes i forhold til hinanden. Det er det, som sikres i den samlede bostedprofil.

Man kan sige, at hver for sig i de tre ressourceparametre er en god score en nødvendig men ikke i sig selv en tilstrækkelig forudsætning for, at det pågældende bosted kan siges at have en bæredygtig fremtid for sig. Det kræver en god score i alle de tre ressourceparametre for at et bosted kan stå stærkt i forhold til fremtidige aktiviteter i det pågældende bosted.

3.2 Bostedprofil 2023

I det løbende arbejde med at udbygge bostedprofilen er der lagt en væsentlig indsats i at udbygge profilens parametre. Udgangspunktet har været, at der skal være parametre fra hver af de tre typer af ressourcer, som indgår i ressourcepakken. Med Bostedprofil 2023 er antallet af parametre blevet udvidet en smule i forhold til Bostedprofil 2017. Der er enkelte parametre, som ikke er blevet opdateret fra 2017 til 2022.

1. Der er data fra fire parametre, som er overført fra Bostedprofil 2017 til Bostedprofil 2023. Det drejer sig om beskæftigelsesgrad, ungemålgruppe, offentlig ansættelsesgrad og antal modtagere af sociale ydelser (parametrene A5, A6, A7 og B3). Det har ikke været

Nalilerneqarpoq, 2023-mi Inoqarfiit ilusaanni inoqarfiit tamarmik ataatsimut sanngiiffiit tamanna annertuumik sunniuteqanngitsoq.

2. Ilaasunik angallassinermut atatillugu paasissutissanik (A4) annertusiisoqarpoq. Inoqarfiit ilusaat 2017-imi umiarsuarnut takornariartaatinut ilaasut amerlassusaat pillugit paasissutissat kisimik ilanngunneqarput. Inoqarfiit ilusaat 2022-mi ilanngunneqarput umiarsuarnut takornariartaatinut ilaasut amerlassusaat, timmisartumik aallartut amerlassusaat aamma tikitut amerlassusaat kiisalu umiarsuarmik sinersortaammik angalasut amerlassusaat. Taamaattumik uuttuut A4 Ilaasunik angallassinermut taaguutaa taarserneqarpoq.
3. Uuttuutit 3-t nutaajupput. Taakku tassaapput 1: Inoqarfinnut tamanut umiarsuarmi usit (A8), 2: Umiarsualiveqarnikkut inissisimaneq (C8) aamma 3: Niuertarfeqarnikkut inissisimaneq (C9). Taakku inoqarfinni ataasiakkaani sammisanik takutitseqataapput.

Inoqarfiit ilusaat 2022-mi uuttuutit 23-t ilaasut tassaapput:

Inuussutissarsiornermi iluaqutissat

- A1 Tunisineq/inuttussusermut naatsorsorlugu
- A2 Tunisineq/inoqarfik
- A3 Inoqutigiit isertitaat
- A4 Ilaasunik angallassineq
- A5 Suliffillit amerlassusaat
- A6 Inuusuttut sullinniakkat
- A7 Pisortani atorfinitsitsisarnerup annertussusaa
- A8 Umiarsuarmi usit/inoqarfik

Inuit iluaqutissat

- B1 Inuiaqatigiit aaqqissugaanerit
- B2 Kigutit nakorsaat
- B3 Isumaginninnikkut ikiorsiissutit
- B4 Ilinniartitaaneq

muligt at nå at få data for disse fire parametre opdaterede. Den manglende opdatering for de fire parametre er en væsentlig svaghed ved det samlede datasæt. Hvis opdaterede oplysninger for de fire parametre var tilgængelige, ville det samlede set blot kunne give små forskydninger. Det er derfor vurderingen, at dette ingen væsentlig betydning har for den samlede sårbarhedsplacering for hver af bostederne i Bostedprofil 2023.

2. Der er sket en udvidelse af data vedrørende passagerbefordring (A4). I Bostedprofil 2017 var der alene inddraget data om antal krydstogtpassagerer. I Bostedprofil 2023 indgår både antal krydstogtpassagerer, antal afrejsende flypassagerer og antal ankomne og antal afrejsende med kystskib. Parameteren A4 har derfor skiftet navn til Passagerbefordring.
3. Der er 3 nye parametre. Disse er 1: Skibsgods for hvert bosted (A8), 2: Havnetilstand (C8) og 3: Butikstilstand (C9). De er med til at vise aktiviteten ved det enkelte bosted.

De 23 parametre, som indgår i Bostedprofil 2023, er:

Erhvervsressourcer

- A1 Indhandling/capita
- A2 Indhandling/bosted
- A3 Husstandsindkomst
- A4 Passagerbefordring
- A5 Beskæftigelsesgrad
- A6 Ungemålgruppe
- A7 Offentlig ansættelsesgrad
- A8 Skibsgods/bosted

- B5 Ulluunerani paaqqinnittarfik
- B6 Peqqinnissaqarfimmi sullissineq

Inuiaqatigiinni iluaqutissat

- C1 Ulluinnarni pisiarisartakkat pillugit sullinneqarneq
- C2 Ilinniartitaanermi sullinneqarneq
- C3 Innaallagissap akia
- C4 Erngup akia
- C5 Internetip sukkassusaa
- C6 Umiarsualivik
- C7 Mittarfik
- C8 Umiarsualiveqarnerup qanoq issusaa
- C9 Niuertarfeqarnerup qanoq issusaa

Ilanngussaq 1-imi nassuiarneqarpoq, uuttuutit taakku 23-t immikkut qanoq nassuiarneqarnerusut, taakkulu nalingi qanoq naatsorsorneqarsimanersut.

3.3 Webgraf

Uttuutit 23-t tamaasa webgraf atorlugu titartarneqarsinnaapput. Kapitalimi matumani inoqarfiit ataasiakkaat immikkut webgrafiliuunnissaat periarfissaanngilaq, inituallaassammatt. Uttuutininut 23-nut inoqarfinnut tamanut paasissutissat tamarmik Ilanngussaq 2-mi allassimapput. Ilanngullugu Ilanngussaq 2-miipput webgrafit amerlanerusut.

Webgrafimi takutinneqartut tassaapput, inoqarfiit ataasiakkaat uuttuutininut 23-nut tamanut sanngiiffii. Nalinga qaffasinnerugaangat, inoqarfik pineqartoq uuttuummi pineqartumi sanngiinnerusarpoq. Kisitsisit 1-imit (pitsaanerpaaq ammalortumilu ilorpasissumiittoq) 5-imoorput (ajornerpaaq ammalortumilu silasissumiittoq). Kisitsisilersuineq inoqarfinnut allanut naleqqiusaavoq. Takussutissiaq 3.2 takuuk.

Webgrafip takutippaa, uuttuutini sorlarni inoqarfik ingerlalluarnersooq, uuttuutininilu sorlarni inoqarfik ingerlalluannnginnerunersooq. Uttuutit 23-t tamarmik webgrafimi takutinneqarput. Matumani takussutissiatut inoqarfiit arfinillit toqqarneqarput.

Humanressourcer

- B1 Demografi
- B2 Tandlæge
- B3 Sociale ydelser
- B4 Uddannelse
- B5 Daginstitution
- B6 Sundhedsservice

Samfundsressourcer

- C1 Dagligvareservice
- C2 Uddannelsesservice
- C3 Enhedspris på elektricitet
- C4 Enhedspris på vand
- C5 Internethastighed
- C6 Havn
- C7 Lufthavn
- C8 Havnetilstand
- C9 Butikstilstand

I Bilag 1 er der en beskrivelse af, hvordan hver af de 23 parametre er defineret, og hvordan indekssværdien er beregnet.

3.3 Webgraf

De 23 parametre kan illustreres gennem en såkaldt webgraf. Det er ikke praktisk muligt at gengive en webgraf for hver enkelt af vores bosteder i kapitlet her, da det vil tage for meget plads. Alle data for de 23 parametre for hvert bosted er anført i Bilag 2. Desuden indeholder Bilag 2 flere gengivelser af webgrafer.

Det, som bliver vist i webgrafene, er det enkelte bosteds sårbarhed for alle de 23 parametre. Jo højere værdien er, jo mere sårbar er det pågældende bosted inden for den pågældende parameter. Indekstallene går fra 1 (bedst og inderst i cirklen) til 5 (dårligst og yderst i cirklen). Indekseringen er relativ i forhold til de andre bosteder. Se Figur 3.2.

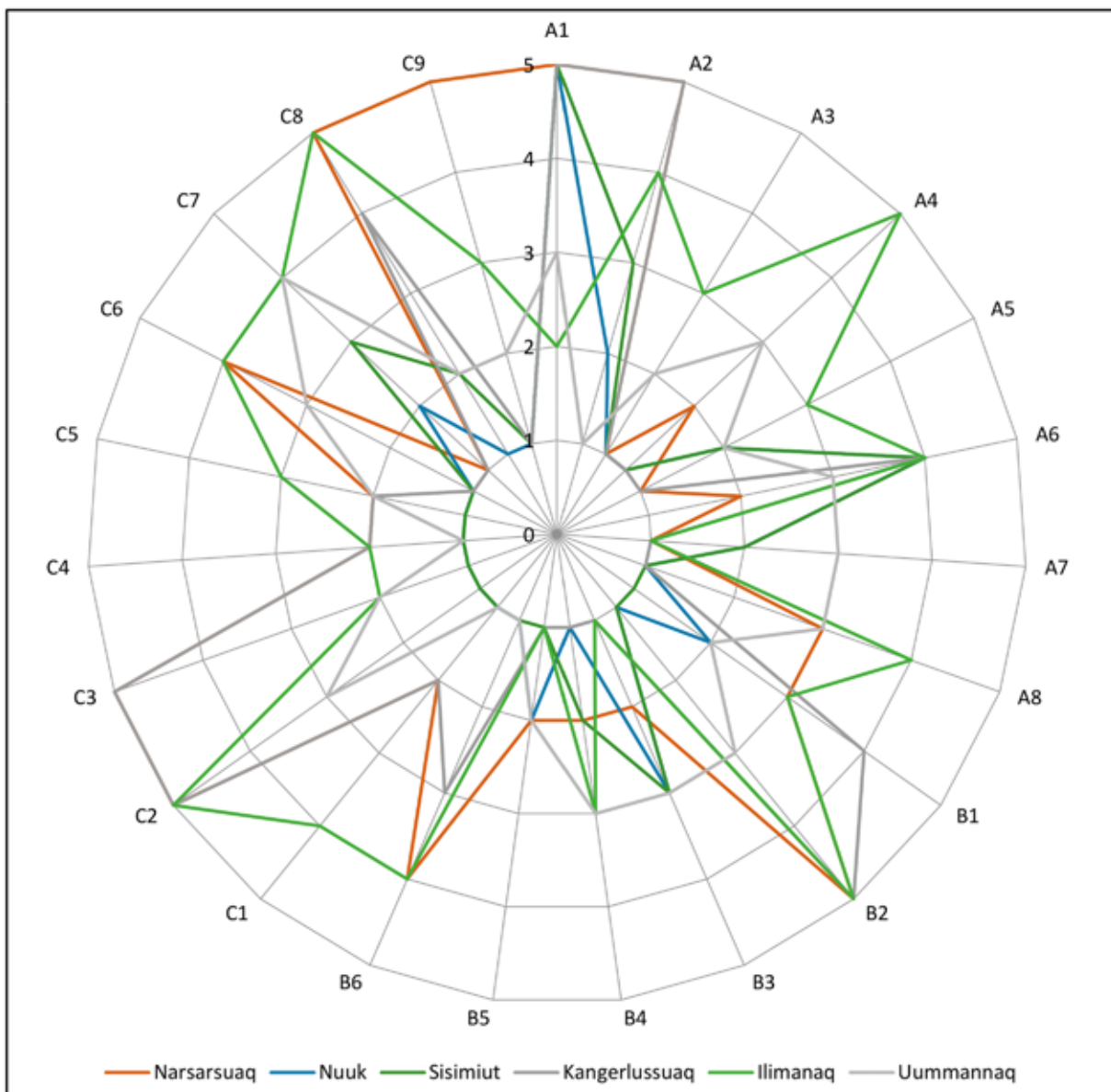
Inoqarfiit taakku 6-it, inoqarfiit as-sigiinngitsumik angissusilinni immikkoortuni 6-ini annikinnerpaamik sanngiiffillit takutinneqarput.

Webgrafen viser, på hvilke parametre et bosted klarer sig godt, og på hvilke parametre et bosted klarer sig mindre godt. Alle 23 parametre vises i webgrafen. Som illustration er her valgt seks bosteder. Det er de seks bosteder, som har den mindste sårbarhed i hver af de seks grupper af bostedstørrelse.

3.2.

Webgraf — inoqarfiit arfinillit, inoqarfinni assigiinngitsumik angissusilinni eqimattani arfinilinni annikinnerpaamik sanngiiffillit takutinneqarput

Webgraf — de seks bosteder, som har lavest sårbarhed i hver af de seks grupper af bostedstørrelse

3.4 XY-diagram

Paasiuminarsarniarlugu Inoqarfiit ilusaat 2023 todimensioninngorlugu suliarineqarpoq. Matumani webgrafimitut, uuttuutit atorineqarput, kisiannili iluaqutissatuuttuutit assigiinngitsut pingasut matumani immikkoortunut marlunnut agguarneqarput. Immikkoortut taakku tassaapput isumaginninnermi sanngiiffiit (X-aksen), aamma aningaasaqarnikkut sanngiiffiit (Y-aksen).

Uttuut annertut aningaasaqarnikkut sanngiiffimmik imaluunniit annertut isumaginninnermi sanngiiffimmik takutitsinersoq uuttuutip nalilernerani, pingaartineqarpoq innuttaasumut ataasiakkaamut toqqaannartumik attaviliineq. Ilanngullugu piumasaqaataanikuvoq, eqimattani taakkunani marlunni uuttuutit naammaginartumik agguarneqarsimassasut. Katilugit uuttuutini 23-nik agguaneq matumani takutinneqarpoq:

X-akse — Isumaginninnikkut sanngiiffiit

- A5 Suliffillit amerlassusaa
- A6 Inuusuttut sullinniakkat
- A7 Pisortani atorfinitsitsisarnerup annertussusaa
- B1 Inuiaqatigiit aaqqissugaanerit
- B2 Kigutit nakorsaasut
- B3 Isumaginninnikkut ikiorsiissutit
- B4 Ilinniartitaaneq
- B5 Ulluunerani paaqqinnittarfik
- B6 Peqqinnissaqarfimmi sullissineq
- C1 Ulluinnarni pisiarisartakkat pillugit sullinneqarneq

Y-akse — Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit

- A1 Tunisineq/inuttussusermut naatsorsorlugu
- A2 Tunisineq/inoqarfik
- A3 Inoqutigiit isertitaat
- A4 Umiarsuit takornariartaatit tulattut
- A8 Umiarsuarmi usit/inoqarfik
- C2 Ilinniartitaanermi sullinneqarneq
- C3 Innaallagissap akia
- C4 Erngup akia

3.4 XY-diagram

For overskuelighedens skyld er der lavet en todimensionel version af Bostedprofil 2023. Her benyttes de samme parametre, som i webgrafen, men de tre typer af ressource-parametre er her opdelt i to kategorier. De to kategorier er dels social sårbarhed (X-aksen), dels økonomisk sårbarhed (Y-aksen).

I vurderingen af, om en parameter primært udtrykker økonomisk sårbarhed eller primært udtrykker social sårbarhed, er der lagt vægt på graden af direkte kobling til det den enkelte borger. Desuden har det været et krav, at der skal være en rimelig fordeling af parametre i de to grupper. Fordelingen af de i alt 23 parametre er vist her:

X-akse — Social sårbarhed

- A5 Beskæftigelsesgraden
- A6 Ungemålgruppe
- A7 Offentlig ansættelsesgrad
- B1 Demografi
- B2 Tamlæge
- B3 Sociale ydelser
- B4 Uddannelse
- B5 Daginstitution
- B6 Sundhedsservice
- C1 Dagligvareservice

Y-akse — Økonomisk sårbarhed

- A1 Indhandling/capita
- A2 Indhandling/bosted
- A3 Husstandsindkomst
- A4 Krydstogtsskibsanløb
- A8 Skibsgods/bosted
- C2 Uddannelsesservice
- C3 Enhedspris på elektricitet
- C4 Enhedspris på vand
- C5 Internethastighed
- C6 Havne

- C5 Internetip sukkassusaa
- C6 Umiarsualiviit
- C7 Mittarfik
- C8 Umiarsualiveqarnerup qanoq issusaa
- C9 Niuertarfeqarnerup qanoq issusaa

Isumaginninnermi sanngiiffinni uut-tuutit 10-upput, aningaasaqarnikkut sanngiiffinni uut-tuutit 13-iullutik.

Inoqarfiit tamarmik uut-tuutini 23-usuni 1-imit 5-imut naliusuni tunineqassaaq. Kisitsit "5" qaffasin-nerpaamik sanngiiffeqartumik kisit-sillu "1" appasinnerpaamik sanngiiffeqartumik taaneqassapput.

Taamaasillutik aningaasaqarnikkut sanngiiffinni akuttussuseq 13-imit 65-imut nalilernerqarpoq inoqarfiullu isumaginninnermi sanngiiffia 10-mit 50-it nalilernerqarpoq. Taakkunani pineqartuni marlunni appasissumik inissinneq nukittuffittut isigineqas-saaq.

Kapitel 2-mitut inoqarfinni assigiin-ngitsumik angissusilinni immikkoor-tuni arfiniliusuni, Takussutissiaq 1.1-imi nassuiarneqartuni misissueqqis-saarnerit aallaaveqarput.

- C7 lufthavn
- C8 Havnetilstand
- C9 Butikstilstand

For social sårbarhed indgår 10 parametre, og for økonomisk sårbarhed indgår 13 parametre.

Alle bosteder tildeles en værdi på en skala fra 1-5 indenfor hver enkelt af de 23 parametre. Tal-let "5" angiver den højeste sår-barhed og tallet "1" angiver den laveste sårbarhed.

Det betyder, at et bosteds øko-nomiske sårbarhed er vurderet på en samlet skala fra 13 til 65 og et bosteds sociale sårbarhed er vurderet på en samlet skala fra 10 til 50. I begge tilfælde er en lav score et styrketegn.

På samme måde som i kapitel 2 tager analyserne udgangspunkt i de seks grupper af bosted-størrelser, som er beskrevet i Figur 1.1.

3.5 Inoqarfiit najugaqarfigineqartut

Ataani Takussutissiaq 3.3-imi inoqarfiit najugaqarfigineqartut, Inoqarfiit ilusaanni 2022-mi ilaasut 72-it tamarmik takuneqarsinnaapput. Kisitsisit kingulliit atorineqartut, 1. januar 2022-mi innuttaasut amerlassusaannik Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup naatsorsuine-ranneersuupput.

Soorlu siornatigut savaateqarfiit inoqarfiit ilusaanni ilanngunneqanngillat, taakku sumiiffiit najugaqarfigineqartut immikkut ittuummata, nalinginnaasumik ilaqutariit ataatsit imaluunniit ilaqutariit ikitsunnguit najugaqarfigisaat. Taamaattumik uuttuutiniq toqqarneqartunik savaateqarfinni ataasiakkaani misissuineq eqqortumik takutitsissanngimmat.

3.5 Beboede bosteder

I Figur 3.3. er en oversigt over samtlige de 72 beboede bosteder, som indgår i Bostedprofil 2023. De seneste tal, som er benyttet, er Grønlands Statistiks opgørelse over antal indbyggere den 1. januar 2022.

Ligesom tidligere er fåreholdersteder ikke inddraget i bostedprofilen, da de udgør en særskilt type af beboede steder, hvor der typisk blot er en eller få familier hvert sted. En analyse ud fra de opstillede parametre vil derfor ikke give et retvisende billede af det enkelte fåreholdersted.

3.3.	Inoqarfiit ilusaanni 2022-mi inoqarfiit ilaasut takussutissartaat	Oversigt over bosteder, som indgår i Bostedprofil 2023
-------------	--	---

Nr.	Inoqarfik	Innuttaasut amerlassusaat 1. januar 2022
Nr.	Bosted	Antal indbyggere 1. januar 2022
1	Nuuk	19.261
2	Sisimiut	5.520
3	Ilulissat	4.737
4	Qaqortoq	3.008
5	Aasiaat	2.977
6	Maniitsoq	2.516
7	Tasiilaq	1.931
8	Uummannaq	1.447
9	Narsaq	1.320
10	Paamiut	1.209
11	Nanortalik	1.129
12	Upernavik	1.125
13	Qasigiannuguit	1.041
14	Qeqertarsuaq	840
15	Qaanaaq	602
16	Kangaatsiaq	509
17	Kangerlussuaq	475
18	Kullorsuaq	456
19	Ittoqqortoormiit	354

20	Kangaamiut	303
21	Tasiusaq (Avannaa)	270
22	Kuummiit	258
23	Saattut	255
24	Niaqornaarsuk	239
25	Ikerasak	234
26	Kulusuk	215
27	Upernavik Kujalleq	207
28	Sermiligaaq	198
29	Nuussuaq	198
30	Atammik	197
31	Attu	187
32	Qeqertarsuatsiaat	176
33	Narsarsuaq	170
34	Alluitsup Paa	169
35	Qaarsut	161
36	Ukkusissat	153
37	Aappilattoq (Avannaa)	152
38	Saqqaq	151
39	Innaarsuit	148
40	Kangersuatsiaq	140
41	Qeqertaq	120
42	Aappilattoq (Kujalleq)	105
43	Ikerasaarsuk (Qeqertalik)	104
44	Sarfannguit	87
45	Arsuk	86
46	Egalugaarsuit	81
47	Itilleq	81
48	Napasok	78
49	Tiilerilaaq	75
50	Narsarmijit	74
51	Ikamiut	74
52	Qassiarsuk	70
53	Akunnaaq	67
54	Iginniarfik	65
55	Kitsissuarsuit	63
56	Nutaarmiut	59
57	Savissivik	51
58	Tasiusaq (Kujalleq)	50
59	Kapisillit	49
60	Ilimanaq	47

61	Ammassivik	46
62	Isertoq	46
63	Oqaatsut	42
64	Siorapaluk	42
65	Naajaat	41
66	Niaqornat	40
67	Igaliku	31
68	Qeqertat	28
69	Saarloq	24
70	Qassimiut	14
71	Kangerluk	14
72	Ikerasaarsuk (Avannaa)	1

Inoqarfiit taakku 72-it assigiinngitsumik agguarneqarsinnaapput. Takussutissiaq 3.4-mi takuneqarsinnaapput inoqarfiit assigiinngitsumik angissusillit eqimattat arfinillit tamarmik iluini inoqarfiit amerlassusaat kiisalu eqimattami inoqarfiit

De 72 bosteder kan inddeles på forskellig vis. I Figur 3.4. ses for hver af de seks grupper af bostedstørrelse antal bosteder i gruppen og andelen i forhold til det samlede antal bosteder samt

3.4. Inoqarfiit assigiinngitsumik angissusillit eqimattat arfinillit takussutis-sartaat		Oversigt over de seks grupper af bostedstørrelse		
Eqimattat	Inoqarfiit amerlassusii	%	Innuttaasut amerlassusii	%
Gruppe	Antal bosteder	%	Antal indbyggere	%
Inoqarfiit pingaarnersaat / Hovedstad	1	1,4%	19.261	34,1%
Inoqarfiit pingaarnerit / Hovedbosteder	4	5,6%	16.242	28,8%
Inoqarfiit annerit / Større bosteder	9	12,5%	12.558	22,2%
Inoqarfiit / Bosteder	13	18,1%	4.377	7,8%
Inoqarfiit minnerit / Mindre bosteder	31	43,1%	3.590	6,4%
Inoqarfiit minnerpaat / Mindste bosteder	14	19,4%	465	0,8%
Katillugit / I alt	72	100,1%	56.493	100,1%

katillugit amerlassusaannut atatillugu amerlassusii kiisalu innuttaasut amerlassusaannut atatillugu annertussusai, aamma katillugit innuttaasut amerlassusiinut atatillugu annertussusai.

Inoqarfiit annerpaat 14-it innuttaasut 85,1 %-iisa najugaqarfigaat, inoqarfiillu minnerpaat 14-it innuttaasut 0,8 %-iisa najugaqarfigalugit.

3.6 Inoqarfiit minnerpaat

Inoqarfiit minnerpaat 14-iupput, Takussutissiaq 3.5-imittut. Immikkoortumiipput inoqarfiit, 50-it ataallugit inoqartut, 1. januar 2022-mi nalunaarsorsimasunik. Inoqarfiit minnerpaat taakku 14-it sumiiffiit najugaqarfigineqartut 19,4 %-eraat.

antal indbyggere i gruppen og andelen i forhold til det samlede antal indbyggere.

De 14 største bosteder huser 85,1 % af befolkningen, mens de 14 mindste bosteder huser 0,8 % af befolkningen.

3.6 Mindste bosteder

Der er 14 mindste bosteder fremgår af Figur 3.5. Kategorien omfatter de bosteder, som har færre end 50 indbyggere registreret den 1. januar 2022. De 14 mindste bosteder udgør 19,4 % af de beboede steder.

3.5.	Inoqarfiit minnerpaat 14-it takussutissartaat	Oversigt over de 14 mindste bosteder
Inoqarfiit minnerpaat	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffiit	Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit
Mindste bosteder	X-akse Social sårbarhed	Y-akse Økonomisk sårbarhed
Ilimanaq	29	46
Kapisillit	32	51
Oqaatsut	33	50
Isertoq	34	52
Qassimiut	34	47
Kangerluk	34	60
Naajaat	36	45
Igaliku	37	50
Qeqertat	38	46
Niaqornat	39	48
Saarloq	40	59
Ammassivik	41	54
Siorapaluk	42	53
Agguaqatigiissillugu/ Gennemsnit	36,1	50,7

Matumani inoqarfiit 13-it kisimik allassi-mapput, Upernaviup eqqaaniittoq Ikerasaarsuk ataasiinnarmik innuttaqar-tutut nalunaarsorsimammat, takussutissi-amilu ilanngunneqarani. Isumaginninner-mi sanngiiffik 10-mit 50-imut inissinne-qarpoq, aningaasaqarnermullu sanngiiffik 13-imit 65-imut inissinneqarluni. Appasis-sumik angusaqarnek nukittuffimmik taku-titsivoq.

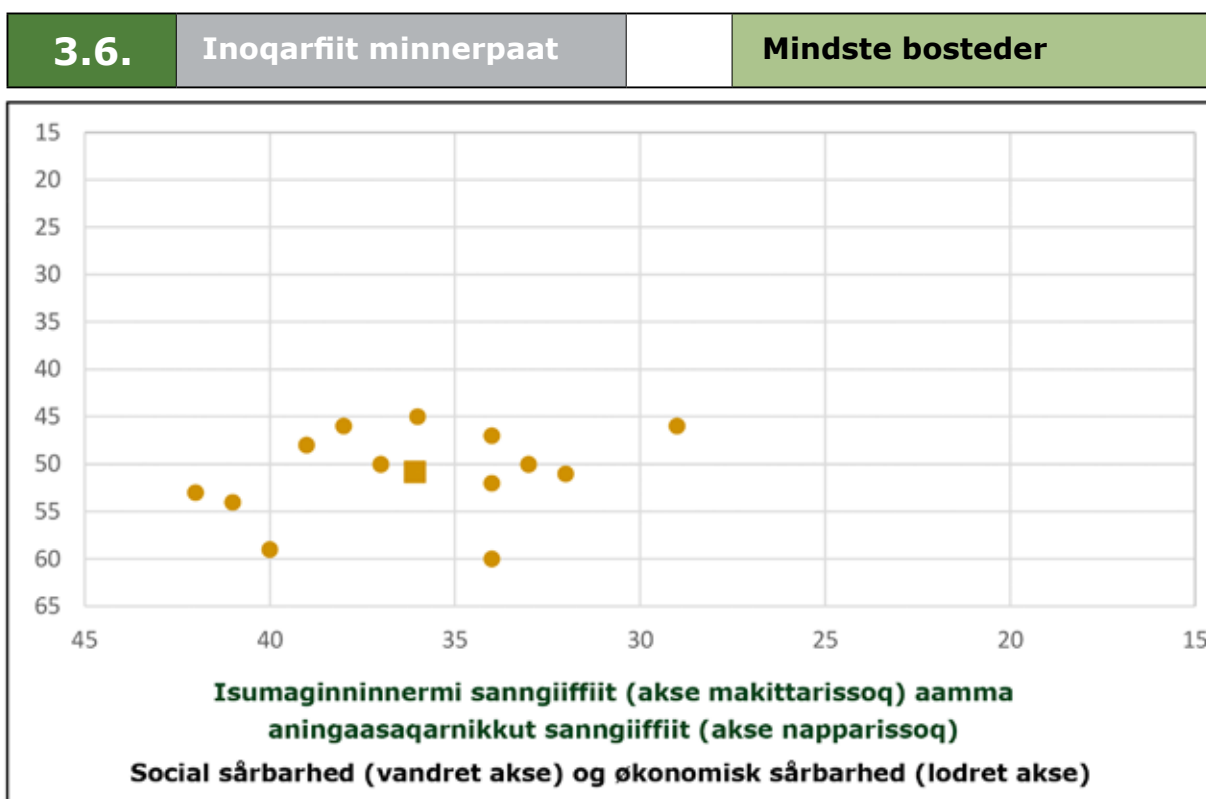
Nalinginnaasumik inoqarfiit minnerpaat sanngiiffinni qaffasissumik inerneqartar-put, taamaattumillu unammilligassaqar-tarlutik. Ilimanaq, Oqaatsut aamma Ka-pisillit immikkoortumi tassani inissisimal-luarnerpaapput. Inoqarfiit taakku pinga-sut ilisarnaatigaat, inoqarfiit annerpaat ilaannut qanillutik inissisimagamik. Ilulis-sani aamma Nuummi innuttaasut imaluun-niit takornariat, Ilimanami, Oqaatsuni Kapisilinnilu toqqaannartumik sammisanik pilersitsisarput, taamaasillutillu sumiiffiit nukittullutik.

Inoqarfiit minnerpaat aappaat taarsiul-lugu ilisarnaatigaat, inoqarfinnut allanut ungasinneri imaluunniittikikkuminaanneri.

Her er kun anført 13 bosteder, for Ikerarsaarsuk ved Upernavik med kun en registreret indbyg-ger, er ikke taget med i over-sigten. Skalaen for social sårbar-hed går fra 10-50 og skalaen for økonomisk sårbarhed går fra 13-65. En lav score er et styrketegn.

Generelt scorer de mindste bosteder højt i sårbarhed og er dermed udfordret. Ilimanaq, Oqaatsut og Kapisillit klarer sig bedst i denne kategori. Disse tre bosteder er kendetegnet ved, at de ligger relativt tæt på nogle af de største bosteder. Indbygge-re eller turister fra henholdsvis Ilulissat og Nuuk skaber direk-te aktivitet i Ilimanaq, Oqaatsut og Kapisillit, hvorved stederne styrkes.

En anden del af de mindste bo-steder er derimod kendetegnet ved, at de ligger afsides i forhold til andre bosteder eller kan være vanskelige at komme til og fra.

Inoqarfiit taakku minnerpaat uuttuutit atorneqartut aallaavigalugit immikkut sanngiiffeqartutut isikkoqarput.

Ilanngussaq 2-mi uuttuutitut tamanut 23-nut, 2022-mut Inoqarfiit ilusaanni ilaasunut, inoqarfiit tamarmik sanngiiffinni inernerat pillugit ataatsimut takussutissaqarpoq. Aamma Ilanngussaq 2-mi inoqarfinnut minnerpaanut tamanut webgrafimik peqarpoq.

3.7 Inoqarfiit minnerit

Inoqarfiit minnerit 31-upput, Takussutissiaq 3.7-mi nalunaarsuut takuuk. Inoqarfiit taakkuupput, 50-init 199-it akornanni

Den del af de mindste bosteder synes ud fra de anvendte parametre at være særligt sårbare.

I Bilag 2 er der en samlet oversigt over alle bostedernes sårbarheds-score for alle de 23 parametre, der indgår i Bostedprofil 2023. Desuden er der i Bilag 2 en webgraf for alle de mindste bosteder.

3.7 Mindre bosteder

Der er 31 mindre bosteder, se oversigten i Figur 3.7. Det er de bosteder, som har mellem 50 og

3.7.	Inoqarfiit minnerpaat 31-t takussutissartaat		Oversigt over de 31 mindre bosteder
Inoqarfiit minnerit	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffiit	Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit	
Mindre bosteder	X-akse Social sårbarhed	Y-akse Økonomisk sårbarhed	
Narsarsuaq	24	45	
Qaarsut	26	42	
Ukkusissat	26	38	
Saqqaq	26	42	
Ikamiut	26	48	
Atammik	27	43	
Qeqertaq	27	42	
Napasog	27	52	
Aappilattoq (Avannaa)	28	38	
Innaarsuit	28	38	
Ikerasaarsuk (Qeqertalik)	28	47	
Nuussuaq	29	44	
Kitsissuarsuit	29	50	
Sarfannguut	30	44	
Arsuk	30	45	
Itilleq	31	49	
Attu	32	49	

Qeqertarsuatsiaat	32	43
Narsarmijit	33	51
Akunnaaq	33	49
Iginniarfik	33	57
Kangersuatsiaq	34	53
Qassiarsuk	34	53
Nutaarmiut	34	45
Savissivik	34	56
Sermiligaaq	35	48
Tiilerilaaq	36	50
Alluitsup Paa	37	50
Aappilattoq (Kujalleq)	39	51
Tasiusaq (Kujalleq)	39	53
Egalugaarsuit	40	51
Agguaqatigiissillugu/ Gennemsnit	31,2	47,0

inullit, inoqarfimmi pineqartumi 1. januar 2022 najugaqartutut nalunaarsorneqarsimasut. Inoqarfiit minnerit 31-t sumiiffiit najugaqarfigineqartut 43,1%-eraat, ki-siannili innuttaasut 6,4%-ii kisimik taak-kunani najugaqarput.

Isumaginninnermi sanngiiffik 10-mit 50-imut inissinneqarpoq, aningaasaqarner-mullu sanngiiffik 13-imit 65-imut inissin-neqarluni. Appassissumik angusaqarneq nukittuffimmik takutitsivoq.

Eqimattat inoqarfiit minnerit, inoqarfinni eqimattani arfiniliusuni amerlanerpaap-put. Takussutissiaq 3.9-mi erserpoq, ino-qarfiit 31-t taakku, sanngiiffiit eqqarsaati-galugit siammasissorujussuarmik inissisi-masut.

Inoqarfinnut minnernut sanngiiffiit sanil-liullugit agguaqatigiissillugu inernerit tas-saapput 31,6 (x) aamma 47,3 (y). Aggua-qatigiissillugu inernerusoq Takussutissiaq 3,8-mi kipparissumik nalunaaqutserne-qarpoq.

199 indbyggere, der var registre-ret med bopæl i det pågældende bosted den 1. januar 2022. De 31 mindste bosteder udgør 43,1% af de beboede steder, men de huser blot 6,4% af befolkningen.

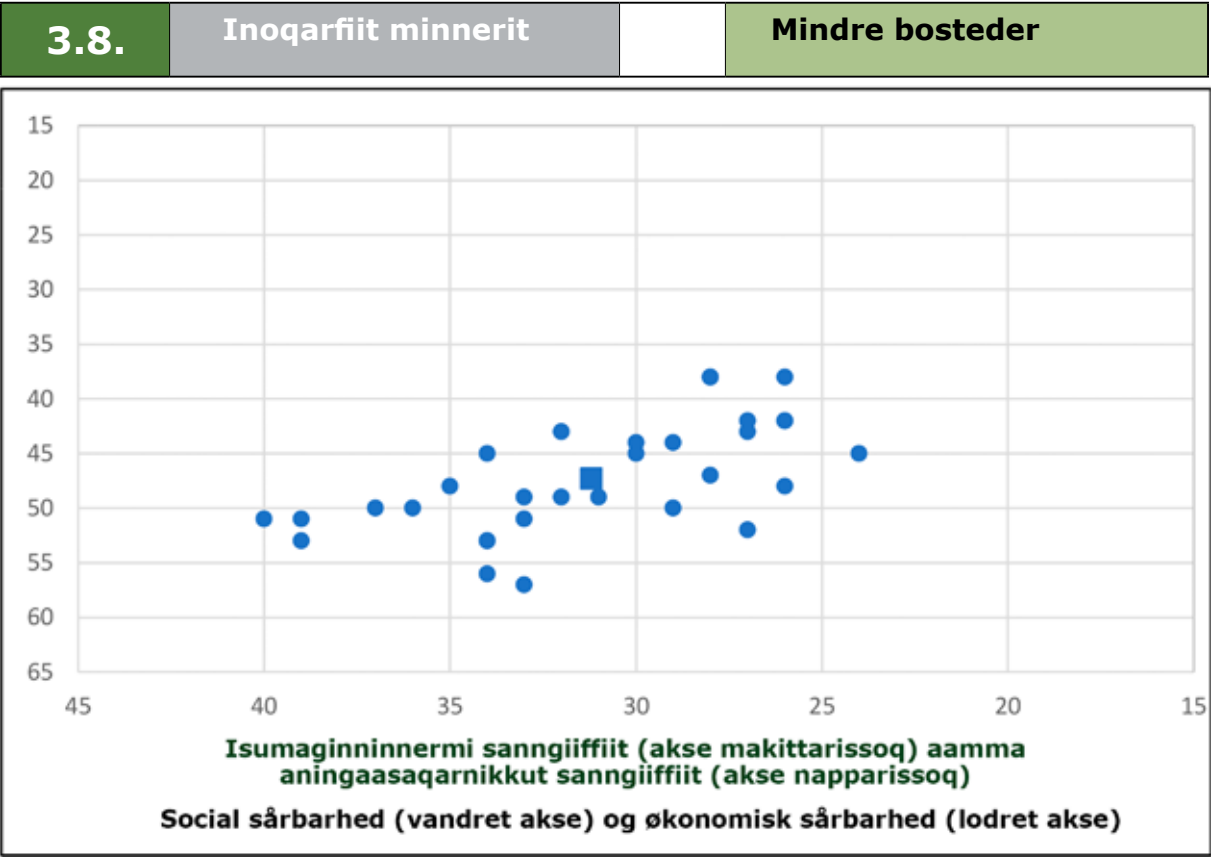
Skalaen for social sårbarhed går fra 10-50 og skalaen for økono-misk sårbarhed går fra 13-65. En lav score er et styrketegn.

Gruppen af mindre bosteder er langt den største af de seks grupper af bostedstørrelser. Af Figur 3.9 fremgår, at de 31 bo-steder ligger ret spredte, når det gælder sårbarhed.

For de mindre bosteder er den gennemsnitlige score for rela-tiv sårbarhed 31,6 (x) og 47,3 (y). Den gennemsnitlige score er markeret med en firkant i Figur 3,8.

Ilanngussaq 2-mi Inoqarfiit ilusaanni 2022-mi, uuttuutit 23-t tamarmik ator-neqartut inoqarfiit tamarmik sanngiiffin-ni inernerit pillugit ataatsimut takussutis-saqarpoq. Ilanngullugu Ilanngussaq 2-mi inoqarfinnut minnernut tamanut webgraf-inik peqarpoq.

I Bilag 2 er der en samlet over-sigt over alle bostedernes sår-barhedsscore for alle de 23 pa-rametre, der indgår i Bostedprofil 2023. Desuden er der i Bilag 2 en webgraf for alle de mindre bosteder.

3.8 Inoqarfiit

Eqimattani inoqarfiit sumiiffiit 13-iupput, ataatsimut takussutissaq Takussutissiaq 3.9-mi takuuk. Inoqarfiit taakkuupput, 1. januar 2022-mi 200-t aamma 699-it akornanni nalunaarsorsimasunik innuttaasoqartut. Inoqarfiit taakku 13-it sumiiffiit najugaqarfiusut 18,1 %-eraat, innuttaasullu 7,8 %-ii taakkunani najugaqarput.

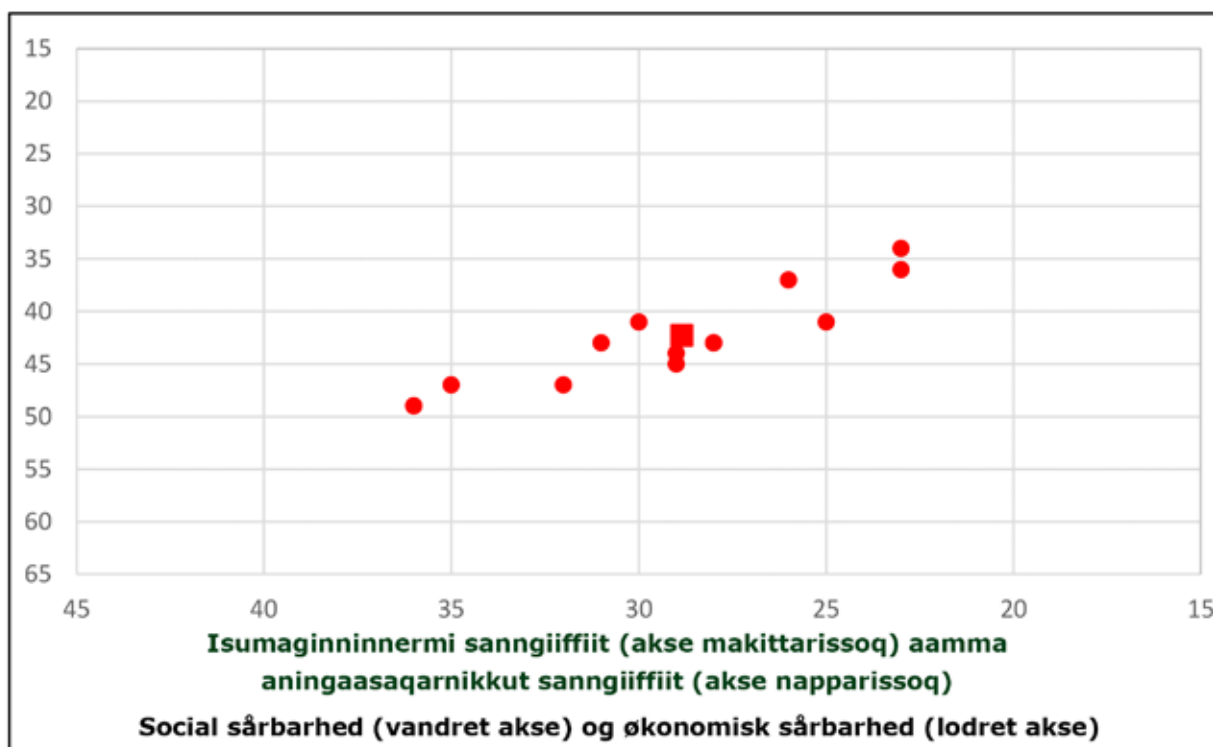
Isumaginninnermi sanngiiffik 10-mit 50-imut inissinneqarpoq, aningaasaqarnermullu sanngiiffik 13-imit 65-imut inissinneqarluni. Appassisumik angusaqarneq nukittuffimmik takutitsivoq.

3.8 Bosteder

Der er 13 lokaliteter i gruppen bosteder, se oversigten i Figur 3.9. Det er de bosteder, som har mellem 200 og 699 indbyggere registreret den 1. januar 2022. De 13 bosteder udgør 18,1 % af de beboede steder, og de huser 7,8 % af befolkningen.

Skalaen for social sårbarhed går fra 10-50 og skalaen for økonomisk sårbarhed går fra 13-65. En lav score er et styrketegn.

3.9.	Inoqarfiit 13-it takussutissartaat	Oversigt over de 13 bosteder
Inoqarfiit	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffiit	Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit
Bosteder	X-akse Social sårbarhed	Y-akse Økonomisk sårbarhed
Kangerlussuaq	23	34
Tasiusaq (Avannaa)	23	36
Ikerasak	25	41
Saattut	26	37
Kangaamiut	28	43
Upernavik Kujalleq	28	43
Kullorsuaq	29	44
Ittoqqortoormiit	29	45
Kangaatsiaq	30	41
Qaanaaq	31	43
Kuummiit	32	47
Niaqornaarsuk	35	47
Kulusuk	36	49
Agguaqatigiissillugu/ Gennemsnit	28,8	41,8

Inoqarfiit annerusut 13-it sanngiiffinni inernerusumi annertuumik siamma-sissumik inissisimapput. Eqimattami inoqarfinni sanngiiffiit sanilliullugit agguaqatigiissillugu inernerit tassaapput 28,8 (x) aamma 42,3 (y). Agguaqatigiissillugu inernerusoq Takus-sutissiaq 3,12-imi kipparissumik nalunaaqutserneqarpoq.

Ilanngussaq 2-mi Inoqarfiit ilusaanni 2022-mi, uuttuutit 23-t tamarmik atorpeqartut inoqarfiit tamarmik sanngiiffinni inernerit pillugit ataatsimut takussutis-saqarpoq. Ilanngullugu Ilanngussaq 2-mi inoqarfinnut tamanut webgraf-inik peqarpoq.

De 13 større bosteder har en stor spredning i scoren af sårbarhed. For gruppen bosteder er den gennemsnitlige score for relativ sårbarhed 28,8 (x) og 42,3 (y). Den gennemsnitlige score er markeret med en firkant i Figur 3.12.

I Bilag 2 er der en samlet oversigt over alle bostedernes sårbarhedsscore for alle de 23 parametre, der indgår i Bostedprofil 2023. Desuden er der i Bilag 2 en webgraf for gruppen af bosteder.

3.9 Inoqarfiit annerit

Inoqarfiit annerit 9-upput, takussutissiaq Takussutissiaq 3.11-imi takuuk. Inoqarfiit annerit tassaapput, inoqarfiit 700-nik amerlanerusunilluunniit 1. januar 2022-mi inoqartutut nalunaarsorneqarsimasut, kiisalu inoqarfik pingaarnerunngitsoq inoqarfillu pingaarnerpaanngitsoq. Inoqarfiit annerit taakku 9-t sumiiffiit inoqarfiusut 12,5 %-eraat, innuttaasullu 22,2 %-ii taak-kunani najugaqarput.

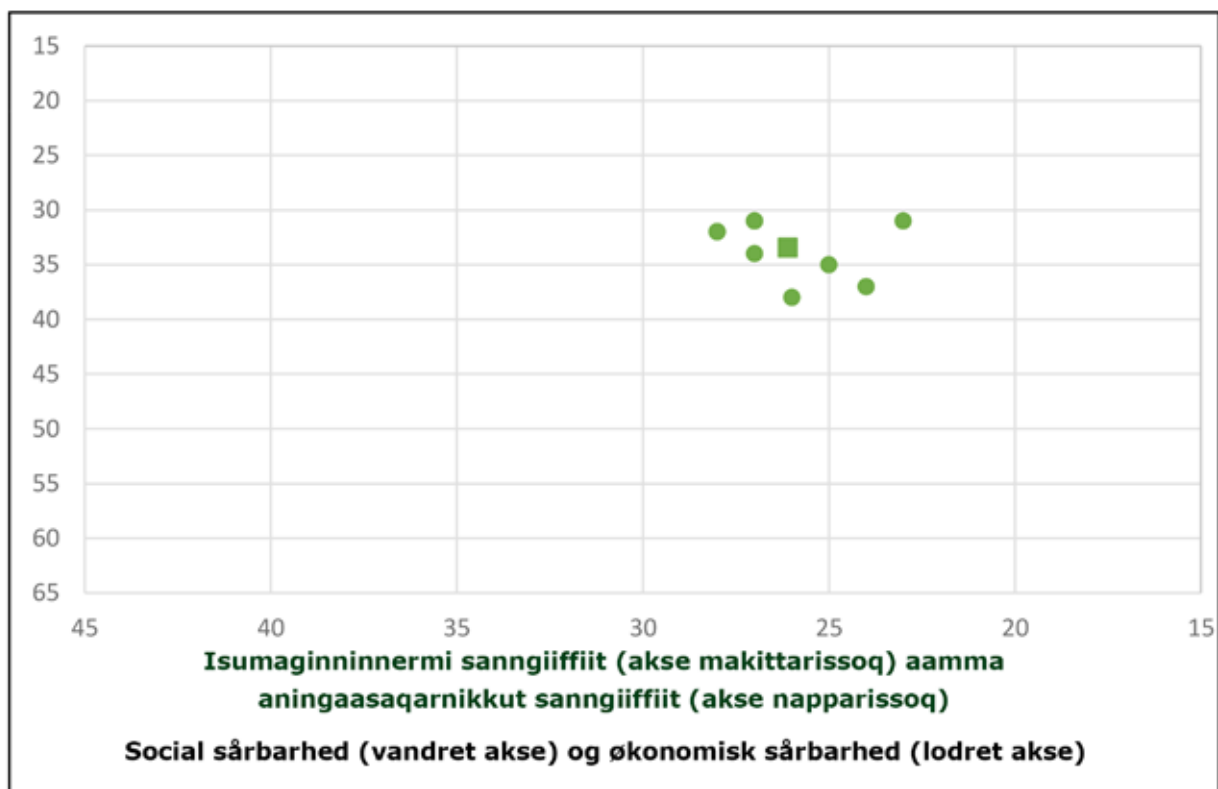
Isumaginninnermi sanngiiffik 10-mit 50-imut inissinneqarpoq, aningaasaqarnermullu sanngiiffik 13-imit 65-imut inissinneqarluni. Appasissumik angusaqarneq nukittuffimmik takutitsivoq.

3.9 Større bosteder

Der er 9 større bosteder, se oversigten i Figur 3.11. Større bosteder er de bosteder, som har 700 eller flere indbyggere registreret den 1. januar 2022, og som ikke er et hovedbosted eller hovedstad. De 9 større bosteder udgør 12,5 % af de beboede steder, og de huser 22,2 % af befolkningen.

Skalaen for social sårbarhed går fra 10-50 og skalaen for økonomisk sårbarhed går fra 13-65. En lav score er et styrketegn.

3.11.	Inoqarfiit annerit 9-t takussutissartaat	Oversigt over de 9 større bosteder
Inoqarfiit annerit	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffiit	Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit
Større bosteder	X-akse Social sårbarhed	Y-akse Økonomisk sårbarhed
Uummannaq	23	31
Upernavik	24	37
Qasigiannnguit	25	35
Tasiilaq	26	38
Maniitsoq	27	31
Narsaq	27	34
Nanortalik	27	31
Paamiut	28	32
Qeqertarsuaq	28	32
Agguaqatigiissillugu/ Gennemsnit	26,1	33,4

Inoqarfinni annerni agguaqatigiissillugu sanngiiffiit sanilliullugit inernerit tassaapput 26,1 (x) aamma 33,4 (y). Agguaqatigiissillugu inernerusiq Takussutissiaq 3.12-imi kipparissumik nalunaaqutserneqarpoq. Inoqarfinni minnerusuni aamma eqimattani inoqarfinni sanngiiffiit annertuumik siammasissumik inerneqarnerinit allaanerusumik, inoqarfiit annerusut sanngiiffii assigiissaarnerusumik takutitsipput. Tamanna Takussutissiaq 3.15-imi takutinneqarpoq, inoqarfinni annerusuni toornerit 9-t qaninnerullutik inisisimmammata.

Ilanngussaq 2-mi Inoqarfiit ilusaanni 2022-mi, uuttuutit 23-t tamarmik ator-neqartut inoqarfiit tamarmik sanngiiffinni inernerit pillugit ataatsimut takussutis-saqarpoq. Ilanngullugu Ilanngussaq 2-mi inoqarfinnut annerusunut tamanut web-grafinik peqarpoq.

For de større bosteder er den gennemsnitlige score for relativ sårbarhed 26,1 (x) og 33,4 (y). Den gennemsnitlige score er markeret med en firkant i Figur 3.15. Til forskel for den ret store spredning af sårbarhed ved både mindre bosteder og gruppen bosteder så viser de større bosteder en mere homogen grad af sårbarhed. Det ses i Figur 3.12 ved, at prikkerne for de 9 større bosteder ligger ret tæt på hinanden.

I Bilag 2 er der en samlet oversigt over alle bostedernes sårbarhedsscore for alle de 23 parametre, der indgår i Bostedprofil 2023. Desuden er der i Bilag 2 en webgraf for alle de større bosteder.

3.10 Inoqarfiit pingaarnerit

Inoqarfiit pingaarnerit 4-pput, takuuk Takussutissiaq 3.13-imi ataatsimut takussutissaq. Inoqarfiit taakkuupput, kommunip allattoqarfiani inoqarfik pingaarnerit, inoqarfiit pingaarnersarinngisaat. Inoqarfiit taakku 4-t sumiiffiit najugaqarfigineqartut 5,6 %-eraat, innuttaasullu 28,8 %-ii taakkunani najugaqarput.

3.10 Hovedbosteder

Der er 4 hovedbosteder, se oversigten i Figur 3.13. Det er de bosteder, som er det primære bosted for den kommunale administration, og som ikke er hovedstad. De 4 bosteder udgør 5,6 % af de beboede steder, og de huser 28,8 % af befolkningen.

3.13.	Inoqarfiit pingaarnerit 4-t takussutissartaat	Oversigt over de 4 hovedbosteder
Inoqarfiit pingaarnerit	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffiit	Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit
Hovedbosteder	X-akse Social sårbarhed	Y-akse Økonomisk sårbarhed
Sisimiut	18	22
Ilulissat	19	21
Qaqortoq	24	29
Aasiaat	25	30
Agguaqatigiissillugu/ Gennemsnit	21,5	25,5

Isumaginninnermi sanngiiffik 10-mit 50-imut inissineqarpoq, aningaasaqarnermullu sanngiiffik 13-imit 65-imut inissineqarluni. Appasissumik angusaqarneq nukittuffimmik takutitsivoq.

Inoqarfinni pingaarnerni agguaqatigiissillugu sanngiiffiit sanilliullugit inernerit tassaapput 21,5 (x) aamma 25,5 (y). Agguaqatigiissillugu inernerusoq Takussutissiaq 3.14-imi kipparissumik nalunaaqutserneqarpoq.

Nunami inoqarfinnut tamanut sanilliullugu inoqarfiit pingaarnertit taakku sisamat tamarmik appasissumik sanngiiffeqarput. Ilulissat aamma Sisimiut erseqqissumik Qaqortumit Aasianniillu appasinnerusumik sanngiiffeqarput.

Ilanngussaq 2-mi Inoqarfiit ilusaanni 2023-mi, uuttuutit 23-t tamarmik ator-neqartut inoqarfiit tamarmik sanngiiffinni inernerit pillugit ataatsimut takussutis-saqarpoq. Ilanngullugu Ilanngussaq 2-mi inoqarfinnut pingaarnernut sisamanut webgrafinik peqarpoq.

Skalaen for social sårbarhed går fra 10-50 og skalaen for økonomisk sårbarhed går fra 13-65. En lav score er et styrketegn.

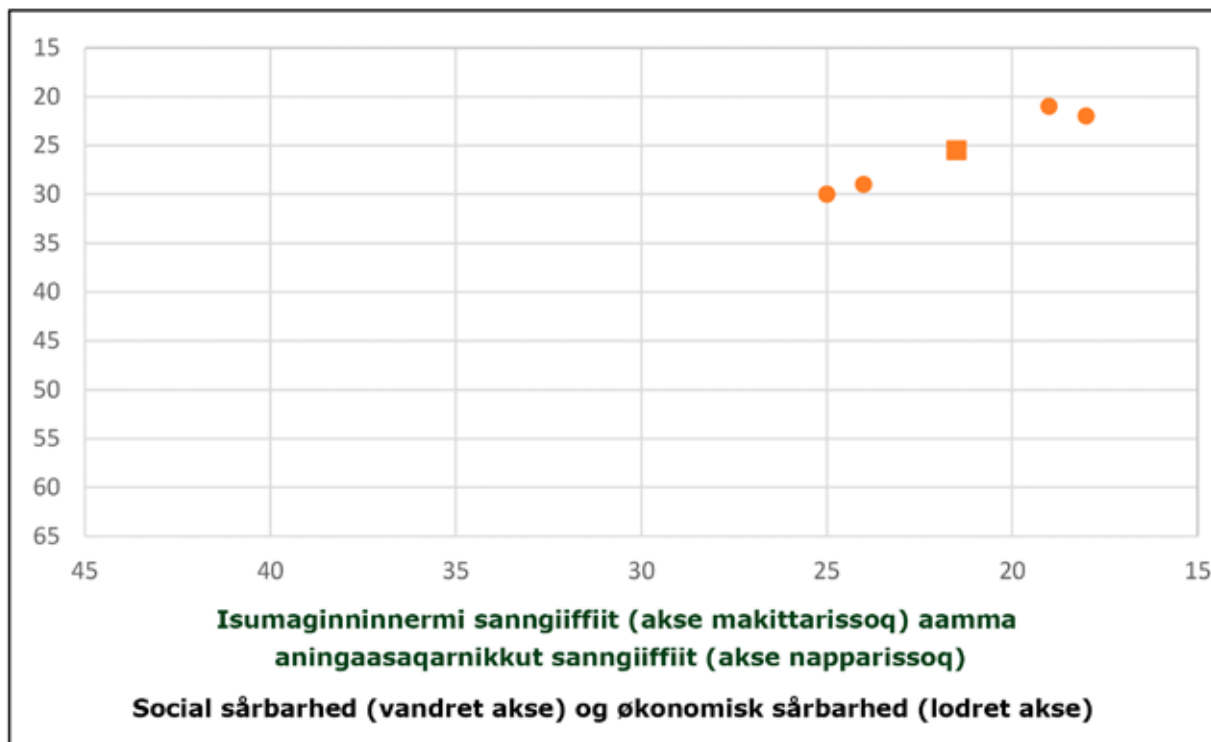
For hovedbostederne er den gennemsnitlige score for relativ sårbarhed 21,5 (x) og 25,5 (y). Den gennemsnitlige score er markeret med en firkant i Figur 3.14.

De fire hovedbosteder har alle en relativ lav sårbarhed i forhold til alle bostederne i landet. Ilulissat og Sisimiut ligger tydeligt lavere i sårbarhed end Qaqortoq og Aasiaat.

I Bilag 2 er der en samlet oversigt over alle bostedernes sårbarheds-score for alle de 23 parametre, der indgår i Bostedprofil 2023. Desuden er der i Bilag 2 en webgraf for de fire hovedbosteder.

3.14. Inoqarfiit pingaarnertit

Hovedbosteder

3.11 Inoqarfiit pingaarnersaat

Nuuk ataatsimut illoqarfiup immikkoortortaanut (matuma ataani Nuussuaq aamma Qinngorput) inoqarfittut isigineqarpoq. Nuuk sumiiffiit najugaqarfigineqartut 1,4 %-eraat, inuiaqatigiillu 34,1 %-ii tassani najugaqarput. Tassa imaappoq, innuttaasut pingajorarterutaanit amerlanerusut Nuummi najugaqarput.

Ukiut 45-t kingulliit ingerlanerini Nuup innuttaasui 125 %-imik amerleriarsimapput. Nuuk inoqarfiuvoq, 1979-imi Kalaallit Nunaanni Namminersornerulerneq eqquneqarmalli innuttaasutigit siuariartornerpaaq.

Inoqarfiit pingaarnersaanni agguaqatigiissillugu sanngiiffiit sanilliullugit inerneri tassaapput 19,0 (x) aamma 19,0 (y). Nuuk taamaasilluni nunami inoqarfiit tamarmik akornanni appasinnerpaamik sanngiiffeqarpoq, kisiannili Sisimiuni Ilulissanilu sanngiiffinnit annikinnerulaaginarluni.

Ilanngussaq 2-mi Inoqarfiit ilusaanni 2022-mi, uuttuutit 23-t tamarmik atorineqartut inoqarfiit tamarmik sanngiiffinni inerneri pillugit ataatsimut takussutis-saqarpoq. Ilanngullugu Ilanngussaq 2-mi inoqarfiit pingaarnersaannut webgrafimik peqarpoq.

3.11 Hovedstad

Nuuk betragtes som enhedsbosted for alle bydele (herunder Nuussuaq og Qinngorput). Nuuk udgør 1,4 % af de beboede steder, og de huser hele 34,1 % af befolkningen. Det vil sige, at flere end en tredjedel borgere har bopælsadresse i Nuuk.

Gennem de seneste 45 år har Nuuk haft en befolkningstilvækst på 125 %. Nuuk er det bosted, som mest markant har oplevet befolkningsmæssig fremgang siden starten af Grønlands Hjemmestyre i 1979.

For hovedstaden er den gennemsnitlige score for relativ sårbarhed 19,0 (x) og 19,0 (y). Nuuk har dermed den relativt laveste sårbarhed blandt samtlige af landets bosteder, som dog kun er marginalt mindre end sårbarheden i Sisimiut og Ilulissat.

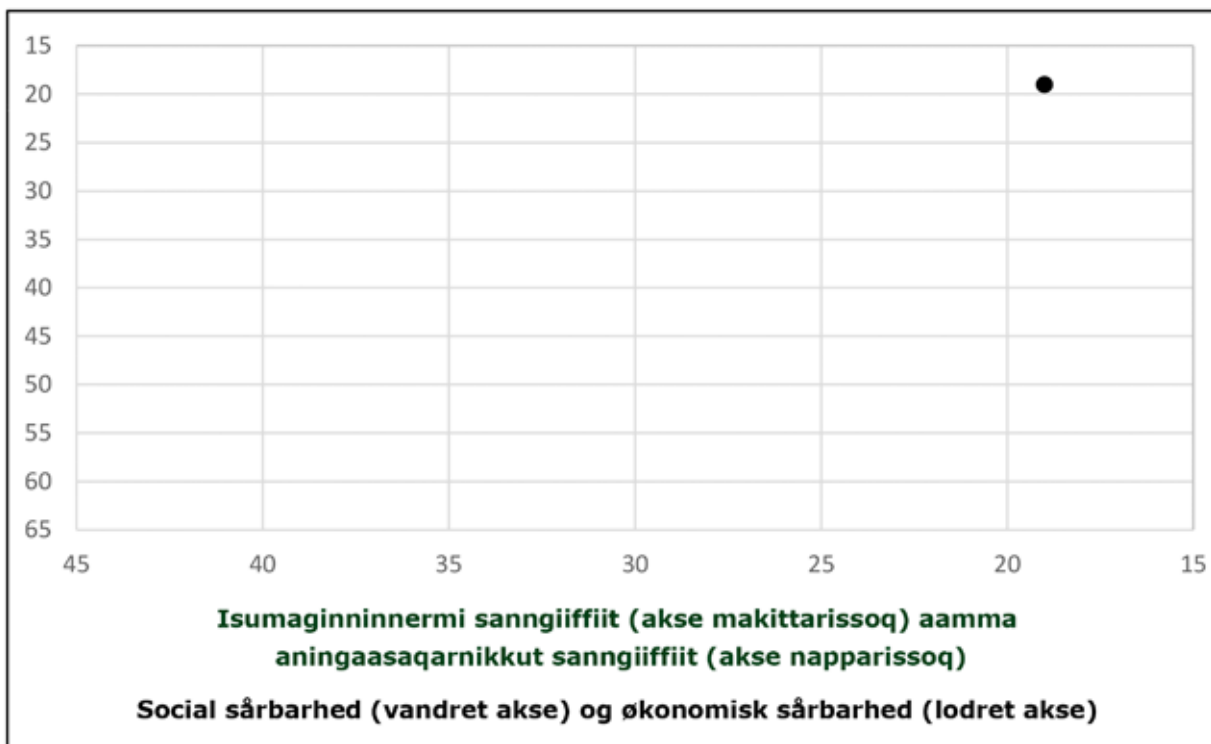
I Bilag 2 er der en samlet oversigt over alle bostedernes sårbarhedsscore for alle de 23 parametre, der indgår i Bostedprofil 2023. Desuden er der i Bilag 2 en webgraf for hovedstaden.

3.15.	Inoqarfiit pingaarnersaat		Hovedstad
Inoqarfiit pingaarnersaat	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffiit		Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit
Hovedstad	X-akse Social sårbarhed		Y-akse Økonomisk sårbarhed
Nuuk	19		19
Agguaqatigiissillugu/ Gennemsnit	19,0		19,0

3.16.

Inoqarfiit
pingaarnersaat

Hovedstaden

3.12 Sanilliussineq

Takussutissiaq 3.17-mi inoqarfiit tamarmik ataatsimut titartarneqarput. Inoqarfiit akornanni sanngiiffiit siammasinnerat ersarippoq.

Sanilliussisinnanissaq takujuminartuunissaalu pillugit inoqarfiit angissutsit assigiingitsut taakku arfinillit tamarmik immikkut qalipaateqarput. Ilanngullugu titartakkami ammalortunik titartarneqarpoq.

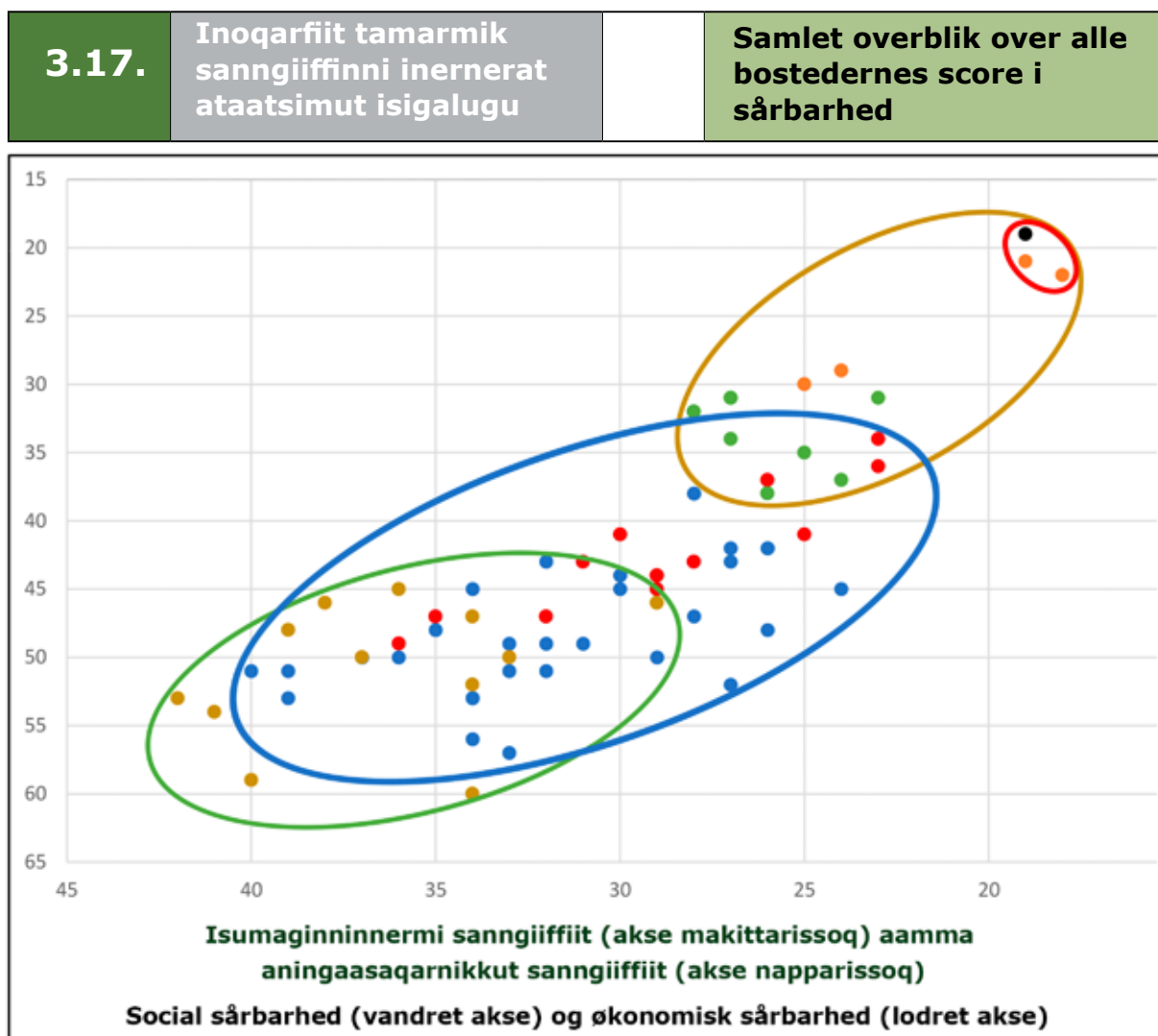
Ammalortumi qorsorpaluttumiipput inoqarfiit minnerpaat tamarmik [toornerit kajortut]. Inoqarfiit 14-iupput innuttaasut 0,8 %-iinik inullit. Eqimattami tassani inoqarfiit minnerpaat sanngiiffinni qaffasinneqarput ilaannik inerneqartumik inissisimapput.

3.12 Sammenligning

I Figur 3.17 er alle bostederne samlet i en figur. Spredningen i sårbarhed mellem bostederne er synlig.

For sammenlignelighedens og overskuelighedens skyld har hver af de seks grupper af bostedstørrelse hver sin farve. Desuden er der lagt nogle cirkler ind over figuren.

I den grønne cirkel er alle de mindste bosteder [brune prikker]. Det er 14 bosteder med 0,8 % af befolkningen. Denne gruppe af mindste bosteder ligger i den tunge del af skalaen med nogle af de højeste scorer i sårbarhed.

Ammalortumi tungujortumiipput inoqarfiit minnerpaat tamarmik kiisalu eqimattat inoqarfiit [toornerit aappaluttut tungujortullu]. Inoqarfiit 44-pput innuttaasut 14,2 %-iinik inullit. Inoqarfiit taakku 44-t inoqarfiit tamarmik 61,2 %-eraat. Inoqarfiit annertuumik siammasissumik sanngiiffimmik takutitsipput, taakkunani sanngiinnerpaamik inissisimasut skalami allerpaami inissisimallutik, sanngiiffikinnerpaamik inissisimasut skalami oqinnermi inissisimallutik.

Ammalortumi kajortumi inoqarfiit eqimattat annerpaat pingasut inissisimapput [toornerit qernertut, orange aamma qorsorpalluttut]. Inoqarfiit 14-iupput innuttaasut 85 %-iinik inoqartut. Inoqarfiit eqimattat taakku appasinnerpaamik sanngiiffeqarput.

Ammalortumi aappaluttumi inoqarfiit pingasut inissisimapput. Taakku tasapput Nuuk, Sisimiut aamma Ilulissat.

I den blå cirkel er alle mindre bosteder og gruppen af bosteder [røde og blå prikker]. Det er 44 bosteder med 14,2 % af befolkningen. Disse 44 bosteder udgør 61,2 % af alle bostederne. Bostederne udviser en stor spredning i sårbarhed, hvor de mest sårbare ligger helt nede i den tunge ende af skalaen, mens de mindst sårbare ligger lunt i den lette ende af skalaen.

I den brune cirkel er tre største grupper af bosteder [sort, orange, grønne prikker]. Det er 14 bosteder med 85 % af befolkningen. Denne gruppe af bosteder har den laveste sårbarhed.

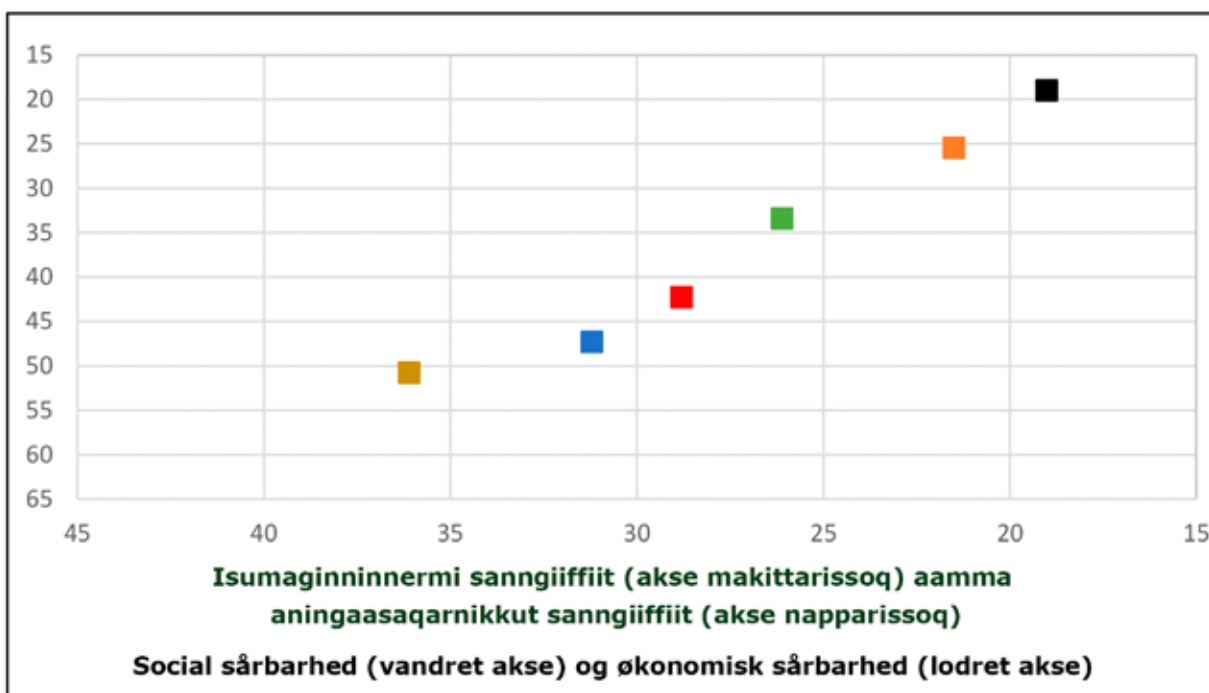
I den røde cirkel er der tre bosteder. Det er Nuuk, Sisimiut og Ilulissat. De tre bosteder huser 52,2 % af befolkningen, altså

3.18.	Inoqarfiit assigiinngitsu- mik angissusillit eqimat- tat arfinillit agguaqati- giissillugu sanngiiffii		Gennemsnitlig sårbarhed for de seks grupper af bostedstørrelse
Agguaqatigiissitsineq	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffiit	Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiifik	
Gennemsnit	X-akse Social sårbarhed	Y-akse Økonomisk sårbarhed	
Inoqarfiit pingaarnersaat / Hovedstad	19	19	
Inoqarfiit pingaarnerit / Hovedbosteder	21,5	25,5	
Inoqarfiit annerit / Større bosteder	26,1	33,4	
Inoqarfiit / Bosteder	28,8	42,3	
Inoqarfiit minnerit / Mindre bosteder	31,2	47,3	
Inoqarfiit minnerpaat / Mindste bosteder	36,1	50,8	

3.19.

Inoqarfiit assigiinngitsumik angissusillit 6-it agguaqatigiissillugu sanngiiffii

Gennemsnitlig sårbarhed for de seks grupper af bostedstørrelse

Inoqarfiit taakku pingasut innuttaasut 52,2 %-iinik inoqarput, tassa nunami najugaqartut affaat sinnerlugit taakkunaniipput. Inoqarfiit taakku pingasut, inoqarfinnut allanut sanilliullugit malunnartumik appasinnerusumik sanngiiffeqarput. Tamatumani tikkuarneqarpoq, inoqarfiit taakku pingasut nunami immikkoortortaminni, inoqarfinnut tamanut qitiusumik nukittuumik inissisimasutut taaneqarsinnaasut.

Qaqortoq aamma Tasiilaq nunap immikkoortuani inoqarfiit tamarmik qitiusumik inissisimaffigaat. Inoqarfiilli taakku qulaani inoqarfinnut pingasunut taaneqartunut sanilliullugit sanngiiffitsigut inissisimalluartiginnigillat.

Takussutissiaq 3.18-mi aamma Takussutissiaq 3.19-imi takuneqarsinnaapput, sanngiiffiit aamma inoqarfiit angissusaata akornanni ersarissumik ataqaqatigiissoqarpoq. Inoqarfik angineruppat, inoqarfiup sanngiiffiata appasinnerunissaanut ilima-naateqarnerusarpoq, paarlattuanik takuneqarsinnaavoq, inoqarfik minneruppat,

mere end halvdelen af alle, der bor i landet. De tre bosteder har en markant lavere sårbarhed end alle de andre bosteder. Det peger i retning af, at de tre bosteder de facto kan karakteriseres som stærke regionale centreringer for samtlige bosteder i hver deres region.

Qaqortoq og Tasiilaq er også regionale centreringer for samtlige bosteder i hver deres region. Dog vurderes disse to bosteder at være mere sårbare end de tre ovenfor anførte bosteder.

I Figur 3.18 og Figur 3.19 ses, at der er en klar coalition mellem sårbarhed og bostedstørrelse. Jo større et bosted er, jo større er sandsynligheden for, at bostedets sårbarhed er lav, og modsat kan det ses, at jo mindre et bosted er, jo større sandsynlighed er der for, at bostedets sårbarhed er høj.

inoqarfiup sanngiiffiata qaffasinnerunis-
saa ilimanaateqarnerusarpoq.

Inoqarfiilli ataasiakkaat akornanni
soorunami annertuumik assigiinngitso-
qarpoq. Tamanna Takussutissiaq 3.17-mi
takuneqarsinnaavoq. Inoqarfiit ataasiak-
kaat sanngiiffia qanoq inissisimagaluarpal-
luunniit, taava inoqarfiup sumiiffittut na-
jugaqarfiusutut siunissaq ungasinnerusoq
eqqarsaatigalugu attassisinnaassusa-
nut apeqqutaassaaq, iluaqutissat taakku
pingasut, pisuussutitut trekantimiittut
najukkami takussaananer, Takussutissiaq
3.1, tassa inuussutissarsiornikkut iluaqu-
tissat (pioreersut ilippanaatillu) piviusut,
(2) inuit iluaqutissat atorineqarsinnaa-
sut kiisalu (3) inuiaqatigiinni iluaqutissat
atorineqarsinnaasut.

Der er naturligvis stor variation
mellem de enkelte bosteder. Det
fremgår af Figur 3.17. Uanset
graden af sårbarhed for det en-
kelte bosted, så vil et bosteds
langsigtede bæredygtighed
som beboet lokalitet altid skulle
bero på en konkret, lokal tilst-
edeværelse af de tre ressourcer,
som indgår i ressourcekanten,
Figur 3.1, nemlig (1) de kon-
krete (eksisterende og potenti-
elle) erhvervsressourcer, (2) de
tilgængelige humane ressourcer
samt (3) de tilgængelige sam-
fundsmæssige ressourcer.

Kapitel 4

Aningaasalersuutit kinguaattoorutillu

4.1 Tunuliaqutaq

Inuiaqatigiinni aningaasalersuutaannia-ningaasaliinerit, ilaatigut nukissiamik pilersuiffittut, meeqqat atuarfiisa illutaattut, inissiatut, napparsimavittut angallannermilu atugassatut ilusillit, ullumikkut atugarissaarnermut pingaaruteqaannaratik aamma atugarissaarnermut ukiut 10-t aamma 20-t qaangiuppata atugarineqartussamut pingaaruteqarput. Namminersorlutik Oqartussat sanaartugaatai, tassaasut illuutit aamma teknikkikkut ikkussukkat, suliaasanut Namminersorlutik Oqartussat kivitassaannut tunngavissiipput. Peqatigisaanik sanaartukkat pigisaapput nalillit pingaarutillit, taamaattumik taakkua aserfallatsaaliorneqarnissaat pingaaruteqarpoq, taamaalillutik nalingi annikillissanatik.

Ataatsimut isigalugu annertoorujussuarnik nalillit sanaartukkani assigiinngitsuni, umiarsualivinni, nukissiamik pilersuinerimi, inissiani attartortittakkani il.il. pituttorsimapput, aammalu taakkua atorsinnaasusiisa qulakkeernissaannut nalingisalu attatiinnarnissaannut annertoorujussuarnik suliniuteqarnissaq pisariaqarpoq. Pigisat nalillit nalingisa attatiinnarnissaannut pitsaasumik aserfallatsaaliuinissaq pisariaqarpoq, peqatigisaanillu aningaasaliinerup piffissami atuuffissaa, taamaalillunilu imminut akilersinnaassusaa, sivit-sortittussaallugu.

Paarlattuanik aserfallatsaaliuisoqann-gippat imaluunniit amigartumik aserfallatsaaliuisoqarpat, tamatuma pigisat nalillit piffissat atorsinnaaffiat sivikillisit-tussaavaa, atorsinnaassusaalu ajorneru-lersittussaallugu. Tamanna ineqarnermut suliaasaqarfimmi amigartumik aserfallatsaaliuisoqarnera imermik ajoqusii-nernik malitseqartarluni, oqoqalerneran-nik malitseqartumik, naggataatigullu inis-siat peqqinnissamut ajoqusiisarneranni takuneqartarpoq. Umiarsualiveqarnermut

Kapitel 4

Kapitalapparat og efterslæb

4.1 Baggrund

Investeringer i samfundets kapitalapparat i form af bl.a. energiforsyningsanlæg, skolebygninger, boliger, sygehuse og trafik anlæg har ikke alene betydning for velfærden i dag, men også for den velfærd, der er til rådighed om 10 og 20 år. Selvstyrets anlæg, som består af både bygninger og tekniske installationer, understøtter de opgaver, som Selvstyret skal løfte. Anlæggene er samtidig væsentlige aktiver, hvorfor det er vigtigt, at de vedligeholdes, så de ikke falder i værdi.

Der er generelt bundet store værdier i anlæg af forskellig slags, havne, energiforsyning, lejeboliger m.m., og det kræver en stor indsats at sikre både deres funktionalitet og opretholdelse af deres værdi. En god vedligeholdelse er nødvendig for at fastholde aktivets værdi og vil samtidig typisk forlænge levetiden af investeringen og dermed dens rentabilitet.

Omvendt vil ingen eller mangelfuld vedligeholdelse forkorte aktivets levetid og forringe dens funktionalitet. Det ses på boligområdet, hvor mangelfuld vedligeholdelse medfører vandskader, der medfører skimmelsvamp og i sidste ende sundhedsskadelige boliger. På havneområdet kan et for lavt vedligeholdelsesniveau medføre sikkerhedsmæssige udfordringer og dermed forringe aktivets funktionalitet og dets værdi. Manglende vedligehold medfører også en forskydning af

suliassa qarfimmi aserfallatsaaliuineq an-
nikippallaarpat isumannaallisaanikkut
unammilligassaqalerneramik tamanna
malitseqarsinnaavoq, taamaalillunilu pi-
gisat nalillit atorsinnaanerat taakkualu
nalingi ajornerulersinnaallutik. Aserfal-
latsaaliuinnginneq aamma aningaasartuu-
tit nikinganeqalernerannik malitseqartar-
poq, tassami siunissami kinguaassatta
aningaasalersuutit tamakkiisuunngitsut,
pitsaanngitsumik aserfallatsaaliuiffigine-
qarsimasut tigussammattigit, pisariaqar-
tuniit siusinnerujussuarmik taartissanik
illuliornissaq pisariaqalertussaalluni.

Tamatuma saniatigut sanaartugaa-
tit annertussusaat pisariaqartitsinermut
naapertuunnersoq imaluunniit pisin-
naasat annertuallaarnersut annikip-
pallaarnersulluunniit ingerlaavartumik
nalilersortarnissaat pingaaruteqarpoq.
Sanaartukkat ineriartortuartussatut isi-
ginissaat ajornakusoorsinnaavoq, tassami
sanaartugaq nalinginnaasumik nuunne-
qarsinnaasanngimmat, kisianni inissinne-
qaqqaarfimmini inissisimasuulluni. Kisi-
anni innuttaasut nuuppata, innuttaasut
pisariaqartitaat naatsorsuutigisaallu al-
lanngorpata, teknologii pitsaanerulerpat
imaluunniit sanaartukkamut piumasaqa-
atit allanngorpata, tamanna sanaartu-
gaatini takuneqarsinnaasariaqaraluarpoq.
Tamanna aningaasaliineritt siunissamut
isumannaarniarlugit pissaaq, kisianni
aamma aningaasaatit sulisutigullu isum-
alluutit ingerlaavartumik pingaarnersiui-
ginissaat eqqarsaatigalugu pissalluni.

Sanaartukkani pisortanit pigineqartuni
ajornartorsiut immikkuullarissaq tas-
saavoq, sanaartugaatit akisussaaffeqar-
fippassuarnut siaruarsimanerat aam-
malu sanaartugaatit atorsinnaassusiisa
nalingisalu attatiinnarnissaanut toqqaan-
nartumik aningaasaqarnikkut soquti-
gisartumik, ataasiinnarmik piginnit-
toqarneranut sanilliullugu suliassa qarfiit
akimorlugit pissusiviusuni pingaarnersiui-
niarnerup ajornakusoornerusarnera.

udgifterne, idet fremtidige gen-
erationer overtager et mangel-
fuldt, dårligt vedligeholdt kapita-
lapparat, hvor der opstår behov
for erstatningsbyggeri langt tid-
ligere end nødvendigt.

Det er derudover vigtigt løbende
at vurdere, om omfanget af an-
læg svarer til behovet eller om
der er over- eller underkapaci-
tet. Det kan være vanskeligt at
anskue anlæg, som noget der
er dynamisk, da et anlæg typisk
ikke kan flyttes, men ligger hvor
det oprindeligt er placeret. Men
hvis befolkningen flytter sig, hvis
befolkningens behov og forvent-
ninger forandrer sig, hvis tekno-
logi forbedrer sig eller hvis krav
til anlæg ændres, så bør dette
afspejles i anlægsmassen. Dette
skal både ske for at fremtidssikre
vores investering, men også af
hensyn til den løbende priorite-
ring af midler og personalemæs-
sige ressourcer.

En særlig problemstilling i offent-
ligt ejede anlæg er, at an-
lægsmassen er spredt ud på
mange ansvarsområder og at
reel tværgående prioritering er
sværere, end når der kun er én
ejer, der har en direkte økono-
misk interesse i at opretholde
anlægsaktivets funktionalitet og
værdi.

4.2 Suliassaqarfinni pingaarnerni aningaasaleeqqinnissatigut kinguaattoorutit

Kapitalimi matumani aningaasalersuutitt pingaarnersaat sammineqarput, kinguaattoorutit erseqqinnerusumik nassuiarneqarlutik, ilanngullugu suliassaqarfinni ataasiakkaat taakkua qanoq naatsorsorneqarnersut. Kinguaattoorutit tamarmiusut eqikkarneqarnerannik kapitali naggaserneqarpoq.

4.2.1 Taaguutit

Tulliuttuni aserfallatsaaliuineq, aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit, aningaasaleeqqinneq aamma aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit qanoq paasineqassanersut, erseqqinnerusumik nassuiarneqarput.

Nalinginnaasumik aallaavigineqarpoq **aserfallatsaaliuineq** pigisat nalillit pio-reersut (sanaartugaq, illu assigisaaluunniit) nalingat attatiinnarniarlugu imaluunniit pigisap nalillit piffissaq atuuffissaa tungavissinniarlugu ingerlanneqartarpoq. Taamaalilluni suliassat immikkoortuni arlalinniittut tassaniipput, assersuutigalugu inissianut attartortittakkanut suliassa-qarfiup iluani nalinginnaasuulluni igalaat qalipaataajarneranniit qalipanneranniillu qilaami putunik ilaartuinnermut assigisaan-nillu suliaqarnerit. Nukissiuuteqarnermut imermillu pilersuinnermut suliassa-qarfimmi aqqusersuutit, tunisassiornermut atortut il.il. aserfallatsaaliorneqarnerannut tungatillugu suliassat arlaqarput.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattooru-tit, sanaartukkap piffissami atuuffissaatut naatsorsuutigineqartuminaatsorsuutigine-qartumik atorsinnaassuseqarnissaanut, isumalluutitik aserfallatsaaliuiner-mik sularinninnermut atorneqartussaagaluanik atuinnginnermut takussutissaavoq. Taanna aamma pilersaarutaasumik aserfallatsaaliuinerup ilaatut, suli sularineqar-simanngitsutut, oqaatigineqarsinnaavoq, tamatuma sularinissaanut naammattunik aningaasassa-qannginneq pissutaa-gajuttarluni. Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit taamaalilluni aningaasanut

4.2 Reinvesteringsmæssigt efterslæb i hovedsektorer

I dette kapitel gennemgås de væsentligste dele af kapitalapparatet med en nærmere beskrivelse af efterslæbet, herunder hvordan det er opgjort i de enkelte sektorer. Kapitlet afsluttes med en opsummering af det samlede efterslæb.

4.2.1 Terminologi

I det følgende er en nærmere beskrivelse af, hvad der forstås ved vedligeholdelse, vedligeholdelsesefterslæb, reinvester-ing og reinvesteringsefterslæb.

Den gængse tilgang er, at **ved-ligeholdelse** foretages for at opretholde et eksisterende aktivs (anlæg, bygning eller lignende) værdi eller understøtte aktivets levetid. Det dækker således over en bred kategori af opgaver, hvor det f.eks. inden for lejebolig-området typisk vil være slibe og male vinduer til at lappe huller i et tag og lignende opgaver. På energi- og vandforsynings-området er det række opgaver omkring vedligeholdelse af ledningsnet, produktionsudstyr etc.

Et **vedligeholdelsesefterslæb** er udtryk for et manglende ressourceforbrug, der ville være behandlet som vedligeholdelse, så anlægget har den forventede funktionsevne i den forventede levetid. Det kan også udtrykkes som den del af den planlagte vedligeholdelse, som endnu ikke er blevet udført, typisk fordi der ikke har været midler nok til at udføre det. Et vedligeholdelsesmæssigt efterslæb er dermed også udtryk for de midler, der skal bruges for at bringe et aktiv op på et funktionsdygtigt eller acceptabelt niveau.

pigisap nalillip atorsinnaassuseqalersinnissaanut imaluunniit akuersaarneqarsinnaasumik pitsaassuseqalersinnissaanut atorneqartussanut tunngatinneqarput. Aserfallatsaaliuineq aamma attassinissamik siunertaqartarpoq.

Aningaasaleeqqinneq aningaasalersuutit pitsaanngitsut taarsernissaannut aningaasaliineruvoq. Sanaartukkamik pio-reersumik taarsiisumik sanaartukkamik pisineq tamatumunnga ilisarnaataasarpoq. Tamanna tassaasarpoq imermut ruujorit saviminernik kuisanik sanaajusut PVC-nik sanaajusunik taarsersorneqarnerat imaluunniit generatorip taarserneqarnera. Aningaasaleeqqinneq aamma pigisamik nalilimmik pio-reersumik taarsiisumik aningaasaliinertut paasineqarsinnaavoq.

Aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit piffissat atuuffissaattut naatsorsuutigineqartut naaneranni imaluunniit pigisap nalillip aserfallannera tunngavigalugu sanaartukkanik taarsiinissamut tunngatillugu isumalluutini atuisimannginnermut takussutissaapput.

Ingerlaavartumik aserfallatsaaliuinnermut aningaasat annikippallaat atorneqarsima-tillugit, pigisap nalillip piffissami atuuffis-saata sivikillineranik aamma/imaluunniit naatsorsuutigineqartuniit sukkanerusumik nungullarneranik, tamanna malitseqarsinnaavoq. Tamanna naggataatigut pigisap nalillip tamakkerlugu taarserneqarnissaa-ta pisariaqartinneqalerneranik kingune-qarsinnaavoq, taamaalilluni aningaasa-leeqqinneq tassani pineqalertussaalluni.

4.2.2 Ineqarnermut suliasaqarfik

Naalakkersuisut piffissap sivitsulersup ingerlanerani suliniut, Ineqarnermut Tamakkiisumik pilersaarut, suliarisimavaat. Suliniutip taassuma ilaatut Namminersor-lutik Oqartussat inissiaataanni attartortit-takkani aammalu kommunit inissiaataa-sa attartortittakkat amerlanerpaartaanni aserfallatsaaliuinerup qanoq issusaa nali-lersorneqarpoq.

Vedligeholdelse har også typisk til formål at bevare.

En **reinvestering** er en investering til erstatning af et nedslidt kapitalapparat. Det er typisk karakteriseret ved at man anskaffer et anlæg, der erstatter et bestående anlæg. Det kunne typisk være udskiftning af vand-rør fra støbejern til PVC eller udskiftning af en generator. En re-investering kan også forstås som en investering i noget der erstatter et eksisterende aktiv.

Et **reinvesteringsefterslæb** er udtryk for et manglende ressourceforbrug i forhold til udskiftning af anlæggene med udløbene af den forventede løbetid eller på baggrund af at aktivet er nedslidt.

I det omfang, at der anvendes for få midler til løbende vedligeholdelse, kan det medføre, at aktivets levetid reduceres og/eller nedslides hurtigere end forventet. Det kan i sidste ende udmønte sig i et behov for at udskifte hele aktivet, hvorved der så er tale om en reinvestering.

4.2.2 Boligområdet

Naalakkersuisut har gennem nogen tid arbejdet med projektet Helhedsplanen for Boliger. Som en del af dette projekt er vedligeholdelsestilstanden blevet vurderet i selvstyrets lejeboliger og i hovedparten af kommunernes lejeboliger.

Vedligeholdelsesefterslæbet

Efterslæb er udskudte PPV-arbejder, der ikke er blevet udført i de forgangne år. PPV står for Planlagt Periodisk Vedligehold.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit

Kinguaattoorutit tassaapput PPV-mi suliasat kinguartinneqarsimasut, ukiut siuliini suliarineqarsimanngitsut. PPV tassaavoq Pilersaarutaasumik Piffissakkaartumik Aserfallatsaaliuineq.

Kinguaattoorutit ukiuni aggersuni pingasuni suliaasaasut, Paasissutissiisarnermut Pilersaarusionermullu atortussami (IPV) nassuiarneqarpoq, taamaalilluni kinguaattoorutit PPV-mi suliaasanut allanut ataqatigiissillugit iluarsineqarnissaat periarfissiisutigineqarluni.²

2020-p qiteqqinneraniillu teknikerit INI A/S-imeersut paasissutissiinermut pilersaarusionermullu atortussaq (IPV) Namminersorlutik Oqartussat inissiaatai attartortittakkat pillugit paasissutissanik ikkussuinermt atorneqarpoq. Paasissutissanut ikkussorneqartunut illuutit pissusiviusuni misissorneqarnerat aallaavigineqartarpoq. Aalajangersimalluinnartumik paasissutissat nalunaarsukkat pingaarnertut illut sanai pingaarnarpaat 14-it nalilersorlugit katersorneqartarput (illut silataasa qallersuutai, ikkussukkat, uffarfiit, igaffiit il.il.). Taakkua illup qanoq issusaa kiisalu kinguaattoorutit aalajangerniarnerannut illup sannaani pingaarnarpaajupput. Allatut oqaatigalugu aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutitut pissusiviusuni pisut aallaavigineqarput, taamaalillunilu eqqarsartaasiinnakkut teknikkikkut pissarsiarinerani nalingisa nalilersorneqarneri assigiissaartumillu nalikilliliinerit aallaavigineqaratik.

Paasissutissiinermut pilersaarusionermullu atortussaq, IPV, qarasaasiatigut atortussaavoq, tassani pisortat inissiaatai attartortittakkat tamarmik, immikkoortortarfiit, illoqarfiit, kommunit aamma nuna tamaat akimorlugit ataatsimoortumik paasinnilernissamut qanoq issusaat kiisalu ingerlatsinermut aserfallatsaaliuinermt aningaasartuutitut tunngatillugu, nalunaarsorneqartarlutik.

I Informations- og Planlægningsværktøjet (IPV) er det defineret, at efterslæbet udgøres af de kommende tre års planlagte arbejder således, at man får en mulighed for at afhjælpe efterslæbet i sammenhæng med de øvrige PPV arbejder.²

Siden medio 2020 har teknikerne fra INI A/S anvendt et informations og planlægningsværktøj (IPV) til at indtaste oplysninger om Selvstyrets lejeboliger. De indtastede oplysninger er baseret på faktiske gennemgange af bygninger. Helt konkret er data primært indsamlet ved at vurdere de 14 væsentligste bygningsdele (klimaskærm, installationer, badeværelser, køkken-er mv.). Disse er de vedligeholdelsesefterslæbet baseret på faktiske forhold, og dermed ikke på en teoretisk vurdering af tekniske anskaffelsesværdier og lineære afskrivninger.

Informations- og planlægningsværktøjet, IPV, er det databaseværktøj, hvor alle offentlige udlejningsboliger registreres mht. tilstand samt udgifter til drift- og vedligeholdelse (PPV – Planlagt Periodisk Vedligehold) for at opnå et samlet overblik på tværs af afdelinger, byer, kommuner og nationalt.

Fra medio 2021 til ultimo 2021 er der desuden indtastet oplysninger om lejeboligerne i kommunerne Avannaata, Kujalleq, Qeqertalik og Qeqqata.

2 Takuuk: <https://doc.nanoqdv.dk/ordliste/>.

2 Se: <https://doc.nanoqdv.dk/ordliste/>.

4.1.	Aserfallatsaaliuisiman- nginnermut ataatsimoor- tumik takussutissiaq		Samlet overblik for manglende vedligehold
-------------	---	--	--

	Illut amerlass.	Inissiat amer- lass.	Anner- tussusaa katillugu (m²)	Aserfallatsaaliui- simannginneq 2022+2023+2024 (mio. kr.)	Siunissami pisariaqartitsin- eq 2025-2031 (mio. kr.)	PPV katillugu 2022-2031 (mio. kr.)
	Antal bygninger	Antal boliger	Samlet areal (m²)	Manglende vedligehold 2022+2023+2024 (mio. kr.)	Fremtidigt behov 2025-2031 (mio. kr.)	Samlet PPV 2022-2031 (mio. kr.)
Namminersorlu- tik Qartussat / Selvstyret	697	5.519	355.598	2.100-2.200	1.600-1.700	3.700-3.900
Avannaata	457	679	43.958	69-71	256-264	325-335
Kujalleq	256	682	43.862	89-93	245-252	335-345
Qeqertalik	318	471	30.988	57-59	123-126	180-185
Qeqqata	196	917	61.702	84-87	291-298	375-385
Kommunit Ser- mersooq ilann- gunnagu / Kommuner uden Sermersooq	1.227	2.749	180.510	300-310	915-940	1.215-1.250
Katillugit / Total	1.924	8.268	536.108	2.400 – 2.510	2.515-2.640	4.915- 5.150

Najoqqutarisaq: Ineqarnermi iluarsaaqqinnissamut aal-
laavigineqartoq, Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu
Naalakkersuisoqarfik.

Kilde: Udgangspunktet for den kommende boligre-
form, Departementet for Boliger og Infrastruktur.

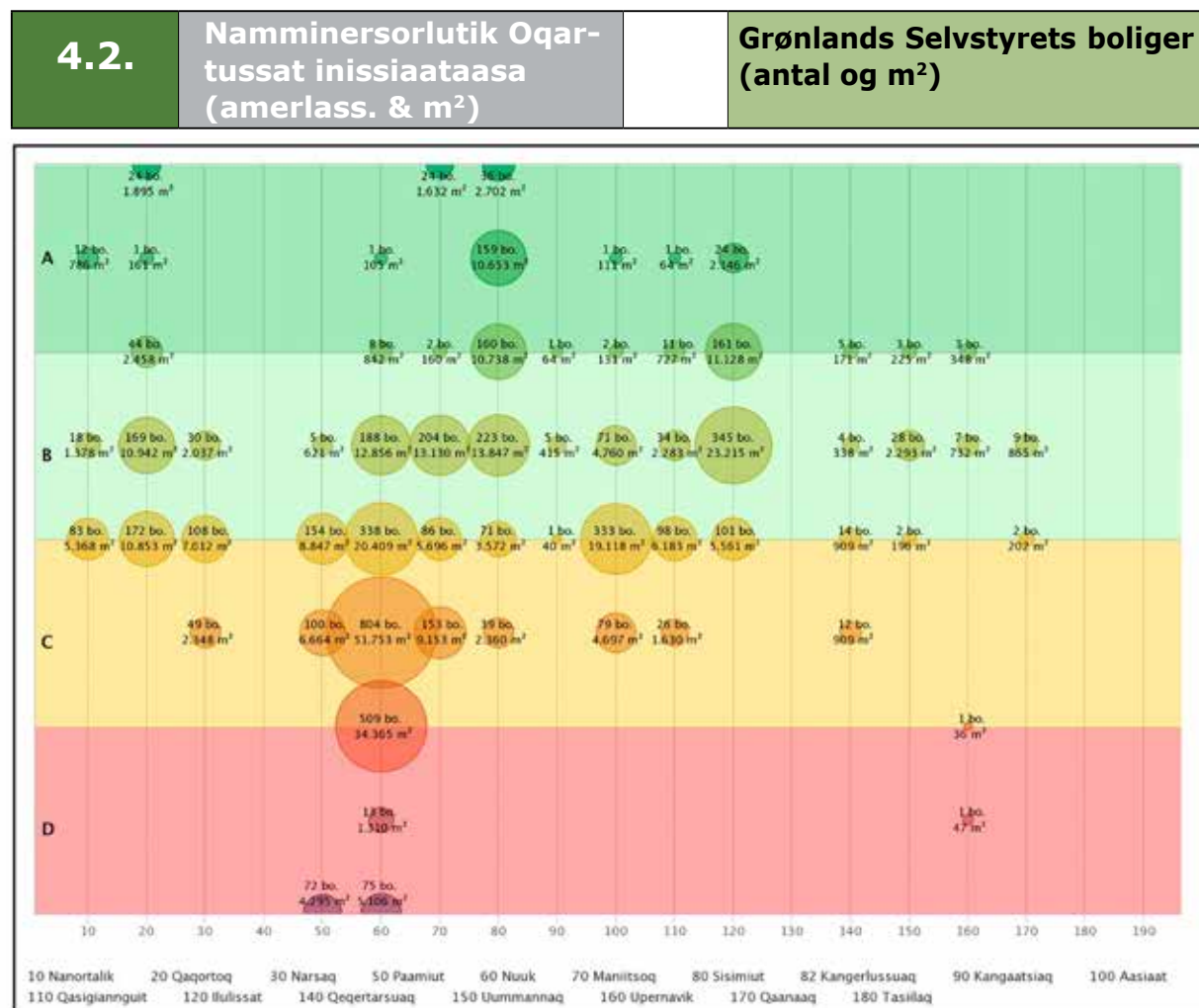
Tamatuma saniatigut 2021-p qiteqqun-neranit 2021-p naalerneranut Avannaata, Kujallup, Qeqertaliup aamma Qeqqata kommuniini inissiat attartortittakkat pillugit paasissutissat ikkussorneqarput.

Iserit A/S-ip inissiat attartortittakkat Kommuneqarfik Sermersuumit pigineqartut pillugit paasissutissat ikkussorsimanngilai, taamaattumik inissiat attartortittakkat tamarmiusut aserfallatsaaliuineri qanoq issusaannut ataatsimoortumik isiginnilernissaq ajornarpoq.

Takussutissiaq 4.1-imitakuneqarsinnaavoq Namminersorlutik Oqartussat inissianik attartortittakkanik kommuninut 4-nut sanilliullugu marloriaataasa missaannik pigisaqartut. Taamatuttaaq takussutissiaq 4.1-imi takuneqarsinnaavoq Namminersorlutik Oqartussat aserfallatsaaliuineri kinguaattoorutaat 2,1-2,2 mia. koruuniusut, kommunini 4-ni taaneqartuni taak-kunani aserfallatsaaliuineri kinguaat-toorutit 300-310 mio. koruuniinnaasunit, annertunerujussuusut. Namminersorlutik

Iserit A/S har endnu ikke ind-tastet data om lejeboligerne ejt af Kommuneqarfik Sermersooq, hvorfor det ikke er muligt at skabe det samlede overblik over vedligeholdelsestilstanden for den samlede lejeboligmasse.

Af Figur 4.1 fremgår det, at Selvstyret råder over ca. dobbelt så mange lejeboliger i forhold til de 4 nævnte kommuner. Det fremgår ligeledes af Figur 4.1, at Selvstyrets vedligeholdelses-efterslæb på 2,1-2,2 mia. kr. langt overgår vedligeholdelsesefter-slæbet i de 4 kommuner, der kun er på 300-310 mio. kr. Man skal i denne forbindelse være opmærksom på, at langt størstedelen af Selvstyrets udlejnings-boliger er opført i perioden 1960 til 1990 og dermed generelt af ældre stand end kommunernes.

4.3.	Namminersorlutik Oqartussat inissiaataanni attartortittakkani aserfallatsaaliuinermini	Vedligeholdelsesefterslæbet i Selvstyrets lejeboliger
-------------	---	--

Illoqarfiit	Aserfallatsaaliuinermini kinguaattoorutit (mio. kr.)
Byer	Vedligeholdelsesefterslæb (mio. kr.)
Nanortalik	24.363.000
Qaqortoq	121.061.000
Narsaq	57.316.000
Paamiut	267.168.000
Nuuk	1.060.137.000
Maniitsoq	153.394.000
Sisimiut	103.304.000
Kangaatsiaq	1.409.000
Aasiaat	206.472.000
Qasigiannnguit	46.108.000
Ilulissat	102.936.000
Qeqertarsuaq	14.629.000
Uummannaq	4.141.000
Upernavik	1.670.000
Qaanaaq	1.085.000
Tasiilaq	-
Ittoqqortoormiut	-
Katillugit / I alt	2.165.193.000

Oqartussat inissiaataasa attartortittakkat amerlanerpaartaasa piffissami 1960-imit 1990-imut sananeqarsimanerat, taamaallillunilu kommuninit pigineqartunit ataatsimut isigalugu pisoqaanerunerat, tassunga atatillugu eqqumaffigineqassaaq.

Takussutissiaq 4.2-mi Namminersorlutik Oqartussat inissiaataasa qanoq issusaanut tunngasut nalunaarsorneqartut takussutissiarineqarput. Naliliinermut najoqutassaq 1-imit (pitsaanerpaaq) 5-imut

Figur 4.2 illustrerer den registrerede tilstandskarakter af Selvstyrets boliger. Der er anvendt en skala med karaktererne 1 (bedst) til 5 (dårligst). Af figur 4.2 fremgår det, at de dårligste af Selvstyrets lejeboliger er beliggende i Nuuk og Paamiut. Det er logisk i forhold til opførelsestidspunktet, idet det primært var i Nuuk og Paamiut, der blev etableret /

(ajornerpaaq) atorneqarpoq. Takussutissiaq 4.2-mi takuneqarsinnaavoq Namminersorlutik Oqartussat inissiaatai attartortittakkat ajornerpai Nuummi aamma Paamiuni inissisimasut. Piffissamut sananeqarfiannut tunngatillugu tamanna pissusissamisoortutut eqqarsaatigineqarpoq, tassami 1950-ikkunni aamma 1960-ikkunni pingaartumik Nuummi aamma Paamiuni inissiat attartortittakkat sananeqarmata / annertusarneqarmata.

Inissiat pisoqaaneruppata, taakkua qanoq issusaat ajornerusartuq, aserfallatsaaliuinerimi qanoq issusaannik nalilersuinermit nutartikkamit paasissutissat nalunaarsukkat ersarissumik takutippaat. Inissiat attartortittakkat kommuninit pigineqartut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuniit nutaanerupput. Kommunit inissiaatai attartortittakkat Namminersorlutik Oqartussat inissiaataannit attartortittakkanit agguaqatigiissillugu ukiut 20-t misaannik nutaanerupput. Tamatuma kingunerisaa-nik kommunit inissiaatai pisoqaassusertik pissutigiiinnarlugu pitsaanerupput.

Kinguaattoorutit annertunerpaartai Nuummi aamma Paamiuni inissisimasut takussutissiaq 4.3-mi takuneqarsinnaavoq, tamannalu Namminersorlutik Oqartussat inissiaataasa attartortittakkat illoqarfinni marlunni taakkunani 1950-ikkunni aamma 1960-ikkunni sananeqarsimanerannut tunngatillugu, matuma siuliani taaneqartutut, naapertuulluarpoq.

Aserfallatsaaliuinerimi iluarsaassiner-milu pingaarnersiuineq pitsanngor-saanerlu

Allakkiami Ineqarnermi iluarsaaqqinnis-samut aallaavigineqartumi aserfallatsaaliuinerimi kinguaattoorutit siunissami ineriartornissaannut periarfissatut ilusilikkat assigiinngitsut paasinarsisinner-qarput aammalu pingaarnersiuinermit tunngaviussat siunnersuutigineqarlutik.

udbygget lejeboliger i 1950'erne og 1960'erne.

Data fra den opdaterede vurdering af vedligeholdelsestilstanden, viser en tydelig tendens til, at jo ældre boligerne er, desto dårligere er deres tilstand. De kommunalt ejede udlejningsboliger er yngre end Selvstyrets. Den kommunale lejeboligmasse er i gennemsnit ca. 20 år yngre end Selvstyrets. Dette betyder, at den kommunale boligmasse allerede på grund af alder generelt er i bedre stand.

Af Figur 4.3 fremgår det, at størstedelen af efterslæbet er koncentreret i Nuuk og i Paamiut, hvilket som ovenfor nævnt stemmer fint overens med det forhold, at de fleste af Selvstyrets lejeboliger i de to byer blev opført i 1950'erne og 1960'erne.

Prioritering og optimering af vedligehold og renovering

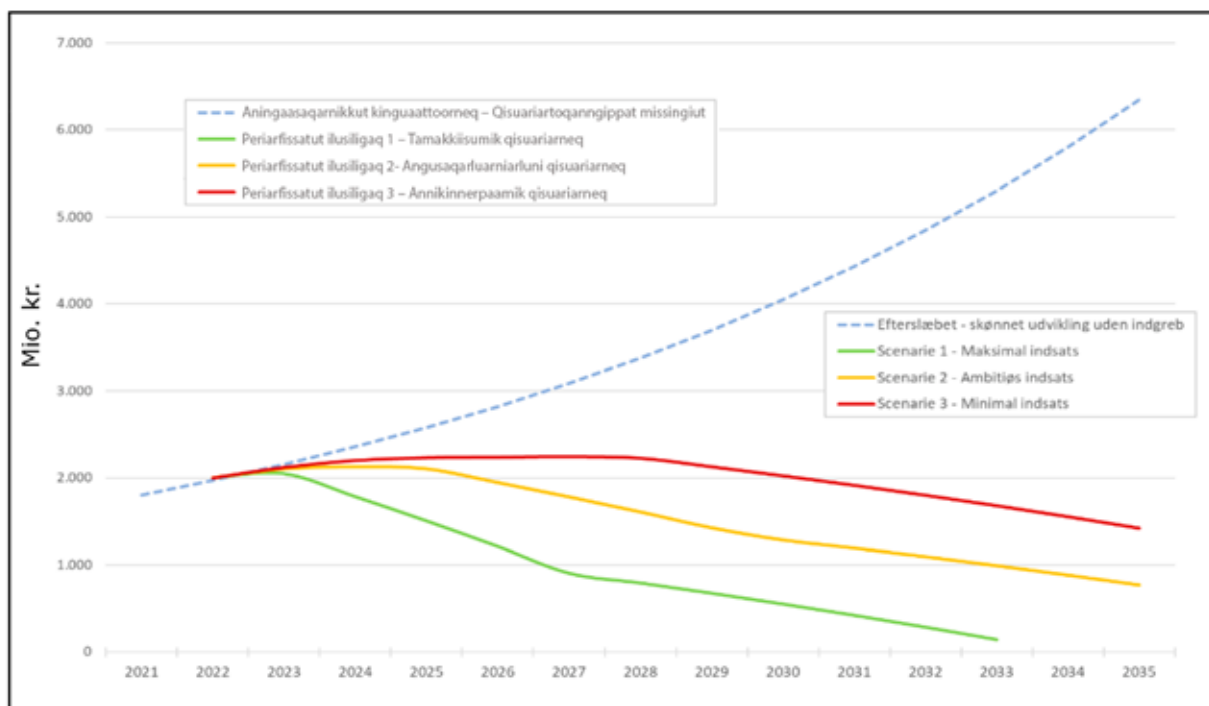
Notatet Udgangspunktet for den kommende boligreform belyser forskellige scenarier for den fremtidige udvikling af vedligeholdelsesefterslæbet og foreslår prioriteringsprincipper.

4.4.

Aserfallatsaaliuisiman- nginnerup annikillisinnis- saanut ineriartornerup periarfissatut ilusilikkat

Skønnet udvikling og scenarier for nedbringelse af manglende vedligehold

Najoqqutaq: Ineqarnermi iluarsaaqqinnissamut aallaavigineqartoq, Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik.

Kilde: Udgangspunktet for den kommende boligreform, Departementet for Boliger og Infrastruktur.

Aserfallatsaaliuiner mi kinguaattoorutit iluuseqarfiginissaannut periarfissatut ilusilikkat assigiinngitsut 4-t ineriartornissaannut missingersuineq Takussutissiaq 4.4-mi takutinneqarpoq. Tassani takutinneqarpoq, aserfallatsaaliuiner mi kinguaattoorutit iluuseqarfiginissaannut utaqqinerup siviartornerani, ukiut ingerlaneranni aningaasartuutit amerliartuinnartussaasut. Takussutissiami titarnermi kittorartaartumi takuneqarsinnaasutut, aserfallatsaaliuiner mi kinguaattoorutit sukkasuumik sukkatsikkiartornissaat naatsorsuutigineqarpoq aammalu ajornerpaamik pisoqarpat, pitsaanerulertoqanngippat aquneqarsinnaajunnaarnissaat aarlerinaateqartoq.

Takussutissiami 4.5-imi takuneqarsinnaasutut, annerpaamik suliniuteqarnermi aserfallatsaaliuiner mi kinguaattoorutit ukiut 10-t missaasa qaangiunneranni annikillisinneqarsinnaassapput, 3,8 mia. koruunit missaannik aningaasalersuiner mut pisariaqartitsineq ataatsimut katillugu

Figur 4.4 viser den skønnede udvikling af de 4 forskellige scenarier til håndtering af vedligeholdelsesefterslæbet. Den illustrerer, at jo længere man venter med at håndtere vedligeholdelsesefterslæbet, jo flere udgifter vil der støde til over årene. Som det ses af figuren ved den stiplede linje, forventes vedligeholdelsesefterslæbet at accelerere ganske hurtigt og i værste fald kan risikere at komme ud af kontrol, hvis der ikke sker nogen forbedring.

Som det ses af Figur 4.5, vil en maksimal indsats kunne nedbringe vedligeholdelsesefterslæbet om ca. 10 år med et samlet finansieringsbehov på ca. 3,8 mia. kr. En minimal indsats vil derimod først nedbringe vedligeholdelsesefterslæbet om 20 år til

4.5.	Periarfissatut ilusilikkap 1-ip, 2-p aamma 3-p imminnut sanilliunne- qarnerat		Sammenligning af scenarie 1, 2 og 3
-------------	--	--	--

Periarfissatut ilusiligaq	Aningaasalersuinissamut pisariaqartitsineq tamarmiusoq miss.	Aserfallatsaaliuisi- mannginneq annikillisinneqarpoq (2023-p aallartinnerani)
Scenarie	Samlet finansieringsbehov	Manglende vedlige- holdelse nedbragt (start i 2023)
1. Annerpaamik suliniuteqarneq / 1. Maksimal indsats	ca. 3,8 mia. kr.	Ukiut 10 qaangi- uppata – 2033 Om 10 år – 2033
2. Anguniagaqarfiusu mik suliniuteqarneq / 2. Ambitiøs indsats	ca. 5,0 mia. kr.	Ukiut 15 qaangi- uppata – 2038 Om 15 år – 2038
3. Minnerpaamik suli- niuteqarneq / 3. Minimal indsats	ca. 6,2 - 6,3 mia. kr.	Ukiut 20 qaangi- uppata – 2043 Om 20 år – 2043

Najoqqutaq: Ineqarnermi iluarsaaqqinnissamut aallaavigineqartoq, Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik.

Kilde: Udgangspunktet for den kommende boligreform, Departementet for Boliger og Infrastruktur.

annertussuseqalerlutik. Kisiannili minnerpaamik suliniuteqarnermi ukiut 20-t qaangiunneranni annertunerujussuarnik aningaasartuuteqarluni aserfallatsaaliuinermin kinguaattoorutit aatsaat annikillisinneqarsinnaassapput.

Ukiut marlussuit tulliuttut iluanni iluarsaasinermik suliassat tamarmik ingerlanneqarnissaannut isumalluutissaqanngimmat (aningaasassat imaluunniit pisinnaasat), suliniuteqarnissamut pingaarnersuiinissaq pisariaqartinneqarpoq. Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik pingaarnersuiinermit ilusilianik suliaqarpoq, tassani aserfallatsaaliuisoqannginnerata iliuuseqarfigineqarnissaa immikkoortunut pingasunut agguarneqarluni, kinguaattoorutit sukkatsikkiartorerisa unikaallatsinnissaa pingaarnersiui-nermi salliutinneqarluni. Immikkoortut pingasut taakkua tassaapput:

en langt større omkostning.

Idet der ikke er ressourcer (hverken midler eller kapacitet) til at gennemføre alle renoveringsopgaver inden for de næste par år er der behov for at prioritere indsatsen. Departementet for Boliger og Infrastruktur arbejder ud for en prioriteringsmodel, hvor håndtering af manglende vedligeholdelse inddeles i tre faser hvor det prioriteres at bremse accelerationen af efterslæbet. De tre faser er:

- *Fase 1:* Stop accelerationen af manglende vedligehold. Kurven skal knækkes ved at foretage de mest akutte tiltag.

- *Immikkoortoq 1:* Aserfallatsaaliuinnginnerup sukkatsikkiartornerata unitsinneqassaaq. Suliniutissat nukinginnarnerpaat suliarinerisigut pisoq unitsinneqarpoq.
- *Immikkoortoq 2:* Pisoq unitsinneqarpoq, aammalu iluarsaassinissamik pisariaqartitsineq annertusiartunngilaq. Immikkoortumi tassani suliassat nukinginnarpallaanngitsut, immikkoortoq 1-imin-natik, ukkatarineqassapput.
- *Immikkoortoq 3:* Iluarsaassinissamik pisariaqartitsineq annikillisinneqarpoq, aammalu PPV oqimaatigiissinneqalerpoq piujuartussanngortinneqarlunilu. Tamatuma kingorna ingerlaavartumik aserfallatsaaliuisoqassaaq aammalu nutaanik kinguaattooruteqalinnginnissamut pisariaqartumik pingaarnersiuisoqassalluni.

Maannakkut aaqqissuussaannermi anigorniagassat

Ullumikkut iluarsaassinissamut aningaasaliissutit, aningaasanut inatsimmi ineqarnermut suliassaqaarfimmiitinneqartut, naapertuunnerpaamik atorluarneqanngillat, tassami suliqaartuusussat arlallit tassaniimmata.

Immikkoortortat suliassamik aalajangersimasumik suliassaqaartut amerlaneruppata, suliassat naalakkersuisoqarfinnit akisussaasuusunit aningaasalersorneqartut aamma ineqarnermut suliassaqaarfimmi PPV-mi suliniutit pilersaarutigineqartut ataqatigiissaarneqarnissaat anigorniagas-sartaqarnerulertussaapput.

Maannakkut ineqarnermut suliassaqaarfimmi aningaasaqarnikkut killissaliussani tamarmiusuni marloqiusamik allaffissorneq pitsanngortinneqarsinnaassaaq, taamaalluni suliassaqaarfimmi aningaasaqarnermut taamatullu sunniuteqarlutartumik suliniuteqarnerup attartortunit misigineqarnerani, killissaliussat pitsaanerulersinneqarsinnaallutik. Naliliisoqarpoq aningaasaliissutit tamarmiusut pitsaanerusunik allaffissornikkut aqunneqarnerisigut allaffissornikkut isumallutit sipaarfigineqarsinnaassasut, kiisalu

- *Fase 2:* Kurven er knækket, og renoveringsbehovet vokser ikke. Der fokuseres i denne fase på de opgaver, der ikke er så akutte, at de lå i fase 1.
- *Fase 3:* Renoveringsbehovet er nedbragt, og der er opnået balance og bæredygtig PPV. Herefter foretages der løbende vedligehold og nødvendig prioritering for at undgå opbygning af nyt efter-slæb.

Udfordringer med den nuværende organisering

I dag udnyttes renoveringsbevillingerne, der er tilknyttet boligområdet på finansloven, ikke på den mest hensigtsmæssige vis, da der er flere aktører ind over.

Jo flere enheder, der er inde over en given opgave, jo større er udfordringen med koordination af projekter finansieret af ressortdepartementet og PPV-projekter planlagt på boligområdet.

Den nuværende dobbeltadministration på de samlede økonomiske rammer på boligområdet, vil kunne effektiviseres, så der kan opnås bedre rammer for såvel økonomien på området som lejernes oplevelse af en effektiv indsats. Det er vurderingen, at der igennem en bedre administration af de samlede bevillinger, vil kunne opnås besparelser på administrative ressourcer, samt sikres en bedre koordination af midler, der anvendes til PPV og renovering, jf. også nedenstående.

- Mange små afdelinger medfører en sårbar økonomi i den enkelte afdeling
- En uhensigtsmæssig kapitalbinding i form af formålsbestemte hensættelser

aningsaat PPV-mut iluarsaassinermullu atorqartut pitsaanerusumik ataqatigiis-sarneqarnissaat qulakkeerneqarsinnaas-oq, takukkit matuma kinguliani allassima-sut.

- Immikkoortortaqaarfeerarpassuit im-mikkoortortaqaarfinni ataasiakkaani aningaasaqarnerup sunnertianeranik malitseqartarput
- Siunertamut aalajangersimasumut il-luartsinertut ittunik naapertuutinngit-sumik aningaasaatinik pituttuineq
- Ungasissumut PPV-nut pisariaqar-titsinerup naammassinissaanut pisaria-qartumik patajaassuseqartitsisoqan-gilaq
- Inissianut amerlavallaanngitsunut al-laffissornikkut aqutsisut pingasut pisa-riaqanngitsumik immikkut aningaasar-tuuteqarfiupput
- IT atorlugu periaatsit marluk aammalu ingerlatsinermut pisinnaatitsissutinul-lu aningaasartuuteqarnerit pingasut ataatsimut tunngassutillit, pitsaaner-paasussanut sanilliullugu annertuneru-sumik aningaasartuuteqarnermik malit-seqarput
- Taamatuttaaq allaffissornikkut aqutsi-sut tamarmik nammineerlutik teknik-kinut immikkoortortaqaarput, *best practice*-nik paarlaasseqatigiittanngit-sunik aammalu tamarmik immikkut periaaseqarlutillu tulleriissaartumik pitsaanerpaanngikkaluartumik aqqis-suussisimasunik

Eqikkaaneq

Inissianut attartortittakkanut suliassaqaar-fimmi Ineqarnermi iluarsaaqqinnissamut aallaavigineqartoq naapertorlugu Kalaallit Nunaanni inissiat attartortittakkat tamar-mik annertunerusumik misissorneqarput qanoq issusaallu nalunaarsorneqarlutik. Qanoq issusaannut kiisalu ingerlatsiner-mut aserfallatsaaliuinerermullu (PPV — piffis-sakkaartumik pilersaarutaasumik aserfal-latsaaliuineq) tunngatillugu paasissutis-sat tamarmik Paasissutissiinermut pilersaarusiornermullu atortussami, IPV-mi, nalunaarsorneqarput. Taamaaliornermi

- Der er ikke den fornødne ro-busthed til at imødekomme de langsigtede behov for PPV
- Tre administratorer er en unødvendig ekstra omkost-ning på en forholdsvis lille boligmasse
- To IT-systemer og tre gange drifts- og licensomkostninger til samme, medfører større omkostninger til administra-tion, end hvad er optimalt
- Hver administration har ligeledes egen teknisk afde-ling, der ikke udveksler *best practice* og har hver deres metode og systematik, der ikke nødvendigvis er optimal

Opsummering

På lejeboligområdet har man i henhold til Udgangspunktet for den kommende boligreform foretaget en større gennemgang og tilstandregistrering af næsten alle lejeboliger i Grønland. Alle data mht. tilstand samt udgifter til drift og vedligeholdelse (PPV — periodisk planlagt vedlige-hold) er blevet registreret i Informa-tions- og planlægningsværk-tøjet IPV. Herved skabes et samlet overblik på tværs af af-delinger, byer, kommuner og nationalt. Rent metodisk er der således tale om, at de enkelte bygningsdele undergår en kon-kret vurdering, ofte en besigtigelse eller lignende, der indtastes i IPV-databasen. Med andre ord er der **ikke** tale om et beregnet efterslæb, opgjort som en teoretisk beregnet forskel mellem af-skrivninger og reinvesteringer i de enkelte år.

I notatet *Udgangspunktet for den kommende boligreform* an-føres det, at vedligehold af boli-gerne har været underprioriteret, primært på grund af områdets

immikkoortortaqaarfiit, illoqarfiit, kommunit nunamilu namminermi tamaasa akimorlugit ataatsimoortumik takussut-issaqalerpoq. Taamaalliluni periaatsitigut illut sannai ataasiakkaat ataasiakkaatigut nalilersorneqartut tassani pineqarpoq, amerlanertigut takusaanermi assigisaan-iluunniit IPV-nut qarasaasiami paasissut-issaasivimmi ikkussuisoqartarluni. Allatut oqaatigalugu kinguaattoorutit naatsor-sorneqarnerat, ukiuni ataasiakkaani na-likilliliinerit aningaasaleeqqinnerillu assigi-inggissutaat eqqarsaatersuutaannakkut naatsorsuinertut naatsorsorneqarnerat tassani ***pineqanngilaq.***

Allakkiami *Ineqarnermi iluarsaaqqinnis-samut aallaavigineqartoq*, allassimavoq inissianik aserfallatsaaliuinissaq pingaar-nersiuinermi salliutinneqarsimanngitsoq, pingaartumik ukiorpassuarni suliassaqaar-fiup amigartumik aningaasalersorneqar-simanera pissutaalluni. Tamatumunnga pingaartumik ineqarnermut akiliutinit iser-titat appasippallaarnerat pissutaavoq, tas-sami pisortat inissiaataanni attartortittak-kani aningaasartuutiviusunut aammalu aserfallatsaaliuinissamut pissusiviusuni pisariaqartitsinermut sanilliullugu ineqa-rnermut akiliutit piviusuunngitsumik poli-tikkikkut aalajangersagaammata. Ineqarnermut akiliutinit isertitat aammalu aserfallatsaaliuinissamut pisariaqartit-sinerup matussusernissaanut aningaasas-sat pisariaqartinneqartut nikingassutaat allaniit aningaasalersorneqarsimanngilaq.

underfinansiering i en årrække. Det skyldes primært for lave huslejeindtægter, idet der er en politisk fastsat kunstig lav husleje i de offentlige udlejningsboliger i forhold til de faktiske udgifter og det faktiske behov for vedligeholdelse. Gabet mellem huslejeindtægten og de nødvendige midler for at dække vedligeholdelsesbehovet har ikke været finansieret andetsteds.

4.6.	Namminersorlutik Oqartussat kommunillu (Kommuneqarfik Sermersooq ilanngunnagu) inissiaataannut attartortittakkanut aserfallatsaaliuinermut kinguaattoorutit naatsorsorneqarnerat		Vedligeholdelsesesefterslæbet for Selvstyrets og kommunernes (eksklusiv Kommuneqarfik Sermersooq) lejeboliger
Inissiat attartortittakkat / Lejeboliger			2.400 – 2.510 mio. kr.

Najoqqutaq: Ineqarnermi iluarsaaqqinnissamut aallaavigineqartoq, Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik.

Kilde: Udgangspunktet for den kommende boligreform, Departementet for Boliger og Infrastruktur.

4.2.3 Nukissiamik imermillu pilersuinermut suliaasaqarfik

Nukissiorfiit suliffeqarfittut imminut ingerlatsitatut sinneqartooruteqarnissaa siunertaasimanngilaq, kisianni tamatumunga taarsiullugu, kiffartuussinissamut pi-umasaqaatinut naapertuuttumik, soorlu tikikkuminassutsimut, pilersuinerup isumannaatsuunissaanut pitsaassutsinullu pi-umasaqaatinut, assersuutigalugu erngup imerneqarsinnaasup pitsaassusaanut, Kalaallit Nunaanni sapinngisamik akikinnerpaamik innaallagissamik, imermik kias-sarnermilu pilersuinissaq siunertaasimaluni.

Suliffeqarfik nukissamik pilersuineq pil-lugu Inatsisartut peqqussutaat nr. 14, 6. november 1997-imeersoq naapertor-lugu illoqarfinni nunaqarfinnilu atuisar-tunut innaallagissamik ungasianiillu kias-sarnermik pilersuinermik attassinissamut pisussaaffeqarpoq. Nukissiorfiit taama-tuttaaq imermik pilersuineq pillugu Inatsi-sartut peqqussutaat nr. 10, 19. november 2007-imeersoq naapertorlugu illoqarfinni nunaqarfinnilu atuisartunut sunniuteqar-luatumik naammattumillu imermik pilersuinermik attassinissamik pisussaaffeqar-poq.

Nukissiorfiit ataatsimut isigalugu illoqar-finni nunaqarfinnilu atuisartunut innaal-lagiassamik, imermik kiassarnermillu sunniuteqarluatumik isumannaatsumil-lu pilersuinerup attatiinnarnissaanut isu-mannaallisaanermut periusissiamik sulia-qarnissamik pisussaaffeqarpoq.

Pisussaaffeqarnerit atuunneranni tun-ngaviusumik pilersuinernek siunerta-nut tunngatillugu sunniuteqarluatumik atorsinnaalluatumillu aammalu ajornar-toornermik pisoqartillugu aamma pilersuisinnaanissaq ataqqillugu, Nukissiorfiit tunisassiornermut periaaseqartussaavoq.

Suliaasaqarfimmu immikkoortumut pilersaarut atuuttoq, Nukissiamik imermillu pilersuinermut immikkoortumut pilersaarut, nutarterneqassasoq pilersaarutigineqar-poq. Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutitut Avatangiisinullu

4.2.3 Energi- og vandforsyningsområdet

Nukissiorfiit har som nettostyret virksomhed ikke til formål at generere et overskud, men skal i stedet forsyne Grønland billigst muligt med el, vand og varme i overensstemmelse med servicekrav som tilgængelighed, forsyningsikkerhed og kvalitetskrav eksempelvis drikkevandskvalitet.

Virksomheden er i henhold til Landstingsforordning om energiforsyning nr. 14. af 6. november 1997 forpligtet til at opretholde en effektiv el- og fjernvarmeforsyning til forbrugerne i byer og bygder. Nukissiorfiit er ligeledes forpligtet af at opretholde en effektiv og tilstrækkelig vandforsyning til forbrugere i byer og bygder i henhold til Landstingsforordning nr. 10 af 19. november 2007 om vandforsyning.

Nukissiorfiit er generelt forpligtet til at udarbejde en sikkerhedsstrategi for opretholdelsen af en effektiv og sikker forsyning af el, vand og varme til forbrugere i byer og bygder.

Forpligtelserne indebærer grundlæggende, at Nukissiorfiit har et produktionsapparat, der er effektivt og funktionsdygtigt i forhold til de forsyningsmæssige formål og i respekt for, at der også skal kunne forsynes i nødstilfælde.

Den eksisterende sektorplan for området, Sektorplan for energi- og vandforsyning, planlægges opdateret. Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø er i færd med at udarbejde Sektorplan for drikkevandsforsyning, som forventes udarbejdet i løbet af 2023 samt en Sektorplan for energi og grøn omstilling, som planlægges fremlagt i løbet af 2024.

Naalakkersuisoqarfiup imermik imerneqarsinnaasumik pilersuinnermut immikkoortumut pilersaarummik, 2023-p ingerlanerani suliarineqartussatut naatsorsuutigineqartumik kiisalu Nukissiamut mingutsitsinngitsumullu allanngoriartortitsinnermut immikkoortumut pilersaarummik, 2024-p ingerlanerani saqqummiunneqartussatut pilersaarutigineqartumik, sulialeruttorpoq.

Suliffeqarfiup pigisaasa nalillit aserfallatsaaliorneqarnerat

Innaallagissamik, imermik kiassarnermillu pilersuinnermut akigititat tamarmik Naalakkersuisunut saqqummiunneqartussaapput, taakkualu atuutilinnginnerminni Naalakkersuisunit akuersissuteqarfigineqartussaallutik.

Sullitat innaallagissamik, imermik kiassarnermillu atuinnerminnut akiliutaat, aningaasanut inatsisikkoortumik kontup pingaarnep 73.94.02 Nukissiorfiit, ataanni tapiissutitut aningaasaliissutit ilanngullugit suliffeqarfiup ingerlatsinnerup aamma nioqqutissanik atuinnermut (pingaartumik uulia) aningaasartuutit, aningaasarsianut sulisunullu aningaasartuutit, aningaasaqarnikkut aningaasartuutit, iluarsaassinermut aserfallatsaaliuinnermullu aningaasartuutit, aningaasaliinerit aningaasaleeqqinnerillu akilernissaasa qulakkeersinnaanissaannut pisariaqartunut, isertitanut tunngaviupput. Nukissiorfiit 2022-mut ingerlatsinnermut aserfallatsaaliuinnermullu aningaasartuutissanut 92 mio. koruuninik missingersuusiorneqarput. Taakkua ukiunut kingullernut 6-inut sanilliullugu malunnaatilimmik pingaarnersiuinnermi salliutinneqarput, tassani suliffeqarfiup ukiumut agguaqatigiissillugu 50-60 mio. koruuninik anner-tussusilinnik aserfallatsaaliuinnermi suliasanut aningaasartuutit akilersimallugit. Nukissiorfiit siunissami aserfallatsaaliuinnermut aningaasartuutissanut ukiumut 100 mio. koruuninik missingersuusiortarnissaq naatsorsuutigaa, taakkua Nukissiorfiit Deloitte-p oqaloqatigineqarnera tunngavigalugu piujuartussatut anertussuseqartut naliliilluni.

Vedligeholdelsen af virksomhedens aktiver

Alle takster for forsyning af el, vand og varme skal forelægges Naalakkersuisut og godkendes af Naalakkersuisut, inden de træder i kraft.

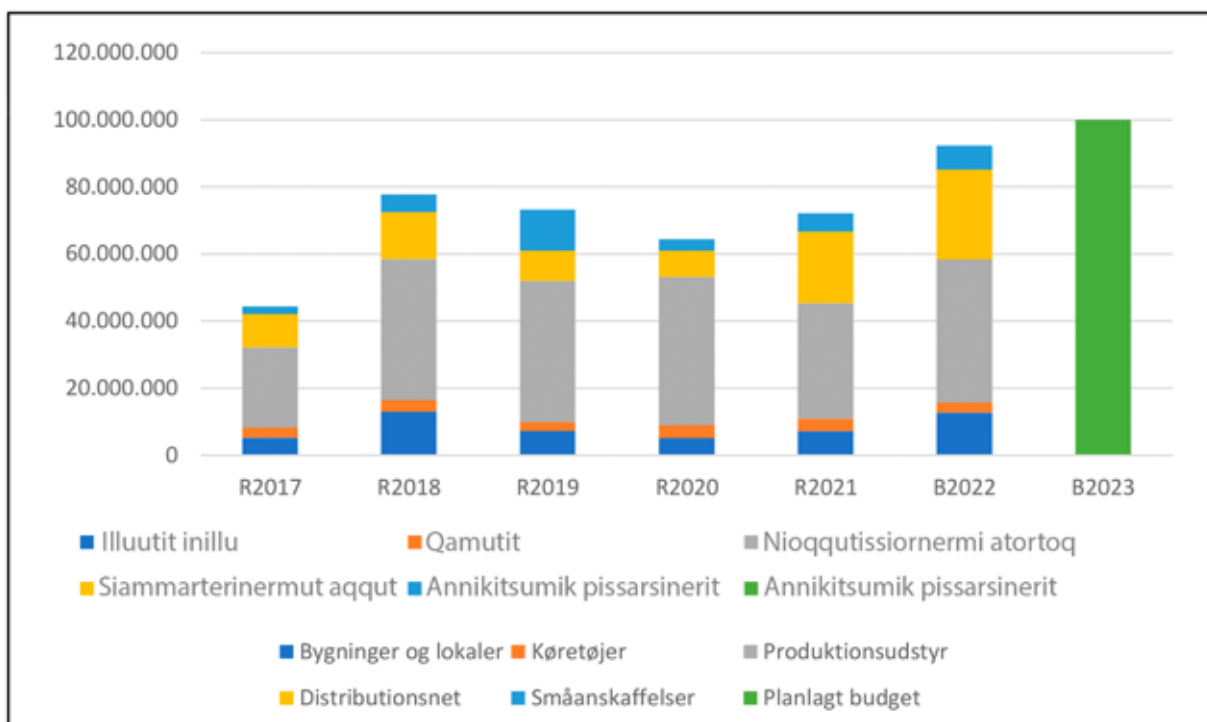
Kundernes betalinger af deres forbrug af el, vand og varme danner sammen med en tilskudsbevilling over finansloven under hovedkonto 73.94.02 Nukissiorfiit det indtjeningsgrundlag, der er nødvendigt for at virksomheden kan sikre den daglige drift og afholde omkostninger til vareforbrug (primært olie), løn- og personaleomkostninger, finansielle omkostninger, reparations- og vedligeholdelsesomkostninger, investeringer og reinvesteringer.

Nukissiorfiit har for 2022 budgetteret med 92 mio. kr. til drift- og vedligeholdelsesomkostningerne. Dette er en markant prioritering i forhold til de seneste 6 år, hvor virksomheden gennemsnitligt har afholdt udgifter til vedligeholdelsesopgaver i størrelsesordenen 50-60 mio. kr. årligt. Nukissiorfiit forventer fremadrettet at budgettere med 100 mio. kr. årligt til vedligeholdelsesomkostninger, som Nukissiorfiit på baggrund af drøftelser med Deloitte har vurderet til at være på et bæredygtigt niveau.

4.7.

Aserfallatsaaliuinnermut aningaasartuutit suussutsinut agguarlugit

Samlet vedligeholdelsesomkostninger fordelt på kategorier

Najoqqutaq: Nukissiorfiit.

Kilde: Nukissiorfiit.

Takussutissaq 4.7-imi 2017-imiilli aserfallatsaaliuinnermut aningaasartuutit ineriartorsimanerat takutinneqarpoq. Ukiuni kingullerni aserfallatsaaliuinnermut aningaasassanik qaffasinnerujussuarnik pingaarnersiuiinnermi salliuutitsisoqartoq tassani pineqarpoq.

Aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit

Pitsaanerpaamik isigissagaanni aningaasaleeqqinnerit pilersaarutit aalajangersimasut aallaavigalugit aaqqissuunneqartarput, taakkua pisariaqartitsineq malillugu ingerlaavartumik naleqqussarneqartarlutik — ilanngullugu assersuutigalugu aserfallatsaaliuinnermut aningaasartuutissat annertusisut paasineqassappat.

Aningaasaleeqqinnernut piujuartussatut annertussuseqartitsineq, ukiumut nalikilliliinerit aningaasaleeqqinnernik ingerlaavartumik pingaarnersiuiinnermi salliuutitsisoqartoq takussutissaasinnaanerat, naatsorsuutigineqarnera tunngavigineqarpoq. Periaatsimi tassani sanaartukkanut

Figur 4.7 viser udviklingen af vedligeholdelsesomkostningerne siden 2017. Der er tale om en væsentlig højere prioritering af midler til vedligeholdelse i de seneste år.

Reinvesteringsefterslæb

Ideelt set tilrettelægges reinvesteringer ud fra konkrete planer, der løbende tilpasses efter behov – herunder såfremt der eksempelvis konstateres øgede omkostninger til vedligeholdelse.

Et bæredygtigt niveau for reinvesteringer hviler grundlæggende på den antagelse, at de årlige afskrivninger kan tages som udtryk for en løbende prioritering af reinvesteringerne. Denne metode kan overvurdere reinvesteringsbehovet for nye anlæg og undervurdere reinvesteringsbehovet for ældre anlæg.

nutaanut aningaasaleeqqinnissamik pisariaqartitsineq annertunaarlugu nalilernerqarsinnaavoq aammalu sanaartukkanut pisoqqanut aningaasaleeqqinnissamik pisariaqartitsineq annikinaarlugu nalilernerqarsinnaalluni.

Nukissiorfiit inoqarfinnit 70-ingajannit Nukissiorfiit sinniisoqarfigisaannit naliliinerit nalunaarutigineqartut aalajangersimasut tunngavigalugit aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit naatsorsorpaat. Nalillineq taanna taamaallaat Nukissiorfiit nammineq sulisuinit naliliiffigineqarpoq.

Nukissiorfiit sanaartugaataannik misissuinerup taassuma kingorna Nukissiorfiit

Nukissiorfiit har opgjort reinvesteringsefterslæbet på baggrund af konkrete indmeldte vurderinger fra de knap 70 bosteder, hvor Nukissiorfiit er repræsenteret. Det er en vurdering, der alene er foretaget af Nukissiorfiits egne medarbejdere.

Efter denne gennemgang af Nukissiorfiits anlæg, er det Nukissiorfiits vurdering, at der er et faktisk reinvesteringsefterslæb på 2,4 mia. kr. Dette forhold er med til at nødvendiggøre en ajourføring af den eksisterende sektorplan for området.

4.8.	2020-mi Nukissiorfiit aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutaannut nalunaarsuut		Oversigt over Nukissiorfiits reinvesteringsefterslæb 2020
Sanaartugaatit		mio. kr.	Anlægsgruppe
Innaallagiamut aqqusersuutit		284	Elledningsnet
Innaallagissiorfiit		46	Elværker
Ungasianiit kiassarnermut aqqusersuutit		306	Fjernvarmeledninger
Allaffiit illutai, toqqorsiviit, unnuisarfiit		55	Kontorbygninger, lagre, indkvarteringer
Nukissiorfiit		122	Kraftvarmeværker
Attaveqaatit/atassusiineq aamma sakkortusaaviit		141	Net/kobling og transformerstationer
Innaallagissiorfiit sillimmatit		287	Reserveelværker
Imermut suliarineqanngitsumut imeqarfiit		166	Råvandsanlæg
SRO		3	SRO
Iermik maqitsiviit		14	Taphuse
Erngup nukinganik innaallagissiorfiit		18	Vandkraftanlæg
Imermut aqqusersuutit		636	Vandledninger
Imermut tankit		34	Vandtanke
Imeqarfiit		177	Vandværker
Kiassaateqarfiit		99	Varmeværker
Katillugit		2.388	I alt

Najoqqutaq: Ingerlatsinermut kukkunersuineq, Nukissiorfiit. Deloitte, 2021.

Kilde: Forvaltningsrevision, Nukissiorfiit. Deloitte, 2021.

4.9.	Nukissiorfiit aserfallat-saaliuinermit kinguaattoorutitut takussutissiaq sumiiffinnut pilersuinerillu suussusaannut agguarlugit	Oversigt over Nukissiorfiits vedligeholdelsesefterslæb fordelt på lokationer og forsyningstyper
-------------	--	--

Inoqarfik	Illuutit	Innaallagiaq	Imeqarneq	Kiassarneq	Katillugit
Bosted	Bygninger	EI	Vand	Varme	I alt
Nuuk	41.345.000	310.572.000	297.700.000	172.248.000	821.865.000
Nunaqarfii katillugit / Bygder samlet	8.360.000	68.027.500	240.102.000	200.000	316.689.500
Sisimiut		69.500.000	77.780.000	120.550.000	267.830.000
Aasiaat		75.992.500	37.323.600	35.250.000	148.566.100
Uummannaq	8.500.000	72.400.000	61.400.000	1.000.000	143.300.000
Qaqortoq	2.750.000	43.655.000	39.450.000	51.650.000	137.505.000
Ilulissat		39.745.000	62.131.000	7.400.000	109.276.000
Narsaq	2.100.000	44.150.000	41.500.000		87.750.000
Upernavik	13.000.000	22.500.000	46.920.000		82.420.000
Nanortalik	3.500.000	13.825.000	49.650.000	8.200.000	75.175.000
Maniitsoq		38.450.000	15.500.000	3.580.000	57.530.000
Paamiut	8.000.000	16.792.500	6.650.000	210.000	31.652.500
Qeqertarsuaq	3.000.000	8.482.800	16.910.000		28.392.800
Tasiilaq		12.335.000	15.470.000		27.805.000
Qasigiannugit	9.000.000	2.695.000	11.360.000	2.700.000	25.755.000
Qaanaaq	1.700.000	460.000	8.470.000	2.000.000	12.630.000
Kangaatsiaq	70.000	4.525.000	945.000		5.540.000
Ittoqqortoormit		4.762.000	300.000		5.062.000
Katillugit / I alt	101.325.000	848.869.300	1.029.561.600	404.988.000	2.384.743.900

Najoqqutaq: Ingerlatsinermut kukkunersuineq tunngavigalugu suliarineqartoq, Nukissiorfiit. Deloitte 2021.

Kilde: Udarbejdet på baggrund af Forvaltningsrevision, Nukissiorfiit. Deloitte 2021.

naliliivoq pissusiviusuni aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit 2,4 mia koruuniusut. Pissutsit taakkua suliaasaqarfimmut immikkoortumut pilersaarutip pioreersup iluarsineqarnissaanut pisariaqartitsilernermut pisooqataapput.

Takussutissiaq 4.8-mi takuneqarsinnaavoq, aningaasaleeqqinnissamik pisariaqartitsinerup ilarujussua innaallagissamut, imermut kiassarnermullu aqquersuutit taarsersuinissamut tunngassuteqarpoq. Aningaasaleeqqinnissamut pisariaqartitsinerup affaata missaa taamaalluni aqquersuutitut attaveqaatitut tunngassuteqarpoq. Aqquersuutitut attaveqaatit ilai assersuutigalugu savi-minernik kuisanik suliaapput, maannakkut malitassat malillugu aqquersuutit pilersinneqartussaappata atorneqartussaasimannikkaluarlutik. Takussutissiaq 4.9-mi kinguaattoorutit inoqarfinnut aammattaarlup pilersuinerup suussusaannut (illut, innaallagiaq, imeq kiassarnerlu) agguagaapput. Takussutissiami tassani takuneqarsinnaavoq aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit amerlanerpaartai Nuummiittut (821 mio. kr.).

Naalakkersuisut 1. februar 2023 innaallagissamut akigititat 6%-imik qaffannissaat akueraat, Nukissiorfiit maannakkut ukiutum 150 mio. koruuninit qaffasinnerusunik aningaasaleeqqissinnaanissaannut tamanna periarfissiissasoq naatsorsuutigineqarluni.

Eqikkaalluni

Nukissiorfiit naliliivoq pissusiviusuni aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit 2,4 mia. koruuniusut. Nukissiorfiit aningaasaqarnerata oqimaaqatigiissinneqaaqilernissaa, ilanngullugu aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit appartinneqarnissaat, pillugu Nukissiorfiit aamma Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutitut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfiup kiisalu Aningaasaqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfiup akornanni oqaloqatigiinneq ingerlanneqarpoq.

Af Figur 4.8 fremgår det, at en ganske stor del af reinvesteringsbehovet omhandler udskiftning af el-, vand- og varmeledninger. Omkring halvdelen af reinvesteringsbehovet vedrører således ledningsnettet. En del af vandledningsnettet er eksempelvis udført i støbejern, som man ikke ville have anvendt, hvis ledningerne skulle etableres efter nuværende standarder. I Figur 4.9 er efterslæbet opdelt på bosteder og tillige på forsyningstyper (bygninger, el, vand og varme). Af denne figur ses det, at langt det største reinvesteringsefterslæb er i Nuuk (821 mio. kr.).

Naalakkersuisut har godkendt en 6 % stigning af el-tariffen pr. 1. februar 2023, som forventes at give mulighed for, at Nukissiorfiit kan foretage reinvesteringer på et højere niveau end de nuværende 150 mio. kr. årligt.

Opsummerende

Nukissiorfiit vurderer, at der er et faktisk reinvesteringsefterslæb på 2,4 mia. kr. Der pågår en dialog mellem Nukissiorfiit og Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø samt Departementet for Finansiering og Ligestilling om rebalancering af Nukissiorfiits økonomi, herunder nedbringning af reinvesteringsefterslæbet.

4.10.	Nukissiamik imermillu pilersuinnermut suliassa-qarfimmut aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit naatsorsorneqarnerat	Opgørelse af reinvesteringsefterslæbet for energi- og vandforsyningsområdet
--------------	---	--

Nukissiamik imermillu pilersuineq / Energi- og vandforsyning	2.384 mio. kr.
--	----------------

Najoqqutarisag: Ingerlatsinnermut kukkunersuineq, Nukissiorfiit. Deloitte, 2021.

Kilde: Forvaltningsrevision, Nukissiorfiit. Deloitte, 2021.

4.2.4 Mittarfeqarnermut sulias-saqarfik

Inatsisartut 2022-mi ukiaanerani ataatsimiinneranni Mittarfeqarfiit A/S pillugu Inatsisartut inatsisaat akuerineqarpoq. Tamatuma malitsigisaanik ingerlatseqatigiiffiit timmisartoqarfinnik piginnittut, sanaartortut imaluunniit ingerlatsisut KAIR Holding A/S-imi ataatsimoortinneqarput.

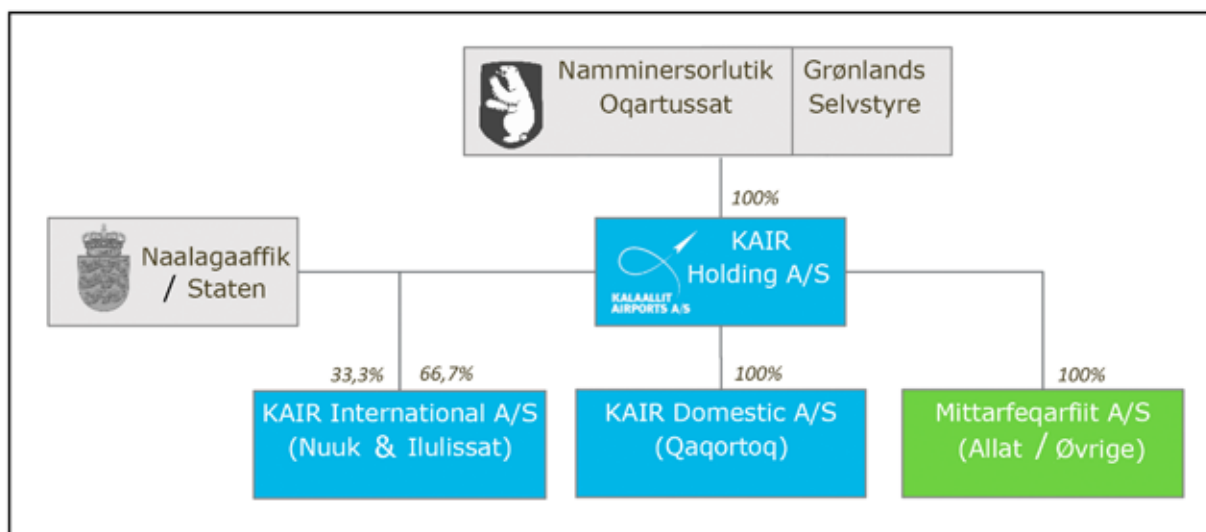
Ingerlatseqatigiiffiup aaqqissugaanera imatut isikkoqassasoq naatsorsuutigineqarpoq:

4.2.4 Lufthavnsområdet

På Inatsisartuts efterårssamling 2022 blev Inatsisartutlov om Mittarfeqarfiit A/S godkendt. Det medfører, at selskaber, der enten ejer, opfører eller driver flyvepladser samles i KAIR Holding A/S.

Selskabskonstruktionen forventes at se således ud:

4.11.	KAIR Holding A/S-imut ingerlatseqatigiiffinnullu ataaniittunut takussut-issiaq	Oversigt over KAIR Holding A/S og underliggende selskaber
--------------	---	--

Najoqqutarisag: Mittarfeqarfiit A/S pillugu Inatsisartut inatsisaat, nassuiaatit nalinginnaasut.

Kilde: Inatsisartutlov om Mittarfeqarfiit A/S, de almindelige bemærkninger.

Takussutissiaq 4.11-mi Kalaallit Airports Gruppenimut ingerlatseqatigiiffiup ilusiligaanerata aaqqissuussaanera takutinneqarpoq, piginneqataassutit procentinngorlugit takutinneqarlutik. Takussutisiami matuma siulianiittumi takuneqarsinnaasutut Kalaallit Airports Holding A/S ilanngullugillu KAIR Domestic A/S aamma Mittarfeqarfiit A/S Namminersorlutik Oqartussanit 100 %-imik pigineqartuupput.

Inatsimmut tassunga siunertaavoq nunarput tamakkerlugu suliffeqarfinni aaqqissuussaanermi ataatsimi mittarfinnik ingerlatsinerup ataatsimoortinnissaa. Tamanna mianerisassanik arlalinnik isumannaarissaaq: Siullermiksulisutnaammattunikpiukkunnartunillu piginnaasaqarnissaannik qulakkeerinninnissaaq, aappaattut ingerlatsinermi aningaasaqarnerup annertunnginnissaata qulakkeernissaa kiisalu Nuummi, Ilulissani Qaqortumilu mittarfittaassat siunissami pilersaarusiorneqarneranni ingerlanneqarnerannilu angisuunik ingerlatsinerup iluaqutissartaqarnissaa.

Inatsisip akuerineqarnerani Mittarfeqarfiit aktiaatileqatigiiffinngortinneqarput, Kalaallit Airports Holding A/S-imi aallarniutitut akiliutigineqarluni. Inatsimmi aalajangersarneqarpoq Mittarfeqarfiit A/S niuerneramik tunngavilimmik ingerlanneqassasoq. Mittarfiit aallaaviatigut atuisunit aningaasalersugaagaluartut, naatsorsuutigineqarpoq siunissami timmisartoqarfiit mittarfiillu tapiiffigineqanngitsumik tunngavilimmik ingerlanneqarsinnaanngitsut, ingerlanneqarnissaat pillugu Mittarfeqarfiit A/S-imut kiffartuussinissamut isumaqatigiissuteqartoqassasoq. Kiffartuussinissamut isumaqatigiissutini ilaatigut siunissami pissusiviusuni aningaasaleeqqinnissamut pisariaqartitsineq sillimaffigineqassasoq, siunnerfigineqarpoq.

Mittarfeqarfiit A/S-imut kiffartuussinissamut isumaqatigiissutit erseqqinnerusumik ilusilersorneqarnerat Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik, Aningaasaqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik aamma Mittarfeqarfiit A/S akornanni suleqatigiinnikkut aalajangersarneqassaaq.

Figur 4.11 viser organiseringen af selskabskonstruktionen for Kalaallit Airports Gruppen med ejerskabsandele vist i procent. Som det fremgår af ovenstående figur, vil Kalaallit Airports Holding A/S og herunder KAIR Domestic A/S og Mittarfeqarfiit A/S være 100 % ejet af Grønlands Selvstyre.

Formålet med denne lov er at samle lufthavnsdriften i hele landet under samme virksomhedsorganisation. Det skal sikre flere hensyn: For det første at sikre tilstrækkelige og kvalificerede medarbejderkompetencer, for det andet at sikre en slank driftsøkonomi samt stordriftsfordele vedr. fremadrettet planlægning og driften af de kommende lufthavne i Nuuk, Ilulissat og Qaqortoq.

Med den vedtagne lov omdannes Mittarfeqarfiit til et aktieselskab, som indskydes i Kalaallit Airports Holding A/S. Lovgivningen fastslår, at Mittarfeqarfiit A/S skal drives på et forretningsmæssigt grundlag. Selvom lufthavne i udgangspunktet er brugerfinansierede, forudsættes det, at der fremover vil blive indgået servicekontrakter med Mittarfeqarfiit A/S om driften af de flyvepladser og lufthavne, der ikke er kommercielt grundlag for at drifte. Der lægges op til at servicekontrakterne bl.a. skal tage højde for det fremadrettede reelle reinvesteringsbehov.

Den nærmere udformning af servicekontrakterne med Mittarfeqarfiit A/S vil blive fastlagt i et samarbejde mellem Departementet for Boliger og Infrastruktur, Departementet for Finanser og Ligestilling og Mittarfeqarfiit A/S. Det forventes, at der med servicekontrakterne introduceres

Naatsorsuutigineqarpoq kiffartuussinissamut isumaqatigiissuteqarnermi nunat-sinni timmisartoqarfiit tamarmik inger-lanneqarnerannut aserfallatsaaliorneqar-nerannullu ilusiliaq atuutsinneqalissasoq. Kiffartuussinissamut isumaqatigiissut 2023-mi qaammatit pingasukkaat siulliit ingerlaneranni isumaqatigiissutigineqas-
sasooq naatsorsuutigineqarpoq.

Taamaattumik kiffartuussinissamut isu-maqatigiissutissanut killissaliussat er-sarinnerulersinnissaat siunertaralugu suliffeqarfimmi imminut ingerlatsitami, Mittarfeqarfinni, aserfallatsaaliuiner-mi kinguaattoorutit annertussusaasa naat-sorsorneqarnerisalu erseqqinnerusumik qimerloornissaat naleqqutissaaq.

Aningaasaleeqqinnissami kinguaat-toorutit

Suliffeqarfik namminersortitaq, Mit-tarfeqarfiit, paasissutissiivoq aserfal-latsaaliuiner-mi kinguaattoorutit 1.042 mio. koruuninut naatsorsorsimallugit. Aserfallatsaaliuiner-mi kinguaattooru-tit pissusiviusuni naatsorsorneqarnerat tassani pineqanngilaq, kisianni taamaal-laateqarsaatersornikkut/aningaasaqar-nikkut naatsorsorneqarsimallutik. Kingu-aattoorutit naatsorsorneqartut tassani pineqarpoq, ukiuni ataasiakkaani nalikil-liliinerit aningaasaleeqqinnerillu nikingas-sutaattut eqqarsaatersornikkut naatsor-sorneqarsimallutik. Taamaalillunipissusiviu-suni kinguaattoorutinik ataasiakkaatigut naliliineq tassani pineqanngilaq, taama-tullu suliffeqarfiup sanaartugaataannut akiviusuni ineriartorneq sillimaaffigineqar-
rani. Mittarfeqarfiit aammattaaq paasis-sutissiivoq, mittarfinni timmisartoqarfin-ilu ataasiakkaani aserfallatsaaliuiner-mi kinguaattoorutit naatsorsorneqarnerannik soqaratik. Taamaalilluni assersuutigalugu Nuummi Ilulissanilu mittarfinni mittarfeqar-fiit maannakkut nutaatut sananeqartut ilanngunneqarsimanersut paasissutissiiso-qanngilaq.

Mittarfeqarfiit suliffeqarfimmi ator-tuni siunissami aningaasaleeqqittar-nissamut tulleriissaartumik ilusiliamik pilersitsisimavoq. Ilusiliaqtaanna ukiorpas-

en model for drift og vedligehold af alle landets flyvepladser. Servicekontrakten forventes indgået i løbet af første kvartal af 2023.

Det er derfor relevant at se nærmere på omfanget og op-gørelsen af vedligeholdelseseft-erslæbet i den nettostyrede virksomhed, Mittarfeqarfiit, med henblik på at indkredse ram-merne for kommende service-kontrakter.

Reinvesteringsefterslæb

Den nettostyrede virksomhed Mittarfeqarfiit har oplyst, at det har opgjort et vedligehold-elsesmæssigt efterslæb på 1.042 mio. kr. Der er ikke tale om en faktisk opgørelse af vedligehold-elsesefterslæbet, men udeluk-ken-
kende en teoretisk/økonomisk opgørelse. Der er tale om et beregnet efterslæb, opgjort som en teoretisk beregnet forskel mellem afskrivninger og reinves-teringer i de enkelte år. Der er dermed ikke tale om en konkret vurdering af det faktiske efter-slæb, ligesom der ikke er taget højde for udviklingen i kostpris-erne på virksomhedens anlæg-saktiver. Mittarfeqarfiit har endvi-dere oplyst, at der ikke foreligger nogen opgørelse af vedligehold-elsesefterslæbet på de enkelte lufthavne og flyvepladser. Det er således uoplyst, om eksem-pelvis lufthavnsanlæg i Nuuk og Ilulissat lufthavne, som aktuelt ny-anlægges, er medregnet.

Mittarfeqarfiit har etableret en fortløbende model for fremti-dige reinvesteringer i materiel i virksomheden. Denne model har været anvendt i mange år, og er i forbindelse med drøftelserne om omdannelse af Mittarfeqarfiit til et aktieselskab blevet udbygget.

Investeringsplanen er fordelt på lokationer og år, og indbefatter

suarniatorneqarpoq, aammalu Mittarfeqarfiit aktiaatileqatigiiffingortinnissaata oqallisigineqarneranut atatillugu annertusarneqarluni.

Aningaasaliinissamut pilersaarut sumiiffinnut ukiunullu agguagaavoq, aammalu mittarfiit, illuutit, atortut assakaasullit, imaani annaassiniarnermut atortut, CNS-imi atortut (attaveqaqatigiinneq, ingerlatitsineq alapernaarsuinerlu), mittarfinni qaammaqqusersuutit, isumannaallisaanermi atortut kiisalu qulimiguulinnut mittarfiit aningaasaliivigineqartarnerat ilaatinneqarluni.

2023- 2034-mut aningaasaleeqqinnissamut pisariaqartitsineq 523 mio. koruuninut naatsorsorneqarpoq.

Eqikkaalluni

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit 1 mia. koruuniusut naatsorsorneqarnerat atuuttoq, kinguaattoorutit naatsorsorneqartut, nalikilliliinerit (nungularsimasunut takussutissatut) aammalu pissusiviusuni aningaasaleeqqinnerit tunngavigalugit naatsorsorneqarput.

Tassunga ilanngutissapput 2034 tungaanut aningaasaleeqqinnissamut pisariaqartitsineq naatsorsuutigineqartoq, 523 mio. koruuninut naatsorsorneqarsimasoq. Mittarfeqarfiit A/S-inngortinneqarnerannut, tamatumalu kingorna KAIR-imut kattunneqarnerannut atatillugu, nalilersuiner-mut nalunaarut aammalu ammaanermut oqimaaqatigiissitsineq iluarsisaq, aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutininik sillimafiginnittussaq, suliarineqassapput.

investeringer i baner, bygninger, rullende materiel, søredningsudstyr, CNS-udstyr (kommunikation, navigation og overvågning), banelys, securityudstyr samt helikopterlandingspladser.

Reinvesteringsbehovet for 2023-2034 er opgjort til 523 mio. kr.

Opsummerende

Den eksisterende opgørelse over vedligeholdelseefterslæb på 1 mia. kr. er et beregnet efterslæb opgjort med afsæt i afskrivninger (som udtryk for nedslidningen) og de faktiske reinvesteringer.

Hertil kommer det forventede reinvesteringsbehov frem mod 2034, der er opgjort til 523 mio. kr. I forbindelse med omdannelsen til Mittarfeqarfiit A/S og efterfølgende sammenlægning med KAIR, vil der blive udarbejdet en vurderingsberetning og en revideret åbningsbalance, som skal tage højde for vedligeholdelseefterslæbet.

4.12.	Mittarfeqarfiit aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutaannut takussutissiaq		Mittarfeqarfiits vedligeholdelseefterslæb
Mittarfeqarfiit			1.047 mio. kr.

Najoqqutaq: Mittarfeqarfiit.

Kilde: Mittarfeqarfiit.

4.2.5 Umiarsualiveqarnermut suliaasaqarfik

Umiarsualiviit pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 9, 3. juni 2015-imeersumi Namminersorlutik Oqartussat umiarsualiveqarfiinik sanaartorneq, aserfallatsaaliuineq ingerlatsinermut maleruagassiivigineqarpoq. Umiarsualivinnut suliaasaqarfimmi pilersaarut, Kalaallit Nunaanni umiarsualivinnut suliaasaqarfimmi pilersaarut – 2016-2026, suliarineqarpoq, kingullermik 2016-imi iluarsineqarluni. 2023-mut Aningaasaqarnermut inatsit pillugu isumaqatigiissuteqarnerup malitsigisaanik taassuma nutarterneqarnissaa pilersaarutigineqarpoq.

Namminersorlutik Oqartussat umiarsualiviisa aserfallatsaaliorneqarnerannut aningaasartuutissat 2022-mut Aningaasanut inatsimmi kontumi pingaarnermi 87.73.12 Umiarsualivinni talittarfeqarfinnilu aningaasaleeqqinnerit (Sanaartornermut aningaasaliissutit), ilanngunneqarput. 2022-mut aningaasaliissutit 50,7 mio. koruuni-upput ukiuni missingersuusiortusuni 25,2 mio.-iullutik.

Aningaasaliissutit Namminersorlutik Oqartussat umiarsualiveqarfiinik nalinginnaasumik aserfallatsaaliuinerneq aningaasartuutit matussusernissaannut atornerarput. Aammattaaq ilaasunik pilersuinermilu angallassinermut puttasunik immamut aqqartitsisarneq nunamullu qaqitsisarneq, neriuerneq, illersuineq, pituffiusartunik misissuisarneq taarsersuisarnerlu, angallatinik kivisimasunik kiviinnarianngorsimasunillu qaqitsisarneq/nuussisarneq/isumannaarisarneq aammalu illoqarfiup killegarfiata iluani naaralaartitsivinnik imarsiortunullu nalunaaqutsersuisarneq isumagineqartarput.

Sanaartukkat 165-it missaanniipput, soorlu talittarfeqarfiit, puttasut talittarfiit, nunniukkat, puttasut aamma pitut-tarfiit pituffeqarfiillu, serminut vaajarit, naaralaartitsiviit nalunaaqutsersukkat il.il. Sanaartukkani taakkunani aserfallatsaaliuinerneq suliaqarnerit ilaatigut tassaapput mallit, sikut imaluunniit umiarsuit aportarnerannit pisumik ajoqusernarnik

4.2.5 Havneområdet

Inatsisartutlov nr. 9 af 3. juni 2015 om havne regulerer anlæg, vedligeholdelse og drift af Selvstyrets haveanlæg. Der er udarbejdet en sektorplan for havne, Sektorplan for havnene i Grønland – 2016-2026, der senest blev revideret i 2016. Som følge af aftale om Finansloven for 2023 planlægges den opdateret.

Omkostninger til vedligeholdelse af Grønlands Selvstyres havne er medtaget i Finanslov for 2022 på hovedkonto 87.73.12 Reinvesteringer i havne og kajanlæg (Anlægsbevilling). Bevillingen for 2022 udgør 50,7 mio. kr. med 25,2 mio. i overslagsårene.

Bevillingen anvendes til at dække udgifterne til almindelig vedligeholdelse af Selvstyrets havneanlæg. Endvidere varetages sø- og landsætning af pontonanlæg for passager- og forsyningstrafikken, korrosionsbeskyttelse, eftersyn og udskiftning af fortøjningsarrangementer, hævning/flytning/sikring af sunkne og synkefærdige fartøjer og fyr- og bålkeafmærkninger inden for byzonen.

Der findes omkring 165 anlæg, såsom kajanlæg, anløbsbroer, læmoler, pontonanlæg, bølger og fortøjningsanlæg, iswirer, fyrafmærkninger m.m. Vedligeholdelsesarbejderne på disse anlæg består dels i løbende udbedring af skader forårsaget af bølger, is- eller skibsstød, dels i planlagt systematisk vedligehold med henblik på at opretholde anlægene i den bedst mulige stand.

Vedligeholdelsesefterslæb

Selvstyret ved Departementet for Boliger og Infrastruktur fik i 2021 udarbejdet en rapport om vedligeholdelsesefterslæb

ingerlaavartumik iluarsaassisarnerit, ilaatigut sanaartukkat sapinngisamik pitsaanerpaatiinnarnissaat siunertaralugu pilersaarutaasumik tulleriissaartumik aserfallatsaaliuineq.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit

Namminersorlutik Oqartussat, Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfimmi 2021-mi Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit pillugit nalunaarusiaq suliaaraat. Nalunaarusiaq nakkutilliineq kiisalu piffissamut 2017-2020-mut qanoq issutsinik nalilersuinerit tunngavigalugit suliarineqarpoq.

Naatsorsuinermit ilusiliaq

Nalunaarusiami naatsorsuinermit ilusiliaq, aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit marlunnut agguarlugu, atorineqarpoq:

- Immikkoortoq siulleg sannaasa nalinginnaasumik qanoq issusaannut tunngassuteqarpoq. Piffissap ingerlanerani umiarsualiveqarfiit sannaasa ilai aseroriartortarput, sannaasa ilusilersugaanerminni atorsinnaaffimmik annerpaartaa angunissaasa tungaanut, aammalu sannaasa ilaasa iluarseqqineqarnissaat imaluunniit annertuummik iluarsaanneqarnissaat pisariaqartinneqalertarpoq.
- Immikkoortup aappaa ingerlatsinermit aserfallatsaaliuinernullu tunngassuteqarpoq. Nalinginnaasumik nalingisa ajorseriartarnerannut ilanngullugu umiarsualiveqarfiit aamma ingerlatsinikkut aserfallatsaaliorneqartarput. Aserfallatsaaliuineq taanna assersuutigalugu aporneqarnerminni ajoqusernisk kiisalu allatigut ingerlaavartumik aserfallatsaaliuinermit ilaqarpoq. Naatsorsuinermit ilusiliami naatsorsuutigineqarpoq aserfallatsaaliuineq taanna sannaasa atorsinnaaffinut toqqaannartumik sunniisanngitsoq, kisianni umiarsualiviup atatiinnarnissaanut pisariaqartoq. Nalunaarsuineri ingerlanneqartuni iluarsaassinernik suliaqarnissanut ataasiakkaatigut siunnersuutigineqartut annerpaartai,

på landets havne. Rapporten er udarbejdet på baggrund af tilsyn samt tilstandsvurderinger over perioden 2017-2020.

Beregningsmodel

Rapporten opererer med en beregningsmodel, der opdeler vedligeholdelsesefterslæbet i 2 dele:

- Den første del vedrører konstruktionernes generelle tilstand. Over tid sker der det, at havneanlæggenes konstruktionselementer nedbrydes, indtil konstruktionerne når deres maksimale designliv, og der bliver brug for en reetablering eller omfattende renovering af konstruktions-elementer.
- Den anden del vedrører drift og vedligehold. I tillæg til den generelle værdiforringelse, vil haveanlæggene også undergå driftsmæssigt vedligehold. Dette vedligehold indeholder f.eks. påsejlingsskader, samt løbende vedligehold i øvrigt. Beregningsmodellen antager, at dette vedligehold ikke direkte vil påvirke levetiden af konstruktionerne, men er nødvendigt for at opretholde en funktionsdygtig havn. Ved de udførte tilstandsregistreringer er størstedelen af de konkrete foreslåede renoveringer arbejder, der falder i kategorien drift og vedligehold.

Vedligeholdelsesefterslæbet er efterfølgende udregnet ved at multiplicere anlæggenes værdi med anlæggenes individuelle efterslæbsvurdering i procent. Der regnes som udgangspunkt med en værdiforringelse af anlæggene svarende til 2 % per år.

ingerlatsinerup aserfallatsaaliuinerullu iluaniittarput.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit tamatuma kingorna sanaartukkat nalingi, sanaartukkat ataasiakkaat kinguaattoorutaattut naliliineq procentinngorlugu amerlisaatigalugu naatsorsorneqarput. Aallaaviatigut sanaartukkat nalingisa ajorseriarnerat ukiumut 2 %-itut anner-tussuseqartillugu naatsorsorneqartarpoq.

Naatsorsuinermit ilusiliami kvadratmeterimut akigititaq 15.000 koruuniusoq, umiarsualivinni suliasat nutaat arlal-lit tunngavigalugit naatsorsorneqartoq, atorneqarpoq. Sanaartukkat ataasiakkaat nalingat taamaalilluni imatut naatsorsor-neqarpoq: *annertussusaa x kvadratme-terimut akigititaq*.

Sanaartukkanut ataasiakkaanut kinguaat-toorutit tamatuma kingorna imatut naat-sorsorneqarput: *nalinga x kinguaattooru-tit procentinngorlugit*.

Assersuutigalugu sanaartukkamut 010.04 Nanortalimmi Aalisartunut talittarfik, aki-gititaq nutaaq imatut naatsorsorneqarpoq:

Nalinga = annertussusaa x kvadrat-meterimut akigititaq = 1.254 m² x 15.500 kr./m² = 19.437.000 kr.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit tamatuma kingorna sanaartukkat nalingi sanaartukkani ataasiakkaani kinguaat-toorutitik naliliineq procentinngorlugu amerlisaatigalugu naatsorsorneqarput:

Kinguaattoorutit = nalinga x kinguaat-toorutit = 19.437.000 kr. x 25 % = 4.859.250 kr.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattooru-tit nunap immikkoortuinut agguarlugit

Naatsorsuinermit ilusiliaq taanna tunn-gavigalugu naliliisoqarpoq umiarsualivin-nut aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit (2021) 259 mio. koruunit missaanniittut. Kinguaattoorutit takussutissiani marlunni tulliuuttuni nunap immikkoortuini aammalu inoqarfinni naatsorsorneqarput.

Beregningsmodellen operer med en kvadratmeterpris på 15.000 kr., der er udregnet på grundlag af en række nyere havneprojekter. Værdien af det enkelte anlæg beregnes således på følgende måde: *areal x kvadratmeterpris*.

Efterslæbet på det enkelte anlæg udregnes herefter på følgende måde: *værdi x efterslæbsprocent*.

For eksempel er nyprisen for anlæg 010.04 Fiskerikaj i Nanortalik beregnet således:

Værdi = areal x kvadratmeterpris = 1.254 m² x 15.500 kr./m² = 19.437.000 kr.

Vedligeholdelsesefterslæbet er efterfølgende udregnet ved at multiplicere anlæggenes værdi med anlæggenes individuelle efterslæbsvurdering i procent:

Efterslæb = værdi x efterslæb = 19.437.000 kr. x 25 % = 4.859.250 kr.

Vedligeholdelsesefterslæb fordelt på regioner

Med baggrund i denne beregningsmodel vurderes det, at der er et vedligeholdelsesefterslæb på havnene (2021) på omkring 259 mio. kr. Efterslæbet er i de følgende to figurer opgjort på henholdsvis regionsniveau og bostedniveau.

4.13.	Aserfallatsaaliuiner kinguaattoorutit nunap immikkoortuinut ag- guarlugit nalunaarsuut	Vedligeholdelsesefterslæb fordelt på regioner
--------------	---	--

	kr.	
Nunap immikkoortua Kujataa*	45.300.000 kr.	Region Syd*
Nunap immikkoortua Qeqqa	55.400.000 kr.	Region Midt
Nunap immikkoortua Qeqertarsuup Tunua	118.500.000 kr.	Region Disko
Nunap immikkoortua Avannaa	19.000.000 kr.	Region Nord
Nunap immikkoortua Tunu	21.200.000 kr.	Region Øst
Katillugit /	259.400.000 kr.	I alt

Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuiner kinguaattoorutit pillugit nalunaarsuaq 2021.

Nassuiaat:* Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuiner kinguaattoorutit pillugit nalunaarsuaq 2021-mi Nunap immikkoortuanut Kujataanut katiteriner-
mi kukkuneqarpoq, naatsorsuiner mi matumani iluarsine-
qartumik.

Kilde: Rapport om vedligeholdelsesefterslæb på grønlandske havne 2021.

Note:* I Rapport om vedligeholdelsesefterslæb på grønlandske havne 2021 er der en sammentællingsfejl for Region Syd, som er korrigeret i denne opgørelse.

Takussutissiaq 4.13-imi takuneqarsinnaavoq pingaartumik Qeqertarsuup Tunuani umiarsualivinnut aserfallatsaaliuiner kinguaattoorutit qaffasissuusut.

Takussutissiaq 4.14-imi piffissamut 2018-2021-mut inoqarfinnut annerusunut aserfallatsaaliuiner kinguaattoorutit ineriartorsimanerat takutinneqarpoq. Takussutissiami takutinneqarpoq aserfallatsaaliuiner kinguaattoorutit immik-
kut Aasianni, Maniitsumi, Qasigiannguani Ilulissanilu annertuujusut. Nalunaarsuaq naapertorlugu tamatumunnga sanaartukkat annertuut iluarsaanneqarnissaasa annertuumik pisariaqartinneqarnera pis-
sutaavoq, soorlu Maniitsumi Imarpikkortaatinut talittarfik aamma Suliffissuarni talittarfik. Aasianni, Ilulissani Qasigiann-
guanilu kinguaattoorutit qaffassimaneran-
nut sanaartukkat siunissap qanittup iluani annertuumik iluarsaassinissap pisariaqar-
tinneqarnera pissutaavoq.

Af Figur 4.13 fremgår det, at især havnene i Disko-regionen har et højt vedligeholdelsesefterslæb.

Figur 4.14 viser udviklingen af vedligeholdelsesefterslæbet over perioden 2018-2021 for de større bosteder. Figuren viser, at vedligeholdelsesefterslæbet er særligt stort i Aasiaat, Maniitsoq, Qasigiannguut og Ilulissat. I henhold til rapporten skyldes det et omfattende behov for udbedring af store anlæg så som Atlantkajerne og Industripien i Maniitsoq. Stigningen i efter-
slæbene for Aasiaat, Ilulissat og Qasigiannguut skyldes, at anlæ-
gene kræver omfattende reno-
vering inden for nær fremtid.

Eqikkaaneq

2021-mi piffissami 2017-2020-mi Namminersorlutik Oqartussat umiarsualiveqarfiinik nakkutilliineq aamma qanoq is-sutsinik nalilersuineq tunngavigalugu sukumiisumik nalilersuisoqarpoq. Naatsorsukkani takutinneqarpoq umiarsualivinni aserfallatsaaliuinikkut kinguaattoorutit 259 mio. koruunit missaanniittut.

Opsummering

I 2021 blev der foretaget en grundig vurdering på baggrund af tilsyn og tilstandsvurderinger, foretaget i perioden 2017-2020, af Selvstyrets haveanlæg. Opgørelsen viser, at der er et vedligeholdelsesmæssigt efterslæb på havnene på omtrent 259 mio. kr.

4.14 Aserfallatsaaliuinermin kinguaattoorutit inoqarfinnut agguarlugit takutinneqarput		Vedligeholdelseefterslæb fordelt på bosteder	
Inoqarfiit	Kinguaattoorutit 2018	Kinguaattoorutit 2019	Kinguaattoorutit 2021
Bosteder	Efterslæb 2018	Efterslæb 2019	Efterslæb 2021
Nanortalik	7.240.000	8.310.000	2.813.000
Qaqortoq	9.540.000	11.240.000	6.847.000
Narsaq	5.330.000	7.660.000	6.819.000
Paamiut	9.910.000	6.240.000	6.236.000
Maniitsoq	17.000.000	36.930.000	26.993.000
Sisimiut	9.410.000	13.160.000	15.163.000
Kangaatsiaq	-	580.000	1.868.000
Aasiaat	42.560.000	37.940.000	45.363.000
Qasigianniguit	6.300.000	6.910.000	19.415.000
Ilulissat	7.670.000	11.440.000	41.187.000
Qeqertarsuaq	240.000	1.030.000	1.257.000
Uummannaq	9.800.000	2.210.000	828.000
Upernavik	10.250.000	7.590.000	8.709.000
Qaanaaq*	-	-	0
Tasiilaq	16.770.000	16.590.000	16.582.000
Katillugit/I alt	152.020.000	167.830.000	200.080.000

Najoqqutaq: 2021-mi Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuinermin kinguaattoorutit pillugit nalunaarsuaq.

Nassuiaat: * 2020-mi nunniukkap atorneqalernissaa sioq-qullugu Qaanaami Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunik umiarsualiveqarfeqanngilaq.

Nassuiaat: Inoqarfinnut Nanortalik, Qaqortoq, Narsaq aamma Paamiut, naatsorsukkat 2021-mi Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuinermin kinguaattoorutit pillugit nalunaarusiamut sanilliullugu iluarsineqarput, tassani katinneranni kukkuneqarsimammat.

Kilde: Rapport om vedligeholdelseefterslæb på grønlandske havne 2021.

Note: * Der var i Qaanaaq ingen Selvstyreejede haveanlæg før ny mole blev ibrugtaget i 2020.

Note: Opgørelserne for bostederne Nanortalik, Qaqortoq, Narsaq og Paamiut er korrigeret i forhold til Rapport om vedligeholdelseefterslæb på grønlandske havne 2021, hvor der har indsnæget sig en sammentællingsfejl.

Inatsisartut Aningaasaqarnermut inatsisaanni kinguaattoorutit pakkersimaarnissaannut ukiumut 25,2 mio. immikkoortinneqarput. Inatsisartut Aningaasanut inatsisaanni aningaasaliissutit nalinginnaasumik pissusiviusuni aningaasartuutitut, Namminersorlutik Oqartussat umiarsualiviinik nunami illutalinnik sanaartukkanut, aserfallatsaaliuinnermut ingerlatsinermululu tunngassuteqartunut, naapertuussimanngillat. Taamaalilluni aningaasassat immikkoortinneqartut taakkua atorlugit kinguaattoorutit pakkersimaarneqarsinnaasimanngillat imaluunniit siunissami nalinginnaasumik aserfallatsaaliuinissamut pisariaqartitsineq naammassineqarsinnaasimanani. Taamaalilluni ukiumut kinguaattoorutit annertusiartorput.

2023-mut aningaasanut inatsisimmi isumaqatigiissutigineqarpoq, kontumi pingaarnermi 87.73.12, Umiarsualivinni talittarfeqarfinnilu aningaasaleeqqinnerit, 2024-mit atuutilersumik killissaliussat annertusitinnissaannut aalajangiinissamut tunngavissaqalernissaq siunertaralugu, umiarsualivinnut suliaasaqarfimmut piler-saarut nutarterneqassasoq.

Der er afsat 25,2 mio. årligt på Inatsisartuts Finanslov til at imødegå dette efterslæb. Bevillingerne på Inatsisartuts Finanslove har generelt ikke modsvaret de faktiske omkostninger forbundet med anlæg, vedligeholdelse og drift af Grønlands Selvstyres havne med tilhørende landanlæg. Det er således ikke muligt med de afsatte midler at imødegå efterslæbet eller imødekomme behovet for fremadrettet almindeligt vedligehold. Dermed vokser efterslæbet årligt.

I Aftale om finansloven for 2023, er det aftalt, at der vil ske en opdatering af havnesektorplanen med henblik på at etablere et beslutningsgrundlag for en øget ramme på hovedkonto 87.73.12, Reinvestering i havne og kaj-anlæg, med virkning fra 2024.

4.15.	Umiarsualiveqarnermut suliaasaqarfimmi kinguaattoorutitut takussutissiaq		Oversigt over efterslæbet på havneområdet
Umiarsualiveqarnermut suliaasaqarfik / Havneområdet			259 mio. kr.

Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuinnermi kinguaattoorutit pillugit nalunaarusiaq, 2021 (Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik).

Kilde: Rapport om vedligeholdelsesefterslæb på grønlandske havne, 2021 (Departementet for Boliger og Infrastruktur).

4.2.6 Nioqqutissanik pilersuineq

Aningaasanut inatsimmi kontup pingaarnerup 73.04.10 Nioqqutissanik pilersuineq aningaaseriveqartitsinerlu, ataani Namminersorlutik Oqartussat aamma KNI A/S-ip akornanni killissaliussanut isumaqatigiissut aamma kiffartuussinissamut isumaqatigiissut tunngavigalugit nunaqarfinni isorliunerusunilu nioqqutissanik pilersuinerup attatiinnarnissaanut akiliutissanut aningaasanik immikkoortitsisoqarpoq.

Tamanna tunngavigalugu Namminersorlutik Oqartussat aamma KNI A/S-ip akornanni nioqqutissanik pilersuinissaq pillugu Kiffartuussinissamut isumaqatigiissuteqartoqarpoq, pilersuinissamik pisisaaffeqarnermut, pilersuinerup annertususissaanut kiisalu ulluinnarni nioqqutissanut akigititanik aalajangersaanermut maleruagassiiviusumik. Akiliutissat taamaallaat toqqorsivinnut, kioskinut, pisiniarfinnut kiffartuussiviusunut nunaqarfinnilu pisiniarfinnut matussusiipput aammalu pisiniarfiit tapiiffigineqaratik ingerlatsisut aammalu Kangerlussuarmi Narsarsuarmilu nioqqutissanik pilersuinermut matussusiisussaanatik.

4.2.6 Vareforsyning

Der er under finanslovens hovedkonto 73.04.10 Vare- og bankforsyning afsat midler til betaling for opretholdelse af vareforsyningen af bygder og yderdistrikter på baggrund af henholdsvis en rammeaftale og en serviceaftale mellem Grønlands Selvstyre og KNI A/S.

På den baggrund er der indgået en servicekontrakt om vareforsyning mellem Grønlands Selvstyre og KNI A/S, der regulerer forsyningspligten, forsyningsniveauet samt prisfastsættelse af detailvarer. Betalingen dækker alene depoter, kiosker, service- og bygdebutikker og dækker ikke kommercielle butikker og ej heller vareforsyningen af Kangerlussuaq og Narsarsuaq.

Isumaqatigiissut naapertorlugu KNI A/S suliffeqarfiup sanaartugaataasa isuman-naatsumik qanoq issuseqartinnissaasa aserfallatsaaliorneqartarnissaasalu ingerlaavartumik qulakkeernissaanut pisisaaffeqarpoq.

Aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit

KNI A/S paasissutissiivoq aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit KNI A/S-ip nioqqutissanut immikkoortortaani matuma kingulianiittumi naatsorsorneqartut.

I henhold til kontrakten er KNI A/S forpligtet til løbende at sikre en forsvarlig stand og vedligeholdelse af virksomhedens anlæg.

Reinvesteringsefterslæb

KNI A/S har oplyst, at reinvesteringsefterslæbet er opgjort som nedenstående i KNI A/S' varedivision.

4.16.	KNI - Aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit	KNI - Reinvesterings-efterslæb
	Kiffartuussinissamut isumaqatigiissut/akiliuteqarluni	238 mio. kr. Servicekontrakt / betaling
	Kiffartuussinissamut isumaqatigiissut/ akiliuteqarani	116 mio. kr. Servicekontrakt / uden betaling
	Kiffartuussinissamut isumaqatigiissutit avataanni	125 mio. kr. Udenfor servicekontrakt
	Katillugit	479 mio. kr. I alt

Najoqqutaq: KNI A/S.

Nassuiaat: Kiffartuussinissamut isumaqatigiissut/akiliuteqarfiusoq sumiiffinnut KNI A/S-ip Kiffartuussinissamut isumaqatigiissummi akiliuteqarfiusumik nioqqutissanik pilersuineramik pisisaaffeqarfigisaannut tunngassuteqarpoq. Kiffartuussinissamut isumaqatigiissut/akiliuteqarfiunnigitoq sumiiffinnut KNI-p nioqqutissanik pilersuineramik pisisaaffeqarfigisaannut, kisianni Kiffartuussinissamut isumaqatigiissummi akiliinissamik isumaqatigiissuteqarfiusimanngitsunut, tunngassuteqarpoq. Kiffartuussinissamut isumaqatigiissutit avataaniippat sumiiffiit, assigiinngitsunik sanaartugaatinik pigisaqarfiusut, assersuutigalugu nioqqutissanut imaluunniit siammarterinermut quersuit, nioqqutissanik pilersuinerami ingerlasussanik piareersaanermut pingaaruteqarlunnartut.

KNI tassa naliliivoq, KNI A/S-ip illuutai naammaginartumik pitsaassuseqalersinneqassappata, 479 mio. koruunit pisariaqartinneqartut.

Eqikkaaneq

KNI A/S-ip 2022-mi aasap ingerlanerani nioqqutissanut immikkoortortami sanaartugaatiminnik misissuineq ingerlappaa. Misissuinerup takutippaa ataatsimut isigalugu sanaartugaatini, tassaasuni pisiniarfiit quersuillu, aserfallatsaaliuinerami kinguaattoorutit 479 mio. koruuniusut.

Kilde: KNI A/S.

Note: Servicekontrakt / betaling omfatter lokationer, hvor KNI A/S har en forsyningspligt af varer med en servicekontraktsbetaling. Servicekontrakt /uden betaling omfatter lokationer, hvor KNI har en forsyningspligt af varer, men hvor der ikke er indgået en servicekontraktsbetaling. Udenfor servicekontrakt omfatter lokationer, hvor der er anlægsaktiver af forskellig slags, eksempelvis vare- eller distributionslagre, der er essentielle for vareforsyningslogistikken.

KNI vurderer altså, at der er behov for 479 mio. kr. såfremt KNI A/S' bygningsmasse skal opnå en tilfredsstillende tilstand.

Opsummering

KNI A/S har i løbet af sommeren 2022 foretaget en gennemgang af dets anlægsmasse i varedivisionen. Gennemgangen viste, at der samlet set er et vedligeholdelsesefterslæb på anlæg, typisk butikker og lagerfaciliteter,

Kinguaattoorutitut sanaartugaatit nutaa-liaasumik qanoq issuseqalersinnissaannut tunngatillugu nalillineq aallaavigineqarpoq, qanoq issusaat taanna erseqqinnerusumik nassuiarneqarani.

Namminersorlutik Oqartussat aamma KNI A/S-ip akornanni suleqatigiissitaq pilersinneqarpoq, suliniutaasussat ilaatigut aserfallatsaaliuinermini kinguaattoorutitik pioreersunik annikillisitsissussat ilaatigullu aserfallatsaaliuinermini kinguaattoorutit annertuseqqinnissaannik pakkersimaarinniffiusussat, siunertaralugit tamatumunnga annertunerusumik pitsaassusiliisussamik. Suliaqarnermi tassani sumiiffinni ataasiakkaani ingerlatseqatigiiffiup sanaartugaataanni annikillisitsisoqarsinnaanersoq annertunerusumik pitsaassusiliisoqassaaq. Aamma illuutit aamma pigisat nalillit, ingerlatseqatigiiffiup suliaasa pingaarnerit suliarinnissaannut tunngatillugu pingaaruteqanngitsut, tunineqarnissaat periarfissaqarnersoq nalilersorneqassaaq. Suleqatigiissitaliap pissutsit taakkua kingusinnerpaamik 2023-p qiteqqunnerani paasinarsisissavaa. Naalakkersuisut Siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia suleqatigiissitaliamut akissusaasuvoq.

på 479 mio. kr. Efterslæbet er foretaget ud fra et skøn af anlægsmassen i forhold til at få det bragt op til en moderne tilstand, uden denne tilstand er defineret nærmere.

Der er nedsat en arbejdsgruppe mellem Selvstyret og KNI A/S, der skal kvalificere dette yderligere med henblik på kommende tiltag, der dels skal nedbringe eksisterende vedligeholdelsesefterslæb og dels imødegå, at vedligeholdelsesefterslæbet forøges. I dette arbejde vil der ske en yderligere kvalificering af, hvorvidt der kan reduceres i selskabets anlægssaktiver på de enkelte lokationer. Det vil også blive vurderet, om der er mulighed for at afhænde bygninger og aktiver, der ikke er vigtige i forhold til selskabets løsning af kerneopgaver. Arbejdsgruppen skal afklare disse forhold senest medio 2023. Formandens Departement har ansvaret for arbejdsgruppen.

4.17.	Nioqqutissanik pilersuinnermut suliaasaqarfimmi aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutitut takussutissiaq		Oversigt over reinvesteringsefterslæbet på vareforsyningsområdet
Nioqqutissanik pilersuineq / Vareforsyning			479 mio. kr.

Najoqqutarisaq: Naalakkersuisut Siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia.

Kilde: Formandens Departement.

4.2.7 Peqqissutsimut suliaassarfik

Peqqinnissaqarfiup illuutai tamakkerlutik 85.000 m²-inik annertussuseqarput. Iluutit taakkua 40 procentiisa missai Dronning Ingridip Napparsimavianiipput (DIN). Sinneri nunap immikkoortuini napparsimavinni, peqqissaavinni, inissiani, nunaqarfinni nakorsiartarfinni, kigutilerivinni, napparsimasunut akunnittarfinni il.il. agguarsimapput.

Peqqissutsimut suliaassarfik immikkoortumut pilersaaruteqanngilaq. Tamatumunnga suliaqarnissamut Peqqissutsimut ataatsimiititaliarsuup inassuteqaatai, taakkualu politikikkut suliarineqarnissai, Peqqinnissaqarfiup aqqissugaanerata aqqissuunneqarneranut suliaallu agguagaanerannut, taamaalillunilu siunissami pisariaqartitsinermut pingaaruteqarsinnaasut, utaqqimaarneqarput.

Aserfallatsaaliuiner mi kinguaattoorutit

Aserfallatsaaliuiner mi kinguaattoorutit tassunga atatillugu nassuiarneqarput tassasut pilersaarutaasumik aserfallatsaaliuinnissamut suli suliarineqarsimanngitsumut, aammalu suliarineqarnissaannut missingersuusiortusimanngitsumut, tunngasortaa. Peqatigisaanik tamanna aningaasat annertussusai illut imaluunniit illut sannaasa akuersaarneqarsinnaasumik pitsaassuseqalersinnissaannut pisariaqartinneqartunut takussutissaapput.

Peqqinnissaqarfiup illuutaasa tamarmik qanoq issusai ingerlaavartumik tulleriissaartumik periaaseqarluni misissorneqartarput, ilanngullugu qanoq issutsinut nalunaarusiaq suliarineqarneri. Misissuineq tamanna tunngavigalugu aserfallatsaaliuiner mi kinguaattoorutit naatsorsorneqarnerat matuma kingulianiittoq suliarineqarpoq.

Peqqinnissaqarfiup illuutaannut tamaginnut aserfallatsaaliuiner mi kinguaattoorutit naatsorsorneqarnerat takussutissiaq 4.18-imi takutinneqarpoq. Maannakkorpiq Dronning Ingridip Napparsimaviani (DIN) sukumiisumik illuutini misissuisoqarpoq, suli naammassilluanngitsumik.

4.2.7 Sundhedsområdet

Sundhedsvæsenets samlede bygningsmasse er på 85.000 m². Dronning Ingrid's Hospital (DIH) står for omkring 40 pct. af denne bygningsmasse. Resten fordeler sig på regionssygehuse, sundhedscentre, boliger, bygdekonsultationer, tandklinikker, patienthoteller m.m.

Der findes ingen sektorplan på sundhedsområdet. Arbejdet hermed afventer Sundhedskommissionens anbefalinger og den politiske behandling heraf, som kan få betydning for indretningen af struktur og arbejdsdelingen i Sundhedsvæsenet og dermed de fremrettede behov.

Vedligeholdelseefterslæb

Et vedligeholdelseefterslæb defineres i denne sammenhæng, som den del af det planlagte vedligehold, der endnu ikke er udført, og som der ikke har været budget til at udføre. Det er samtidigt udtryk for den sum af midler, der skal til for at bringe en bygning eller en bygningsdel op på et acceptabelt niveau.

Der foretages løbende en systematisk gennemgang af alle Sundhedsvæsenets bygningers tilstand, herunder udarbejdelse af tilstandsrapporter. Det er på baggrund af denne gennemgang, at nedenstående opgørelse af vedligeholdelseefterslæbet er udarbejdet.

Figur 4.18 viser det opgjorte vedligeholdelseefterslæb for alle sundhedsvæsenets bygninger. Der pågår for tiden en detaljeret bygningsgennemgang af Dronning Ingrid's Hospital (DIH), som endnu ikke er helt afsluttet. Det er oplyst, at en overordnet tilstandsvurdering af DIH viste et betydeligt

Paasissutissiissutigineqarpoq illup sanaanni aningaasartuuteqarfiungaatsiartussani taamatullu teknikkikkut ikkusukkani aserfallatsaaliuinermini kinguaattoorutit annertoorujussuusut, DIN-imi pingaarnertigut qanoq issutsinik nalilersuinerup takutikkaa. Tunngavissat pigineqartut tunngavigalugit naliliisoqarpoq kinguaattoorutit 450 mio. koruunit misaanniittut, kisianni illuutinik misissuinerup ingerlanneqartup inaarutaasumik annertussusai paasinarsisittussaavai. Kontumi pingaarnermi 86.60.01. Peqqinnissaqarfik, Peqqinnissaqarfimmi aserfallatsaaliuinermini kinguaattoorutit iluarsineqarnissaannut ukiumoortumik sinaakkutissat immikkoortinneqarput. Piffissami 2017-2019-imi aningaasaliissutit ukiumut 20 mio. koruuniupput aammalu 2020 aallarnerfigalugu ilanngullugulu 32 mio. koruuninut qaffanneqarlutik.

vedligeholdelsesefterslæb på både omkostningstunge bygningsdele såvel som på tekniske installationer. På det foreliggende grundlag vurderes det, at efterslæbet udgør omkring 450 mio. kr., men den pågående bygningsgennemgang vil belyse det endelige niveau. Der er på hovedkonto 86.60.01. Sundhedsvæsenet afsat en årlig ramme til afhjælpning af vedligeholdelsesefterslæbet i Sundhedsvæsenet. Bevillingen var på 20 mio. kr. årligt i perioden 2017-2019 og er blevet forhøjet til 32 mio. kr. årligt fra og med 2020.

4.18.	Peqqissutsimut suliassa qarfimmi aserfallatsaaliuiner miki kinguaattoorutit nunap immikkoortuinut agguarlugit		Vedligeholdelsesefterslæbet på sundhedsområdet
Nunap immikkoortua Kujataa	26,3 mio. kr.	Region Kujataa	
Nunap immikkoortua Sermersooq	24,3 mio. kr.	Region Sermersooq	
DIH	450,0 mio. kr.	DIH	
Nunap immikkoortua Qeqqa	39,0 mio. kr.	Region Qeqqa	
Nunap immikkoortua Qeqertarsuup Tunua	37,0 mio. kr.	Region Disko	
Nunap immikkoortua Avannaa	64,3 mio. kr.	Region Avannaa	
Danmarkimi Peqqissartut Illuat	-	Patienthjemmet i Danmark	
Kinguaattoorutit katillugit	640,9 mio. kr.	Efterslæb i alt	

Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik.

Nassuiaat: DIH-mi kinguaattoorutit 2022-mi pingaarnertigut qanoq issutsinik nalilersuineq aallaavigalugu kinguaattoorutit 450 mio. koruuninik kinguaattooruteqarfiusoq naliliisoqarpoq.

Kilde: Det Grønlandske Sundhedsvæsen.

Note: Efterslæbet på DIH er ud fra en overordnet tilstandsvurdering i 2022 vurderet til at have et efterslæb på 450 mio. kr.

Eqikkaaneq

Peqqinnissaqarfiup illuutai tamakkerlugit qanoq issutsinik ingerlaavartumik tulle-riissaartumik periaaseqarluni misissuiso-qartarpoq, ilanngullugu qanoq issutsinut nalunaarusianik suliaqarneq. Peqqinnis-saqarfiup immikkut paasissutissiissutigaa Nuummi Dronning Ingridip Napparsimavi-ani aserfallatsaaliuinermini kinguaattoorutit annertuujusut, 450 mio. koruuninik anner-tussuseqartut ilimanarluni. Annertuneru-sumik iluarsaassinermik suliaqarnissam-ut aningaasanik taama annertutigisunik atuisoqassanersoq imaluunniit nutaanik sanaartornernut aningaasat suli anner-tunerusut atorpeqassanersoq, apeqqut akineqanngilaq. Tamatumunnga akissutis-saq nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaatip killigititaata avataan-niippoq.

Opsummering

Der foretages løbende en sys-tematisk gennemgang af alle sundhedsvæsenets bygningers tilstand, herunder udarbejdelse af tilstandsrapporter. Sundheds-væsenet har særligt oplyst, at der er et stort vedligeholdelseefterslæb på Dronning Ingrid's Hospital i Nuuk, som formentlig beløber sig til 450 mio. kr. Det er et åbent spørgsmål, om der skal bruges så mange midler til en større renoveringsindsats eller skal bruges et endnu større beløb til nybyggeri. Besvarelsen heraf ligger uden for landsplanrede-gørelsens ramme at besvare.

4.19.	Peqqissutsimut suli- assaqarfimmi aserfal- latsaaliuinermini kinguaat- toorutinut takussutissiaq	Oversigt over sundheds- områdets vedligeholdelses- efterslæb
Peqqissutsimut suliassaqarfik / Sundhedsområdet		640,9 mio. kr.

Najoqqutarisaaq: Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik.

Kilde: Det Grønlandske Sundhedsvæsen.

4.2.8 Pisortat sullissiviisa illuutai

Kapitalimi matumani ilinniartitaanermut suliasaqarfimmi, isumaginninnermut innarlutilinnullu suliasaqarfimmi kiisalu utoqqarnut suliasaqarfimmi misissuinerit aamma qanoq issutsinik nalilersuinerit aallartinneqareersut killiffii nassuiarneqarput.

Ilinniartitaanermut suliasaqarfik

Ullumikkut ilinniartitaanermut suliasaqarfimmi illuutit qanoq issusaannik tulleriissaartumik periaaseqarluni, ingerlaavartumik nalunaarsuisoqartanngilaq.

Taamaattumik iluarsaassinissamik aserfallatsaaliuinermilu pisariaqartitsinerup annertussusaata paasinarsisinnissaa siunertaralugu ilinniartitaanermut suliasaqarfimmi illuutit tamarmik, ilanngullugit ilinniarnertuunngorniartit, inuussutissarsiutinut ilinniartit, ilinniartissut ilinniartullu inaasa, qanoq issusaannik nalunaarsuineq 2022-mi aallartinneqarpoq. Iluarsaassinermut aqutsisoqarfiup nalunaarsuineq, suliasaqarfiup iluani immikkoortumut pilersaarutissamut tunngaviususaaq, isumagisaraa aammalu aserfallatsaaliuinnermi kinguaattoorutit annertussusaata paasinarsisinneqarnissaanut tunngavissiissalluni. Suliassamut tassunga kiisalu kulturikkut sullissivinni assigiinngitsuni, ilanngullugit nunatta katersugaasivia nunattalu atuagaateqarfia, qanoq issusaannik nalilersuinissamut 8 mio. koruunit immikkoortinneqarput.

Qanoq issutsinik nalunaarsuinerit aallartinneqartut suli naammassineqanngillat, taamaattumillu aserfallatsaaliuinnermi kinguaattoorutit paasisinngillat. Taamaattoq ilisimasanik pissarsisoqarsinnaavoq, aningaasartaasa minnerpaaffiik tikkuusisunik. Nuummi Saviminilerinnermut Ilinniartarfik 2017-imi ukiuni 3-5-imi atorsinnaassuseqassangatinneqarpoq aammalu kinguaattoorutit tamatuma tungaanut ineriartorsimanerarneqarlutik, nutaamik illutassamik sananissaq iluaqutissartaqarnerpaasinnaassalluni. Saviminileriffik nutaaq 300-350 mio. koruuninik sanaartornermut aningaasartuuteqarfiussaq nalilisoqarpoq. Ilinniartitaanermut,

4.2.8 Offentlige institutionsbygninger

I dette kapitel beskrives status på igangsatte undersøgelser og tilstandsvurderinger på uddannelsesområdet, social- og handicapområdet samt ældreområdet

Uddannelsesområdet

Der foretages i dag ikke en systematisk, løbende tilstandsregistrering af uddannelsesområdets bygninger.

Der er derfor igangsat en tilstandsregistrering i 2022 af alle uddannelsesområdets bygninger, herunder gymnasier, brancheskoler, seminarer og kollegier med henblik på at afklare omfanget af behovet for renovering og vedligehold. Renoveringsstyrelsen varetager registreringen, som vil danne grundlag for kommende sektorplaner indenfor området og vil understøtte, at omfanget af vedligeholdelse efter efterslæbet belyses. Der er afsat 8 mio. kr. til denne opgave samt til tilstandsvurderinger af forskellige kulturinstitutioner, herunder landsmuseum og landsbibliotek.

De igangsatte tilstandsregistreringer er endnu ikke tilendebragt og der er derfor ikke et overblik over vedligeholdelse efter efterslæbet. Der er dog viden tilgængelig, der indikerer mindstebeløb. Jern og Metalskolen i Nuuk blev tilbage i 2017 anslået til at have en levetid på 3-5 år og at efterslæbet havde udviklet sig derhen, at det kunne være mere fordelagtigt at opføre en ny bygning. En ny Jern- og Metalskole vurderes til at have en anlægsomkostning på 300-350 mio. kr. Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke har i forbindelse med forhandlingerne om finansloven for 2023

Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik 2023-mut aningaasanut inatsisissap isumaqatiginninniutigineqarneranut atatillugu naliliivoq, peqatigisaanik ilinniartuup Sisimiunut nuunneqarnerani, peqatigisaanik 346-385 mio. koruuninik akilinnik Sisimiuni ilinniartut inaannik nutaanik sanaartornermut pisariaqartitsineq anner-tunerulertussaasoq.

Ilinniartut inaannut suliaasaqarfimmi immikkoortumut pilersaarutip immikkoortua siulleg aallartinneqarpoq, tassani ilinniartut inaasa amerlanerpaartaasa aserfallatsaaliuiner-mi qanoq issusaat pitsaanngitsorujussuanngorsimanerisa malitsigisaanik, taartissanik illuliortiterneq kisimi ukkatarineqarluni. Tassani ilinniartut inaanni inissat 500-t missai pineqarput.

Illuutitik Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup ataaniit-tunik, Konto pingaarneq 84.40.12, Ilinniartitaanermi illuutit, ukiumoortumik 31,2 mio. koruuninik aningaasaliissutitik immikkoortitsiviusoq, aqqutigalugu illuutitik aserfallatsaaliuisoqartarlunilu iluarsaasisoqartarpoq.

Meeqqanut suli atualinngitsunut meeqqallu atuarfiinut suliaasaqarfimmi 2015-imi suliaasaqarfiup iluani illuutit qanoq issusaannik nalunaarsuineq ingerlanneqarpoq. Suliaasaqarfiup taassuma iluani 1. januar 2018 atuutilersumik sanaartornermut aningaasaliissutit Namminersorlutik Oqartussaniit kommuninut tunniunneqarput. Piffissami 2018-2027-mi suliaasaqarfiup iluani suliaassat tamar-mik suliarineqarnissaannut, ilanngullugit meeqqanut suli atulinngitsunut meeqqallu atuarfiini illuutit pisariaqavissumik aserfallatsaaliorneqarnissaannut tunngatillugu suliaassat, 1.004,7 mio. atugassiissutigineqassat, 2018-imut ataatsimoortumik tapiissutsinut isumaqatigiissummi ikaarsaarnermi ilusiliinertut isumaqatigiissutigineqarpoq.

vurderet, at der ved en samtidig flytning af institutionen til Sisimiut vil opstå et samtidigt yderligere anlægsbehov til nye kollegier i Sisimiut til en pris på 346-385 mio. kr.

Der er igangsat en fase 1 af sektorplanen på kollegieområdet, der alene har haft fokus på erstatningsbyggerier som følge af, at store dele af kollegiemassen var kommet i en meget dårlig vedligeholdelsestilstand. Der er tale om erstatningsbyggeri af ca. 500 kollegiepladser.

Der foretages vedligeholdelse og reparation af bygninger, som hører under Naalakkersuisu-området for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke, via Hovedkonto 84.40.12, Uddannelsesbyggeri, hvor der er afsat en årlig bevilling på 31,2 mio. kr.

På førskole- og folkeskoleområdet blev der i 2015 udført en tilstandsregistrering af bygninger inden for området. Med virkning fra 1. januar 2018 blev anlægsbevillingerne indenfor dette område overdraget fra Selvstyret til kommunerne. I bloktilskudsaftalen for 2018 blev det som overgangsmodel aftalt, at der i perioden 2018-2027 vil være 1.004,7 mio. til rådighed til udførelse af de samlede opgaver indenfor området inklusivt opgaver omkring kritisk vedligeholdelse af førskole- og folkeskolebygninger.

Isumaginninnermut innarluutilinnul- lu suliassaqarfik

Meeqqanut inuusuttunullu suliassaqarfi-up iluani kommuninit, Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunik imminnullu pigisunik meeqqanut inuusuttunullu kiisalu ulloq unnuarlu sullissiveqarpoq. Illuutit qanoq issusaat pillugu paasissutissat pigineqarput, kisianni aserfallatsaaliuinnermi kinguaattoorutit annertussuserisinnaasaat suli paasinarsinngillat.

Pinasuartumik ingerlaavartumillu iluarsaassinermik aserfallatsaaliuinnermillu suliassaq aningaasanut inatsisikkoortumik aningaasaliissutit atorlugit suliarineqarput.

Suliassaqarfimmut iliuusissanut pilersaarutip, tamatumalu kingorna immikkoortumut pilersaarutip suliarineqarnissaat sulissutigineqarpoq.

Utoqqarnut suliassaqarfik

Utoqqarnut suliassaqarfimmi inissianut kil-liffik pillugu nassuiaat, Isumaginninnermut Suliffeqarnermillu Naalakkersuisoqarfimmit suliarineqartoq, 2021-mi saqqummersinneqarpoq.

Nassuiaat taanna naapertorlugu nuna-mi namminermi qanoq issutsinik nalunaarsuinerup takutippaa, illuutit qanoq innerisa aserfallatsaaliuinikkut pitsaasuseqalersinnissaannut kinguaattoorutit tamarmiusut 30,1 mio. koruuniusut, takuuk takussutissiaq 4.20. Tamanna inisiap suuneranut agguarlugu m²-imut agguaqatigiissillugu 567 koruuninik innerneqarpoq. Kinguaattoorutit annertunersaat utoqqaat najugaqatigiiffiinut tunngapput m²-imut 984 koruuniullutik. Utoqqaat najugaqatigiiffii m²-it tamarmiusut 5 %-ii inorlugit annertussuseqarput, taamaatumillu naliliinerup tamarmiusup ilaannamininnguarlugit. Utoqqaat illui qanoq issutsimikkut pitsaanerupput, tassani inisiat pitsaasumik aserfallatsaaliuinikkut pitsaasuseqalersinnissaannut m²-imut 546 koruunit aningaasartaliunneqassallutik.

Nalunaarsuinerit periaatsimi Facility Management, ingerlanneqarput, tassani qanoq issutsinut nalunaarsuineq maannakkut

Social- og handicapområdet

Inden for børn- og ungeområdet er der kommunale, selvstyreejede og selvejende børn- og unge-samt døgninstitutioner. Der foreligger oplysninger om bygningernes tilstand, men der er ikke et overblik over eventuelt omfang af vedligeholdelsesefter-slæbet endnu.

Akutte og løbende renoverings- og vedligeholdelsesopgaver udføres via bevillinger over finansloven.

Der arbejdes på at udarbejde en handleplan og efterfølgende en sektorplan for området.

Ældreområdet

I 2021 blev der udgivet en redegørelse om *Status på boligmas-sen på ældreområdet*, der var udarbejdet af Departementet for Sociale Anliggender og Arbejds-marked.

I henhold til denne redegørelse viser tilstandsregistreringerne på nationalt plan et samlet efterslæb på 30,1 mio. kr. for at få standen på bygningerne bragt op til god vedligeholdelsesmæssig stand, jf. Figur 4.20. Det giver i gennemsnit et beløb på 567 kr. pr. m² fordelt på boligtype. Det største efterslæb er for ældre-kollektiverne med 984 kr. pr. m². Ældrekollektiverne udgør under 5 % af de samlede m², og udgør derfor en lille andel af den samlede vægtning. Alderdomshjem-mene er i bedst stand, hvor der i gennemsnit skal lægges et beløb på 546 kr. pr. m² for at bringe boligerne i en god vedligehold-elsesmæssig stand.

Registreringerne er foretaget i et Facility Management system, hvor tilstandsregistreringen er opdelt i aktuelt efterslæb, og et

4.20.	Utoqqarnut suliassa qar. fimmi kinguaattoorutit aamma aserfallatsaaliuinissaq pisariaqartinneqartoq		Efterslæb og nødvendigt vedligehold på ældreområdet
--------------	---	--	--

Najuga-qariaaseq	Kinguaa-toorutit	Aserfallat-saaliuineq	Illut amerlass.	m ²	Inissiat amerlass.	Kinguaa-toorutit	Aserfallat-saaliuineq	Vedligehold
Bo-form	Efterslæb	Vedligehold	Antal bygninger	m²	Antal boliger	Efterslæb	Vedligehold	
Utoqqaat illui / Alderdomshjem	16 mio. kr.	46 mio. kr.	22	29.617 m ²	515	546 kr./m ²	1.555 kr./m ²	
Utoqqarnut inissiat / Ældrebolig	12 mio. kr.	61 mio. kr.	191	21.944 m ²	407	563 kr./m ²	2.777 kr./m ²	
Utoqqaat najugaqatigiiffii / Ældrekollektiv	2 mio. kr.	3 mio. kr.	7	1.682 m ²	40	984 kr./m ²	2.018 kr./m ²	
Katillugit / I alt	30 mio. kr.	110 mio. kr.	220	53.243 m²	962	567 kr./m²	2.074 kr./m²	

Najoqqutaq: Utoqqarnut suliassa qar. fimmi inissianut killiffik, 2021. Isumaginninnermut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik.

Kilde: Status på boligmassen på ældreområdet, 2021. Departementet for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked.

kinguaattoorutitut, aammalu piffissami ukiunik 10-nik sivisussusilimmi aserfallatsaaliuinissamut pisariaqartitsinermut naatsorsuutigineqartumut, agguarneqarlutik.

Aserfallatsaaliuinermini kinguaattoorutit nalinginnaasumik atuinermini pisariaqartumik aserfallatsaaliuinissamut taamaallaat tunngassuteqarput. Allanngortiterineritut, nutarterineritut, aserorterisoqarnerata kingorna iluarsaassinertut, qerisoortertut pisariaqartitsinerit allanillu pinasuurtumik pisariaqartitsinerit pilersinnaasut sillimaffigineqanngillat. Aamma isumaqatigiissuteqarnernik aqutsineritut, naatsorsuutitut suliaassallu suliarineqarnerannik malinnaanertut aningaasartuutissat aamma ilanngunneqassapput. Illuutit atorinnaassusaannut sinneruttoq naatsorsorneqanngilaq, taamaalilluni inissiat aserfallatsaaliorneqarnissaat qaqugukut imminut akilersinnaajunnaassanersoq isummerfigineqanngilaq.

Aserfallatsaaliuineq ukiut 10-nut tulluuttunut naatsorsorneqarpoq, aammalu suliaassaq maannakkorpiaq illuutini suliarineqartussaagaluartut aallaavigineqaratik. Ukiunut 10-nut tulluuttunut aserfallatsaaliuinermut aningaasartuutissat aningaasartassai tamarmiusut 110 mio. koruuninut naatsorsorneqarput. Taanna 2017-imi akigititat atorlugit ukiunut 10-nut tulluuttunut m^2 -imut agguaqatigiissillugu 2.074 koruunik inerneqarpoq, tamannalu agguaqatigiissitsinerinnarmi ukiumut m^2 -imut 207 koruunik inerneqarluni. Sanilliukkaanni inissiaatileqatigiiffinni Iserit aamma INI A/S-imi illuartitat, taakkua najugaqarfii akimorlugit m^2 -imut 120 koruuniupput aamma 106 koruuniullutik.

Utoqqarnut suliaasaqarfiup iluani illuutit aserfallatsaaliorneqarnerisaisumagineqarnera kommunit suliaassaraat.

Eqikkaaneq

Pisortat sullissiviisa illutai pisortat aningaasaatai atorlugit sananeqarput ingerlanneqarlutillu. Aningaasanut inatsisikkoortumik aningaasaliissutitigut imaluunniit Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni assersuutigalugu

forventet nødvendigt vedligehold i en 10-årig periode.

Vedligeholdelsesefterslæbet vedrører kun det nødvendige vedligehold ved almindeligt brug. Der tages ikke højde for behov for ombygninger, moderniseringer, reparationer efter hærværk, frostsprængninger og andre akutte behov, der kan opstå. Der skal også indregnes omkostninger til administration af kontrahering, regnskab og opfølgning på opgavernes udførelse. Der er ikke beregnet en restlevetid på bygningerne, der er således ikke taget stilling til, hvornår det ikke længere kan betale sig at vedligeholde på boligerne.

Vedligeholdet er beregnet for de næste 10 år, og tager ikke udgangspunkt i de opgaver, der skulle være udført på bygningerne på nuværende tidspunkt. Det samlede beløb er beregnet til 110 mio. kr. over de næste 10 år i udgifter til vedligehold. Det giver 2.074 kr. i gennemsnit pr. m^2 for en 10-årig periode i 2017 priser, hvilket i et simpelt gennemsnit giver 207 kr. pr. m^2 pr. år. Til sammenligning henlægger boligselskaberne Iserit og INI A/S henholdsvis 120 kr. pr og 106 kr. pr. m^2 på tværs af deres boligafdelinger.

Det er en kommunal opgave at varetage vedligeholdelse af bygninger indenfor ældreområdet.

Opsummering

De offentlige institutionsbygninger opføres og drives af offentlige midler. Enten via bevillinger over finansloven eller gennem samfinansiering mellem Selvstyret og kommunerne til opførelse af eksempelvis ældreinstitutioner. Der er også mulighed for tilskud via finansloven på op

utoqqarnut sullissivinni sanaartornissamut aningaasalersueqatigiinnikkut tamanna pisarpoq. Aamma kommunit timersortarfissuunik imaluunniit timersortarfinnik imminut pigisunik iluarsaassinissamut 50 %-it angullugit aningaasanut inatsisikut tapiissuteqarnissaq periarfissaqarpoq. Aaqqissuussineq taanna timersortarfinni imminut pigisuni immikkut aserfallatsaaliuisoqannginnerata pakkersimaarnissaa siunertaralugu aaqqigallarnertut atuutsinneqalerpoq.

Ingerlatassarpassuit aallartinneqarput, ilanngullugit pisortat sullissiviisa illutaanni qanoq issutsinik nalunaarsuinerit, siunissami ilaatigut aserfallatsaaliuinermini kinguaattoorutinit, iliuusissanut pilersaarutinit tamatumalu kingorna immikkoortunut pilersaarutinit tunngatillugu takussutissat. Utoqqarnut suliaasaqarfimmi nuna tamakkerlugu utoqqarnut inissiat utoqqaallu illuisa qanoq issusaannik sukuumiisumik nalunaarsuisoqarpoq.

til 50 % til renovering af kommunale eller selvejende idrætshaller. Denne ordning blev indført som en midlertidig foranstaltning med henblik på at afbøde manglende vedligehold særligt på selvejende idrætshaller.

Der er igangsat mange aktiviteter, herunder tilstandsregistreringer af de offentlige institutionsbygninger, der på sigt skal skabe overblik bl.a. omkring vedligeholdelses efterslæb, handleplaner og efterfølgende sektorplaner. På ældreområdet er der foretaget en grundig tilstandsregistrering af ældreboligerne og ældreinstitutionerne i hele landet.

4.2.9 Aserfallatsaaliuiner mi aningaasaleeqqinnissamilu kinguaattoorutitut ataatsimoortumik takussutissiaq

Immikkoortoq 4.2.1-imi taaguutit assigiinngitsut nalinginnaasumik paasineqartarnerat allaaserineqarpoq.

Taaguutit qanoq suliaqarfigineqartarnerut, suliaasaqarfiit assigiinngitsut paasisutissaataasa pissarsiarineqarsinnaasut misissorneqarnerisa takutippaa, tamanalu tamatuma kingorna naatsorsuinernut pingaaruteqalerpoq.

Taamaattumik naatsorsukkat tamarmiusut matuma kingulianiittut kukkuneqarsinnaanerat sillimaaffigineqassaaq, periaatsit assigiinngitsut akimorlugit taaguutit suliaqarfigineqarlutik sanilliunneqartarmata, naatsorsuinernut tamatuma malit-sigisaanik nalorninartortaqluni.

Takussutissiaq 4.21-imi takutinneqarpoq aserfallatsaaliuiner mi aningaasaleeqqinnissamilu kinguaattoorutit tamarmiusut 7,2-7,3 mia. koruuniusut. Aserfallatsaaliuiner mi kinguaattoorutit annertunersai inissianut attartortittakkanut suliaasaqarfiup aamma nukissiamik imermillu pilersuinermut suliaasaqarfiup iluaniipput. Taamaattoq maluginiagassaa voq Mit-tarfeqarfiit ataanni kinguaattoorutit tas-saammata kinguaattoorutit naatsorsukkat, ukiuni ataasiakkaani nalikilliliinerit aningaasaleeqqinnerillu nikingassutai takorluuilluni naatsorsorlugit naatsorsorneqartut. Taamaalluni pissusiviusuni kinguaattoorutit ataasiakkaatigut nalilersorneqarnerat tassani pineqanngilaq, taamatullu suliffeqarfiup sanaartugaatinit pigisaasa nalillit akiviisa ineriartornerat sillimaaffigineqarani.

Tassunga ilanngutissapput suliaasaqarfiit aserfallatsaaliuiner mi kinguaattooruteqarfiusut, maannakkorpiq erseqqinnerusunik paasissutissanik peqarfiunngitsut, ilanngullugit ilinniartitaanermut suliaasaqarfik, isumaginninnermut in-narluutilinnullu suliaasaqarfik kiisalu ilageeqarnermut suliaasaqarfik.

4.2.9 Samlet overblik over vedligeholdelses- og reinvesteringsefterslæb

I afsnit 4.2.1 blev den gængse opfattelser af de forskellige begreber gennemgået.

Gennemgangen af de forskellige sektorer tilgængelige oplysninger viser, at der er forskellige tilgange til, hvorledes begreberne operationaliseres, hvilket efterfølgende får betydning for opgørelserne.

Nedenstående samlede opgørelse må derfor tages med det forbehold, at der sammenlignes på tværs af forskellige måder at operationalisere begreberne på med den usikkerhed som deraf følger for opgørelserne.

Figur 4.21 viser, at det samlede vedligeholdelses- og reinvesteringsefterslæb er på 7,2-7,3 mia. kr. De største vedligeholdelsesefterslæb er indenfor lejeboligområdet henholdsvis energi- og vandforsyningsområdet. Det er dog værd at bemærke, at efterslæbet under Mit-tarfeqarfiit er et beregnet efterslæb, opgjort som en teoretisk beregnet forskel mellem afskrivninger og reinvesteringer i de enkelte år. Der er dermed ikke tale om en konkret vurdering af det faktiske efterslæb, ligesom der ikke er taget højde for udviklingen i kostpriserne på virksomhedens anlægsaktiver.

Hertil kommer områder med vedligeholdelsesefterslæb, hvor der pt. ikke ligger nærmere data, herunder på uddannelsesområdet, social- og handicapområdet samt kirkeområdet.

4.21.	Aserfallatsaaliuinerminingaasaleeqqinnissamilu kinguaattoorutinit tamarmiusunut naatsorsukkat		Opgørelse over det samlede vedligeholdelses- og reinvesteringsefterslæb
--------------	--	--	--

Suliassaqaarfik, suliffeqaarfik	Kinguaattoorutit (mio. kr.)	Ukioq naatsorsuiffiusoq	Kinguaattoorutinit naatsorsuinnermut periaaseq
Sektor, virksomhed	Efterslæb (mio. kr.)	Opgørelsesår	Metode for opgørelse af efterslæb
Inissiat attartortittakkat* / Lejeboliger*	2.400 – 2.510	2022-2024	Pissusiviusuni kinguaattoorutit / Faktisk efterslæb
Nukissiamik imermillu pilersuineq / Energi- og vandforsyning	2.384	2020	Pissusiviusuni kinguaattoorutit / Faktisk efterslæb
Mittarfiit / Lufthavne	1.048	2021	Kinguaattoorutit naatsorsukkat / Beregnet efterslæb
Umiarsualiviit / Havne	259	2021	Pissusiviusuni kinguaattoorutit / Faktisk efterslæb
Nioqqutissanik pilersuineq / Vareforsyning	479	2022	Pissusiviusuni kinguaattoorutit / Faktisk efterslæb
Peqqinnissaq / Sundhed	641	2022	Naatsorsorneqaleruttorput / Under opgørelse
IT	-		Naatsorsorneqann-gillat / Ikke opgjort
Pisortat illuutaat, sullissiviit / Offentlige bygninger, institutioner:			
Ilinniartitaanermut suliassaqaarfik / Uddannelsesområdet	-		Naatsorsorneqaleruttorput / Under opgørelse
Isumaginninnermut innarluutilinnullu suliassaqaarfik / Social- og handicapområdet	-		Naatsorsorneqaleruttorput / Under opgørelse
Utoqqarnut suliassaqaarfik** / Ældreområdet**	30	2021	Pissusiviusuni kinguaattoorutit / Faktisk efterslæb
Katillugit / I alt	7.241 – 7.351		

Nassuiaat: * Inissianut attartortittakkanut suliassaqaarfimmi naatsorsukkat aamma kommunini inissianik attartortittakkanik imaqaqput.

Nassuiaat: ** Illunik utoqqarnut suliassaqaarfiup ataaniit-tunik aserfallatsaaliuineq kommuninit isumagineqarpoq.

Note: *: Opgørelsen af lejeboligområdet indeholder også kommunale lejeboliger.

Note: ** Vedligeholdelse af bygninger under ældreområdet varetages af kommunerne.

4.3 Aningaasalersuineq

Immikkoortumi matumani suliaasaqar-

finni assigiinngitsuni aserfallatsaaliuineq qanoq aningaasalersorneqarnerisooq aammalu periarfissat suut isumaliutersuutigineqarsinnaanersut, erseqqinnerusumik qimerloorneqarpoq. Taamaattoq erseqqisarneqassaaq suliaasaqarfiit ataasiakkaat tamarmik iluanni kinguaattoorutit angumaffiginissaannut aningaasalersuiner-mut pilersaarummik suliaqarnissaaq nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaatip killigisitaata avataanniimmat. Tamanna iluaqutaasumik suliaasaqarfinni immikkoortumut pilersaarutini ataasiakkaani ilaatinneqarsinnaavoq.

Atuisunit aningaasalersuineq aamma akileraarutinit aningaasalersuineq

Pingaarnepaatigut pigisap nalillip aserfallatsaaliorneqarnissaa atuisut akiliutaannit imaluunniit akileraarutinit imaluunniit taakkua ataqatigiissillugit aningaasalersorneqarsinnaavoq.

Atuisut akiliutaannit aningaasalersuineq imaluunniit atuisut akiliuteqartinneqarneranni, innuttaasut imaluunniit suliffeqarfiit sullissinermik, pisortat atuutsinnissaani imaluunniit taassuma aningaasalersorneqarnerani akuuffigisaanik, atuinerminnut toqqaannartumik akiliuteqartarput.

Aningaasalersuineq qanoq iliorluni pissarsiarineqartarnerisooq pingaaruteqannginngilaq. Atuisut akiliutaasa akileraarutiniillu aningaasalersuinerup assigiinngissutaasa ilaat tassaaavoq, akileraarutinit aningaasalersuiner-mi akiliuteqarnerup atuinerullu atassuteqarunnaarsinneqartarnerat, taamaaliornermi atuisunut ataasiakkaanut ujartuinerup killilersimaarnissaanut kajumissuseqartitsisoqartarnani. Kisian-nili atuisut akiliuteqartarnerisa kingunerisaanik ataasiakkaat sullissinerup nalinga akiliuteqarnermut naapertuussinnaappat aatsaat sullissinissamik ujartuisarlutik.

Takussutissiaq 4.22-mi takuneqarsinnaavoq suliaasaqarfiit arlallit annertunerusumik annikinnerusumilluunniit atuisut akiliuteqartinneqartarnerat ilaatinneqar-toq.

4.3 Finansiering

I dette afsnit ses der nærmere på, hvorledes vedligeholdelse finansieres i de forskellige sektorer og hvilke muligheder, der kunne overvejes. Det skal dog understreges, at udarbejdelsen af en egentlig finansieringsplan for indhentningen af efterslæb indenfor hver enkelt sektor falder uden for landsplanredøgørelsens rammer. Dette kan med fordel indgå i de enkelte sektors sektorplaner.

Brugerfinansiering og skattefinansiering

Helt overordnet kan et aktivs vedligeholdelse finansieres via brugerbetaling eller over skat-terne eller kombinationer heraf.

Brugerfinansiering eller brugerbetaling anvendes som betegnelse for forskellige typer af situationer, hvor borgere eller virksomheder bidrager direkte med en betaling ved et forbrug af en ydelse, som det offentlige er involveret i tilvejebringelsen eller finansieringen af.

Det er ikke uvæsentligt, hvorledes finansieringen tilvejebringes. En af forskellene mellem brugerbetaling og skattefinansiering er, at skattefinansiering afkobler betaling og forbrug, hvorved der ikke er noget incitament for den enkelte bruger til at begrænse efterspørgslen. Brugerbetaling bevirker derimod, at den enkelte kun vil efterspørge ydelsen i det omfang værdien af ydelsen vurderes til at stå mål med betalingen.

Af Figur 4.22 fremgår det, at der i mange sektorer indgår brugerbetaling i større eller mindre grad.

4.22.	Aserfallatsaaliuinerup anigaasalersorneqar- neranut takussutissiaq		Oversigt over finansiering af vedligehold
--------------	---	--	--

Suliassa qarfik	Pingaarnertut atuisut akiliutaa	Ilaatigut atuisut akiliutaat	Pingaarnertut akileraarutinit anigaasalersorneqarpoq	
	Primær brugerbetaling	Delvis brugerbetaling	Primær skattefinansiering	Område
Nukissiamik imermillu pilersuineq	X			Energi- og vandforsyning
Mittarfiit		X		Lufthavne
Umiarsualiviit*			X	Havne*
Inissiat attartortittakkat		X		Lejeboliger
Nioqqutissanik pilersuineq		X		Vareforsyning
Peqqinnissaq			X	Sundhed
Pisortat sullissi-viisa illutai			X	Offentlige institutionsbygninger

Nassuiaat: * Nuummi (Sikuki Harbour A/S) umiarsualivup sullitaasa ilaannut umiarsualivimmi atortorissaarutitut atuinerit akiliuteqartitsisoqartarpoq, kisianni sumiiffinni allani taamaagani.

Note: * I Nuuk (Sikuki Harbour A/S) er der brugerbetaling for havnefaciliteter for dele af havnens kunder, men øvrige steder er der ikke.

Nukissiamik imermillu pilersuinerit suliassa qarfik atuisut akiliutaannit anigaasalersuineq annertuumik atornerarpoq. Atuinerit suussusaannut assigiinngitsunut, innaallagissamut, imermut kiassarermullu atuisuni ataasiakkaani ungasianiit uuttuutini atuasooqartarpoq, taamaalilluni atuinerup akilersinnissaa pisariitsuulluni aammalu sunut akiliinerluni atuisup pisariitsumik paasisimasaa qarfigisarlugu. Taamaalilluni kinguaattoorutit pioreersut atuisut akiliutaasa qaffannerisigut naammassiniarneqassappata, atuisut akiliutaannit anigaasalersuinerup allanngortinnissaa pisariitsuusussaavoq.

Mittarfinnut suliassa qarfik taamatutaaq suliffeqarfiup qulimiguullinnut mittarfiisa timmisartoqarfiisalu atornerarneranut akiliuteqarnissamut akiliisitsisarnermut periaatsimik pilersitsisoqarsimavoq.

På energi- og vandforsyningsområdet er der udpræget grad af brugerfinansiering. Der er for de forskellige forbrugskategorier, el, vand og varme, installeret fjernaflæsere hos de enkelte forbrugere således, at det er nemt både at opkræve forbruget og nemt for forbrugeren at få indsigt i, hvad der betales for. Det vil således være nemt at ændre på brugerfinansieringen, hvis det eksisterende efterslæb skal imødegås ved øget brugerbetaling.

På lufthavnsområdet er der ligeledes et etableret system for opkrævning af betaling for anvendelse af virksomhedens

Atuisartut (ilaasut) aammalu timmisartunik suliaqartartut (ass. Air Greenland A/S) suliffeqarfiup pigisaasa nalillit ator-neqarnerisa aningaasalersornissaannut akiliisinneqartarput.

Tassani taamaalilluni atuisut akiliutaan-nik akiliisitsinissamut ingerlalluartumik periaaseqartoqarpoq, atuisut sorliit tim-misartotoqarfinni aamma qulimiguulinnut mittarfinni sorlarni aningaasartuutitut sorlarnut (timmisartumi ilaasoq, timmi-sartumik suliaqartuusoq) akiliisussaane-rannut tunngatillugu assigiinngisitaartit-sisoqarsinnaalluni.

Tassani aamma kinguaattoorutit pioreer-sut angummaffigineqartussanngorlugit, immaqalu siunissami kinguaattooruteqar-nissaq pinngitsoortittussanngorlugu, atu-isut akiliuteqartinneqarneranni oqimaaga-tigiissitsisoqarsinnaavoq. Takussutissiami matuma siulianiittumi suliaasaqarfiup *ilaa-tigut atuisut akiliutaasa* ataani inissii-neq, maannakkut aaqqiinerup aningaa-sanut inatsisikkut aningaasaliissutitigut suliaasaqarfiup pigisaasa nalillit aserfal-latsaaliorneqarnerannut aningaasaler-sueqataanissamik pisariaqartitsinermik malitseqartoq, takussutissaavoq.

Umiarsualivinnut suliaasaqarfimmi Inatsi-sartut inatsisaata nr. 9, 3. juni 2015-imeer-sup akuerineqarnerani Namminersorlutik Oqartussat umiarsualiviinik kommunillu umiarsualiviinik atuinnermut akigititanik aalajangersaanissamut siullermeertu-mik periarfissiisoqarpoq. Ullumi killiffim-mi taamaallaat Nuummi Sikuki Harbour A/S-imi umiarsualivimmi atortorissaaru-tit ator-neqarnerannut atuisut ilaannik akiliuteqartitsisoqartarpoq. Taamaalilluni aserfallatsaaliuinnermut tunngasortaata aningaasalersornissaanut tapertaasin-naasumik atuisut akiliuteqartarnerannut periaatsimik suliaqarnermi pilersitsisoqar-sinnaavoq. Takussutissiaq 4.22-imi immer-sukkami umiarsualivinnut suliaasaqarfiup immikkoortumi *pingaarnertut akileraaruti-nit aningaasalersorneqarpoq* inissinneqar-nerani taamaalilluni pissutaavoq, aser-fallatsaaliuinnermut aningaasassat ator-neqartut ullumikkut umiarsualiveqarfiit amerlanerpaartaanni aningaasaqarnermut

heliporte og lufthavne. Det er både for forbrugerne (passa-gerne) og for flyoperatørerne (f.eks. Air Greenland A/S), der opkræves finansiering af brug af virksomhedens aktiver.

Her er der således et veletab-leret system til opkrævning af brugerbetaling, hvor der kan dif-ferentieres i forhold til, hvilke brugere der skal betale for hvilke omkostninger (flypassagerer, fly-operatører) på hvilke lufthavne og heliporte.

Det vil også her være muligt at balancere brugertalingen på en måde, så eksisterende efter-slæb indhentes og et eventu-elt fremtidigt efterslæb undgås. Indplaceringen af området i ovenstående figur under *delvis brugerbetaling* er et udtryk for, at det nuværende set-up med-fører behov for medfinansiering af vedligeholdelse af sektorens aktiver via bevillinger over finansloven.

På havneområdet blev der ved godkendelse af Inatsisartutlov nr. 9 af 3. juni 2015 for første gang skabt mulighed for at fastsætte takster for brug af Grønlands Selvstyres havne og kommu-nale havne. Status i dag er, at det alene er i Nuuk ved Sikuki Harbour A/S, at der fra dele af brugerne opkræves betaling for brug af havnens faciliteter. Det er således i praksis muligt at eta-blere brugerbetalingssystemer, der kan bidrage til finansiering af vedligeholdelsesdelen. Bag-grunden for at havneområdet i skemaet i Figur 4.22 er placeret i kategorien *primær skattefinan-siering* skyldes således, at de an-vendte midler til vedligehold for langt de fleste havneanlæg i dag finansieres over bevillinger over finansloven.

inatsisikkoortumik aningaasaliissutinit aningaasalersorneqarnerat.

Inissianut attartortittakkanut suliassaqarfimmi qaammatikkaartumik ineqarnermut akiliummik, atuisup pigisamik nalilimmik imaluunniit inissiamik, ilanngullugu taassuma aserfallatsaaliorneqarnera, atuinermi akiliutaanik, akiliisitsisarnermut tunngatillugu periaaseq ingerlalluarpoq. Maannakkut kinguaattoorutaasut anner-tussusaasa ersarissumik takutippaa, piffissami ingerlareersumi — sulilu taamaalluni — illuutit aserfallatsaaliorneqarnissaanut aningaasalersuineq naammangitsoq. Taamaattoqarnerani inissianut attartortittakkanut suliassaqarfik takussutissiami immikkoortumi *ilaatigut atuisut akiliutaat* inissinneqarpoq, tassami atuisut ullumik-kut pigisat nalillit aserfallatsaaliorneqarnerannut tapersiisarmata, kisianni naammangitsumik.

Pisortat inissiaataasa attartortittakkat aserfallatsaaliuineri qanoq ittuunerisa iluarsartorteqqinnissaannut annertuneru-sumik aningaasalersuutissarsinissaq pillugu 2023-mut aningaasanut inatsimmi oqaasertaliussaq ilanngunneqarpoq.

Oqaasertaliussani Naalakkersuisut Inatsisartut Aningaasaqarnermut akileraartarnermullu Ataatsimiititaliaata akuersissuteqareerneratigut Namminersorlutik Oqartussat imaluunniit pisortat ataatsimoorussamik aktiaateqarluni ingerlatseqatigiiffiutaannut, suliniutit aalajangersimasut aningaasalersornissaannut katillugit 1,5 mia. koruunit tungaannut taarsigassi-inissamut arlalinnilluunniit taarsigassi-nissamut imaluunniit taarsigassarsianut qularnaveeqqusiinissamut piginnaatinneqarput. Namminersorlutik Oqartussat inissiaataanni attartortittakkani (ilaqtariinnut arlalinnut illuni) iluarsaassinissamut pisariaqartitsinerit annertusiar-tuinnartut apparsariartuaarneqarnissaat taamaalillunilu Pilersaarutaasumik, Piffis-sakkaartumik Aserfallatsaaliineri (PPV) aningaasanik naammattunik immikkoor-titsinissamut tapiissuteqarnissap aamma qulakkeerneqarnissaa aningaasalersu-nermi siunertaapput. Taarsigassiinissanut qularnaveeqqusiinernullu taama ittunut

På lejeboligområdet er der en veletableret praksis omkring opkrævning af den månedlige husleje, som er brugerens betaling for anvendelse af aktivet eller boligen, herunder dets vedligeholdelse. Det nuværende efterslæbs størrelse viser med tydelighed, at der bagud i tid har været — og stadig er — en underfinansiering af vedligeholdelse af bygningerne. Dette forhold gør, at lejeboligområdet i figuren er indplaceret i kategorien *delvis brugerbetaling*, da brugerne i dag bidrager til vedligeholdelse af aktiverne, men ikke i tilstrækkeligt omfang.

I finansloven for 2023 er der indføjet tekstanmærkning om tilvejebringelse af yderligere finansiering til en gradvis genopretning af vedligeholdelsestilstanden i de offentlige lejeboliger.

Tekstanmærkningene bemyndiger Naalakkersuisut til, med godkendelse af Inatsisartuts Finans- og Skatteudvalg, at optage et eller flere lån, eller stille garantier for lån til et selvstyrejet eller fællesoffentligt aktieselskab, med henblik på op til samlet set 1,5 mia. kr. til brug for finansiering af konkrete indsatser. Finansieringen har til formål gradvist at nedbringe det akkumulerede renoveringsbehov i Selvstyrets udlejningsboliger (flerfamiliehuse) og samtidigt sikre et bidrag til afsættelse af tilstrækkelige midler til Planlagt, Periodisk Vedligehold (PPV). Udnyttelsen af bemyndigelsen til en sådan låntagning eller garantistillelse forudsætter som minimum:

aningaasaliissutitik atuinnermut minnerpaamik uku piumasaqaataapput:

- iluarsaassinissamut suliniutitut aningaasalersuinissamut piviusunngortitsinissamullu pilersaarut, taarsigasarsinikkut suliniutitigullu inissianik attartortittakkanik aserfallatsaaliuinnermut ajornartorsiutit aaqqiivigineqarsinnaanissaannik, tassunga ilanngullugu Naalakkersuisut matumunnga aningaasanik atuinnerannik immikkoortumi nr. 2-mi aamma nr. 3-mi piumasaqaatinik allassimasunik eqquutsitsinermik kiisalu iluarsaassinissamik pisariaqartitsinerup naammassineqarnerani najugaqatigiiffinni amigartooruteqarfiusussamik missingersuuteqannginnissamik naatsorsuuteqannginnermik takutitsisoq.
- Namminersorlutik Oqartussat inissiaataannut attartortittagaannut aningaasartuutit isertitaallu (cashflow) ukiuni 30-ni sivikinnerusumiluunniit minnerpaamik 0-imukartinneqarnissaannik aningaasalersuinermut pilersaarut. Cashflow tassavaq taarsigassiinermi iluanaarutinit isertitat, ineqarnermut akiliutit (aningaasaliissutinit iluanaarutit ilanngullugit) aamma aningaasanut inatsimmit tapiissutit ernianik aningaasartuutit, akilersuutit, inissiat ingerlannerinit, tassunga ilanngullugit aserfallatsaaliuinnermut aamma ukiuni arlalinni naammattumik aserfallatsaaliuisoqannginneranit ajornartorsiutitik pilersunik aaqqiiniarnermut aningaasartuutit ilanngaatigereerlugit.
- Namminersorlutik Oqartussat inissiaataannut attartortittagaannut Pilersaarutaasumik, Piffissakkaartumik Aserfallatsaaliuinnermut (PPV) aningaasanik naammattunik missingersuusior-toqassasoq, takukkit aamma najugaqatigiiffinni oqimaaqatigiissitsinissaq pillugu inissianut attartortittakkanut peqqussummi aalajangersakkat.

Tassunga atatillugu pingaaruteqartoq tassavaq, taarsigassarsinissamut pissusiviusuni aningaasaqarnikkut tunngavissaqarnissap qulakkeernissaa

- en finansierings- og implementeringsplan for renoveringsindsatsen der sandsynliggør, at det med lånoptaget og øvrige indsatser vil være muligt at løse vedligeholdelsesproblemerne inden for lejeboligområdet, herunder at Naalakkersuisuts anvendelse af midlerne hertil lever op til de i punkt nr. 2 og nr. 3 anførte betingelser, samt at der ikke forventes budgetteret med underskud i boligafdelingerne, når renoveringsbehovet er bragt i bund.
- en finansieringsplan hvor cashflowet for Selvstyrets udlejningsboliger som minimum går i 0 over en 30-årig eller kortere periode. Cashflowet defineres som indtægter i form af låneprovenu, huslejer (inkl. kapitalafkast) og tilskud fra finansloven fratrasket udgifter i form af renter, afdrag samt omkostninger til ejendommenes drift, inkl. vedligeholdelse, og indhentning af de opståede problemer med som følge af utilstrækkeligt vedligehold gennem en lang årrække.
- at der budgetteres med tilstrækkelige midler til Planlagt, Periodisk Vedligehold (PPV) for Selvstyrets lejeboliger, jf. også lejeforordningens bestemmelser om balance i boligafdelingerne.

Det er i denne forbindelse en væsentlig pointe, at udnyttelsen af tekstanmærkningens bemyndigelse til lånoptag forudsætter et forudgående planlægningssarbejde og renoveringsarbejde med henblik på at sikre et reelt økonomisk grundlag for lånoptaget. Tekstanmærkningen kan således ikke blot anvendes til at

siunertaralugu, taarsigassarsinissamut oqaasertaliussami piginnaatitsissuteqarnerup atorreqarnissaanut, sioqqutsumik pilersaarusiormik suliaqarnissaq iluarsaassinermillu suliaqarnissaq pisariaqartoq. Oqaasertaliussaq taamaalilluni inissianut attartortittakkanut suliaasaqarfiup pisortanit nalinginnaasumik tapiisuteqarfigineqartarnerata annertusitinnissaanuinaq atorreqarsinnaanngilaq.

Nioqqutissanik pilersuinnermut suliaasaqarfimmi Namminersorlutik Oqartussat aamma KNI A/S Kiffartuussinissamut isumaqatigiissuteqarput, ulluinnarni nioqqutissanik nioqqutigineqartussanik imaluunniit nalinginnaasumik nioqqutigineqartussanik erseqqinnerusumik isumaqatigiissutigineqartunik pilersuinissamik qulakkeernittumik. Suliaasaqarfiup immikkoortumi *ilaatigut atuisut akiliutaat* inissinneqarneranut taamaalilluni pissutaavoq, isumaqatigiissutigineqartumi *ilaatigut* nalinginnaasumik nioqqutigineqartussanik neqeroorutissaqarnissap qulakkeerneqartussaanera aammalu sanaartukkat (pisi-niarfiit, quersuit il.il.) isumannaatsumik pitsaassuseqartinnissaasa aserfallatsaaliorneqarnerisalu ingerlaavartumik qulakkeerneqartussaanerat. Tassani aamma nioqqutissanut akigititatigut — atuisut akiliutaat (qaffanneqartut) atorlugit aserfallatsaaliuinnermut kinguaattoorutit amerliartoreersut annikillisinnissaannut, peqatigisaanillu aserfallatsaaliuinnerup naammattumik annertussuseqarnissaata tunngavissinnissaanut, periarfissaqartussaavoq.

Peqqissutsimut suliaasaqarfimmi aamma pisortat sullissiviisa illutaanni illuutiniq sanaartukkanillu aserfallatsaaliuineq aningaasanut inatsisikkut aningaasaliissutitigut aningaasalersorneqarput. Suliaasaqarfiit taakkua tunngaviumik atugarissaarnissamut sullissiviunerat nalinginnaasuvoq, taakkununnga atuisut akiliutaannik nalinginnaasumik akiliisitsisoqartarani, ilanngullugu illuutit sanaartukkallu aserfallatsaaliorneqarnerat. Ilinniartut inai suliaasaqarfiuvoq ilinniartut inai pillugit Inatsisartut inatsisaanni nr. 42, 12. december 2019-imi maleruagassiivigineqarlutik. Inatsit taanna naapertorlugu

øge den generelle offentlige subsidiering af lejeboligområdet.

På vareforsyningsområdet er der indgået en servicekontrakt mellem Selvstyret og KNI A/S, der sikrer forsyning af et nærmere aftalt detailvaresortiment eller basissortiment. Baggrunden for at området er placeret i kategorien *delvis brugerbetaling* skyldes således, at den indgåede kontrakt bl.a. skal sikre dette udbud af basissortimenten og løbende at sikre en forsvarlig stand og vedligeholdelse af anlæggene (butikker, lagerfaciliteter m.m.). Der vil også her være adgang til over varepriserne — via (øget) brugerbetaling at reducere et allerede ophobet vedligeholdelsesefterslæb og samtidig understøtte et tilstrækkeligt vedligeholdelsesniveau.

På henholdsvis sundhedsområdet og offentligt institutionsbygninger finansieres vedligeholdelse af bygninger og anlæg via bevillinger over finansloven. Disse områder er udpræget grundlæggende velfærdsinstitutioner, som der ikke har været tradition for at opkræve brugerbetaling til, herunder til vedligeholdelse af bygninger og anlæg. Kollegier er et område der reguleres af Inatsisartutlov nr. 42. af 12. december 2019 om kollegier. I henhold til denne lov fastsættes husleje og depositum på finansloven. Af finansloven fremgår det, at den månedlige husleje (brugerbetaling) for et værelse er fastsat til at være 850 kr. Det er ligeledes anført, at huslejesatserne ikke har været justeret siden slutningen af 1990'erne.

ineqarnermut akiliut aamma qularnaveeq-qusiissutissaq aningaasanut inatsimmi aalajangersarneqartarput. Aningaasanut inatsimmi allassimavoq ineeqqamut qaammatikkaartumik ineqarnermut akiliut (atuisut akiliutaat) 850 koruuniusussanngorlugu aalajangersarneqartoq. Taamatuttaaq aamma allassimavoq ineqarnermut akiliummut akigititat 1990-ikkut naalerneranniilli iluarsineqarsimangitsut.

Eqikkaaneq

Ullumikkut suliaasaqarfiit amerlanersaan-ni akiliisarnermut periaatsimik ingerlallu-artumik ingerlatsisoqarpoq, atuisut pigisat nalillit aserfallatsaaliorneqarnerannut aningaasalersuinissaat imaluunniit atuisut aningaasalersueqataanissaat periarfissiisutigineqarluni.

Atuisut akiliutaannit aningaasalersuiner-mi atuisut pigisamik nalilimmik atuinissamut piareersimanerat ersarinnerulersinneqar-sinnaavoq, taamaallillunilu pigisap nalillip pitsaassusaa annertussusaalu pitsaaneru-sumik aaqqissuunneqarsinnaalluni. Atui-sut akiliutaannit aningaasalersuinerup saniatigut pigisap nalillip pisariaqartumik aserfallatsaaliorneqarnissaanut tamatuma qulakkeereqataanera aamma atuisut ta-matumuuna sanaartukkamut akisussaa-sutut misigisimanerulerneranut aamma iluaqutaasussaavoq. Tamanna assersuuti-galugu umiarsualivinnut suliaasaqarfimmi atuisut akiliutaannik atuutsitsilernissamut tunngavilersuutitut allassimavoq.

Taamaattoq aamma pigisani aalajanger-simasumik suussusilinni atuisut akiliu-taannik atuutsitsilerneq qanoq siuner-taqartiginersoq killeqarpoq. Assersuuti-galugu umiarsualiviit aalajangersimasut najukkami innuttaasunut aalajangiisuul-luinnartumik pingaaruteqarput aammalu atuisut akiliutaannik ingerlatsinermut aserfallatsaaliuinernullu aningaasar-tuutinut naapertuuttunik atuinissamut naammattumik kaaviiaartitsisinnaanatik, tamannalu assersuutigalugu nunaqar-finni umiarsualivinni amerlasuuni atuup-poq. Tassani atuisut akiliutaannik akiliisit-siannginnermi imaluunniit taamaattoq erseqqinnerusumik aalajangerneqartunik

Opsummering

Der er i dag for de fleste sektorer veletablerede betalingsmekanismer, der skaber mulighed for, at brugerne enten finansierer vedligeholdelse af aktiverne eller at der er en medfinansiering fra brugerne.

Brugerfinansiering kan skabe en tydeliggørelse af brugernes parathed til at anvende et aktiv og dermed en bedre tilrettelæg-gelse af aktivernes kvalitet og omfang. Udover at brugerfinan-siering er med til at sikre den nødvendige vedligeholdelse af aktiverne kan det også være medvirkende til at brugerne derigennem kan få en større an-svarsfølelse overfor de fysiske anlæg. Dette er anført som argu-ment for at indføre brugerbetal-ing på f.eks. havneområdet.

Der er dog også begrænsninger for, i hvilket omfang det er formålstjenligt at indføre bruger-betaling på visse typer af aktiver. For eksempel er visse havne af afgørende betydning for lokal-samfundet og uden tilstrække-lig omsætning til at kunne bære brugerbetaling, der står i forhold til drifts- og vedligeholdelses-omkostningerne, hvilket f.eks. gælder et antal bygdehavne. Her vil såvel administrative hensyn som hensyn til lokalsamfundets forsyning kunne begrunde, at der ikke opkræves brugerbeta-ling eller dog kun i et nærmere bestemt og begrænset omfang.

Omvendt betyder de demogra-fiske forskydninger i de kom-mende år, hvor færre skal for-sørge flere, et behov for at prioritere midler på de offentlige budgetter til de mest centrale offentlige opgaver.

killilimmillu annertussusilimmik atuisut akiliutaannik akilisitsisarnermut, allaffis-sornermi mianerisassat taamatullu najuk-kami innuttaasut pilersorneqarneranni mianerisassat tunngavilersuutaasinnaas-sapput.

Paarlattuanik ukiuni aggersuni innuttaasunut paasissutissat nikinnerisa kingunerisaanik, ikinnerusut amerlanerusunut pilersuisussaallutik, pisortat missingersuutaanni aningaasassat pisortat suliassaannut qitiutinneqarnerusunut pingaarnersiui-nermi salliutitsinissaq pisariaqartinneqarpoq.

Tamatumani suliaqarnermi ilaatigut tassaassapput utoqqarnut, peqqissutsimut, isumaginninnermut ilinniartitaanermullu suliassa qarfiit. Suliassa qarfiit taakkua ilu-anni suliassanik sularinninnissap tunnga-vissinnissaanut ilaatigut sanaartukkannut aserfallatsaaliuinnermullu aningaa-sassanut tunngatillugu sukannerneru-sumik pingaarnersiui-nermi, ilaatigullu suliassa qarfinni allani ajornartinnagu atuisut akiliutaasa qaffanniarneqarnissaannik pisariaqartitsinerup tungaanut, aningaa-saqarnikkut tamanna tatisimannilertussaavoq.

Det vil i praksis blandt andet være ældre-, sundheds- social- og uddannelsesområdet. Dette vil lægge et økonomisk pres på dels at prioritere skarpere ifm. midler til anlæg og vedligehold inden for disse områder for at understøtte opgaveløsningen, dels i retning af behov for at søge øget brugerbetaling på andre områder, hvor dette er muligt.

4.4 Eqikkaaneq piffissalersuinerlu — aningaasalersuutit siunissamut isumannaar-nissaannut naleqqat pilersaarusiorterlu

Pisortat pitsaasumik sullissinissaannut inuiaqatigiillu atugarissaarneq qaffasilluni ingerlalluarnissaannut pikkorissunik suli-soqarnissaq aammalu aningaasalersuutit ingerlalluarnissaat pisariaqarpoq. Pisortat aningaasaliineri ullumikkut ingerlanneqartut inuiaqatigiit ineriartornerannut, atugarissaarnermut ukiorpassuarnilu tunisassiornissamut iluaqutaapput.

Maannakkut aningaasalersuutit, ullumikkut atuuttut, taamaaqataani ukiut qulikkaat siuliini pisortat aningaasaliisarnerisik kinguneraat. Mittarfinni, nukissiani (erngup nukinga), IT-nut attaveqaasersuutini, inissiani aammalu pisortat sullissiviisa illutaanni arlalinni annertuunik aningaasaliisoqarpoq.

Siunissami assersuutigalugu mittarfinni erngullu nukingani annertooujussuarnik suli aningaasaliisoqartartussaavoq, kisianni peqatigisaanik aningaasalersuutit pioreersut aserfallatsaaliorneqartartussaapput pisinnaasallu ingerlaavartumik naleqqussarneqartartussaallutik.

Aningaasalersuutit ilai naammattumik aserfallatsaaliorneqanngitsut ersarissumik malunnarpoq, ilaatigut aserfallatsaaliuinerimi kinguaattoorutit pilersimasut annikillisinissaannut suliniuteqarnerup ilaatigullu siunissami aserfallatsaaliuinerimi kinguaattooruteqalernissamut periarfissaajunnaarsitsinissamut tunngatillugusuliniuteqarnerup ukkatarineqarnissaat pisariaqartinneqartoq erseqqissarneqarluni. Suliassaqaarfik immikkut ersarilluinnartoq tassaavoq inissianut attartortittakkanut suliassaqaarfik tamakkerluni, tassani aserfallatsaaliuinerimi kinguaattoorutit annertooujussuunerat annertuumillu amerliartornerat annertooujussuarmik ersarilluni.

Aserfallatsaaliuinerimut suliniuteqarnerup nukittorsarneqarnissaa pitsanngorsarneqarnissaalu pingaaruteqarpoq. Aningaasalersuutit pioreersut pisariaqartumik

4.4 Sammenfatning og perspektivering — pejlemærker for fremtidig sikring af kapitalapparat og planlægning

En god offentlig service og et velfungerende samfund med høj velstand forudsætter både dygtige medarbejdere og et velfungerende kapitalapparat. De offentlige investeringer, der foretages i dag, bidrager til samfundsudviklingen, velfærden og produktionen mange år frem.

Det nuværende kapitalapparat, som eksisterer i dag, er tilsvarende resultatet af offentlige investeringer i de foregående årtier. Det er både betydelige investeringer i landingsbaner, energi (vandkraft), IT-infrastruktur, boliger og en række offentlige institutionsbygninger.

Forude er fortsat betydelige investeringer i f.eks. landingsbaner og vandkraft, men samtidig står man overfor, at det eksisterende kapitalapparat skal vedligeholdes og kapaciteten løbende tilpasses. Der er tydelige tegn på, at dele af kapitalapparatet ikke bliver tilstrækkeligt vedligeholdt, som understreger behov for at fokusere på indsats mod dels nedbringelse af et opstået vedligeholdelsesefterslæb og dels indsat i forhold til at eliminere mulighed for, at der opstår et fremtidigt vedligeholdelsesefterslæb. Et område, der særligt stikker ud, er hele lejeboligområdet, hvor der er betydelig evidens for, at der er et meget stort og stærkt voksende vedligeholdelsesefterslæb.

Det er vigtigt at styrke og optimere vedligeholdelsesindsatsen.

aserfallatsaaliorneqannginnissaannik pingarnersiuinermi salliutitsineq naapertuutinnigilaq. Aningaasalersuutit immikkuullarissut atorneqarunnaartussaangippata, taakkua aserfallatsaaliorneqartariaqarput.

Aserfallatsaaliuinnginneq atorsinnaasusaannut innarliisarpaq, naggataatigullu akisoorujussuannngortarluni. Illuutiniq, inissianik allanillu pisortat aningaasaatinut atortussaannik pitsaasumik aserfallatsaaliuinermi aningaasaqarneq pitsaasuusaaq. Piffissani aalajangersimasuni aningaasalersuutit aserfallatsaaliorneqarnissaasa, pisortat aningaasartuutaannut allanut iluaqutaasumik, pingaartinneqannginnerat takussaasinnaavoq. Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit pilerut aserfallatsaaliuinermut tunngatillugu suliniuteqarnerit nukittorsarnissaannut pissutissaqalersitsisarput.

Aningaasalersuutit qanoq issusaannik nalilersuineq

Aningaasalersuutit aserfallatsaaliorneqarnerannut suliniuteqarnerup annertusitinneqarnissaanut pisariaqartoq annertoq, suliniuteqarnerup nalilersorneqarsinnaanera nalilerneqarsinnaaneralu malunnaatilimmik pitsaanerulerneranik kinguneqartarpaq.

Aningaasalersuutit qanoq issusaannik naliinissamut naleqqiussiveqarnissaq pisariaqarpoq, pissusiviusuni qanoq issusaannik nalilersuinermi naleqqiunneqarsinnaasunik. Naleqqiussivissat taamaattut tassasinnaapput:

- Pigisap nalillip siusinnerusukkut, asersuutigalugu nutaatut, qanoq issusaa
- Ullutsinnut naleqquttumik (nutaaliaasumik) qanoq issuseqarnera

Maannakkut naleqqiussivissanut marluusunut taakkununga allaassutaasunik aalajangiisuulluinnartunik marlussunnik assigiinngissuteqarpoq. Siusinnerusukkut qanoq issusaanut naleqqiussiviusumut tunngatillugu pigisap nalilik *imminermut* tunngatillugu nalilerneqarpoq. Naliliinermi tassani pissutsit illutaata aserfallassimanageranut, pigisap nalillip atorsinnaassusaannik ajornerulersitsisumut, tunngatillugu

Det er ikke en hensigtsmæssig prioritering at undlade den nødvendige vedligeholdelse af det eksisterende kapitalapparat. Medmindre det specifikke kapitalapparat ikke længere skal anvendes, bør det vedligeholdes.

Manglende vedligeholdelse går ud over funktionsevnen og bliver i sidste ende kostbar. Der er god økonomi i en ordentlig vedligeholdelse af bygninger, boliger og andre dele af det offentlige kapitalapparat. Der kan være en tendens til, at vedligeholdelsen af kapitalapparatet i perioder bliver underprioriteret til fordel for andre typer af offentlige udgifter. De opståede vedligeholdelsesefterslæb giver anledning til en styrket indsats i forhold til vedligeholdelsen.

Vurdering af kapitalapparatets tilstand

En væsentlig forudsætning for, at en øget indsats på vedligeholdelse af kapitalapparatet resulterer i mærkbare forbedringer, er, at indsatsen kan vurderes og bedømmes.

En bedømmelse af et kapitalapparats tilstand forudsætter et referencepunkt, som den faktiske tilstand kan vurderes i forhold til. Sådanne referencepunkter kunne være:

- Aktivets tilstand på et tidligere tidspunkt, f.eks. som ny
- En tidssvarende (moderne) tilstand

Der er umiddelbart et par afgørende forskelle i forskel til de to referencepunkter. I forhold til tilstanden på et tidligere tidspunkt som referencepunkt vurderes aktivet i forhold til *sig selv*. I denne vurdering kunne indgå et forhold omkring fysisk

ilaatinneqarsinnaassaaq. Alla tassaasin-naavoq piffissaq atuuffissaa sinneruttoq.

Naleqqiussiviusoq tassaappat *ullutsinnut naleqquttumik qanoq issuseqarnera*, tamanna maannakkut teknologiikkut periarfissanut, naatsorsuinerup nalaani periarfissaasunut, tunngatillugu pigisap nalilip nalilersornissaanut periarfissiissaaq. Pingaarnertut isigalugu aningaasalersuutit qanoq issusaannik naatsorsuineq suliaqarnermi periaatsit marluk atorlugit pisin-naavoq:

- Aningaasaliinerup annertussusaanik ilisimanninneq aammalu piffissap ingerlanerani pigisap nalillip nalingata ajorseriarnera pillugu ilisimanninneq aallaavigalugit toqqaannanngitsumik naatsorsuinerit
- Pigisap nalillip tigussaasumik nalilersorneqarnera

Toqqaannanngitsumik naatsorsuinerup malitsigisaanik pigisap nalillip qanoq issusaanik nalilersuineq, ilaatigut nalikilliliinernik aserfallatsaaliuinernullu aningaasartuutitik naatsorsuutitigut naatsorsukkat aallaavigalugit ingerlanneqarpoq. Periaaseq taanna Mittarfeqarfiit suliffeqarfiup aserfallatsaaliuineri kinguaattoorutaannik naatsorsuineri atorpa. Taa-maalilluni kinguaattoorutit naatsorsukkat tassani pineqarput.

Tigussaasunik nalilersuinerup kingunerisaanik pigisap nalilik ataasiakkaatigut nalilersorneqartussaavoq, tassani pigisap nalillip qanoq issusaa assigiinngitsutigut uuttorneqarluni nalilernerqarlunilu. Taa-matut periarneq isumalluutitik atuiffiusarpoq aammalu aserfallatsaaliuineri suliaqarnerup pisariaqartup, taassumalu suliarineqarneranut aningaasartuutit annertussusaannik naliliineq annertuumik ilaatinneqartarluni. Periaaseq taanna pingaartumik inissiat attartortittakkat umiarsualiviillu qanoq issusaannik nalilineri atorneqarpoq.

Siunissami aningaasalersuutit qanoq issusaannik uuttuinissamat tunngatillugu naleqqiussivinnik naatsorsuinerimilu periaasissanik erseqqinnerusumik aalajangersaanissaaq pisariaqartinneqarpoq.

nedslidning, som forringer aktivets funktionsevne. Et andet element kunne være restlevetid.

Hvis referencepunktet er en *tidssvarende tilstand* skaber det rum for at vurdere aktivet i forhold til de nuværende teknologiske muligheder, der forligger på opgørelsestidspunktet.

Overordnet set kan opgørelser af kapitalapparatets tilstand i praksis foretages på to måder:

- Indirekte opgørelser baseret på kendskab til investeringsniveau og viden om værdiforringelser af aktivet over tid
- Fysisk vurdering af aktivets tilstand

Dem indirekte opgørelse medfører, at vurderingen af aktivets tilstand foretages med udgangspunkt i regnskabsmæssige opgørelser af bl.a. afskrivninger og vedligeholdelsesomkostninger. Det er denne metode som Mittarfeqarfiit har anvendt til opgørelse af virksomhedens vedligeholdelsesefterslæb. Der er således tale om et beregnet efter-slæb.

Den fysiske vurdering indebærer, at aktivet underkastes en konkret fysisk vurdering, hvor man har målt og bedømt aktivets fysiske tilstand på forskellig vis. Denne tilgang er ressourcekrævende og indeholder et betydeligt element af skøn over omfanget af det nødvendige vedligeholdelsesarbejde og af omkostningerne ved at udføre det. Det er denne metode som især anvendes ved vurdering af lejeboligernes og havnenes tilstand.

Fremadrettet er der brug for nærmere fastlæggelse af både referencepunkt og opgørelsesmetode i forhold til

Tunngaviusut matuma kinguliani allasimasut suliaqarnerup ingerlaqqinneranut tikkuussisuusinnaapput:

- Sanaartukkat pissusiviusuni qanoq issusaata ukkatarineqarnerani aammalu naatsorsuutitigut naatsorsuineq (kisi-at) pinnagu — suliassa qarfinni pineqartuni assigiissaartumik, ingerlaavartumik nalunaarsuinerup atorlugit
- Pigisap nalillip nalingata attatiinnar-nissaata ukkatarineqarnera, nalingata ajornerulinnginnissaa siunertaralugu, peqatigisaanillu pigisap nalillip atorsinnaassuseqartiinnarnissaa — ilaatigut teknikkikkut-aningaasaqarnikkut tunngavissarititaasut aallaavigalugit ersarissunik pingaarnersuinermut tunngavissarititaasunik atuilluni.
- Aserfallatsaaliuinerup annertussusaata kissaatigineqartup imaluunniit siunnerfiusup ersarissumik paasiuminartumik qularnaatsumillu uppernarsarneqarsinnaanera

Aserfallatsaaliuinermik suliassat pikorissuseqarfigineqarnerulernissaat — iluarsagassanut aqutsisoqarfik

Aserfallatsaaliuinerup qanoq ingerlanneqarneranut, naatsorsorneqarneranut malinnaavigineqarneranullu aallaavigineqartartut assigiinngitsuusut, suliassa qarfinni assigiinngitsuuni, sumiiffinni suliffeqarfinnilu attuumassuteqartuni aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit ersarissisippaat. Aamma tulleriissaartumik periaaseqarluni qanoq issutsinik nalunaarsuisoqartarner-soq aamma/imaluunniit teknikkikkut aningaasaqarnikkut nalilersuisoqartarner-soq aammalu aserfallatsaaliuinermik suliassat suliareqqinneqarnissaannut taakkua qanoq atorineqartarner-sut imaluunniit pingaarnersuiner-mi salliutinneqartarner-sut, aallaaviusut assigiinngitsuupput. Pisortat illuutaasa aserfallatsaaliorneqarnissaasa qulakkeernissaanik pisariaqartitsinerup, tassungalu naleqquttut periaatsit, eqqu-maffigineqarnerulernissaat pisariaqarluin-nartutut isigineqartariaqarpoq.

måling af kapitalapparatets tilstand. Nedenstående principper bør være retningsgivende for det videre arbejde:

- At der er fokus på anlæggenes fysiske faktiske tilstand og ikke (alene) en beregnet regnskabsmæssig tilgang — ved brug af ensartede, løbende registreringer på de respektive områder
- At der er fokus på bevarelse af aktivets værdi, med henblik på at undgå værdiforringelse, og samtidig opretholdelse af aktivets funktionalitet — blandt andet ved brug af klare prioriteringskriterier på de enkelte områder med afsæt i teknisk-økonomiske kriterier.
- At et ønsket vedligeholdelsesniveau eller mål kan dokumenteres på en klar, entydig og sikker måde

Professionalisering af vedligeholdelsesopgaver — reno-veringsstyrelsen

Gennemgangen af vedligeholdelsesefterslæbet i de forskellige sektorer, områder og relevante virksomheder tydeliggør, at der er forskellige tilgange til, hvorledes vedligehold udføres, opgøres og følges. Der er også en forskellig tilgang til i hvilket omfang, der er foretaget systematiske tilstandsregistreringer og/eller teknisk økonomiske vurderinger, og hvordan de omsættes eller prioriteres til vedligeholdelsesopgaver til videre udførelse. En øget opmærksomhed om behovet for at sikre vedligeholdelse af den offentlige bygningsmasse og hertil egnede metodikker må anses som absolut nødvendig.

Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfiup ataani Iluarsagas-sanut Aqutsisoqarfik pilersinneqarpoq. Aqutsisoqarfik 1. januar 2022 pilersinneqarpoq.

Kontup pingaarnrup 70.01.14, Iluarsagassanut Aqutsisoqarfik, ataani aningaasaliissutit naapertorlugit aqutsisoqarfiup suliassat makkua isumagisarissavai:

- Namminersorlutik Oqartussat iluarsaassinermik, aserfallatsaaliuineramik isaterinermillu suliassaasa ingerlanneqarneranni Namminersorlutik Oqartussat qitiusumi sanatitsisutut atuuffii.
- Naalakkersuisoqarfinni suliassaqarfiit tamarmik immikkut iluanni pingaarnersiuiinermut inassuteqaatinik suliaraqneq. Immikkoortunut pilersaarutit, sumiiffiit agguarneqarneri, illuliornermut sanaartornermullu suliassaqarfimmi pisinnaasat, minnerunngitsumillu Namminersorlutik Oqartussat suliassaqarfimmi ingerlatai akimorlugit iluliornermut sanaartornermullu suliassanut allanut ataqatigiissaarineq, inassuteqaatini aallaavigineqarsinnaapput.
- Peqatigisaanik Iluarsaassinermut aqutsisoqarfiup nalunaarsuinermik paasinarsitsinissamut aammalu suliassaqarfinni tamaginni iluarsaassinermi aserfallatsaaliuinermilu kinguaattoorutit paasinarsinissaannut najoqqutasanut tassunga atasunut inassuteqaatinik suliqaqarnissaq akisussaaffigaa.

Taamaalilluni aserfallatsaaliuinermut, kinguaattoorutitik naatsorsuinermut aammalu suliassaqarfiup qanoq ingerlaavartumik malinnaavigineqarnissaanut siunnersuuteqartarnermut assigiissaartumik aallaaveqalersitsinissamik suliagarnerup ingerlaqqinnissaata Iluarsaassinermut aqutsisoqarfimmiitinnissaa naapertuutissaaq.

Under Departementet for Boliger og Infrastruktur er Renoveringsstyrelsen etableret. Styrelsen blev oprettet pr. 1. januar 2022.

I henhold til bevillingen under hovedkonto 70.01.14, Renoveringsstyrelsen, varetager styrelsen følgende opgaver:

- Selvstyrets centrale byggherrefunktion ved gennemførelse af Selvstyrets renoverings- vedligeholdelses- og nedrivningsopgaver.
- Udarbejdelse af anbefalinger til prioritering af opgaver inden for hvert ressortområde. Anbefalingerne kan tage udgangspunkt i sektorplaner, stedfordeling, kapaciteten i bygge og anlægssektoren og ikke mindst koordinering med øvrige bygge- og anlægsprojekter på tværs af Selvstyrets aktiviteter på området.
- Samtidig har Renoveringsstyrelsen til ansvar at udarbejde anbefalinger til afklaring af registrering og tilhørende materiale til afklaring af renoverings- og vedligeholdelsesefterslæb på alle områder.

Det vil således være hensigtsmæssigt at forankre det videre arbejde i Renoveringsstyrelsen med at skabe en ensartet tilgang til vedligeholdelse, opgørelse af efterslæb og forslag til, hvorledes området løbende monitoreres.

Naleqqat

Pingaarnertigut siunertaavoq aningaasalersuutit pioreersut aserfallatsaaliorneqartassasut, taamaalillutik taakkua qaf-fasissumik pitsaassuseqartumik kiffartuussinermik tunniussaqaarsinnaajuaan-narsinnaassallutik. Taamaattumik Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaammi matumani siunnerfigineqar-poq suliniutinik arlalinnik, ukiuni aggersuni naleqqanut matuma kinguliani allas-simasunut tunngavissiisussanik, aallartit-sisoqassasoq.

Naleqqat 2023

- Naleraq 1. Namminersorlutik Oqartussat sullissiviisa illutaanni aserfallatsaaliuiner-mi kinguaattoorutit qanoq issusaasa nalunaarsorneqartarnerisalu tulleriissaartumik periaaseqarluni paasinarsisinneqarnerat. Ilanngullugu taaguutit periaatsillu assigiissaartin-nissaasa isumaliutersuutigineqarneri.
- Naleraq 2. Paasissutissiinermut pilersaarusiornermullu atortussaq (IPV), pingaartumik inissianut attartortittakanut suliasaqarfimmi atorneqartoq, aamma illuutitut sanaartukkanullu allanut siammartinneqarsinnaanersog immaqalu tamatuma atornissaanut maleruagassiinissaq, Iluarsaassinermut aqutsisoqarfiup paasinarsisissavaa.
- Naleraq 3. Atuisut akiliuteqartinneqartarnerat allatullu aningaasalersuineq ilaatigut suliasaqarfiit ilaanni annertusineqarsinnaanersut, ilaatigullu suliasaqarfinni sulit atuutsitsiviulersi-manngitsuni imaluunniit ilaannakortumik atuutsitsiviusuni suliasaqarfiit iluanni atorneqalersinnaanersut — taamaassappallu qanoq — suliasaqarfikkaartumik qulaajaaneq. Tamatumani ataasiakkaatigut tamakkiisuutitsilluni nalilersuineq aammalu inooqatigiinnermi mianerisassat attuumassutillit oqimaatigiissaarneqarnerat aallaavigalugit.
- Naleraq 4. Illuutit sanaartukkallu qanoq annertutigisumik suliasaqarfinnilu

Pejlemærker

Det er den overordnede målsætning, at det eksisterende kapitalapparat vedligeholdes, så det kan vedblive med at producere serviceydelser af høj standard. Denne Redegørelse om landsplanlægning lægger derfor op til at igangsætte en række initiativer, der understøtter nedsættende pejlemærker i de kommende år.

Pejlemærker 2023

- Pejlemærke 1. En systematisk afdækning af tilstandsniveauet og registrering af vedligeholdelsesefterslæbet på Selvstyrets institutionsbygninger. Herunder overvejelser om ensretning af terminologi og metode.
- Pejlemærke 2. Renoveringsstyrelsen afklarer i hvilket omfang Informations- og Planlægningsværktøjet (IPV), der primært anvendes i lejeboligområdet, også kan ud-bredes til øvrige bygninger og anlæg og eventuelt regelsætning om brugen heraf.
- Pejlemærke 3. Sektorvis afdækning af i hvilket omfang brugerbetaling og anden finansiering dels eventuelt kan øges på nogle områder, dels bringes i anvendelse inden for områder — og i givet fald hvordan — hvor det endnu ikke er indført eller kun delvist indført. Dette ud fra en konkret helhedsvurdering og afvejning af relevante sociale hensyn.

sorlerni isaterneqarsinnaanersut / atorunnaartussanngortinneqarsinnaanersut / annikillisitsivigineqarsinnaanersut misissuineq, taamaalilluni aserfallatsaaliuinnermut aningaasartuuteqarfiusussaajunnaarsinneqassallutik.

- Naleraq 5. Aserfallatsaaliuinnermi kinguaattoorutit annikillisinnissaannut suliniuteqarneq, suliniuteqarnerup sutigit sunniuteqarluarnerpaajuneranut sanilliullugu, pingaarnersiuiiffigineqassaaq.

Naleqqat 2024

- Naleraq 6. Iluarsaassinermut aqut-sisoqarfik nukittorsarneqassaaq, taamaalilluni aserfallatsaaliuinnermut aningaasaliinerit pillugit siunissami aalajangiisarnissanut tunngavissat pitsanngorsarneqarnissaat siunertaralugu, pisortat aningaasaatinut atortussaasaqanoq issusaat pitsaanerusumik alपर्नाarsorneqalissalluni nakkutigineqalissallunilu.
- Naleraq 7. IPV illuutitut sanaartukkanullu naleraq 2-p inernerisaannut ator-neqalissaaq.
- Naleraq 8. Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu Nalunaarusiami (PØB) imaluunniit ukiumoortumik sanaartornermut nassuiaammik, sulia-saqarfinnut tamaginnut immikkut aserfallatsaaliuinnermi kinguaattoorutit annikillisinnissaanni ineriartornermik takutitsisumik, naatsorsuisoqassaaq.

Naleqqat 2025

- Naleraq 9. Inissianut attartortittakanut sulia-saqarfinni, nukissiamik imermillu pilersuinnermut sulia-saqarfinni, umiarsualivinnut sulia-saqarfinni, nioqqutissanik pilersuinnermut sulia-saqarfinni, peqqissutsimut sulia-saqarfinni, ilinniartitaanermut sulia-saqarfinni, isumaginninnermut innarluutilinnullu sulia-saqarfinni aserfallatsaaliuinnermi kinguaattoorutit ukiumut 2022-mut aallaaviusumut sanilliullugit annikillisinneqarsimassaput. IPV siunnerfinnik naammassinninnissamut uuttuutitut ator-neqassaaq.

- Pejlemærke 4. Undersøgelse af i hvilket omfang og på hvilke områder bygninger og anlæg kan saneres / udtages / nedskaleres således, at vedligeholdelsesomkostninger elimineres.

- Pejlemærke 5. Indsatsen til nedbringelse af vedligeholdelsesefterslæbet prioriteres i forhold til, hvor indsatsen har den største effekt.

Pejlemærker 2024

- Pejlemærke 6. Renoveringsstyrelsen styrkes således, at der etableres en bedre overvågning og tilsyn med tilstanden af det offentlige kapitalapparat med henblik på at styrke grundlaget for fremtidige beslutninger om vedligeholdelsesinvesteringer.
- Pejlemærke 7. IPV bringes i anvendelse for de bygninger og anlæg som pejlemærke 2 resulterede i.
- Pejlemærke 8. Der laves en opgørelse i Den Politisk Økonomiske Beretning (PØB) eller i den årlige anlægsredøgørelse, som for hver sektor viser udviklingen i nedbringelsen af vedligeholdelsesefterslæbet.

Pejlemærker 2025

- Pejlemærke 9. Vedligeholdelsesefterslæbet på lejeboligområdet, energi- og vandforsyningsområdet, havneområdet, vareforsyningsområdet, sundhedsområdet, uddannelsesområdet, social- og handicapområdet skal være nedbragt i forhold til basisåret 2022. IPV anvendes som måling af målopfyldelse.

Kapitali 5

Pilersaarusionermi atortut

Pilersaarusionerluarneq pilersaarusionermi pitsaasunik atortussaqaarnissamik pisariaqartitsivoq. Tunngaviusumik atortunik takkuninnga ineriartortitsineq piffissami sivisuumi pisimavoq, kapitalimilu uani paasissutissanik tunngaviusunik immikkoortumilu pilersaarutininik sulineq nalilisavarput.

5.1 Paasissutissat tunngaviusut

Tunngaviusumik paasissutissat inuit, suliffeqarfiit, illuutit, najugaqarfiit aamma sumiiffiit kiisalu nunap ilusaa nunallu assinga pillugit tunngaviusumik paasissutissanut taaguutaavoq. Tunngaviusumik paasissutissat pisortanit nalunaarsorneqartarput, kikkunnilu tamanit — oqartusanit, suliffeqarfinnit innuttaasunillu — pisariitsumik isumannaatsumillu atornerqarsinnaassallutik. Tunngaviusumik paasissutissanut Qitiusumik inunnik nalunaarsuiffik — Det Centrale Personregister (CPR) imaluunniit Qitiusumik suliffeqarfinnik nalunaarsuiffik — Det centrale virksomhedsregister (CVR) paasissutissatut assersuutissaapput. Paasissutissanik tunngaviusunik suliaqarneq 2015-ip naanerani aallartinneqarpoq, paasissutissaatitsinnillu tamanik pisariaqartumik at-taveqaasersuiner-mik toqqammavissiiner-millusiunertaqarluni. Pilersaarut Digitaal-ingorsaanermut Aqutsisoqarfimmi aallaaveqarpoq. Toqqammavik inatsisitigut pilersinneqassaaq, tunngaviusumillu paasissutissanik sullissinernillu oqartussanut, suliffeqarfinnut nunatsinnilu innuttaasunut sammitinneqassalluni.

Tulliuttuni tunngaviusumik paasissutissatut pilersaarummut takorluukkat tunuli-aqutaasut, pilersaarummi immikkoortunik suliniutinut killiffiit, misilittakkat pissar-siarineqareersut naggataanilu eqikkaaneq siunnerfiliinerlu nassuiarneqassapput.

Kapitel 5

Planlægningsværktøjer

God planlægning fordrer gode planlægningsværktøjer. Opbygningen af disse basisværktøjer har været undervejs i nogen tid og dette kapitel giver en nærmere status på arbejdet med grunddata samt sektorplaner.

5.1 Grunddata

Grunddata er betegnelsen for en række grundlæggende oplysninger om personer, virksomheder, ejendomme, adresser & steder samt geografi & landkort. Grunddata registreres af det offentlige og skal let og sikkert kunne anvendes af alle — myndigheder, virksomheder og borgere. Et eksempel på grunddata er data i Det Centrale Personregister (CPR) eller data i Det centrale virksomhedsregister (CVR). Grunddataprogrammet blev igangsat ved udgangen af 2015 og har til formål at skabe den nødvendige infrastruktur og fundament til vores alles data. Programmet er forankret i Digitaliseringsstyrelsen. Fundamentet skal skabes via lovgivning og sikring af brugen af de etablerede grunddata og services rettet mod myndigheder, virksomheder og borgere i Grønland.

I det følgende beskrives visionen bag grunddataprogrammet, status på programmets delprojekter, erfaringer, der allerede er høstet samt til sidst en sammenfatning, og perspektivering.

5.1.1 Tunngaviusumik pilersaarummut takorluukkat

Tunngaviusumik paasissutissani pilersaarummi takorluugaq tassaavoq:

Tunngaviusumik paasissutissat pitsaasut tamanut – paasissutissat piffimmi ataa-siinnarnermi nutarterneqarsinnaasut, kikkunnillu tamanit akeqanngitsumik atorneqarsinnaasut. Tunngaviusumik paasissutissat pisariitsumik isumannaatsumillu ingerlateqqinneqassapput, pisariillisaanermullu, nutaanngorsaanermut pisortallu ingerlatsiviini aqutsilluarnermut iluaqutsiissallutik. Tunngaviusumik paasissutissat namminersorlutik inussutissarsiortuni siuariartornissamut naammassisaqarluarnissamullu periarfissiisapput.

Taamaammat tunngaviusumik pilersaarutit isumagisassaasat pingaarneq tassaavoq, paasissutissat:

- **tutsuiginartuunissaat, eqqortuunissaat** aamma **erseqqissuunissaat**
- **nutarterneqarsimasuunissaat** — sapinngisamik nutaanerpaanissaat
- **eqqortuullutillu tutsuiginartuunissaat** — tassa paasissutissat misisorneqarsimasuullutillu pitsaassusaasa qularnaarneqarsimasuunissaat
- **kikkunnit tamanit atorneqarsinnaaner** — tassa sinaakkutit atuuttut malillugit kikkunnut tamanut atugasannngortinneqarnissaat (assersuutigalugu inunnut paasissutissat pillugit inatsit)
- **assigiissagaasuunissaat** — tassa taaguutit paasissutissanullu periutsit nassuiarneqarsimasuunerat, tamanut saqqummiunneqarsimasuunerat tunngaviusumillu paasissutissanut imimikkoortoq akimorlugu atorneqarsinnaaner, taamaalillunili **assigiis-saagaallutik**
- Oqartussanik atorneqarnerat, taamaalillunilu tunngaviusumik paasissutissanik atuineramik **pisussaaffeqartoqarluni**
- Pisariitsumik **siaruartigaaner**

5.1.1 Visionen bag grund-dataprogrammet

Grunddataprogrammets vision er:

Gode grunddata til alle — data der kun opdateres ét sted og anvendes vederlagsfrit af alle. Grunddata distribueres effektivt og sikkert og bidrager til effektivisering, modernisering og bedre forvaltning i den offentlige sektor. Grunddata giver mulighed for vækst og produktivitet i den private sektor.

Derfor er det grunddataprogrammets fornemmeste opgave at sikre, at data:

- er **autoritative, præcise og entydige**
- er **opdaterede** — og så aktuelle som det er praktisk muligt
- er **korrekte og pålidelige** — dvs. at data er kontrolleret og kvalitetssikret
- er **frie** — dvs. frit stilles til rådighed for alle efter de gældende rammer (Persondatalov fx)
- er **standardiserede** — dvs. at begreber og datamodeller er defineret, publiceret og anvendes på tværs af hele grunddata-området, således at de er **ensartede**
- bruges af myndighederne, hvorfor der er **pligt** til at anvende grunddata
- **distribueres** på en effektiv måde

Tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarut assigiinngitsutigut ilaatigut suliniutini ataasiakkaani soqutigisaqartunik akuliutsitsilluni workshoppertitsilluni suliaqarfiusimavoq. Taamatut suliaqarneq periutsinik malitassianilluunniit tullitunik tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarummik suliaqaqqinnermi suliarineqartussanik malitseqarpoq:

- ◇ Tunngaviusumik paasissutissanut sinaakkutit **inatsisitigut** pilersitaapput, tassani akisussaaffik paasissutissanillu paasinninnerit sinaakkuserneqarput
- ◇ Paasissutissat nalunaarsuiffiillu pisariaqartinneqartut **ilusiliinikkut** pilersinneqarput
- ◇ Qarasaasiakkut **atortunik** tunngaviusumik paasissutissani malittarisassanik sinaakkutinillu qulakkeerinnittunik atugassanngortitsisoqarpoq, asser-suutigalugu ilusilersornerisigut
- ◇ Sakkunut atulersinneqartunut inatsisinullu paasissutissani assigiissaarinnermik, atortorissaarutinillu assigiimmik atuinermik qulakkeerinnittunik kiisalu tunngaviusunik paasissutissanik pineqartunik assigiiaartunik aalajangiinnermik qulakkeerinnittunik **ilitsersuusiortoqarpoq**
- ◇ Atortorissaarutitik nutaanik pilersitsinerni immikkoortumut aalajangiunneqartut, periutsillu Kalaallit Nunatsinni isumaqatigiissutigineqartut **ilusilii-nerni assigiiaarinnermi**³: atorineqarput, taamaallillunilu **paasissutissanik atuisinnaaneq** pisariaqartoq qulakkeerneqartarpoq
- ◇ **Aaqqiissutit** pisariitsut pisariaqarluinartunik naammassinnittut qulakkeerneqassapput
- ◇ Atortorissaarutitik suleriaatsinillu nutaanik ineriartortitsinnermi atulersitsinnermilu qaffasissutsini assigiinngitsuni soqutigisaqartut naapertuuttut qanimut

3 IT-arkitektur politikkinut periutsinullu tunngasunik aalajangiikkanik aaqqiissuussanik, sullissinnermik, aaqqiissutitik nalinginnaasunik, assigiissaakkanik ilitsersuutinillu imaqarpoq.

Grunddataprogrammet har på forskellig vis arbejdet med inddragelse af interessenter bl.a. via de enkelte delprojekter og gennem workshops. Dette arbejde har medført følgende principper eller retningslinjer for det videre arbejde med grunddataprogrammet:

- ◇ Rammerne for grunddata skabes i **lovgivningen**, hvor ansvar og datadefinitioner berammes
- ◇ Der etableres de nødvendige **set-up** til at sikre data og registre
- ◇ Der stilles digitale **værktøjer** til rådighed, som sikrer regler og rammer for grunddata for eksempel i applikationer
- ◇ Til de etablerede værktøjer og lovgivningen udarbejdes **vejledninger**, som sikrer ensartethed i data og ensartet brug af systemerne samt ensartet beslutninger omhandlende grunddata
- ◇ Ved etablering af nye systemer benyttes **arkitekturstandards**³ defineret på området og de standarder man er blevet enige om i Grønland, som derved sikrer den nødvendige **adgang til data**
- ◇ Der sikres **simple løsninger**, der lever op til det absolut nødvendige, ikke mere eller mindre
- ◇ Ved udvikling og ibrugtagning af nye systemer og processer sikres **tæt involvering** og løbende **kommunikation** på forskellige niveauer med de relevante interessenter

3 En IT-arkitektur indeholder et organiseret sæt af beslutninger angående politikker og principper, tjenester, almene løsninger, standarder og vejledninger.

akuutinneqarnerat ingerlaavartumillu **attavigineqarnerat** qulakkeerneqassaaq

- ◇ Ineriartortitsinermik ingerlatsiner-nit assigiinngitsuni **ilinniartitaaneq** eqqarsaatigineqassaaq, allannguiner-nilu atortussat atorineqarsinnaasut atorineqartassapput
- ◇ Pilersaarummi **uppernarsaasiinerit, ilinniartitsinerit ingerlatitseqqiine-rillu** atorlugit ingerlatsineq isuman-naarneqassaaq
- ◇ Pilersaarutip ingerlanneqarnera ta-makkerlugu **aqutsineq** qulakkeer-neqassaaq, tassani inissisimaaffiit, akisussaaffik oqartussaasullu ingerlat-siviillu akimorlugit ilisimatinneqarnerat qulakkeerneqassaaq

5.1.2 Tunngaviusumik paasis-sutissanik pilersaarum-mi suliniutit immikkoor-tuini killiffiit

Tunngaviusumik paasisutissanik pilersaarutip aallartinneqarnerata kingorna, pilersaarutinit 11-nit 6-it ingerlatsiler-neqarput.

Paasisutissanik saliineq pitsanngor-saanerlu ingammik paasisutissat kissaa-tigineqartut pitsaasuunngikkaangata pif-fissamik atuinartarpoq. Taamaammatt suliaasaq manna salinissamut isumalluu-tit killeqarnerat pissutigalugu piffissamik sivisusinnaavoq. Suliaasaq sullissiner-ni, paasisutissanik atuinernillu, ullumik-kut nalunaarsuiffinnik pisortatigoortuun-ngitsunik atuiiffiusut tunngaviusumik paasisutissanik pisortatigoortunik atui-lernissamut ilapittuutaassaaq. Nalunaar-suiffinnik pisortatigoortuunngitsunik ma-tooraalernerit aatsaat 2024-p aallartinne-rani aallartissasoq naatsorsuutigineqar-poq, taamaammallu maannakkuugallar-toq suliniutip ilaa taanna qaqugu piariis-sanersoq ilisimaneqanngikkallarpoq.

- ◇ **Uddannelse** indtænkes og sikres undervejs i de forskel-lige faser af udviklings-forløbet, hvor de mest gængse værktøjer inden for forandringsledelse tages i brug
- ◇ Projektet skal sikre driften via **dokumentation, uddan-nelse** og **overlevering**
- ◇ Projektet skal sikre **gover-nance** og rammer under hele forløbet, som sikrer opdat-ering af roller, ansvar og sa-marbejde på tværs af myn-digheder og organisationer

5.1.2 Status på grund-dataprogrammets delprojekter

Siden grunddataprogrammet blev igangsat er 6 ud af 11 del-projekter (DP) afleveret til drift.

Oprydning og forbedring af data er en opgave, som tager tid især, hvis data ikke har den kvalitet der ønskes. Derfor kan denne opgave tage tid da ressourcer til oprydning er begrænset. Der-udover kommer nedlukning af skyggeregistre også til at tage tid. Opgaven skal bidrage til at sikre services, data og funk-tioner, som i dag benytter skyg-geregistre, begynder at benytte de autoritative grunddata. Op-gaven med at lukke skygge-registre forventes først igang-sat i starten af 2024, hvorfor det på nuværende tidspunkt ikke er klart hvornår dette delprojekt vil blive afsluttet.

5.1.	Tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarutip immikkuualuttortaani killiffiit
-------------	--

Nr.	Pilersaarut	Siunertaq	Killiffik
DP 01	Paasissutissanik siaruarterivik	Innuttaasunut suliffeqarfimmullu Kalaallit Nunaanniittunut Kalaalilluunniit Nunaanut attuumassuteqartunut CPR-nik CVR-nillu paasissutissanik imaqarpoq, sanitigullu paasissutissanik atuinnermut siaruarterinermullu sullissinerit.	Naammassillugu ineriartortinneqareerpoq tamakkiisumillu atulereerluni. Sullissinerit nutaat ingerlaavartumik ineriartortinneqarput.
DP 02	Inunnik nalunaarsuiffik	Inunnik Kalaallit Nunaanni najugaqartunik attuumassuteqartunilluunniit paasissutissanik imaqarpoq.	Paasissutissanik siaruarterivikkut ingerlavoq.
DP 03	Suliffeqarfinnik nalunaarsuiffik	Suliffeqarfinnik Kalaallit Nunaanni najugaqartunik attuumassuteqartunilluunniit paasissutissanik imaqarpoq.	Paasissutissanik siaruarterivikkut ingerlavoq.
DP 04	Kalaallit Nunaanni najukkanik nalunaarsuiffik	Kalaallit Nunaanni najukkanut tamanut nalunaarsuiffik inatsisitigut toqqammavilik aalajangersimasumillu aqqissuussaq. ArcGIS*-imut atavoq.	Ingerlavoq, siunertamut ilusilersuinnikkut paasissutissanik aallertoqarsinnaavoq nutarterneqarsinnaallunilu.
DP 05	Allaffissornikkut agguarsimanernut nalunaarsuiffik	Nunap immikkoortuini assersuutigalugu palaseqarfinnut, politeeqarfinnut, komunit killeqarfinnut, qinersivinnut, illoqarfiillu immikkoortuinut il.il. nalunaarsuiffik .	Ingerlavoq.
DP 06	Nunap aqqinut nalunaarsuiffik	Nalunaarsukkat pioreersut toqqorsiviup nutarternerani (ArcGIS) kiisalu iluarsaassinnermut ilusilersuinnermik nutarterineq.	Ingerlavoq 2023-milu qaammatit pingasukkaat siullianni, nunap assinganik suliniut naammassippat tamakkiisumik atulissaaq.
DP 07 (2023)	Nunaminertanik nalunaarsuiffik	ArcGIS-imi pioreersumik nutarterineq, kiisalu nunaminertanut nalunaarsuiffimmi iluarsaassinnermik ilusilersuinnermik qularnaarinninneq. Nunaminertanik paasissutissat Illuutini inissianillu nalunaarsuiffimmik Kalaallit Nunaannilu najukkanut nalunaarsuiffimmut aallaaviupput.	Immikkoortoq 1 tamakkiisumik ineriartortinneqareerluni ingerlavoq, inatsit nutarterneqareerpat immikkoortoq 2 ineriartortinneqalissaaq.
DP 08 (2023)	Inissianut illunullu nalunaarsuiffik (BBR)	Illuutini nalunaarsuiffimmik siunissami inissianik illunillu tunngaviusumik paasissutissanik qulakkeerinnittumik pilersitsineq.	Suliniut paasissutissanik aallaavinnik periarfissanillu misisueqqissaarnernik ingerlatsiviusaaq. Inatsisip nutaap toqqamavik pilersissavaa.
DP 09 (2023)	Attuumassuteqarnermut nalunaarsuiffik	Inummut suliffeqarfimmulluunniit attuumassuteqarnermut nalunaarsuiffik BBR-imut Nunaminertanullu atasoq.	Nunaminertanik paasissutissanik nuussinnermut atatillugu, inunnik nalunaarsuinnermik maleruagassat malillugit attuumassuteqaatit illersorneqarnerat qulakkeerniarlugu nalunaarsuiffiugallartoq.
DP 10 (2023)	Nunap assingani nunanullu tunngaviusumik paasissutissat aqunneri	Tunngaviusumik paasissutissaanut pitsaassutisnik malitassianillu malinninnermut qulakkeerinnittoq. Malinnaatitsineq nutarterinerlu kiisalu nunap assiginik, siunissami nuna tamakkerlugu atuinnissamik qulakkeerinnittumik ineriartortitseqqinneq.	Suliarineqarpoq, suleqatigiinnermi isumaqatigiissutit aqqissuussinerillu oqartussat peqatigalugit qulaajarneqasapput.
DP 11 (2024)	Nalunaarsuiffinnik pisortatigoortuunngitsunik matuserit	Nalunaarsuiffiit pisortatigoortut atornerarnerat qulakkeerniarlugu, aallaaviit allat atorunnaarsinneqarnissaat pingaaruteqarpoq.	Misissueqqissaarnerit ingerlanneqassapput.

Najoqqutaq: Digitaalinngorsaannerit Aqutsisoqarfik.

Nassuiaat: * ArcGIS GIS-imi qarasaasiamut programmitut atornerqartorujussuup ataraa. GIS Geografic Information Systemimut naalisaataavoq, taanna qarasaasiakkut atornerissaarutaavoq, nunap assinganut innersuussinnerit paasissutissanut nalunaarsuinnermut, assiliornermut, toqqorsinnermut, allannngortitsinnerit saqqummiussinnerinullu atornerqartartoq.

5.1.

Overview over status for grunddataprogrammets delprojekter

Nr.	Projekt	Formål	Status
DP 01	Datafordeler	Indeholder CPR og CVR-data, for borgere og virksomheder i/og relateret til Grønland og dertil services som sikrer brug og fordeling af data.	Færdigudviklet og i fuld drift. Nye services bliver løbende udviklet.
DP 02	Personregister	Indeholder data om personer boende eller med relation til Grønland.	Er i drift via datafordeleren.
DP 03	Virksomhedsregister	Indeholder data om virksomheder som er i eller med relation til Grønland.	Er i drift via datafordeleren.
DP 04	Grønlands adresseregister (GAR)	Et register for alle adresser i Grønland som har lovhjemmel og fast struktur. Er georefereret vha. ArcGIS.*	Er i drift, der trækkes data og de kan opdateres via en applikation til formålet.
DP 05	Register for administrative inddelinger	Register for georefereret grænser for eksempelvis præstegæld, politidistrikter, kommunegrænser, valgdistrikter, bydele mv.	Er i drift.
DP 06	Stednavne-register	Opdatering af eksisterende registerdata fornyelse af platform (ArcGIS) samt vedligeholdelsesapplikation.	Er i drift og skal i fuld brug Q1 2023, når kortlægningsprojektet er færdigt.
DP 07 (2023)	Arealregister	Fornyelse af eksisterende løsning i ArcGIS platform, samt sikring af arealregisteret vedligeholdelsesapplikation. Arealdata er grundlæggende afsat for Bygnings- og Boligregisteret (BBR) og Grønlands Adresseregister (GAR).	Del 1 er færdigudviklet og i drift, når ny lovgivning opdateres, udvikles del 2.
DP 08 (2023)	Bolig og bygningsregister (BBR)	Etablering af et bygningsregister som sikrer grundlæggende informationer om boliger og bygninger i fremtiden.	Projektet skal analysere datakilder og muligheder. Ny lovgivning skal skabe fundamentet.
DP 09 (2023)	Tilknytningsregister	Registrering af en tilknytning til en person eller virksomhed til BBR og Arealer.	Midlertidigt register er udviklet, ifm. med flytning af arealdata, for at sikre at relationerne er beskyttet tilstrækkeligt efter persondatareglerne.
DP 10 (2023 delvis)	Governance på kort og geografi med grunddata	Sikre at standarder og retningslinjer for grunddata følges. Ajourføring og opdatering samt videreudvikling af kort og geografi, som fremadrettet sikrer anvendelse af data på tværs af hele landet.	Under udarbejdelse, samarbejdsaftaler og struktur skal afklares sammen med myndigheder.
DP 11 (2024)	Nedlukning af skyggeregistre	For at sikre udnyttelsen af etableret registre er det væsentligt at andre kilder tages ud af brug.	Analysearbejde skal foretages.

Kilde: Digitaliseringsstyrelsen.

Note: * ArcGIS er navnet på et meget anvendt GIS-softwareprodukt. GIS er en forkortelse for Geografic Information System, som er et computerbaseret system, som bruges til at registrere, modellere, lagre, manipulere, analyse og præsentere geografisk refererede data (geodata).

5.1.3 Tunngaviusumik paasissut-issanik pilersaarummit misilittakkat

Grønlands Adresse Register (GAR) ArcGIS-imi pilersinneranut atatillugu pilersaarut suliassanik pingaarutilinnik arlalin-nik isumannaagassaqqarpoq:

- Atortorissaarut teknologimik nutaamik atulersitsiinnarnani, aammali periut-sinut nutaanut, assersuutigalugulu najukkanik nalunaarsuinernut atatillugu sulianik nutaamik passussinerummat, periusaaqqaartut ilisimasaqarfiginis-saat pingaaruteqqarpoq.
- Paasissutissanik tunngaviusussanik pilersitsineq piffissartornarpoq. Paasis-sutissanik atuilernermi paasissutissat tutsuiginartuunerat aallaaviuvoq, paa-sissutissanullu akisussaasoq paasissu-tissanik nutarterinissamut ilisimasa-qassaaq.
- Paasissutissanut ilusilersuutininik nalu-naarsuiffinnillu pilersitsisoqarsinnaa-voq, attaveqartoqanngippallu paa-sissutissallu pisariitsumik siaru-arterneqarlutik, aningaasaliissutit annaaneqassapput, taamaammallu sia-ruarterineq tunngaviusumik paasis-sutissanik pilersaarummit aaqqitas-satut pingaaruteqqarpoq. Tunngaviu-sumik paasissutissanik pilersaartut suliani aaqqissuussinernik nutaanik pilersitsissanngilaq, sulianili aaqqis-suussinerni siunissami tunngaviusumik paasissutissanik atuiffiusunik pilersit-sisunillu ineriartortitsinermi paasissu-tissanik pitsaassutsimillu qulakkeerin-nissaaq.
- Ilinniartitsinerit ingerlaavartumik pis-sapput, ajornartorsiutillu suut pineqar-nerat apeqqutaatillugu sumut saaffi-ginninnissaq erseqqissuutinneqassaaq.
- Kommunit aaqqissuussaananermikkut aammali kommunini ataasiakkaani tunngavissatigut assigiinngitsorujus-suupput, tassani GIS-imik sulinermik sungiussisimanerat, najukkanillu nalu-naarsuinermi periutsit suut ator-neqar-nerat ilanngullugit.

5.1.3 Erfaringer fra grund-dataprogrammet

I forbindelse med etablering af Grønlands Adresse Register (GAR) i ArcGIS platformen, har programmet erfaret en række vigtige opgaver som skal løses:

- Det er væsentligt at kende til de oprindelige proces-ser, da ny platform ikke kun introducerer ny teknologi, men også stiller krav til nye procedurer og nye måder at håndtere sager på i forhold til eksempelvis registrering af adresser.
- Det tager tid at skabe data, der skal være grunddata. Pålidelighed for data er om-drejningspunktet for ibrug-tagning af data og dataans-varlige skal være klædt på til at opdatere data.
- Der kan etableres applika-tioner og registre til data, men hvis der ikke kommu-nikeres og data distribueres effektivt, går investeringen tabt og derfor er distribution et væsentligt element som skal løses af grunddatapro-grammet. Grunddatapro-grammet skal ikke etablere fagsystemer, men vil bidrage til at sikre data og kvalitet i forbindelse med udvikling af fagsystemer som benytter og kan skabe grunddata i frem-tiden.
- Undervisning skal foretages kontinuerligt og der skal være klarhed omkring, hvor man kan henvende sig, alt efter hvilke problemstilling, der er tale om.
- Kommunerne er meget forskellige, både i organisa-tionen men også i det funda-ment den enkelte kommune har, herunder om de er vant

- Atuisut assigiinngitsut paasissutissanik atuisarput taakkulu paasiniaavigineqassapput. Paasissutissat suut eqqortuunerisa ersarissuunissaat qulakkeerneqassaaq. Tamanna aalajangernerit, nalunaarsuinerit teknikimullu ilisimasat pitsannguutissanik suussusersiinisami atortullu kukkunerini assiaartuunerannik pisariaqartitsivoq.
- Atortorissaarutit atorneqarsinnaasusaat pingaaruteqarpoq, tamannali isumannaatsuunissaannik innarliissanngilaq. Suliniut ajornartorsiummik tassannga aaqqiinissamut tunngatillugu unammilligassaqaqfiuvoq, kommuninimi isumannaatsuunermut atatillugu periaatsit assigiinngillat, tassani nammineq mobiilerisat atorlugu akuersisut aappaattut atuunneq ilanngullugu.
- Tunngaviusumik paasissutissanik siunissami atuneq nalunaarsuineq nutarsaanerlu qulakkeerniarlugit, nalunaarsuiffiit pisortatigoortuunngitsut matoorarneqassapput. Soorlu CPR-vejregister, Kalaallit Nunaanni najukkanik allattorsimaffimmik imaqartoq aamma piuvoq, taannali sullissinernik kissaatigineqartunik najukkanik aniatitsinerni paasissutissanilluunniit arlalinnik ataatsikkut atuinermi atorneqarsinnaanngilaq.

5.1.4 NunaGIS

NunaGIS nunatanut paasissutissanik takutitsinermut nuna tamakkerlugu qarasaasiaavoq.

NunaGIS-imut ineriartortitsinermik pilersaarutit Nuna tamakkerlugu pilersaarsiorneq pillugu nassuiaat 2017-imi nas-suiarneqarput. NunaGIS-imik ullumikkut ineriartortitsineq aningaasalersuinissamik pisariaqartitat matussuserneqannginnerannik kiisalu 2022-mi upernaakkut qarasaasiakkut saassussinermi toqqaannanngitsumik eqqugaanermik, nittartakanut quppernernerut linkit saassussinermi eqqorneqartut ullumikkut atorsinnaanngikkallarnerannik nassataqarpoq.

til at arbejde med GIS-plat-forme og hvilke eksisterende processer de har til registrering af adresser.

- Der er forskellige brugertyper som anvender data og disse skal konsulteres. Det skal sikres, at der er transparens omkring hvilke data der er de korrekte. Dette kræver faglighed som sikrer ensartede beslutninger og registreringer og kendskab til det tekniske, for at kunne identificere forbedringer og systematiske og systemmæssige fejl.
- Gode adgangsforhold til systemerne er væsentlige, dog uden at kompromittere sikkerheden. Programmet har udfordringer med at løse denne problemstilling da der er varierende indstilling til sikkerhed i kommunerne, herunder 2 faktor godkendelse via privat mobil.
- Der skal lukkes ned for alternative registre, for at sikre fremadrettet udnyttelse og registrering/opdatering af grunddata. Fx findes CPR-vejregisteret, som også indeholder adresser i Grønland, men dette kan ikke understøtte de ønskede services til adresse-træk eller datakombinationer.

5.1.4 NunaGIS

NunaGIS er en national platform til visning af de geografiske data.

Udviklingsplanerne for NunaGIS blev nærmere beskrevet i Landsplanredegørelse 2017. Fremdriften i arbejdet med NunaGIS har været påvirket af et udækket finansieringsbehov og senest en forsinkelse forårsaget af cyberangrebet i foråret 2022.

5.1.5 Eqikkaaneq isiginnifillu

Tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarut ineriartortitsinermik attaveqaaser-suutinik, isumaqatigiissutinik, suliniutinik aqutsinermik, ataqatigiissaarinermik kiisalu pisortat ingerlatsivii akimorlugit tunngaviusumik paasissutissat nalunaarsuiffillu pilersinneqartussat piviusunngortinneqarnerannik qulakkeerinnittuuvoq, soorluttaaq pilersaarutikkut suliffeqarfinnut oqartussanullu ataqatigiinneq siunis-sami iluaqutaassasoq.

Tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarut atortussanik sulianik ingerlatsinermi aaqqiissutinik pilersitsisuunngilaq. Suliassaq tamanna oqartussaasuni akissusaasuniippoq.

Oqartussat ataatsimoorlutik atortussanik sulianik ingerlatsinermik qulakkeerinnittunik kiisalu paasissutissat tunngaviusumik paasissutissat pitsaassusissaannut naammassinnittuunerannik qulakkeerninnerat iluaqutaassaaq. Ilaatigut sulianut ingerlatsisunut paasissutissanik atuisusanut atoruminassutsip qulakkeernissaa pingaaruteqarpoq.

5.2 Immikkoortunut pilersaarutit

Immikkoortumi matumani immikkoortunut pilersaarutitut atortussat, pioreersut killiffii kiisalu nuna tamakkerlugu pilersaarutissatut pilersaarutigineqartut taamatullu immikkoortumi nalunaarum-mik suliaqarnissaaq eqqartorneqarput.

5.2.1 Immikkoortunut pilersaarusi- ornermi siunertaq

Kommunit Namminersorlutillu Oqartussat missingersuutaat pillugu inatsimmut nas-suiaatini ilaatigut ima allassimasoqarpoq:

"(...) Immikkoortunut pilersaarutitigut immikkoortup pineqartup iluani perius-sissiat sukkulluunniit atuuttut nassuiar-neqartarput. Tassa immikkoortunut pilersaarut aqutigalugu immikkoortup iluani naalackersuinikkut toqqarneqarsinnaasut mininneqarsinnaasullu takutinneqarput aamma immikkoortunut pilersaarutitigut

5.1.5 Sammenfatning og perspektivering

Grunddataprogrammet sikrer udvikling, infrastruktur, aftaler, projektledelse, koordinering og planlægning på tværs af det offentlige for at sikre, at grunddata og de registre der skal etableres, bliver realiseret, ligesom programmet skal sikre den nødvendige sammenhæng som gavner samfundet, virksomheder og myndigheder i fremtiden.

Grunddataprogrammet skaber ikke de værktøjer, der løser konkret sagsbehandling. Den opgave er hos de ansvarlige myndigheder.

Det vil være fordelagtigt, at myndighederne går sammen om at udvikle et værktøj som sikrer sagsbehandling og som sikrer at data lever op til standarderne og kravene for grunddata. Samarbejdet er vigtigt for blandt andet at sikre brugervenligheden for de sagsbehandlere, der skal arbejde med data.

5.2 Sektorplaner

Dette afsnit giver en kort introduktion til værktøjet sektorplaner, status for eksisterende og planlagte nationale sektorplaner samt arbejdet med udarbejdelse af bekendtgørelse på området.

5.2.1 Formål med sektorplanlægning

I bemærkningerne til budget- og regnskabsloven for kommunerne og Selvstyret hedder det følgende:

"(...) En sektorplan beskriver det til enhver tid gældende strategi inden for den pågældende sektor. En sektorplan viser således mulige politiske tilvalg og fravalg

suliniutissat nutaat naalakkersuinikkut akuerineqareersut nassuiarneqarput. Immikkoortunut pilersaarutit ingerlaavartuupput, tassa piffissamut ungasissumut atuuttuupput ukiullu tamaasa nutarterneqartarlutik.”

Immikkoortunut pilersaarutininik aaqqissuussamik atuineq ilaatigut Naalakkersuisut makkununga atortussagissaarneru-lernerannik nassataqarpoq:

- tigussaasunik aningaasaqarnikkullu pilersaarusiornermik ataqatigiis-saarineq,
- immikkoortut akornanni pilersaarusiornermik ataqatigiis-saarineq, taamaa-lillunilu uungaannaq ukkissinermik pinngitsoortitsineq,
- nuna tamakkerlugu pilersaarusiornernup kommunit pilersaarusiornernannik ataqatigiissarnera, tassani il-luatungeriit akornanni suliaassanik nuussinermut aamma atatillugu,
- inuiaqatigiinni aaqqissuussaanikkut unammilligassat aaqqinniarlugit ataqatigiissumik, ingerlaavartumik ungasissumullu sammisumik pilersaarusiorneq piujuartitsisumillu ineriartornermik pilersitsineq, aamma
- tamat oqartussaananerannut tunngatillugu innuttaasunut suliffeqarfinnullu inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinermut tunngatillugu iluaqutaasumik ersarinnerusumik pilersaarusiornermik angusaqarneq.

5.2.2 Nuna tamakkerlugu immikkoortunik pilersaarutininik suliaqarnerup killiffia

Takussutissaq 5.2-mi nuna tamakkerlugu immikkoortunut pilersaarutininik suliat killiffii takussutissinneqarput. Takussutissami atukkat:

- Qorsuk, immikkoortumik pilersaarut immikkoortumulluunniit periusissiaq politikikkut akuerisaq pigineqarpoq
- Sungaartoq, suliaq naammassiartorneqarpoq

inden for en sektor, og den beskriver også nye projekter, som allerede er politisk besluttet. Sektorplanerne er rullende i den forstand, at de dækker en længerevarende periode og opdateres årligt.”

Struktureret brug af sektorplaner betyder, at Naalakkersuisut får bedre værktøjer til at:

- koordinere den fysiske og økonomiske planlægning,
- koordinere planlægning mellem sektorer — og derved undgå silotænkning,
- koordinere den nationale planlægning med den kommunale planlægning, herunder også i forbindelse med overdragelse af opgaver mellem parterne,
- skabe en mere sammenhængende, rullende og langsigtet planlægning for at løse samfundets strukturelle udfordringer og skabe en bæredygtig udvikling, og
- opnå større gennemsigtighed og transparens i planlægningen til gavn for borgere i et demokratisk perspektiv og for virksomheder i erhvervsudviklingsøjemed.

5.2.2. Status for udarbejdelse af nationale sektorplaner

I figur 5.2 er der udarbejdet en oversigt for status på arbejdet med de nationale sektorplaner. I figuren betyder:

- Grøn markering, at der foreligger en politisk godkendt sektorplan eller sektorstrategi
- Gul markering, at arbejde hermed er på et fremskredt stadie

- Aapallartoq, suliamik sulii aallartitsisoqanngilaq imaluunniit suliaq aallarnisarneqarpoq

Immikkoortuni amerlasuuni (7) akuerineqareersumik immikkoortunut pilersaaruteqarnera, taamalu amerlatigisunut (8) piareersaasiorluni suliat aallartinneqareersut takussutissiami takutinneqarpoq, tassani misissueqqaarnerit, isumalioqatigiissitat isumaliutissiisutaat suliarineqareersut suliarineqartullu, qanoq issutsinik nalunaarsuinerit, periusissiat naammassineqareersut suliarineqartulluunniit assigisaallu, tamarmik immikkoortunut pilersaarutissanik kingorna suliaqarnisamat toqqammavissat ilanngullugit.

Sulii 5-inik immikkoortoqarpoq sulii immikkoortunut pilersaarusiortuunngitsunik, aammalu kingorna immikkoortunut pilersaarusiortunermut piareersaataasunik suliaqartuunngitsunik.

Nuna tamakkerlugu immikkoortunut pilersaarutitut suliaqarnernut eqqarsaataaqaartuni pilersaarutit ingerlaavartut piffissamat sivisunerusumut attuuttut ukiumullu nutarterneqartartut pineqarput.

Maannakkut ukiumoortumik nutarterinerit aaqqissuussamik ingerlanngillat, immikkoortunullu pilersaarutit qanoq ilusilerneqartarnerat assigiinngiaartorujussuvoq. NunaGIS ajornaatsumik pisariitsumillu immikkoortunik pilersaarutit tamanik isaffiulluni webportaliunissaa, taamaalillunilu immikkoortunik pilersaarutit suliaqarnermi siunertanik piviusunngortitsinermut ikorfartuutaanissaa siunertaagaluarpoq. Tamanna iluatsinngilaq piffissamilu kingullermi 2022-mi upernaakkut NunaGIS qarasaasiakkoortumik saassussunneqarpoq, taamaaliornerullu ilaatigut immikkoortunut pilersaarutit ikkunneqareersut iserfigineqarsinnaajunnaarnerat nassataraa. NunaGIS-p 2023-p ingerlanerani saqqummiuteqqinneqarnissaa sulissutigineqarpoq, tassani immikkoortunik pilersaarutit saqquminerulernissat ilanngullugu.

Taamaammat Nuna tamakkerlugu immikkoortunut pilersaarutit suliaqarneq

- Rød markering, at der endnu ikke er igangsat et egentligt arbejde dermed eller, at arbejdet endnu er i en indledende fase

Figuren viser, at der på mange områder (7) allerede er en godkendt sektorplan og for lige så mange områder (8) er der igangsat en række forarbejder, herunder forundersøgelser, kommissionsbetænkninger er lavet eller under udarbejdelse, tilstandsregistreringer, strategier er færdiggjorte eller under forberedelse og lignende som alt sammen danner grundlag for en efterfølgende udarbejdelse af en egentlig sektorplan.

Der er også fortsat 5 områder, hvor der endnu ikke er en sektorplan ej heller forberedende arbejde til en senere udarbejdelse af en sektorplan.

De oprindelige tanker bag arbejdet med de nationale sektorplaner var, at der var tale om rullende planer i den forstand, at de dækker en længerevarende periode og opdateres årligt.

Der er for nuværende ikke en systematik omkring årlig opdatering og der er en stor variation i, hvordan sektorplaner udformes. Det var ligeledes intentionen, at NunaGIS skulle være den webportal, der på en nem over overskuelig måde skulle gøre alle sektorplaner tilgængelige og dermed understøtte realiseringen af formålene bag sektorplanarbejdet. Det er ikke lykkedes og på det seneste blev NunaGIS ramt af cyberangrebet i foråret 2022 som bl.a. har medført, at man ikke længere kan tilgå de allerede uploadede sektorplaner. Der arbejdes på at relancere NunaGIS i løbet af 2023, herunder funktionaliteter omkring synliggørelse af sektorplaner.

nukittorsarniarlugu immikkoortunut pilersaarutitut nalunaarummik suliaqartoqarpoq.

5.2.3 Immikkoortunut pilersaarutitut nalunaarut

Immikkoortunut pilersaarutitut nalunaarummik, nuna tamakkerlugu pilersaarutitut manna tikillugu suliaqarnermi ilisimalikkanik misilittakkanillu aallaaveqartumik suliaqarnissaq pilersaarusiorteqarpoq.

Taamaammat nalunaarummi nuna tamakkerlugu immikkoortut pilersaarutitut suut suliarineqassanerat, qanoq iluseqassanerat, qanoq akulikitsigisumik nutarterneqartarnissaat qanorlu tamanut saqqummiunneqartarnissaat erseqqissarneqassasoq naatsorsuutigineqarpoq.

Taamaammat nalunaarutip periutsinik tuliuttunik aallaaveqarnissaa ilimagineqarpoq:

- ◇ Ilanngussami immikkoortunik pingaarutilinnik allanngorsimasuni nuna tamakkerlugu immikkoortunut pilersaarutitut suliaqartoqassaaq.
- ◇ Immikkoortunut pilersaarutitut aallaavitut ukiunut qulinut siunnerfiliissapput.
- ◇ Immikkoortunut pilersaarutitut siuntertanik nassuiaatinik, uuttuutitut soorlu piffissamik pilersaarutitut, *Key Performance Indicators*inik (KPI'er) assigisaannilluunniit alapernaarsuutitut, sanaartukkanut annertuussutitut kiisalu ukiunut qulinut siunnerfiliisunik aningaasaqarnermik eqqoriaatinik imaqqassapput.
- ◇ Suliamut, sanaartukkanut, aningaasaqarnermut immikkoortunut pilersaarutitut toqqammaviit annertuumik allanngorneranni, minnerpaamillu ukiut tallimakkaarlugit nutaamik immikkoortunut pilersaarusiortoqassaaq.
- ◇ Immikkoortunut pilersaarutitut qarasaasiami portalimi Naalakkersuisunit akuerisami tamanut takusassanngortinneqassapput.

Nalunaarummut ilitersuummik suliaqartoqassaaq.

Med henblik på at styrke det videre arbejde med de nationale sektorplaner arbejdes der derfor med en bekendtgørelse om sektorplaner.

5.2.3 Bekendtgørelse om sektorplaner

Der planlægges udarbejdet en bekendtgørelse om sektorplaner, der tager afsæt i de erfaringer og den viden, der er opsamlet indtil nu med arbejdet omkring de nationale sektorplaner.

Bekendtgørelsen forventes derfor at præcisere, hvilke nationale sektorplaner der skal udarbejdes, hvordan de udformes, hvor ofte de opdateres samt hvorledes de offentliggøres.

Bekendtgørelsen forventes bl.a. at tage afsæt i følgende principper:

- ◇ Der skal udarbejdes en national sektorplan for de væsentligste sektorer oplistet i et bilag.
- ◇ Sektorplanerne skal i udgangspunktet have et 10-årigt sigte.
- ◇ Sektorplanerne skal indeholde beskrivelse af formål, målepunkter f.eks. tidsplaner, *Key Performance Indicators* (KPI'er) eller lignende til monitorering, en anlægsdimension samt et økonomisk forecast på et 10-årigt sigte.
- ◇ Der udarbejdes en ny sektorplan, når de faglige, fysiske, økonomiske m.v. forudsætninger for den aktuelle sektorplan forandres væsentligt og som minimum hvert 5. år.
- ◇ Sektorplanerne skal gøres tilgængelige på en af Naalakkersuisut godkendt portal.

Der udarbejdes en vejledning til bekendtgørelsen.

5.2.	2022-p naanerani nuna tamakkerlugu immikkoortunut pilersaarutit killiffii	
Ingerlat-sivik	Sanaartugaq	Immikkoortumut pilersaarummi killiffik 2022-llu naanerani siuariartorneq
Takorna-riartitsineq	Takornarianut tikittarfiit	Takornariaqarnermut periusissiaq nutaaq, takornariat amerlinerisa malitsigisaanik angallasseriaatsimik nutaamik periarfissanillu unammilligassanillu aallaaveqartoq suliarineqarpoq. Takornariaqarnermut immikkoortumut pilersaarut kingorna suliarineqas-sasoq ilimagineqarpoq.
Aatsitassat		<i>Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermi periusissiaq 2020-2024 suli atuuppoq.</i>
Aalisarnek		Aalisarnermut Isumalioqatigiissitap isumaliutissiis-sutaa aalisarnermut inatsisissamut piareersaataavoq. Aalisarnermut inatsit nutaaq aalisarnermut immik-koortumut pilersaarummik suliaqarnermut aallaavius-saaq. UKA 2023-mi saqqummiunneqarnissaa maanna ilimagineqarpoq.
Piniarneq		Immikkoortumut pilersaarummik suliaqarneq aallar-tinneqanngilaq.
Nunaleri-neq		Nunalerinermit immikkoortumut pilersaarut 2021-2030 suli atuuppoq.
Silaannak-kut angal-lassineq	Suluusalinnut mit-tarfiit helikopterillu mittarfii	Silaannakkut angallassinermut immikkoortumut pi-lersaaruteqanngilaq, immikkuualuttortalli arlallit pia-reeqqapput. Ilulissani, Nuummi Qaqortumilu mittarfinnik pingaar-nertut aqqissuussineq nutaaq 2024/2025 piariis-saaq. Nunap immikkoortuini mittarfinnut inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut misissueqqissaarnerit naam-massineqarput. Isummernissaq aningaasalersuisin-naanerlu utaqqineqarput. KAIR/MIT-p kattunnerat UKA2022-mi akuerineqar-poq. Suluusalinnut mittariit amigartooruteqarfiusut pillugit sullissinissamik Mittarfeqarfiit A/S-mik isu-maqatigiissuteqarnissaq pilersaarutigineqarpoq.
Umiarsua-liviit	Umiarsualiviit Talittarfiit	Umiarsualivinnut immikkoortumut pilersaarut 2017–2027 suli atuuppoq, 2024-mulli Aningaasaanut inat-simmi umiarsualivinni atortuutini aningaasaleeqqin-nissamut sinaakkutit annertusineqarnissaat pillugu 2023-mut Aningaasanut inatsimmik isumaqatigiis-sutip malitsigisaanik nutarterneqassaaq.
Nalunaara-suartaatit	Nalunaarasuarta-aserinermit atortuutit Immap naqqatigut kabeli	Nalunaarasuartaaserinermit politikiliortoqarpoq. Taanna immikkoortumut pilersaarusiornissamut toqqammavittut ilanngunneqassaaq. Tusassimi atortuutit ingerlatsinerlu atuisunit aningaasalersorneqarpoq. Digitaalinnorsaanermut periusissiaq nutaaq akimu-isunik toqqammavilik immikkoortortakkuutaartunillu suliniuteqarfiusoq.

Ingerlat-sivik	Sanaartugaq	Immikkoortumut pilersaarummi killiffik 2022-llu naanerani siuariartorneq
Pisortat inissiaataat attartortit-takkt	Inissiat	Atuuttumik immikkoortumut pilersaaruteqanngilaq, Inissianulli tamakkiisumik pilersaarummut piareersaatiniq arlalinnik suliaqartoqareerpoq. Namminersorlutik Oqartussat kommunillu attartortit-takkanik inissiaateqarput. Namminersorlutik Oqartussat kommuninillu tallimanit sisamat qanoq issutsinik naliliinernik sanaaqarput kiisalu annertuumik annertusiartortumillu kinguussaaqqallutik. Ingerlatsinermut aningaasaliinikitsoqartarpoq. AI2023-mut Namminersorlutik Oqartussat inissiaataannik attartortittakkanik iluarsartuussinermut kinguussaaqqanermut aningaasalersuinissamut taarsigassarsisinnaalersitsisumik oqaasertaliisoqarpoq.
Eqqakkt		Eqqakkanik passussinermik pilersaarut 2020-2031 suli atuuppoq. Kommunit eqqakkanik passussinermut suujunnaarsitsinermullu pingaarnertut oqartussaasutut akisussaafeqartuupput. Eqqakkanik passussinermik kommunit piginneqatigiiffiat ESANI A/S Avatangiisinut Aningaasaateqarfimmit taperneqarluni ikuallaavinnik nutaanik marlunnik sanaartuleruttarpoq. Avannaata Kommuniata ESANI A/S-mut ilaanissaq maanna isumaliutigeqqileruttarpaa.
Anartarfiit		Anartarfinnut immikkoortumut pilersaarummik pisariaqartitsisoqarpoq. Anartarfinnik passussinernut avatangiisitigut peqqisutsikkullu illersorneqarsinnaasunik akilerneqarsinnaasunillu aaqqiissutinik nutaanik siunnerfiliinissaq siunertaavoq.
Nukis-siutit	Innaallagissiorfiit, erngup nukinganik innaallagissiorfiit, kiammillu pilersuinnermi atortuutit	Nukissiamik Imermillu pilersuinnermik immikkoortumut pilersaarut 2017-imeersoq nukissiuutinut mingutsitsinngitsunullu ikaarsaarnermut immikkoortumut pilersaarutikkut nutaakkut nutarteriffigineqassaaq. Immikkoortumut pilersaarut silap pissusia pillugu periusissiasamut qanimut ataqatigiissillugu suliarineqassaaq, mingutsitsinngitsunullu ikaarsaarnermut sammiviliinissamik siunertaqassaaq. Nuup eqqaani erngup nukinganik innaallagissiorfim-mik annertusaanissamut Aasiaallu Qasigiannguillu eqqaani nutaamik erngup nukinganik innaallagissiorfiliornissamut pilersaarusiernerit aallartereerput. Tasiilami allilerinissamut inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut kinguneqaatissatut nalilersuineq suliarineqareerpoq pilersaarusiernerullu nangittumik ingerlanneqarnissaanut toqqammaviussalluni. Maniitsumi Paamiunilu inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut kinguneqaatissatut nalilersuutit maanna suliarineqarput.

Ingerlat-sivik	Sanaartugaq	Immikkoortumut pilersaarummi killiffik 2022-llu naanerani siuariartorneq
		Immikkoortumut pilersaarut nutaaq 2024-mi akuerineqartussanngorlugu saqqummiunneqartussatut ilimagineqarpoq, silap pissusialu pillugu periusissiaq kingorna saqqummiunneqassaaq. Suliffissuarnut siunertaqartumik erngup nukinganik periarfissanik unammisitsinermik suliniut aallartinneqarpoq.
Imeq imigassaq	Imerkik pilersuinermit atortuutit	Nukissiamik Imermillu pilersuinermit Immikkoortumut pilersaarut maanna atuuttoq imermik imigasamat immikkoortumut pilersaarutissamik taarteqassasoq ilimagineqarpoq. Imerkik imigassamik pilersuinermit Immikkoortumut pilersaarut nutaaq 2023-p ingerlanerani akuerineqartussanngorlugu saqqummiunneqarnissaa ilimagineqarpoq.
Ilinniarti-taaneq	Inuussutissarsiornermut ilinniarti-taaneq, ilinniartunngorniarfiit, ingerlaqqiffiusumillu ilinniartiit	Immikkoortumut pilersaaruteqanngilaq. Ilinniartitaanermit immikkoortup illuutai suli naammassineqanngitsunut qanoq issutsimik nalilersuinerit aallartinneqarput.
Ilinni-artunut inissiat	Ilinniartunut inissiat	Ilinniartunut inissianut immikkoortumut pilersaarut 2019-meersoq suli atuuppoq, aqqqissuteqqinnissaali ilimagineqarpoq. Immikkoortoq 1 aallartinneqarpoq, taannalu taartitut sanaatorneruvoq. Ilinniartunut inissialiormut immikkoortoq 2, immikkoortumut pilersaarummi pisariaqartitanik nalilersuummik nutartikkamik aallaaveqartoq piareersarneqarpoq. Ilinniartunut inissanut paasissutissat piffissakkaartumik iluarsartuussinermit aningaasartuutitut pilersaarutitut tunngatillugu Paasissutissiinermit Pilersaarusiormullu sakkumut ikkussuunneqarneri aallartinneqarput.
Oqaluffiit	Oqaluffiit	Immikkoortumut pilersaarut suliarineqarpoq, 2023-llu qiteqqunnerani saqqummiunneqarnissaa naatsorsuutigineqarluni.
Peqqinnis-saqarfik	Napparsimaviit Peqqissaaviit Nunaqarfinni nakorsiartarfiit kigutilerfiit	Immikkoortumut pilersaarusiornissamat Peqqinnissamat Isumalioqatigiissitap 2023-mi upernaakkut isumaliutissiissutissaa utaqqineqarpoq. Illuutit ilaat annertuut qanoq issusiannik nalilersuiffigalugit aallartinneqarput. Sanaartukkat annertuut ingerlapput.

Ingerlat-sivik	Sanaartugaq	Immikkoortumut pilersaarummi killiffik 2022-llu naanerani siuariartorneq
Utoqqaat	Utoqqaat	Immikkoortumut pilersaaruteqanngilaq, taamaattoq nuna tamakkerlugu qanoq issutsimut nalunaarsuineq, immikkoortumut pilersaarusiassamut toqqammaviu-sussaq suliarineqareerpoq. Utoqqarnut periusissiaq suliarineqarpoq, taannalu utoqqarnut inatsimmut suliniummik, innuttaasut uto-qqaat sullinneqarnerannut sinaakkutinik politikikkut aalajangersakkanik imaqassasoq ilimagineqarpoq. Utoqqarnut periusissiaq kingorna immikkoortumut pi-lersaarummik suliaqarnissamut aallaaviussaaq.
Ulloq unnuarlu paaqqinnit-tarfiit	Meeqqanut inuusuttunullu paaqqinnittarfiit	Immikkoortumut pilersaarusiortoqanngilaq.
Innarluuti-linni sulias-saqarfik	Innarluutilinnut angerlarsimaffiit	Immikkoortumut pilersaarusiortoqanngilaq.

Najoqqutaq: Aningaasaqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik.

5.2.

Oversigt over status for den nationale sektorplanlægning ultimo 2022

Sektor	Anlæg	Sektorplan status og fremdrift ultimo 2022
Turisme	Turistvisitorcentre	Ny turismestrategi under udarbejdelse som tager afsæt i det nye trafikmønster og de muligheder og udfordringer, som en øget turismetilstrømning indebærer. En sektorplan for turismeområdet forventes udarbejdet efterfølgende.
Råstof		<i>Grønlands Mineralstrategi 2020-2024</i> er fortsat gældende.
Fiskeri		Fiskerikommissionens betænkning er forarbejdet til kommende fiskerilov. Ny lov om fiskeri vil være udgangspunktet for udarbejdelse af sektorplan for fiskeri. Forventes pt. fremlagt på EM 2023.
Fangst		Arbejde med sektorplan ikke igangsat.
Landbrug		Sektorplan 2021-2030 for landbrug er fortsat gældende.
Luftfart	Lufthavne Helikopterflyvepladser	Der foreligger ikke en sektorplan for luftfart, men en række delelementer er på plads. Ny hovedstruktur med lufthavne i Ilulissat, Nuuk og Qaqortoq på plads i 2024/2025. Samfundsøkonomisk analyse på regionale landingsbaner afsluttet. Afventer stillingtagen og eventuelt finansiering. KAIR/MIT-fusion godkendt på EM2022. Servicekontrakt i forhold til underskudsgivende lufthavne planlægges indgået med Mittarfeqarfiit A/S.
Havne	Havne Havneanlæg	Sektorplan for Havne 2017 – 2027 er fortsat gældende, men vil blive opdateret som følge af Aftale om Finansloven for 2023 med henblik på en øget ramme til reinvestering i havneanlæg i finansloven for 2024.
Tele	Teleanlæg Søkabel	Telepolitik under udarbejdelse. Denne indgår som forudsætning for sektorplanlægning. Anlæg og drift brugerfinansieret i Tusass. Ny digitaliseringsstrategi med tværgående forudsætninger & sektorbaserede indsatser.
Offentlige lejeboliger	Boliger	Der foreligger ikke en gældende sektorplan, men der er udarbejdet en række forarbejder i Helhedsplanen for Boliger. Både Selvstyret og kommuner har lejeboliger. Selvstyret og 4 af 5 kommuner har tilstands-vurderinger – stort og stigende efterslæb. Drift underfinansieret. Der er indarbejdet tekstanmærkning til FL2023, der muliggør optagelse af lån til finansiering af vedligeholdelseefterslæbet i Selvstyrets udlejningsboliger.

Sektor	Anlæg	Sektorplan status og fremdrift ultimo 2022
Affald		Affaldshandlingsplan 2020-2031 er fortsat gældende. Kommunerne er den primære myndighed med ansvaret for håndtering og bortskaffelse af affald. Det kommunale affaldsselskab ESANI A/S er i gang med at bygge to nye forbrændingsanlæg med tilskud fra Miljøfonden. Avannaata Kommunua er på nuværende tidspunkt ved at genoverveje, om de skal genindtræde i ESANI A/S.
Natrenovation		Behov for en sektorplan for natrenovation. Formål med sektorplanen er at identificere nye løsninger til håndtering af natrenovation, som er miljø- og sundhedsmæssigt forsvarlige og økonomisk realiserbare.
Energi	Elværker, vandkraftværker, varmforsyningsanlæg	Sektorplan for Energi- og Vandforsyning fra 2017 vil blive opdateret i ny Sektorplan for energi og grøn omstilling. Sektorplanen udarbejdes i tæt sammenhæng med en kommende klimastrategi og har til formål at sætte retningen for den grønne omstilling. Planlægning af udbygning af vandkraft i Nuuk og nyt vandkraftanlæg til forsyning af Aasiaat og Qasigiannguit er igangsat. Samfundsøkonomisk konsekvensvurdering af udvidelse af Tasiilaq er udarbejdet og grundlag for videre planlægning. Samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger vedr. Maniitsoq og Paamiut under udarbejdelse. Ny sektorplan forventes fremlagt til godkendelse i 2024 og klimastrategien efterfølgende. Der er igangsat proces til konkurrenceudsættelse af vandkraftpotentialer til industriformål.
Drikkevand	Vandforsyningsanlæg	Nuværende Sektorplan for Energi- og Vandforsyning forventes afløst af kommende Sektorplan for drikkevandsforsyning. Ny Sektorplan for drikkevandsforsyning forventes fremlagt til godkendelse i løbet af 2023.
Uddannelse	Erhvervsuddannelser, gymnasier og videregående uddannelser	Der foreligger ikke en sektorplan. Der er igangsat tilstandsvurderinger af uddannelsesområdets bygninger, som endnu ikke er færdiggjorte.

Sektor	Anlæg	Sektorplan status og fremdrift ultimo 2022
Kollegier	Kollegier	Sektorplan for collegier, 2019, er fortsat gældende, men forventes justeret. Etape 1 igangsat og er erstatningsbyggeri. Der forberedes en etape 2 omkring collegiebyggeri, der bygger på en opdateret behovsvurdering i sektorplanen. Der er påbegyndt indtastning af data på collegiebygninger i Informations- og Planlægningsværktøjet (IPV) mht periodisk planlagt vedligeholdsmkostninger.
Kirke	Kirker	Sektorplan er under udarbejdelse og forventes fremlagt medio 2023.
Sundhed	Hospitaler, Sundhedscentre Bygdekonsultationer, Tandlægeklinikker	Sektorplanen afventer Sundhedskommissionens betænkning foråret 2023. Der er igangsat tilstandsvurderinger af store dele af anlægsmassen. Større anlægsprojekter pågår.
Ældre		Der foreligger ikke en sektorplan, men der er udarbejdet en landsdækkende tilstandsregistrering, som grundlag for en kommende sektorplan. Der er en ældrestrategi under udarbejdelse, som forventes at indeholde et initiativ om en ny ældrelov, der skal udgøre de politisk fastsatte rammer for service til ældre borgere. Ældrestrategien er udgangspunktet for det efterfølgende arbejde med en sektorplan.
Døgninstitutioner	Børn og ungeinstitutioner	Der er ikke udarbejdet sektorplan.
Handicapområdet	Handicapinstitutioner	Der er ikke udarbejdet sektorplan.

Kilde: Departementet for Finanser og Ligestilling.

Kapitali 6

Eqikkaaneq

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pil-lugu nassuiaat 2022 qitiusumik unam-milligassat ilaannut kiisalu timitatigut taamaalillunilu aningaasaqarnikkut piler-saarusiornissamut nassuiaassisuuvoq. Unammillernartunut pisariitsumik aaqqiis-sutissaqannginnera ersarippoq.

Siusinnerusukkut nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaati-ni ataqatigiissaarinerup, pingaarnersi-uinerup suleqatigiinnerullu pisariaqas-susaa tikkuarneqartarpoq. Pisariaqartut taakku tamarmik pilersaarusiornarlarni tamani tunngaviupput.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pil-lugu nassuiaammi matumani inuiaqatigi-inni pigisat nalillit iluarsartuunnissaasa pisariaqassusaat tikkuarneqarpoq. Ar-laatigut inuiaqatigiinni ukiuni qulikkaani amerlasuuni aningaasaliiffigisatta nalillit, atugarissaarnermilu ikiorsiissutitut arla-linnut sinaakkutaasut iluarsartuunnissaat isumatusaarnervuq. Kinguussaarnert annertuut inissiaatitsinni, umiarsualivit-sinni, suliffeqarfiutitta illutaanni, mittar-finni nukissiornermilu atortuutini amer-liartortissimasagut, kingusinnerusukkut aningaasaliinissamik pisariaqartitanik an-nertusiartortitsisuupput. Kinguussaane-illu iliuuseqarfigineqanngitsut sukkatsik-kiartorfiulersinnaapput, taamaalillutillu siunissami annertusiartortumik nammak-kiisunngorsinnaallutik. Nassuiaammi im-mikkoortut iluarsartuussinikkut kinguus-saaffiugunartut, erseqqinnerusumilli sul-i qulaajaaviginngisavut tikkuarneqarput.

Iluarsartuussinissamik kinguaattoorute-qarnerup passunneqarneqarsinnaajun-naarluni annertuallaalinnginnissaa siuner-taralugu, suliniutinik arlalinnik, ilaatigut kinguussaaneermik unikaallatsitsisussanik, ilaatigullu taamaattoqaqqinnginnissaanik iliuutsinik aallartitsinissaq pisariaqartin-neqarpoq. 2023-mut aningaasanut inat-simmik akuersissuteqarnermut atatillugu, pisortat inissiaataannik attartortittakkanik

Kapitel 6

Opsamling

Redegørelse om landsplanlægning 2023 giver en beskrivelse af nogle af de centrale udfordringer, den fysiske og dermed også den økonomiske planlægning står overfor. Det er tydeligt, at der ikke findes nogen lette løsninger på udfordringerne.

I tidligere landsplanredegørelser har der været peget på nødvendigheden af at koordinere, prioritere, og at samarbejde. Disse nødvendigheder er alle grundelementer i enhver god planlægning.

I nærværende Redegørelse om landsplanlægning peges der på nødvendigheden af at vedligeholde aktivmassen i vores samfund. Det er almindelig sund fornuft at vedligeholde de værdier, som vores samfund har investeret i gennem mange årtier og som er rammerne for en lang række velfærdsydelser. De betydelige efterslæb, der er oparbejdet i vores boliger, havne, institutionsbygninger, lufthavne og energianlæg, opsamlar et behov for investeringer på et senere tidspunkt. Og efterslæb, som der ikke gøres noget ved, kan accelerere og dermed blive en større og større byrde i fremtiden. Redegørelsen peger på områder, hvor der formentlig er et vedligeholdelsesefterslæb, men som vi mangler at få belyst nærmere.

Med henblik på at vedligeholdelsesefterslæbet ikke vokser sig uhåndterbart stort er der behov for at igangsætte en række aktiviteter, som dels kan dæmme op for efterslæbet og dels imødegå,

iluarsartuussisarnerit aallarteqqinnissaanut aningaasaliinerunissamut atatillugu pitsaasup tungaanut alloriartoqarpoq. Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pil-lugu nassuiaat 2022-mi siunnerfiit suku-miisut immikkoortut akimorlugit ukiuni qulikkaarit iluarsartuussinissamik kingus-saanerup angumeriniarnissaanut siunner-finnik tikkuussisuuvoq. Suliassaq tamanna ukiuni ikittunnguani naammassineqar-sinnaannginnera ersarippoq, tamannali ukiuni arlalinni suliniuteqarnissamik aa-lajangiusimannillunilu oqartussaaffiit aki-sussaasut tamarmik pingaarnersiui-nissaannik pisariaqartitsivoq. Taamaattumillu ataqatigiissakkamik suliniummi 2023-mi anguniakkanut immikkoortut pisariaqartut ilaat arlallit angusinnaavagut.

Pilersaarusiornissami piviusup qanoq innerata ilisimaarilluarnissaa pisariaqarpoq. Timitalinnik pilersaarusiorneq inoqarfinni immikkoortunilu assigiinngitsuni maanna siunissamilu pisariaqartitsinernik, si-unissami ineriartornissamik maanna ilisi-masatsinnik atuisumik aallaaveqassaaq. Timitalinnik pilersaarusiorneq innuttaasut ulluinnarni avatangiisaannut tunngavoq, taamaalillunilu ataasiakkaat inuunerannut najukkanilu inuiaqatigiit namminersor-lutillu inuussutissarsiortut ineriartornis-saanni pingaaruteqarlutik.

at det opstår igen. Med vedtagelse af finansloven for 2023 er der taget et skridt i den rigtige retning i forhold til tilvejebringelse af yderligere finansiering til en gradvis genopretning af vedligeholdelsestilstanden i de offentlige lejemøbler. Redegørelse om landsplanlægning 2023 understøtter konkrete pejlemærker, der skaber sporet for at indhente årtiers vedligeholdelsesefterslæb på tværs af sektorer. Det fremgår med tydelighed, at denne opgave ikke kan løses på få år, men kræver en mangeårig indsats og vedholdende prioritering fra alle ansvarlige myndigheders side. Men med en sådan koordineret indsats vil vi allerede i 2023 kunne opnå flere af de nødvendige delmål.

For at kunne planlægge ordentligt er det nødvendigt at vide, hvordan vores virkelighed ser ud. Den fysiske planlægning skal tage udgangspunkt i de behov forskellige bosteder og forskellige sektorer har nu og på sigt, med brug af den viden vi har om fremtidens udvikling. Fysisk planlægning handler om de vilkår, der omgiver borgerne i deres hverdag og er således en væsentlig faktor for såvel den enkeltes trivsel og for lokalsamfundets og det lokale erhvervslivs udviklingsmuligheder.

Ilanngussaq 1

Sumi najugaqartuunermut ilisarnaat 2022-mi uuttuutitut 23-nut naatsorsukkat nassuiarneri (2017-mi Per Lyster Pedersenimit suliarineqartoq, 2022-mi Carl Henrik Marcussenimit nutarterneqartoq ilaartorneqartorlu).

Bilag 1

Beskrivelse af beregning for de 23 parametre i Bostedprofil 2022 (Udarbejdet af Per Lyster Pedersen 2017, opdateret og udbygget af Carl Henrik Marcussen 2022).

A1 Tunisineq/Capita	A1 Indhandling/Capita
Aalisakkat qaleruallillu tunineqarnerisa nalingisa koruuninngorneri innuttaasumut (capita) agguarlugit.	Værdien af indhandling af fisk og skaldyr i kr. per capita.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Tunisinerup nalinga najugaqarfinnut agguarlugu inuiaqatigiit annertussusaannut (capita) agguagaavoq. Inuiaqatigiit annertussusaat akunnattoq capitatut atoroneqarpoq.	Databeregning: Indhandlingsværdien er divideret med befolkningsstørrelsen (capita) per bosted. Som capita er benyttet middelbefolkningsstørrelse.

K-intervallit	Tunisinermi nalinga kr./capita-ngorlugu	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Indhandlingsværdi i kr./capita	Sårbarhed	Antal bosteder
K > 2	> 104.550	1	5
1 < K ≤ 2	66.703 — 104.550	2	6
0 ≤ K ≤ 1	28.856 — 66.703	3	13
-0,5 ≤ K < 0	9.933 — 28.856	4	14
K < -0,5	< 9.933	5	33

Assersuut	Najugaqarfiit capitamut tunisaqarfiulluartut 1-imik naleqartineqassapput, tunisakinnerujusuillu 5-imik nalilerneqassallutik. Najugaqarfiit agguaqatigiinnerisulli naleqartumiittut 3-mik nalilerneqassapput. Nanortalik 462 kr./capita-mi inisisimavoq, taamaattumillu sunnertiassutsimut 5-imik naleqarluni.	Eksempel	Bosteder med meget høj indhandling per capita får værdien 1, og de med meget lav indhandling får vurderingen 5. Bosteder, der ligger i gennemsnitsværdifeltet, får vurderingen 3. Nanortalik ligger på 462 kr./capita, hvilket giver sårbarhedsværdien 5.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik immikkut ingerlassineq kiisalu Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik paasissutissaaserivik, 2021.	Datakilde	Grønlands Statistik specialkørsel samt Grønlands Statistik databank, 2021.

A2 Tunisineq/Najugaqarfik		A2 Indhandling/Bosted
Aalisakkanik qalerualinnillu tunisinerup nalinga najugaqarfimmut kr.-nngorlugu.		Værdien af indhandling af fisk og skaldyr i kr. per bosted.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Tunisinermi nalinga najugaqarfimmut qummut akunnaallis-agaavoq.		Databeregning: Indhandlingsværdien er summet op per bosted.

K-intervallit	Tunisinermi nalinga 1.000 kr.-nngorlugu	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Indhandlingsværdi i 1.000 kr.	Sårbarhed	Antal bosteder
$K > 2$	> 43.326	1	3
$1 < K \leq 2$	$26.100 - 43.326$	2	3
$0 \leq K \leq 1$	$8.875 - 26.100$	3	14
$-0,5 \leq K < 0$	$263 - 8.875$	4	33
$K < -0,5$	< 263	5	18

Assersuut	Nanortalimmi tunisat nalingi 538.000 kr.-upput taakkulu sunnertiassutisimut 4-imik naleqartissipput.	Eksempel	Nanortalik ligger med en samlet indhandlet værdi på 538.000 kr. og det giver sårbarhedsværdien 4.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik immikkut ingerlassineq kiisalu Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik paasisutissaaserivik, 2021.	Datakilde	Grønlands Statistik specialkørsel samt Grønlands Statistik databank, 2021.

A3 Ilaqutariit isertitaat		A3 Familieindkomst
Ilaqutariit isertitaasa agguaqatigiissinneri najugaqarfinnut agguarlugit.		Gennemsnitlig familieindkomst per bosted.

K-intervallit	Ilaqutariit isertitaat kr.-nngorlugit	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Familieindkomst i kr.	Sårbarhed	Antal bosteder
$K > 1$	> 350.910	1	10
$0,5 < K \leq 1$	$315.176 - 350.910$	2	10
$-0,5 \leq K \leq 0,5$	$243.709 - 315.176$	3	27
$-1 \leq K < -0,5$	$207.975 - 243.709$	4	12
$K < -1$	< 207.975	5	12

Assersuut	Nanortalimmi 2020-mi ilaqutariit isertitaat ilanngareerlugit 263.968 kr.-upput taakkulu sunnertiassutisimut 3-imik naleqarput.	Eksempel	Nanortalik har en brutto-familieindkomst på 263.968 kr. i 2020 og får sårbarhedsværdien 3.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik paasisutissaaserivik, 2020.	Datakilde	Grønlands Statistik databank, 2020.

A4 Ilaasunik angallassineq		A4 Passengerbefordring
Inuit takornariartaassuarnik tulannikkut najugaqarfimmut tikeraartut amerlanerpaaffiisa amerlassusaat PLUS nunanut allanut timmisartukkut angalasut amerlassusaat (aqqutit attartukkallu katillugit) PLUS sinersortaammik Sarfaq Ittummik umiarsualiviit ataasiakkaarlugit tikittut aallartullu amerlassusaasa agguaqatigiissinnerat.		Antallet af personer, der maksimalt har besøgt et bosted ved krydstogtskibsanløb PLUS antal afrejsende flypassagerer til udlandet (rute og charter i alt) PLUS gennemsnittet af antal ankomne og afrejsende pr. havn med kystskibet Sarfaq Ittuk.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Ilaasut assigiinngitsut pingasut "nassuiaat"-mi nassuiarneqartut eqikkarneri.		Databeregning: Opsummering af 3 typer passagerer.

Inuit takornariartaassuarnik tulannikkut najugaqarfimmut tikeraarsimasut amerlanerpaaffiat	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Personer der maksimalt har besøgt et bosted ved krydstogtskibsanløb	Sårbarhed	Antal bosteder
>= 10.000	1	6
4.000 — 9.999	2	3
1.000 — 3.999	3	6
1 — 999	4	7
0	5	49

Assersuut	Nanortalimmi tunisat nalingi 538.000 kr.-upput taakkulu sunnertiassutsimut 4-imik naleqartitsippu.	Eksempel	For Nanortalik er antallet 11.666 krydstogtpassagerer og ingen af de to andre typer passagerer. Det betyder, at Nanortalik får sårbarhedsværdien 1.
Paasissutissanik aallerfik	Visit Greenland, Naatsorsueqqissaartarfik kiisalu § 37 naapertorlugu apeqqummut 2018-086-mut akissut, 2019, 2019 aamma 2017.	Datakilde	Visit Greenland, Grønlands Statistik og svar på § 37 spørgsmål 2018-086, 2019, 2019 og 2017

A5 Ilaqtuariit isertitaat		A5 Beskæftigelsesgrad
Inuiaqatigiit 15-it sinnerlugit ukiullit najugaqarfinnut agguarlugit. Suliffillit, suliffeqanngitsut sulisinnaanngitsullu agguarneri.		Befolkningen per bosted i alderen 15+. Inddeling i beskæftiget, ledig eller uden for arbejdsstyrken.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Najugaqarfinnut tamanut: $B = (\text{Sulisinnaassuseq} \cdot 100) / 15+$. Nunap agguaqatigiissinnera (K) aamma nunamut nalinginnaasup nikingassutaa (S) naatsorsorneqassaaq. Najugaqarfinnut tamanut: Sulisinnaassutsip saniilliunna = $(K - B) / S$. K-intervallit taakku tallimat najugaqarfiup sunnertiassusaannik aalajangersimasumik naliliinik-kut aalajangersarneqartarpoq sulisinnaassusaanut sanilliussinikkut aalajangersarneqartarpoq.		Databeregning: For hvert bosted: $B = (\text{Beskæftigede} \cdot 100) / 15+$. Landsgennemsnit (K) og landsstandardafvigelse (S) udregnes. For hvert bosted: Relativ beskæftigelsesgrad = $(K - B) / S$. De fem K-intervaller bestemmes ved konkret vurdering et bosteds sårbarhed bestemmes af dets relative beskæftigelsesgrad.

K-intervallit	Sulisinnaassutsip sanilliunna	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Relativ beskæftigelsesgrad	Sårbarhed	Antal bosteder
$K > 1,5$	$> 70,09$	1	3
$0,5 < K \leq 1,5$	59,21 — 70,09	2	20
$-0,5 \leq K \leq 0,5$	48,33 — 59,21	3	24
$-1,0 \leq K < -0,5$	42,89 — 48,33	4	10
$K < -1$	$< 42,89$	5	14

Assersuut	Najugaqarfiit annertuumik sulisinnaassuseqartut ($> 70,09\%$) 1-imik nalilerneqassapput, %-ikituararsuillu 5-imik naleqarlutik. Nanortalik 50,1 %-imiippoq. Taana sunnertiassutimut 3-miippoq. Taamaattumik Nanortalik agguaqatigiissinnerinut inissisimavoq.		Eksempel	Bosteder med meget høj beskæftigelsesgrad ($> 70,09\%$) får værdien 1, og de med meget lav % får værdien 5. Nanortalik ligger på 50,1 %. Det svarer til en sårbarhed på 3. Nanortalik ligger dermed på det gennemsnitlige.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik immikkut ingerlassinneq, 2015.		Datakilde	Grønlands Statistik specialkørsel, 2015.

A6 Inuusuttut sullinniakkat	A6 Ungemålgruppen
Inuusuttut sullinniakkat 18-25 ukiullit %-inngorlugit inuiaqatigiinnut agguarlugit.	Ungemålgruppen i % af 18-25 årige per bosted.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Najugaqarfeeqqat misissuivigineqarpiarsimangitsut 20-ummata, najugaqarfinnut taakkununga paasissutissat amigarpot. Sumiiffinnut taakkununga naatsorsugaq agguaqatigiissitsinertut suliarineqarpoq. Sumiiffik ataaseq, Ammassivik, ukioqatigiit 18-25 ukiullit piunngillat, taamaattumik taanna 5-iin-narmik nalilerneqarpoq. Immikkoortunut najugaqarfinni Kangaatsiamut, Aasiannut Qasigiannguinnullu procentit agguaqatigiissinnerat sumiiffiup aappaanut, Kangerlummut, procentiutinneqarpoq. Najugaqarfeeqqanullu sinnerinut 18-iusunut immikkoortuni sumiiffigisaat naapertorlugit agguaqatigiissinnerinut naatsorsuisoqarpoq. Tullinnguuttumi takuneqarsinnaavoq naatsorsugaq qanoq naatsorsorneqarsimanersoq immikkoortorlu Qaqortoq assersuutissatut ilanngunneqarsimaluni. Naatsorsueqqissaartarfimmeersumit Regnearkim-it "Inuusuttut Sullinniakkat"-mit 2015-imeersumit paasissutissaatitsinniipput Qaqortumut inuit 160, kiisalu Eqalugaarsuit inuit 7. Peqatigisaanik immikkoortumi Qaqortumi inuit katillugit 174-iusut takuarpot. Tassa imaappoq immikkoortumi najugaqarfinni allani (Saarloq og Qassimiut) paasissutissanik amigaateqarfigisatsinni inuit 7-iusut. Saarlumut Qassimiunullu ukioqatigiinni 18-25 ukiulinni inuit amerlassusaat tassaapput 4 aamma 2. Agguaqatigiissinnerisa procentia sumiiffinnut marlunnut taakkununga atorineqartoq $100 \cdot (7/6) = 116,7\%$ naatsorsorneqarpoq, najugaqarfinnut taakkununga marlunnut atorineqartoq. Naatsorsuinerup assinga najugaqarfinnut 16-inut sinneruttunut atorineqarportaaq.	Databeregning: Da der er 20 af de små bosteder, hvor der er meget få observationer, da mangler data for disse bosteder. For disse steder er beregningen lavet som en gennemsnitsberegning. For ét sted, Ammassivik, er der ingen i aldersgruppen af 18-25 år, hvorfor dette blot er vurderet til 5. For ét andet sted, Kangerluk, er sat til en procent som er et gennemsnit af procenten fra bostederne i distrikterne Kangaatsiaq, Aasiaat og Qasigiannguik. For de resterende 18 manglende mindre bosteder er der lavet en gennemsnitsberegning baseret på data for det distrikt de ligger i. Nedenfor er vist, hvordan beregningen er lavet og med Qaqortoq distrikt som eksempel. Fra regnearket "Ungdomsmålgruppen" fra Grønlands Statistik, har vi data fra 2015 for Qaqortoq med 160 personer, samt Eqalugaarsuit med 7 personer. Samtidigt ser vi at der er 174 personer i alt for Qaqortoq distrikt. Det betyder, at der er 7 personer fordelt på de andre bosteder (Saarloq og Qassimiut) i distriktet, hvor vi mangler data. For Saarloq og Qassimiut har vi antallet af personer i 18-25 års aldersgruppen som henholdsvis 4 og 2. Den gennemsnitlige procent der er anvendt for de to steder er beregnet som $100 \cdot (7/6) = 116,7\%$, hvad er brugt for de to bosteder. Den tilsvarende beregning er gjort for de resterende 16 bosteder.

K-intervallit	Inuusuttut sinneri %	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Ungdomsrestgruppe %	Sårbarhed	Antal bosteder
K > 1,5	> 80	1	7
0,5 < K ≤ 1,5	61 – 80	2	17
-0,5 ≤ K ≤ 0,5	41 – 60	3	27
-1,0 ≤ K < -0,5	21 – 40	4	17
K < -1	≤ 20	5	3

Assersuut	Nanortalik 41,8 %-imiippoq sunnertiassutsimullu 3-mik naleqartinneqarluni.	Eksempel	Nanortalik ligger på 41,8 % og får sårbarhedsværdien 3.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2015.	Datakilde	Grønlands Statistik, 2015.

A7 Pisortat sulititsisinnaassusaat	A7 Offentlig Ansættelsesgrad
Suliffeqartut amerlassusaat akissarsiaasalu agguaqatigiissinneri. Taakku pisortat sulititsineranut agguarlugit, katillugit agguaqatigiissillugillu naatsorsugaallutik.	Antal beskæftigede og gennemsnitlig løn indtjening. Dette fordelt på offentlig ansættelse og samlet, og er gennemsnits beregninger.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Pisortat sulitsinnaassusaat naatsorsorneqarpoq pisortanut akissarsiat sulisut amerlassusaannik gangerlugit naatsorsorneqarput procentinngorlugillu. Najugaqarfinnut sisamanut naatsorsuiner-mi taamaallaat sulisut amerlassusaat atorneqarput, allanik paasissutissaateqartoqanngimmat.	Databeregning: Offentlig ansættelsesgrad er beregnet som antal beskæftigede gange løn for det offentlige i forhold til det tilsvarende for alle beskæftigede og i procent. For fire bosteder er beregningen foretaget ved alene, at bruge antal ansatte, da der ikke var andre data til rådighed.

K-intervallit	Pisortat sulititsisinnaassusaat %-inngorlugu	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Offentlig ansættelsesgrad i %	Sårbarhed	Antal bosteder
$K < -0,5$	$>70,09$	1	19
$-0,5 \leq K < 0$	$59,21 - 70,09$	2	18
$0 \leq K \leq 1$	$48,33 - 59,21$	3	22
$1 < K \leq 2$	$42,89 - 48,33$	4	10
$K > 2$	$< 42,89$	5	2

Assersuut	Najugaqarfiit annikitsuaraan-narmik pisortaqassuseqartut ($<39,1$ %) 1-imik naleqarput, %-eqartorujussuillu 5-mik naleqarput. Nanortalik 53 %-imiippoq. Sunnertiassutsimut 3-mik naleqartit-sivoq.	Eksempel	Bosteder med meget lav offentlighedsgad ($<39,1$ %) får værdien 1, og de med meget høj % får værdien 5. Nanortalik ligger på 53 %. Det giver sårbarhedsværdien 3.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueq-qissaartarfik, 2015.	Data-kilde	Grønlands Statistik, 2015.

A8 Umiarsuakkut nassiussat		A8 Skibsgods
TASSANNGA tonsit amerlassusaat plus najugaqarfimMUT ataasiakkaaMUT tonsit amerlassusaat ukiunut 2019-2021-mut agguaqatigiissinnerattut.		Antal tons FRA plus antal tons TIL det enkelte bosted som gennemsnit for årene 2019-2021

K-intervallit	Umiarsuakkut nassiussat, tons ISAASUT+ANIASUT	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Skibsgods, tons UD+IND	Sårbarhed	Antal bosteder
K > 1	> 18,8	1	9
0,5 < K ≤ 1	15,4 – 18,8	2	4
-0,5 < K ≤ 0,5	8,5 – 15,4	3	31
-1 < K ≤ -0,5	5,1 – 8,5	4	24
K ≤ -1	≤ 5,1	5	3

Assersuut	Najugaqarfiit innuttaasumut ataatsimut nassiussat annikitsuaqqat (≤ ukiumut 5,1 tons) 5-mik nali-lerneqassapput, annertoorujussu-armillu nassiussaqtut (18,8 sin-nerlugit) 1-imik naleqassallutik. Nanortalik 16,9 tonsimiissimavoq. Taanna sunnertiassusermut 2-mik naleqarpoq.		Eksem-pel	Bosteder med meget beskeden godsmængde pr. indbygger (≤ 5,1 tons pr. år) får værdien 5, og de med meget høj godsmængde (over 18,8) får værdien 1. Nanortalik lå på 16,9 tons. Det giver sårbarhedsværdien 2.
Paasissu-tissanik aallerfik	Royal Arctic Line, 2019 - 2021.		Data-kilde	Royal Arctic Line, 2019 - 2021.

B1 Inuiaqatigiit katitigaanerat		B1 Demografi
Taanna naatsorsugaq naatsorsukkanik qulinik tunngaveqarpoq.		Denne beregning består af 10 underliggende beregninger.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Naatsorsueqqissaartarfiup inuiaqatigiit katitigaanerannut paasisat paasissutissaaserivimmeersut tunngavigalugit naatsorsukkat suliarineqarput. Uuttuutit tunngaviusut arfineq pingasut tammik 1-imik 0-imilluunniit nalilerneqassapput, tassa sunnertiasoq sunnertianngitsorluunniit. Taakku eqimattaqqat arfineq pingasut katinneqassapput, kiisalu 0-ip 10-llu akornannut inerneqassallutik (pissutigalugu inuiaqatigiittut arfineq pingajussaanik kinguariarneq, pingasoriaatitut atuummat), tamannalu tunngavigalugu sunnertiassuseq tamarmiuseq inissinneqassaaq. Uuttuutit tunngaviusut arfineq pingasut tammik tullinguuttuni immikkut nassuiarneqassapput.		Databeregning: Beregningerne er baseret på Grønlands Statistiks demografidata i databanken. Hver af de 8 underliggende parametre bliver vurderet med 1 eller 0, hhv. sårbar eller ikke sårbar. De 8 undergrupperinger summeres op, og ender mellem 0 og 10 (idet den 8, befolkningstilbagegang, tæller 3-dobbelt), og på den baggrund angives den overordnede sårbarhed. Hver af de 8 underliggende parametre gennemgås særskilt nedenfor.

K-intervallit	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Sårbarhed	Antal bosteder
$0 \leq K \leq 2$	1	7
$2 < K \leq 4$	2	16
$4 < K \leq 6$	3	16
$6 < K < 8$	4	18
$K \geq 8$	5	14

Assersuut	Nanortalik katillugit 9-nik score-qarpoq. Tamanna sunnertiassusermut 5-mik naleqartitsivoq.		Eksempel	Nanortalik har en samlet score på 9. Det giver bostedet sårbarhedsværdien 5.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017 - 2022.		Datakilde	Grønlands Statistik, 2017 - 2022.

B2 Kigutilerisoq		B2 Tandlæge	
Kigutit nakorsaattut atorfinnik 2022-mi amerlassusiliinerit amerlassusaat najugaqarfinnut agguarlugit.		Antal normerede tandlægestillinger i 2022 per bosted.	
K-intervallit		Mianersuussasaaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller		Sårbarhed	Antal bosteder
$K \geq 3$		1	4
$2 < K < 3$		2	1
$1 < K < 2$		3	4
$0 < K \leq 1$		4	7
$K = 0$		5	55
Assersuut	Nanortalik 1,4-mik amerlassus-erneqarsimavoq taannalu sunnertiassutsimut 3-mik naleqartitsivoq.	Eksempel	Nanortalik har normeringen 1,4 og det giver en sårbarhedsværdi på 3
Paasisstissanik aallerfik	Peqqinnissaqarfik, 2022.	Datakilde	Det grønlandske Sundhedsvæsen, 2022.

B3 Isumaginninnermi ikiorsiissutit	B3 Sociale ydelser
Ineqarnermut tapiissutit, meeqqanut tapiissutit, siusinaartumik pensionisiat, suliffeerunnermi ikiorsiissutit aamma isumaginninnermi ikiorsiissutit katinnerat.	Sum af boligsikring, børnetilskud, førtidspension, arbejdsmarkedsydelser og offentlig hjælp.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Taassuma saniatigut inuit amerlassusaasa 1. januar 2016-imi aamma 1. januar 2017-imi agguaqatigiissinneri pigineqarputtaaq. Najugaqarfinni ataasiakkaani isumaginninnermi ikiorsiissutit katinneri innuttaasut agguaqatigiissillugit amerlassusaanut agguarlugit naatsorsorneqarsimapput.	Databeregning: Der foreligger desuden middelfolketallet som gennemsnit af 1. januar 2016 og 1. januar 2017. Den opsummerede sum sociale ydelser per bosted er divideret med middelfolketallet.

K-intervallit	Isumaginninnermut tapiissutit kr./capita-inngorlugit	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Sociale ydelser i kr./capita	Sårbarhed	Antal bosteder
K < -1	< 1.601	1	14
-1 ≤ K ≤ -0,5	1.601 — 4.234	2	13
-0,5 ≤ K ≤ 0,5	4.234 — 9.499	3	21
0,5 < K ≤ 1	9.499 — 12.132	4	8
K > 1	> 12.132	5	15

Assersuut	Nanortalik isumaginninnermi ikiorsiissutinik 14.529 kr./capita-qarluni sunnertiassutsimut 5-mik naleqarpoq. Takuneqarsinnaalerpoq Nanortalimmi isumaginninnermi ikiorsiissutisiat katillugit najugaqarfiit agguaqatigiissinnerinit amerlanerujussuusut.	Eksempel	Nanortalik får med sociale ydelser på 14.529 kr./capita sårbarhedsværdien 5. Det viser, at Nanortalik har en samlet social ydelse, der er meget over gennemsnittet for bostederne.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueq-qissaartarfik immikkut ingerlassineq, 2016.	Datakilde	Grønlands Statistik specialkørsel, 2016.

B4 Ilinniartitaaneq	B4 Uddannelse
Najugaqarfinni ataasiakkaanni inuit qaffasin-nerpaamik ilinniarsimasaat nalunaarsorneqarsimapput imatut agguarlugit: atuarsimangitsoq, meeqqat atuarfiat, inuusuttut ilinniartiat kiisalu ingerlaqqiffiusumik illinniartit.	Det er opgjort per bosted, hvad folk havde af højeste uddannelse, og ind-delt efter: ingen skole, folkeskole, ungdomsuddannelse og vid-eregående uddannelse.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Najugaqarfiit ataasiakkaat paasiniaaffigineqarsimapput imatut: (Atuarsimangitsut amerlassusaat + (2 * meeq-qat atuarfiani atuarsimasut amerlassusaat) + (4 * inuusuttut ilinniartiat ilinniarsimasut amerlassusaat) + (8 * ingerlaqqiffiusumik ilinniagallit amerlassusaat)) / amerlassutsit katinneri.	Databeregning: Der er lavet en kodning ved per bosted på denne vis: (Antal med ingen skole + (2 * antal med folkeskole) + (4 * antal med ungdomsuddannelse) + (8 * antal medvideregående uddannelse)) / samlet antal.

K-intervallit	Ilinniakkat qaffasissusaat	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Uddannelsesniveau	Sårbarhed	Antal bosteder
K > 2	> 3,64	1	2
1 < K ≤ 2	3,06 – 3,64	2	14
-1 ≤ K ≤ 1	1,91 – 3,06	3	45
-2 ≤ K < -1	1,33 – 1,91	4	10
K < -2	< 1,33	5	0

Assersuut	Nanortalimmut tunngatillugu angusaq 3,23-iuvoq (Naatsorsueqq-issaartarfiup 11. novembari 2022 nalunaarutigisaa). Taanna sunnertiassusermut 2-mik naleqarpoq.	Eksem-pel	For Nanortalik bliver resultatet 3,23 (oplyst af Grønlands Statistik 11. november 2022). Det giver sårbarhedsværdien 2.
Paasissu-tissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueq-qissaartarfik immikkut ingerlas-sineq, 2015.	Data-kilde	Grønlands Statistik spe-cialkørsel, 2015.

B5 Ulluunerani paaqqinnittarfik		B5 Daginstitution
Najugaqarfinni ataasiakkaani paaqqinnittarfinni inissat innersuuneqartartut amerlassusaat.		Antal normerede institutionspladser per bosted.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Najugaqarfinni ataasiakkaani paaqqinnittarfinni inissat innersuuneqartartut amerlassusaat, meeqqat 0-imiit 6-inut ukiullit amerlassusaat aallaavigalugit procentinngorlugillu.		Databeregning: Antal normerede institutionspladser per bosted, og i forhold til det samlede antal børn i alderen 0 til 6 år i procent.

%-intervallit	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
%-intervaller	Sårbarhed	Antal bosteder
% > 75	1	34
50 < % <= 75	2	12
25 < % <= 50	3	9
0 < % <= 25	4	0
% = 0	5	16

Assersuut	Nanortalimmut tunngatillugu naatsorsukkat: $(100 * 92) / 111 = 83 \%$, taamaasillunilu Nanortalik sunnertiassutsimik 1-imik nalilerneqarpoq.	Eksempel	For Nanortalik er beregningen: $(100 * 92) / 111 = 83 \%$, hvorfor Nanortalik vurderes til sårbarhedsværdien 1.
Paasissutissanik aallerfik	IKIIN, 2022.	Datakilde	IKIIN, 2022.

B6 Peqqinnissakkut sullissineq		B6 Sundhedsservice
Paasissutissanik naatsorsuineq: Najugaqarfiit ataasiakkaat pisinnaatitaaffigisaminnik peqqinnissakkut sullinneqarneri paasiniaarlugit innuttaasut amerlassusaat paasiniaanerillu.		Databeregning: Folketallet og manuelle check af, om det enkelte bosted har den sundhedsservice, som de er berettiget til.

Nalilerneqarnera	1. januar 2022-mi innuttaasut	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Vurdering	Befolkning 1. januar 2022	Sårbarhed	Antal bosteder
Peqqissaaviit annerit / Større sundhedscentre	> 1.200	1	12
Peqqissaaviit minnerit / Mindre sundhedscenter	501 — 1.200	2	7
Nakorsiartarfiit minnerit / Sundhedsstation	201 — 500	3	12
Pipaluk	50 — 200	4	28
Soqanngilaq / Intet	< 50	5	12

Assersuut	Nanortalik sunnertiassutsimik 1-imik nalilerneqarpoq.	Eksempel	Nanortalik vurderes til sårbarhedsværdien 1.
Paasissutissanik aallerfik	Namminersorlutik Oqartussat kiisalu Naatsorsueqqissaartarfik, 2022 — NTPN 2017-imeersunik ataasiakkaanik nalilersuinertalik.	Datakilde	Grønlands Selvstyre samt Grønlands Statistik, 2022 — med enkelte vurderinger overført fra LPR 2017.

C1 Ulluinnarni nioqqutissanik sullissineq		C1 Dagligvareservice
Paasissutissanik naatsorsuineq: Paasissutissat ilaatigut KNI-mit.		Databeregning: Oplysninger fra bl.a. KNI.

Nalilerneqarnera	Innuttaasut	Mianersuus-sassaaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Vurdering	Befolkning	Sårbarhed	Antal bosteder
Pisiniarfiit aningaasarsiorfiusut / Kommerciel butik	> 600	1	15
Nunaqarfinni pisiniarfiit / Bygdebutik	121 – 600	2	25
Pisiniarfik sullissivik / Servicebutik	76 – 120	3	8
Kiosk	30 – 75	4	18
Peqqumaateqarfiit / Depot	<= 29	5	5

Assersuut	Nanortalik sunnertiassutsimik 1-imik nalilerneqarpoq.	Eksempel	Nanortalik vurderes til sårbarhedsværdien 1.
Paasissutissanik aallerfik	Namminersorlutik Oqartussat (KNI ilanngullugu) kiisalu Naatsorsueqqissaartarfik, 2022.	Datakilde	Grønlands Selvstyre (herunder KNI) samt Grønlands Statistik, 2022.

C2 Ilinniagaqarnermi sullissineq		C2 Uddannelsesservice
Najukkani ataasiakkaani ilinniarfissat qaffasinnerpaat.		Højeste niveau af uddannelsesinstitution per bosted.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Ilinniarfissat assigiinngitsut assigiinngitsunik naleqartinneqarput.		Databeregning: De forskellige typer uddannelsesinstitution har fået forskellige værdier.

Paaqqinniffik	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Institution	Sårbarhed	Antal bosteder
Ingerlaqqiffiusut / Videregående	1	3
GUX & EUX	2	4
Majoriaq	3	10
Efterskolit højskolillu / Efter- og højskole	4	1
Meeqqat atuarfiat / Folkeskole	5	53

Assersuut	Nanortalik sunnertiassutsimik 3-mik nalilerneqarpoq, Majoriaqarami.	Eksempel	Nanortalik får sårbarhedsværdien 3, fordi der er Majoriaq.
Paasissutissanik aallerfik	IKIIN, 2022.	Datakilde	IKIIN, 2022.

C3 Innaallagissamut ataatsimut akigitinneqartut		C3 Costægte enhedspris på elektricitet
Najukkani ataasiakkaani innaallagissamut ataatsimut akigitinneqartut kr./kWh-inngorlugit.		Data på costægte enhedspriser på elektricitet per bosted i kr./kWh.

kr./kWh-imit kr./kWh-imut	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
fra kr./kWh til kr./kWh	Sårbarhed	Antal bosteder
< 2,71	1	6
2,71 – 7,72	2	42
7,72 – 9,40	3	5
9,40 – 12,74	4	10
> 12,74	5	8

Assersuut	Nanortalimmi 2021-mi innaallagissamut akigitinneqartoq kWh-imut 6,87 kr.-iuvoq. Taamaammatt sunnertissutsimik 2-mik nalilernerqarpoq.	Eksempel	Nanortalik har en costægte elpris på 6,87 kr./kWh i 2021. Det giver sårbarhedsværdi 2.
Paasissutissanik aallerfik	Nukissiorfiit nittartagaa kiisalu Mittarfeqarfiit Kangerlussuaq, Narsarsuaq Kulusullu pillugit paasissutissaatai, 2021.	Datakilde	Nukissiorfiits hjemmeside og Mittarfeqarfiits data for Kangerlussuaq, Narsarsuaq og Kulusuk, 2021.

C4 Imermut ataatsimut akigititaq		C4 Enhedspris på vand
Najugaqarfinni ataasiakkaani imermut ataatsimut akigititat pillugit paasissutissat kr./m ³ -inngorlugit.		Data på enhedspriser på vand per bosted i kr./m ³ .
Paasissutissanik naatsorsuineq: Akit toqqaanaq nalunaarsukkat immikkortitigaapput.		Databeregning: De direkte aflæste priser er grupperet.

kr./m ³ -imit kr./m ³ -imut	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
fra kr./m ³ til kr./m ³	Sårbarhed	Antal bosteder
< 166	1	25
166 - 364	2	21
364 - 760	3	12
760 - 1.155	4	7
> 1.155	5	6

Assersuut	Nanortalimmi imeq 66,77 kr. / m ³ akeqarpoq. Taamaasilluni sunnertissutsimik 1-imik nalilernerqarluni.	Eksempel	Nanortalik har en vandpris på 66,77 kr. / m ³ . Det giver sårbarhedsværdi 1.
Paasissutissanik aallerfik	Nukissiorfiit nittartagaa kiisalu Mittarfeqarfiit Kangerlussuaq, Narsarsuaq Kulusullu pillugit paasissutissaatai, 2021.	Datakilde	Nukissiorfiits hjemmeside og Mittarfeqarfiits data for Kangerlussuaq, Narsarsuaq og Kulusuk, 2021.

C5 Internetip sukkassusaa		C5 Internethastighed
Najugaqarfinni ataasiakkaani internet aqutigalugu paasissutissat sukkanerpaaffiat aallaavigalugu naatsorsorneqarsimapput.		Der er opgjort maksimale hastigheder for data på internet per bosted.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Pissutsit piviusut immikkoortiterneqarsimapput.		Databeregning: De eksisterende forhold er grupperet.

Immikkoortut	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Kategori	Sårbarhed	Antal bosteder
Søkabel	1	6
Pingaarnertut sakkortusaavik / Hovedradiokæde	2	10
Nunaqarfinni sakkortusaaviit / Bygderadiokæde	3	44
Satellit kiisalu satellitinut sakkortusaaviit / Satellit samt radiokæde til satellit	4	10
Attaveqanngilaq / Ingen forbindelse	5	1

Assersuut	Nanortalik sunnertiassutsimik 2-mik nalilerneqarpoq, pingaarnertut sakkortusaaveqarmat.		Eksempel	Nanortalik får sårbarhedsværdi 2, fordi der er hovedradiokæde.
Paasissutissanik aallerfik	Tusass A/S, 2022.		Datakilde	Tusass A/S, 2022.

C6 Talittarfik		C6 Havn	
Najugaqarfinni ataasiakkaani talittarfeqarnikkut pissutsit.		Havneforhold per bosted.	
Paasissutissanik naatsorsuineq: Pissutsit atuuttut immikkoortiterneqarnikuupput.		Databeregning: De eksisterende forhold er grupperet.	

Immikkoortut	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Kategori	Sårbarhed	Antal bosteder
Najugaqarfik nunanut tamalaanit nassiussassanik nassitsiviusinnaallunilu tigutsiviusinnaasoq / Bosted med international fragt	1	6
Najugaqarfiit 40 fodsiniq tiguisinnaasut / Bosted der kan tage 40 fods	2	6
Najugaqarfik 20 fodsiniq tiguisinnaasut / Bosted der kan tage 20 fods	3	2
Najugaqarfiit nunaqarfinnut assartuutiniq tulaffiusinnaasut / Bosted der kan tage bygdeskibet	4	41
Najugaqarfiit prammersorfiusariaqartut / Bosted hvor der skal prammes ind	5	16

Assersuut	Nanortalik sunnertiassusermik 1-mik nalilerneqarpoq, nunanut tamalaanit nassiussassanik nassitsiviusinnaallunilu tigutsiviusinnaasutut.	Eksempel	Nanortalik får sårbarhedsværdi 1, som er bosteder med mulighed for international fragt.
Paasissutissanik aallerfik	KNIAIN, 2022.	Datakilde	KNIAIN, 2022.

C7 Mittarfik		C7 Lufthavn
Najugaqarfinni ataasiakkaani mittarfeqarnikkut pissutsit.		Lufthavnsforhold per bosted.

Immikkoortut	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Kategori	Sårbarhed	Antal bosteder
Najugaqarfik nunanit tamalaanut attavilinnik mittarfilik / Bosted med international lufthavn	1	2
Atlantikup avannaani mittarfik / Nordatlantisk lufthavn	2	3
Najugaqarfik nunap immikkoortuani mittarfilik / Bosted med regional lufthavn	3	7
Najugaqarfik qulimiguulinnut mittarfilik / Bosted med heliport	4	44
Soqanngilaq / Intet	5	15

Assersuut	Nanortalik sunnertiassutsimik 4-mik nalilernerqarpoq, tassalu najugaqarfittut qulimiguulinnut mittarfilitut.		Eksempel	Nanortalik får sårbarhedsværdi 4, som er bosteder med heliport.
Paasisstissanik aallerfik	KNIAIN aammalu Mittarfeqarfiit, 2022.		Datakilde	KNIAIN og Mittarfeqarfiit, 2022.

C8 Talittarfiit pitsaassusaat		C8 Havnetilstand	
Talittarfinnut tunngatillugu aserfallatsaaliinis- samut kinguaattoorutit innuttaasut amerlas- susaat aallaavigalugit.		Vedligeholdelsesefterslæb for havne pr. indbygger.	
Immikkoortut		Mianersuussas- saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Kategori		Sårbarhed	Antal bosteder
0 kr.		1	12
1 — 2.999 kr.		2	18
3.000 — 9.999 kr.		3	21
10.000 — 19.999 kr.		4	13
> 20.000 kr.		5	7
Assersuut	Nanortalik sunnertiassusermik 2-mik nalilerneqarpoq.	Eksem- pel	Nanortalik får sårbar- hedsvurderingen 2.
Paasis- tissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni talittarfinnut tunngatillugu aserfallatsaaliinis- samut kinguaattoorutit 2021, Ineqarnermut Attaveqaater- suutinullu Naalakkersuisoqarfik + innuttaasunut amerlassusaat Naatsorsueqqissaartarfimmit, 2021.	Data- kilde	Rapport om vedligehold- elsesefterslæb på grøn- landske havne 2021, Departement for Boli- ger og Infrastruktur og folketal fra GL's Statis- tik, 2021.

C9 Pisiniarfiup pitsaasusaa		C9 Butikstilstand	
Pisiniarfinnut tunngatillugu aserfallatsaaliinissa- mut kinguaattoorutit innuttaasut amerlassusaat aallaavigalugit.		Vedligeholdelsesefterslæb for butik- ker pr. indbygger.	
Paasisutissanik naatsorsuineq: Pissutsit atuuttut killiffikkaarlugit agguarneqarsimapput.		Databeregning: De eksisterende forhold er grupperet i intervaller.	
Immikkoortut		Mianersuussas- saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Kategori		Sårbarhed	Antal bosteder
0 — 9.999 kr.		1	10
10.000 — 19.999 kr.		2	18
20.000 — 39.999 kr.		3	19
40.000 — 99.999 kr.		4	17
> 100.000 kr.		5	7
Assersuut	Nanortalik sunnertiassusermik 1-imik nalilerneqarpoq.	Eksem- pel	Nanortalik får sårbar- hedsvurderingen 1.
Paasis- tissanik aallerfik	KNI (aamma Naatsorsueqqis- saartarfik), 2022.	Data- kilde	KNI (og Grønlands Statistik), 2022.

Ilanngussaq 2

2023-mi Inoqarfiit ilusaanni inoqarfinni ataasiakkaani sanngiiffinik angusat takussutissartaat

2023-mi Inoqarfiit ilusaanni uuttuutit 23-t makkuupput:

Inuussutissarsiornermi iluaqutissat

- A1 Tunisineq/inuttussusermut naatsorsorlugu
- A2 Tunisineq/inoqarfik
- A3 Inoqutigiit isertitaat
- A4 Ilaasunik angallassineq
- A5 Suliffillit amerlassusaa
- A6 Inuusuttut sullinniakkat
- A7 Pisortani atorfinitsitsisarnerup annertussusaa
- A8 Umiarsuarmi usit/inoqarfik

Inuit iluaqutissat

- B1 Inuiaqatigiit aqqissugaanerit
- B2 Kigutit nakorsaat
- B3 Isumaginninnikkut ikiorsiissutit
- B4 Ilinniartitaaneq
- B5 Ulluunerani paaqqinnittarfik
- B6 Peqqinnissaqarfimmi sullissineq

Inuiaqatigiinni iluaqutissat

- C1 Ulluinnarni pisariartakkat pillugit sullinneqarneq
- C2 Ilinniartitaanermi sullinneqarneq
- C3 Innaallagissap akia
- C4 Erngup akia
- C5 Internetip sukkassusaa
- C6 Umiarsualivik
- C7 Mittarfik
- C8 Umiarsualiveqarnerup qanoq issusaa
- C9 Niuertarfeqarnerup qanoq issusaa

Bilag 2

Oversigt over det enkelte bosteds score i sårbarhed i Bostedprofil 2023

De 23 parametre, som indgår i Bostedprofil 2023, er:

Erhvervsressourcer

- A1 Indhandling/capita
- A2 Indhandling/bosted
- A3 Husstandsindkomst
- A4 Passagerbefordring
- A5 Beskæftigelsesgrad
- A6 Ungdomsrestgruppe
- A7 Offentlig ansættelsesgrad
- A8 Skibsgods/bosted

Humanressourcer

- B1 Demografi
- B2 Tandlæge
- B3 Sociale ydelser
- B4 Uddannelse
- B5 Daginstitution
- B6 Sundhedsservice

Samfundsressourcer

- C1 Dagligvareservice
- C2 Uddannelsesservice
- C3 Enhedspris på elektricitet
- C4 Enhedspris på vand
- C5 Internethastighed
- C6 Havn
- C7 Lufthavn
- C8 Havnetilstand
- C9 Butikstilstand

**2023-mi Inoqarfiit ilusaanni inoqarfiit
ataasiakkaat sanngiiffinnik nalunaarsu-
inermi takussutissaq**

**Oversigt over det enkelte bosteds
score i sårbarhed i Bostedprofil
2023**

	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	B1	B2	B3	B4	B5	B6	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9
Nanortalik	5	4	3	1	3	3	3	2	5	3	5	2	1	1	1	3	2	1	2	1	4	2	1
Aappilattoq	5	4	5	5	5	2	2	4	5	5	5	3	5	4	3	5	2	2	3	4	4	4	4
Narsaq Kujalleq	5	5	5	5	5	3	1	4	4	5	4	3	1	4	3	5	2	5	3	4	4	2	2
Tasiusaq	5	5	4	5	5	3	3	4	5	5	1	3	5	5	4	5	3	5	3	4	4	3	3
Ammassivik	5	5	5	5	4	5	4	3	3	5	3	3	5	5	4	5	4	4	3	4	4	3	4
Alluitsup Paa	5	4	5	5	5	4	4	4	5	5	5	3	1	3	2	5	2	3	3	4	4	3	3
Qaqortoq	5	4	2	1	3	4	3	3	3	2	4	2	1	1	1	2	1	1	1	2	4	2	1
Saarloq	5	5	5	5	5	1	3	4	5	5	3	3	5	5	5	5	5	4	3	4	5	5	4
Egalugaarsuit	5	5	4	5	5	2	3	5	5	5	5	2	5	4	4	5	4	4	3	4	4	1	2
Qassimiut	2	4	4	5	3	1	2	2	5	5	1	2	5	5	5	5	3	1	3	4	4	5	5
Narsaq	5	4	3	3	3	3	3	3	4	4	5	2	1	1	1	2	1	1	1	2	4	3	2
Igaliku	5	5	2	5	5	2	2	2	5	5	1	2	5	5	5	5	5	2	3	4	5	3	4
Qassarsuk	5	5	3	4	4	2	2	3	4	5	1	2	5	5	4	5	2	5	3	4	5	5	4
Narsarsuaq	5	5	1	2	1	2	1	3	3	5	2	2	2	4	2	5	5	2	2	4	1	5	5
Paamiut	4	3	3	2	3	3	3	3	5	4	5	2	1	1	1	2	2	1	2	2	3	3	2
Arsuk	4	4	3	4	3	2	3	3	3	5	2	3	2	4	3	5	2	2	3	4	4	4	3
Nuuk	5	2	1	1	2	4	2	1	2	1	3	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Qeqertarsuatsiaat	3	4	3	4	3	3	3	2	5	5	3	3	1	4	2	5	2	2	3	4	5	4	2
Kapisillit	5	5	4	5	3	2	3	1	4	5	3	3	1	4	4	5	2	3	3	4	5	5	4
Maniitsoq	5	3	1	3	4	4	2	1	5	4	3	2	1	1	1	3	2	1	1	2	3	4	2
Atammik	3	4	3	5	2	3	2	3	2	5	3	3	1	4	2	5	2	3	3	4	5	1	2
Napasoq	4	4	3	5	3	2	1	3	3	5	2	2	1	4	4	5	4	4	3	4	5	3	5
Kangaamiut	4	4	3	4	2	4	2	3	4	5	2	3	1	3	2	4	2	2	3	4	5	3	2
Sisimiut	5	3	1	1	2	4	2	1	1	1	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	3	2	1
Itilleq	5	4	3	5	3	3	3	3	2	5	3	3	1	4	4	5	4	3	3	4	5	3	2
Sarfannguit	3	4	2	5	2	4	2	3	3	5	3	3	1	4	3	5	2	3	3	4	5	2	3
Kangerlussuaq	5	5	1	1	1	4	1	1	4	5	1	1	1	3	2	5	5	2	2	1	1	4	1
Kangaatsiaq	5	4	3	5	3	2	4	3	4	4	4	3	2	2	2	3	2	2	2	4	4	3	1
Attu	4	4	4	5	4	3	3	4	4	5	4	3	1	3	2	5	2	3	3	4	4	4	3
Iginniarfik	5	5	3	5	3	3	4	5	3	5	1	3	3	4	4	5	4	4	3	5	4	5	4
Niaqornaarsuk	4	4	4	5	4	2	3	4	4	5	4	3	5	3	2	5	2	2	3	4	4	3	3
Ikerasaarsuk	3	4	3	5	2	3	1	4	2	5	2	3	3	4	3	5	4	2	3	4	4	3	3
Aasiaat	5	3	3	3	3	4	3	1	5	1	4	2	1	1	1	2	2	1	1	1	3	4	1
Akunnaaq	4	4	3	5	3	4	2	4	4	5	2	3	5	2	3	5	2	2	3	5	4	4	4
Kitsissuarsuit	3	4	3	5	4	4	3	4	2	5	1	3	1	2	4	5	3	4	3	5	4	4	3
Qasigiannguit	5	4	2	4	2	3	2	1	4	4	3	3	1	2	1	3	2	1	2	2	4	4	1
Ikamiut	4	4	3	5	2	2	2	4	1	5	1	4	1	4	4	5	2	4	3	5	4	3	2
Ilulissat	4	1	1	1	2	3	2	1	3	1	3	2	1	1	1	1	1	1	2	2	2	3	1
Oqaatsut	5	4	3	5	2	4	3	4	5	5	1	3	1	5	4	5	4	3	3	5	5	3	1

	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	B1	B2	B3	B4	B5	B6	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9
Qeqertaq	2	3	3	5	2	2	1	3	1	5	3	4	2	4	3	5	2	2	3	4	4	2	4
Saqqaq	3	4	3	5	2	3	1	3	2	5	3	3	1	4	2	5	2	1	3	5	4	2	2
Ilimanaq	2	4	3	5	3	4	1	4	3	5	1	3	1	4	4	5	2	2	3	4	4	5	3
Qeqertarsuaq	3	2	2	2	3	1	3	3	4	4	5	3	2	2	1	3	2	1	2	4	4	2	2
Kangerluk	4	5	5	5	1	3	2	4	4	5	1	3	5	5	5	5	5	5	3	5	5	4	5
Uummanaq	3	1	2	3	2	3	3	3	2	3	3	3	2	1	1	3	2	1	2	3	4	2	2
Niaqornat	3	4	3	5	3	5	2	4	2	5	5	3	5	5	4	5	3	3	3	5	4	4	2
Qaarsut	2	3	2	5	3	2	1	3	3	5	2	3	1	4	2	5	2	3	3	5	3	3	3
Ikerasak	2	3	3	5	2	3	1	3	2	5	2	3	2	3	2	5	2	1	3	4	4	2	4
Saattut	1	1	1	5	2	4	1	3	3	5	2	3	1	3	2	5	2	2	3	4	4	3	3
Ukkusissat	1	3	2	5	2	4	1	3	1	5	3	3	1	4	2	5	2	2	3	4	4	1	3
Upernavik	4	3	2	4	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	1	3	2	2	2	3	3	3	3
Upernavik Kujalleq	3	3	4	5	3	2	1	4	1	5	4	3	3	4	2	5	2	1	3	4	4	2	3
Kangersuatsiaq	4	4	5	5	5	2	2	4	5	5	3	3	3	4	2	5	4	3	3	5	4	3	4
Aappilattoq (UPE)	1	3	3	5	2	3	1	3	4	5	3	3	1	4	2	5	2	1	3	4	4	2	2
Tasiusaq (UPE)	1	2	1	5	2	3	1	3	1	5	1	3	2	3	2	5	2	1	3	4	4	2	3
Nuussuaq	3	3	4	5	4	1	1	3	1	5	4	4	3	4	2	5	2	1	3	4	4	3	4
Kullorsuaq	3	3	4	5	4	1	2	4	2	5	3	4	3	3	2	5	2	3	3	4	4	2	2
Naajaat	2	4	3	5	3	4	1	1	4	5	2	4	5	4	4	5	5	1	3	5	5	1	5
Innaarsuit	1	3	1	5	2	5	1	3	4	5	1	3	1	4	2	5	2	2	3	4	4	2	3
Nutaarmiut	3	4	1	5	2	4	1	3	2	5	2	4	5	5	4	5	5	1	3	4	5	1	5
Qaanaaq	5	4	4	4	4	3	4	3	3	4	5	3	2	2	1	3	2	2	4	5	3	1	3
Savissivik	5	5	5	5	5	1	3	4	4	5	2	3	3	4	4	5	4	5	4	5	4	1	4
Siorapaluk	5	5	3	5	5	3	4	4	3	5	5	3	5	5	4	5	2	5	4	5	4	1	5
Qeqertat	4	4	4	5	4	3	4	3	2	5	1	4	5	5	5	5	5	1	5	5	5	1	4
Tasiilaq	5	5	3	3	3	3	4	3	2	3	5	3	1	1	1	3	1	1	4	1	4	3	2
Sermiligaaq	4	4	5	5	5	2	4	5	2	5	5	4	3	3	2	5	2	2	4	4	4	1	3
Isertoq	5	5	5	5	3	3	5	3	3	5	2	4	1	4	4	5	4	3	4	4	4	2	3
Kulusuk	5	4	4	5	5	3	3	4	4	5	5	3	3	3	2	5	3	1	4	4	2	4	4
Tiilerilaaq	5	5	5	5	5	3	5	4	3	5	3	4	1	4	3	5	2	2	4	4	4	1	4
Kuummiit	5	4	5	5	5	1	4	4	2	5	5	3	2	3	2	5	2	1	4	4	4	2	2
Illoqqortoormiut	5	5	2	3	3	2	3	4	2	5	5	3	2	2	2	3	2	2	4	5	4	2	4

Akuttussuseq 2022 Frekvens 2022	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	B1	B2	B3	B4	B5	B6	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9
1	5	3	10	6	3	7	19	9	7	4	14	2	34	12	15	3	6	25	6	6	2	12	10
2	6	3	10	3	20	17	18	4	16	1	13	14	12	7	25	4	42	21	10	6	3	18	18
3	13	14	27	6	24	27	22	31	16	4	21	45	9	12	8	10	5	12	44	2	7	21	19
4	14	33	12	7	10	17	10	24	18	7	8	10	0	28	18	1	10	7	10	41	44	13	17
5	33	18	12	49	14	3	2	3	14	55	15	0	16	12	5	53	8	6	1	16	15	7	7
Katillugit / I alt	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71
Agguqaatigiis. / Gennemsnit	3,9	3,8	3,1	4,3	3,2	2,9	2,4	3,1	3,2	4,5	3,0	2,9	2,3	3,3	2,6	4,4	2,6	2,3	2,9	3,8	3,9	2,8	2,9

